

Hallituksen esitys Eduskunnalle laiksi väestötietojärjestelmästä ja Väestörekisterikeskuksen varmennepalveluista

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ

Esityksessä ehdotetaan säädettäväksi laki väestötietojärjestelmästä ja Väestörekisterikeskuksen varmennepalveluista. Ehdotetulla lailla kumottaisiin vuonna 1993 voimaan tullut väestötietolaki.

Ehdotetun lain tavoitteena on ohjata väestötietojärjestelmän tietojen sekä Väestörekisterikeskuksen varmennetun sähköisen asiointin tehtävien ja palvelujen ylläpitoa, hyväksikäyttöä sekä järjestelmä- ja palvelukehitystä. Ehdotetussa laissa otetaan nykyistä täsmällisemmin huomioon kansalaisten perusoikeudet, kuten yksityiselämän ja henkilötietojen suoja sekä oikeusturva ja hyvä hallinto. Tavoitteena on myös lisätä ja parantaa väestötietojen ja varmennetun sähköisen asiointin palvelujen hyväksikäytön toimintaedellytyksiä yhteiskunnan eri sektorien toiminnoissa sekä edistää hyvää tiedonhallintatapaa. Lisäksi tavoitteena on selkiyttää rekisterihallinnon viranomaisten välistä työnjakoa sekä mahdollistaa joustavat toimivallan järjestelyt näiden viranomaisten välillä.

Väestötietojärjestelmästä vastuussa olevien rekisterihallinnon viranomaisten eli Väestörekisterikeskuksen ja maistraattien tehtävät väestötietojärjestelmän rekisterinpitäjinä säilyisivät lähtökohtaisesti ennallaan. Väestörekisterikeskuksen tehtäviä ja vastuuta tietojen ylläpidossa kuitenkin lisättäisiin. Laissa säädettyin edellytyksin voitaisiin valtiovarainministeriön asetuksella antaa tarkempia säännöksiä tietojen tallettamista tai luovuttamista koskevan toimivallan siirtämisestä tai uudelleen järjestämisestä rekisterihallinnossa.

Väestötietojärjestelmään tallettavista tiedoista ja tietoryhmistä säädettäisiin mahdollisimman yksityiskohtaisesti lain tasolla. Väestötietojärjestelmä sisältäisi laissa säädetyt

tiedot henkilöistä, kiinteistöistä, rakennuksista ja huoneistoista sekä hallinnollisista ja muista vastaavista aluejaoista. Uusina tietoina talletettaisiin järjestelmään kuolinpesän edustajan yhteystieto, ulkomaalaisen oleskeluoikeutta koskeva tieto ja tieto transseksuaalin sukupuolen vahvistamisesta. Henkilötunnuksen ja sähköisen asiointitunnuksen antamisesta, korjaamisesta ja muuttamisesta säädettäisiin täsmällisesti lain tasolla.

Laki sisältäisi kattavat säännökset rekisterinpitäjien tiedonsaantioikeuksista ja niihin liittyvistä ilmoitusvelvollisuuksista sekä säännöksen tiedon ilmoittajan vastuusta. Uutena ilmoitusvelvollisuutena olisi toimitilan omistajan ja haltijan velvollisuus ilmoittaa toimitilahuoneistoja koskevissa tiedoissa tapahtuneista lisäyksistä, muutoksista tai korjauksista.

Tietojen luovuttamista koskevia säännöksiä tarkennettaisiin ja laissa säädettäisiin erikseen arkaluontoisiksi katsottavien tietojen luovuttamista koskevista rajoituksista. Sähköisen asiointitunnuksen luovuttamismahdollisuuksia laajennettaisiin. Tunnus voitaisiin luovuttaa käytettäväksi tunnistetietona sähköisistä allekirjoituksista annetussa laissa tarkoitetuissa varmenteissa.

Väestörekisterikeskuksella olisi tiedonsaanti- ja tarkastusoikeus, joka kohdistuisi väestötietojärjestelmästä luovutettujen tietojen käyttäjiin sekä kansalaisvarmennetta koskevien hakemusten vastaanottamiseen osallistuviin viranomaisiin, yrityksiin tai yhteisöihin. Ehdotettu laki sisältäisi erilliset säännökset väestötietojärjestelmän tietojen käsittelyn seuranta- ja valvontaa varten pidettävistä käyttäjä- ja lokirekistereistä sekä tapah-

tumatiedostosta, joista vastaisi Väestörekisterikeskus.

Laissa säädettäisiin edelleen myös Väestörekisterikeskuksen varmennetun sähköisen asioinnin palveluista. Väestörekisterikeskuksen viranomaistehtävänä olisi tuottaa kansalaisvarmenne ja siihen liittyvät tukipalvelut. Kansalaisvarmenteen rekisteröintitehtävät hoidettaisiin yhteistyössä poliisin kanssa. Virasto voisi tuottaa myös muita varmennetun sähköisen asioinnin palveluja. Nämä palvelut olisivat kuitenkin viraston liiketaloudellista suoritustuotantoa. Uusi palvelumuoto olisi muun muassa varmennettu aikaleimapalvelu. Valtion varmennetuotannosta ja sen organi-

soinnista tehdään vuoden 2009 loppuun mennessä kokonaisselvitys. Selvitystyön täytäntöönpanosta johtuvat muutokset lainsäädäntöön on tarkoitus toteuttaa antamalla asiasta hallituksen esitys eduskunnalle viimeistään vuoden 2010 aikana.

Laki sisältäisi lisäksi säännökset väestötietojärjestelmän ja Väestörekisterikeskuksen varmennetun sähköisen asioinnin tietojärjestelmien käytettävyyttä ja tietoturvallisuutta koskevista velvoitteista.

Laki on tarkoitettu tulemaan voimaan noin puolen vuoden kuluttua siitä, kun se on hyväksytty ja vahvistettu.

SISÄLLYS

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ.....	1
SISÄLLYS.....	3
YLEISPERUSTELUT.....	4
1 JOHDANTO.....	4
2 NYKYTILA.....	5
2.1 Lainsäädäntö ja käytäntö.....	5
2.2 Kansainvälinen kehitys sekä ulkomaiden ja EU:n lainsäädäntö.....	15
2.2.1 Väestötiedot ja henkilötietojen käsittely.....	15
2.2.2 Sähköinen asiointi ja varmennepalvelut.....	22
2.3 Nykytilan arviointi.....	28
3 ESITYKSEN TAVOITTEET JA KESKEISET EHDOTUKSET.....	45
3.1 Tavoitteet.....	45
3.2 Keskeiset ehdotukset.....	50
4 ESITYKSEN VAIKUTUKSET.....	55
4.1 Taloudelliset vaikutukset.....	55
4.2 Vaikutukset viranomaisten toimintaan.....	55
4.3 Yhteiskunnalliset vaikutukset.....	57
5 ASIAN VALMISTELU.....	58
5.1 Valmisteluvaiheet ja -aineisto.....	58
5.2 Lausunnot ja niiden huomioon ottaminen.....	59
YKSITYISKOHTAISET PERUSTELUT.....	63
1 Lakiehdotuksen perustelut.....	63
1 luku Yleiset säännökset.....	63
2 luku. Väestötietojärjestelmän tietosisältö ja tietojen ylläpito.....	68
3 luku. Rekisterinpitäjän tiedonsaantioikeudet sekä tiedon ilmoittamista koskevat velvoitteet.....	87
4 luku. Väestötietojärjestelmän tietojen julkisuus ja niiden luovuttaminen.....	92
5 luku. Tietojen käsittelyn seuranta ja valvonta.....	116
6 luku. Väestörekisterikeskuksen varmennettu sähköinen asiointi.....	126
7 luku. Erinäiset säännökset.....	133
8 luku. Voimaantulo ja siirtymäsäännökset.....	138
2 Tarkemmat säännökset ja määräykset.....	140
3 Voimaantulo.....	142
4 Suhde perustuslakiin ja säätämisyjärjestys.....	142
LAKIEHDOTUS.....	145
väestötietojärjestelmästä ja Väestörekisterikeskuksen varmennepalveluista.....	145

YLEISPERUSTELUT

1 Johdanto

Väestötietolaki (507/1993) on ollut voimassa 1 päivästä marraskuuta 1993 lukien. Väestötietolaki on väestötietojärjestelmän tietojen käsittelyä sekä Väestörekisterikeskuksen tarjoamia ja tuottamia varmennepalveluita koskeva erityislaki. Väestötietojärjestelmä on yksi yhteiskuntamme niin sanotuisista perusrekistereistä. Muita perusrekistereitä ovat kiinteistötietojärjestelmä sekä yritys- ja yhteisötietojärjestelmät. Perusrekisterit sisältävät tietoja yhteiskunnan keskeisistä perusyksiköistä ja näiden ominaisuuksista sekä yksilöivät nämä perusyksiköt. Perusrekistereiden tarkoituksena on tarjota yhteiskunnan toimintoihin liittyvää tiedon käyttöä ja hallintaa koskevia palveluja ja suoritteita. Perusrekistereille on ominaista, että niistä säädetään laissa tai asetuksessa. Niiden tietoihin liittyy myös niin sanottu julkinen luotettavuus tai muu vastaava tietojen luotettavuuden takaava ominaisuus. Erityislainsäädännön tarve perusrekistereiden osalta perustuu erityisesti niiden laajaan alueelliseen ja tiedolliseen kattavuuteen sekä niiden sisältämien tietojen käyttömahdollisuuksien ja -tapojen monipuolisuuteen. Perusrekisteritietojen pohjalta voidaan tehdä myös yksilön oikeuksiin ja velvollisuuksiin vaikuttavia hallinnollisia ratkaisuja.

Väestötietolakia on sen voimassa olon aikana tarkistettu useita kertoja. Tarkistuksista johtuen laki on sekä sisällöltään että rakenteeltaan muodostunut vaikeaselkoiseksi ja tulkinnanvaraiseksi. Tästä on ollut seurauksena muun muassa ratkaisukäytäntöjen epäyhtenäisyyttä rekisterihallinnossa. Myöskään lain ohjaavuus ja informatiivisuus sidosryhmien ja kansalaisten kannalta ei täytä enää niitä periaatteita ja vaatimuksia, joita lainsäädännön sisällön tarkkuudelle ja täsmällisyydelle nykyisin asetetaan. Tähän kehitykseen on osaltaan merkittävästi vaikuttanut myös henkilötietojen sähköisten käsittelymahdollisuuksien lisääntyminen ja monipuolistuminen.

Antamisajankohtansa toiminnallisista ja teknisistä lähtökohdista ja tarpeista johtuen väestötietolain sisältö ei myöskään vastaa

täysin niitä vaatimuksia, joita nyt asetetaan yhteiskunnan keskeisten perusrekistereiden ja -tietojärjestelmien ylläpidolle, käytölle ja kehittämiselle. Tietosuojaan ja -turvaan liittyvät toiminnalliset ja tekniset vaatimukset ovat nykyisin huomattavasti monimutkaisempia ja kehittyneempiä sekä tästä johtuen täsmällisempää sääntelyä vaativia kuin lain antamisen ajankohtana.

Väestötietolain voimassa olon aikana on toteutettu useita merkittäviä koko lainsäädäntökenttää koskevia uudistuksia. Uudistukset ovat koskeneet yhteiskunnan normiohjausta ja kansalaisten perusoikeuksia yleensä, mutta erityisesti myös henkilötietojen käsittelyyn liittyvää tietosuojaa ja -turvaa, jotka ovat keskeisessä asemassa väestötietojärjestelmän tietojen kaikessa käsittelyssä. Näitä ovat perusoikeus- ja perustuslakiuudistus, joka saatiin päätökseen 1 päivänä maaliskuuta 2000 voimaan tulleella perustuslailla sekä yksilöiden suojelusta henkilötietojen käsittelyssä ja näiden tietojen vapaasta liikkuvuudesta 24 päivänä lokakuuta 1995 annettu Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi (95/46/EY) ja sen implementointi Suomen lainsäädäntöön, joka tapahtui yleislainsäädännön osalta henkilötietolain (523/1999) voimaantulolla 1 päivänä kesäkuuta 1999. Lisäksi tänä aikana on tullut voimaan sähköistä asiointia koskeva EU-tasoinen sääntely sekä sen voimaan saattamiseen liittyvä uusi kotimainen lainsäädäntö, joista tässä yhteydessä on syytä mainita yleislainsäädännön osalta laki sähköisestä asioinnista viranomaistoiminnassa (13/2003), laki sähköisistä allekirjoituksista (14/2003) sekä sähköisen viestinnän tietosuojalaki (516/2004). Yleislainsäädäntöä koskeva merkittävä uudistus oli myös viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetun lain (621/1999) voimaan tulo 1 päivänä joulukuuta 1999 (jatkoksa julkisuuslaki).

Myös rekisterihallinnon organisaatio on viimeisten kymmenen vuoden aikana kokenut merkittäviä muutoksia. Valtion paikallishallinnon uudelleenorganisointia koskenut kihlakuntaudistus ja lääniuudistus, jotka toteutettiin 1990-luvun puolivälissä, sekä vuosikymmenen loppupuolella toteutettu evan-

kelis-luterilaisen ja ortodoksisen kirkon väestökirjanpitotehtävien uudelleenorganisointi, vaikuttivat kaikki joko suoraan tai välillisesti maistraattien ja Väestörekisterikeskuksen asemaan ja tehtäviin. Rekisterihallinnolla tarkoitetaan tässä esityksessä rekisterihallintolaissa (166/1996) ja -asetuksessa (248/1996) tarkoitettuja viranomaisia, joita ovat keskusviranomaisena toimiva Väestörekisterikeskus sekä paikallisviranomaisina toimivat maistraatit ja Ahvenanmaalla lääninhallituksen maistraattiyksikkö.

Väestötietojärjestelmän tietojen käsittelyn organisointiin ja toimivaltakysymyksiin liittyy läheisesti myös vireillä olevat valtionhallintoa sekä sen palvelutarjontaa koskevat uudistus- ja kehittämishankkeet. Näistä mainittakoon erityisesti eduskunnalle 7 päivänä huhtikuuta 2005 annettu valtioneuvoston selonteko (VNS 2/2005 vp) keskus-, alue- ja paikallishallinnon toimivuudesta ja kehittämisestä. Selonteossa painotetaan palvelujen saatavuuden turvaamiseen, tuottavuuden parantamiseen, hallinnon rakenteiden ja yhteistyön kehittämiseen, tietoyhteiskuntakehityksen tukemiseen ja valtionhallinnon henkilöstövoimavarojen turvaamiseen liittyviä 2010-luvulle saakka ulottuvia toimintalinjoja. Lisäksi väestökirjanpitoa koskevan lainsäädännön uudistamiseen vaikuttavat välillisesti myös rekisterihallinnon tehtävien alueellistamiseen sekä maistraattien erikoistumiseen ja työn tasaukseen liittyvät jo aloitetut ja suunnitellut kehittämistoimenpiteet.

Väestötietojärjestelmän tietojen käsittelyä ja varmennetun sähköisen asioinnin palveluja koskevan lainsäädännön selkiyttämiseksi ja täsmentämiseksi ehdotetaan, että väestötietolaki uudistettaisiin kokonaisuudessaan.

2 Nykytila

2.1 Lainsäädäntö ja käytäntö

Väestötietolaki annettiin 11 päivänä kesäkuuta 1993 ja se tuli voimaan saman vuoden marraskuun 1 päivänä. Väestötietolakia on sen voimassaolon aikana muutettu noin kymmenen kertaa. Laajimmat muutos- ja tarkistustarpeet ovat johtuneet kotikuntalain (202/1994), evankelis-luterilaisen kirkon ja

ortodoksisen kirkkokunnan seurakuntien väestökirjanpitotehtävien uudelleenjärjestelyistä annetun lainsäädännön, Euroopan parlamentin ja neuvoston 24 päivänä lokakuuta 1995 antama direktiivi (95/46/EY) yksilöiden suojelusta henkilötietojen käsittelyssä ja näiden tietojen vapaasta liikkuvuudesta ja henkilötietolain sekä viime vuosikymmenen lopussa annetun varmennetun sähköisen asioinnin menetelmiä ja palveluita koskevan lainsäädännön voimaantulon johdosta. Lisäksi säännöksiin on tehty yksittäisiä muutoksia ja lisäyksiä lähinnä muualla lainsäädännössä tapahtuneiden muutosten seurauksena tai julkisen hallinnon uudistamis- ja kehittämistoimenpiteistä johtuen.

Väestötietolaki valmisteltiin 1990-luvun alussa sisäasianministeriössä virkatyönä. Sen säätämisen keskeisinä tavoitteina olivat tuolin päällekkäisestä rekisterinpidosta ja vanhentuneista työmenetelmistä luopuminen, väestökirjanpitotehtävien hajauttaminen ja päätösvallan delegointi paikallistasolla, tietojenluovutusmenettelyn ja -edellytysten aikaisempaa yksityiskohtaisempi sääntely sekä tietotekniikan suomien uusien mahdollisuuksien tehokas hyväksikäyttö.

Väestötietolakia sovelletaan lain 1 §:n mukaan väestötietojen keräämiseen, tallettamiseen ja luovuttamiseen. Pykälän 1 momentin toisen lauseen mukaan tietojen ilmoittamisesta väestötietojärjestelmään, tietojen luovuttamisesta, henkilötietojen suojasta ja viranomaisten toiminnan julkisuudesta on lisäksi voimassa, mitä niistä on erikseen säädetty. Väestötietolaki on erityislaki ja siinä säädetään käytännössä varsin tyhjentävästi väestötietojen käsittelyyn liittyvistä seikoista. Vuonna 1999 lisättiin lain 5 lukuun lisäksi säännökset Väestörekisterikeskuksen vastuulla olevista varmennetun sähköisen asioinnin palveluista.

Väestötietojärjestelmä on lain 2 §:n 1 momentin mukaan automaattisen tietojenkäsittelyn avulla pidettävä yhtenäinen tietojärjestelmä, joka muodostuu alueellisista rekistereistä. Järjestelmään kuuluvat lain siirtymäsäännöksiin sisältyvän 43 §:n 1 momentin mukaan myös sellaiset ennen lain voimaantuloa kertyneet vanhat asiakirja-aineistot, joita ei ole viety sähköiseen muotoon. Näillä tarkoitetaan muun muassa väestörekisteri- ja

kotipaikkarekisteriasiakirjoja sekä niin sanottuja historia-asiakirjoja.

Väestötietojärjestelmän rekisterinpitovastuu kuuluu rekisterihallintolain (166/1996) mukaan Väestörekisterikeskukselle, joka on väestökirjanpidon keskusviranomaisena, ja maistraateille, jotka toimivat väestökirjanpidon paikallisviranomaisina. Väestötietolain 2 §:n 2 momentin mukaan maistraatit, joita on yhteensä 24 (tilanne 1.5.2007) sekä lisäksi Ahvenanmaan lääninhallituksen maistraattiyksikkö, vastaavat virka-alueensa rekisteritiedoista ja niiden ylläpidosta väestötietojärjestelmässä. Väestörekisterikeskus vastaa pykälän 3 momentin mukaan tietojärjestelmän yleisestä toimivuudesta ja rekisteritoimintojen yhtenäisyydestä. Pykälän 2 momentin mukaan maistraatti voi lisäksi sopia virka-alueeseensa kuuluvan kunnan kanssa, että kunta vastaa alueensa rakennus- ja huoneistotiedoista sekä niiden ylläpidosta. Lisäksi edellä mainitun pykälän 4 momentin perusteella maistraatti voi normaalista toimivallanjaosta poiketen ja ministeriön asetuksella tarkemmin säädettyin edellytyksin rekisteröidä toisen maistraatin puolesta ilmoituksia, jotka koskevat henkilön äidinkieltä, asiantikieltä, ammattia, tietojenluovutuskieltoja sekä postiosoitetta. Tiedon rekisteröinyt maistraatti vastaa tällöin tiedon oikeellisuudesta.

Maistraattien ja Väestörekisterikeskuksen välillä toimivallanjakoa koskevat säännökset ovat käytännön toiminnassa osoittautuneet tulkinnanvaraisiksi ja osittain epäselväksikin. Erityisesti tulkintaongelmia on ilmennyt rekisterinpitäjä ja tietojen luovutustoimivaltaa koskevien säännösten kohdalla.

Viimevuosien aikana maistraattien vastuulla olevat tehtävät ovat lisääntyneet ja muuttuneet merkittävästi. Väestötietojärjestelmän tulosalueen tehtäviin maistraateissa käytettyjen henkilötyövuosien osuus kokonaishenkilötyövuosimäärästä on laskenut viimeisten kymmenen vuoden aikana kahdesta kolmasosasta noin yhteen kolmasosaan. Tällä tulosalueella käytössä olevien resurssien väheneeseen on merkittävästi vaikuttanut vuonna 1999 toteutettu holhoustoimen tehtävien siirto maistraattien vastuulle ja näiden tehtävien määrässä tapahtuva jatkuva kasvu. Resurssien uudelleen kohdentamiseen on vaikuttanut myös väestötietojärjestelmän ylläpitotoimin-

tojen automatisointi sekä maistraattien toimintojen ja niitä tukevien prosessien tehostamistoimenpiteet.

Väestötietojärjestelmä ja sen tiedot

Väestötietojärjestelmään talletetaan tietoja henkilöistä, kiinteistöistä, rakennuksista sekä asuin- ja toimitilahuoneistoista. Väestötietojärjestelmään oli vuoden 2006 alussa talletettu edellä mainittuja tietoyksiköitä seuraavasti: henkilöitä 8,1 miljoonaa (joista ulkomaan kansalaisia on noin 0,1 miljoonaa henkilöä), kiinteistöjä 2,7 miljoonaa, rakennuksia 3,1 miljoonaa, asuinhuoneistoja 3 miljoonaa ja toimitilahuoneistoja 0,2 miljoonaa.

Väestötietojärjestelmän henkilötietoja pidetään lain 3 §:n 1 momentin mukaan henkilön yksilöintiä sekä henkilö- ja perheoikeudellisen aseman ja toimivaltaisuuden selvittämistä varten. Kiinteistö-, rakennus- ja huoneistotietoja pidetään henkilön asumista koskevien tietojen yksilöintiä sekä rakennusten ja huoneistojen teknisten ominaisuuksien selvittämistä varten. Järjestelmän tiedot ovat lain 3 §:n 2 momentin mukaan tarkoitettu käytettäväksi tuomioistuimenmenettelyssä, hallinnollisessa päätöksenteossa, tieteellisessä tutkimuksessa, tilastojen laatimisessa, asiakasrekisterien ajantasallapidossa, mielipide- ja markkinatutkimuksessa, suoramarkkinoinnissa sekä muussa osoitepalvelussa. Rakennus- ja huoneistotietoja saa käyttää henkilöä koskevassa päätöksenteossa vain tietyin laissa säädettyin edellytyksin.

Lain 3 § sisältää säännökset erästä henkilötietojen käsittelyn keskeisestä periaatteesta niin sanotusta käyttötarkoitussidonnaisuuden periaatteesta, jonka yleisestä sisällöstä on tarkemmin säädetty henkilötietolain 7 §:ssä. Väestötietolain 3 §:n käyttötarkoitussäännöksillä ei ole välitöntä itsenäistä merkitystä, vaan ne saavat sisältönsä ja merkityksensä sekä tulevat sovellettaviksi erityisesti lain 6 luvussa olevien järjestelmän tietojen luovutusta koskevien säännösten kanssa. Väestötietojärjestelmän ja sen tietojen käyttötarkoitukset on näissä säännöksissä määritelty kattavasti ja osittain varsin kasuistisestikin. Tietoyhteiskunnan edellyttämät muuttuvat tarpeet on kyetty säännösten dynaamisella tulkinnalla toistaiseksi ratkaisemaan eikä niiden

soveltamisessa käytännön tilanteisiin ei ole siten ilmennyt merkittäviä tulkintaongelmia.

Väestötietojärjestelmän tietosisällöstä, tietojen tarkistamisesta ja tietojen säilyttämisestä säädetään lain 2 luvun 4-7 §:ssä. Lain 4 § sisältää luettelon järjestelmään Suomen kansalaisista tallettavista henkilötiedoista tai niitä koskevista tietoryhmistä. Pykälän 1 momentti sisältää osittain varsin yksityiskohtaisen luettelon henkilön tunnistetiedoista, perheoikeudellista asemaa ja toimintakelpoisuutta koskevista tiedoista. Säännöksen 2 ja 3 momenteissa säädetään eräistä vain tiettyjen viranomaisten käyttöön tarkoitetuista henkilön huostaanottoa, vaalien ja kansanäänestysten toimittamista sekä uskontokuntaan kuumista koskevista tietoryhmistä. Näistä tiedoista säädetään lisäksi tarkemmin tietotasolla väestötietoasetuksessa (886/1993).

Ulkomaalaisista voidaan järjestelmään tallettaa 4 §:n 4 momentissa säädetty henkilötiedot, jos se on Suomessa asumisen tai työskenntelyn, Suomea sitovan kansainvälisen sopimuksen velvoitteiden täyttämisen tai muun erityisen syyn vuoksi tarpeen. Ulkomaalaisen tietojen tallettamisen edellytyksenä on lisäksi, että niistä on saatu luotettava selvitys. Vieraan valtion Suomessa olevan diplomaattisen tai muun edustuston tai lähetetyn konsulin viraston palveluksessa olevan henkilön taikka Yhdistyneiden kansakuntien tai vastaavan kansainvälisen järjestön palveluksessa olevan henkilön tietoja ei kuitenkaan talleteta järjestelmään. Ulkomaan kansalaisten tietojen tallettamiseen väestötietojärjestelmään vaikuttaa edellä mainitun säännöksen lisäksi välillisesti myös kotikuntalain (201/1994) 4 §:n säännökset, joiden perusteella maahan muuttavan henkilön kotikunta määräytyy. Kotikuntalain muutoksella (399/2007) on lain 4 §:n säännökset on uudistettu ja ne tulivat voimaan 1 päivänä syyskuuta 2007.

Lain 4 §:n 5 momentissa olevan valtuutus-säännöksen perusteella on väestötietoasetuksessa annettu tarkempia säännöksiä järjestelmän henkilötietojen käsittelystä. Asetus sisältää säännökset mm. henkilötunnuksen määräytymisestä, sisällöstä ja muuttamisesta sekä lain 4 §:ssä lueteltujen järjestelmään talletettavien henkilötietojen määrittelystä yksityiskohtaisella tasolla. Ottaen huomioon perustuslain 10 §:n 1 momentin säännökset ai-

nakin henkilötunnuksen käsittelyä koskevat asiat tulisi siirtää asetustasolta lain tasolle. Vaikka järjestelmän tietosisältö on suhteellisen vakiintunut, on yksittäisiä tietosisällön laajentamistarpeita kuitenkin käyttäjäkunnan taholta esitetty. Tällaisia tietoja ovat muun muassa kuolinpesän edustajan nimi- ja yhteystiedot sekä tieto transseksuaalin sukupuolen vahvistamisesta.

Lain 5 §:n 1 momentin mukaan asetuksella säädetään tarkemmin väestötietojärjestelmään tallettavista kiinteistö-, rakennus- ja huoneistotiedoista. Väestötietoasetuksen 14 §:ssä säädetään kiinteistötunnuksen sisällöstä ja antamisesta. Kiinteistöstä talletetaan väestötietojärjestelmään vain hyvin suppeat perustiedot, joita ovat asetuksen 15 §:n mukaan kiinteistön yksilöintitiedot, omistajatiedot ja saantotiedot. Kiinteistön ominaisuustietoja ei siis talleteta väestötietojärjestelmään. Kiinteistötietojen ilmoittamisesta ja niiden tarkistamisesta on säännökset asetuksen 16-18 §:ssä. Asetuksen 19-25 § sisältävät säännökset rakennustunnuksen antamisesta, yksityiskohtaiset luettelot järjestelmään tallettavista rakennus-, huoneisto- ja toimitilatiedoista sekä hallintoalueita koskevista tiedoista. Rakennus- ja huoneistotietojen ilmoittamisesta ja ylläpidosta on säännökset asetuksen 26-29 §:ssä.

Lain 5 §:n 2 momentin mukaan järjestelmään voidaan lisäksi tehdä rekisterinpidossa tarpeellisia kirjaamismerkintöjä sekä tietopalvelussa tarpeellisia asiakasmerkintöjä. Henkilötietoliittymän vuoksi ainakin osa lain 5 §:n säännösten alaan kuuluvista tiedoista tulisi perustuslain 10 §:n 1 momentin säännösten johdosta siirtää asetuksesta lain tasolle.

Lain 6 §:n 1 momentin mukaan järjestelmän henkilötietoja pidetään luotettavana selvityksenä henkilöstä ja hänen perheoikeudellisesta asemastaan, jollei toisin näydetä. Järjestelmän henkilötiedoilla on siis niin sanottu julkinen luotettavuus. Pykälän 2 momentin mukaan tietojen luotettavuuden säännöllinen tarkistamisvastuu on maistraateilla. Laajoista ja erityisiä kustannuksia aiheuttavista tarkistustoimenpiteistä päättää Väestörekisterikeskus. Tiedot tulee pykälän 3 momentin mukaan tarkistaa tarpeellisilta osin vähintään kerran kymmenessä vuodessa. Väestötieto-

järjestelmän henkilötiedot säilytetään lain 6 a §:n mukaan pysyvästi, jollei lailla toisin erikseen säädetä. Lain 7 § sisältää säännökset muuttuneiden tietojen säilyttämisen ja arkistoinnin toteuttamistavoista ja -menetelmistä. Pykälä sisältää myös erityissäännökset lapsen huostaanottotiedon sekä kiinteistöä, rakennusta ja huoneistoa koskevien muutostietojen poistamisesta ja hävittämisestä.

Tietojen ilmoittamisesta ja tallettamisesta väestötietojärjestelmään säädetään lain 3 luvun 8-14 a §:ssä. Lain 8 § sisältää tietojen ylläpitoa koskevan yleissäännöksen, jonka 2 momentin mukaan ilmoitusvelvollinen voi ilmoittaa tiedot väestötietojärjestelmään tallettamista varten tietoliikenneyhteyksin tai muutoin konekielisesti. Pykälän 3 momentin mukaan rekisterihallinnon viranomaisten on huolehdittava, että tiedot talletetaan järjestelmään ilman aiheutonta viivytystä. Vuoden 2006 lopussa toimitettiin väestötietojärjestelmään konekielisesti viranomaisten ilmoittamista henkilötiedoista 55 %. Samana ajankohtana kunnat toimittivat rakennustiedoista konekielisesti 85 % ja kiinteistötiedoista 73 %.

Lain 9 §:n mukaan Suomen kansalaisella on velvollisuus pyynnöstä antaa 4 §:ssä tarkoitettujen tietojen tarkistamista varten tarpeelliset tiedot. Kotikunnan, siellä olevan asuinpaikan ja tilapäisen asuinpaikan muutosta koskevasta ilmoitusvelvollisuudesta säädetään kotikuntalaissa. Ulkomaan kansalaista koskee lain 10 §:n 1 momentin mukaan soveltuvin osin vastaavansisältöinen ilmoitusvelvollisuus kuin Suomen kansalaista. Pykälän 2 momentti sisältää lisäksi säännöksiä siitä, millä edellytyksillä ulkomaan kansalaista koskevat tiedot voidaan tallettaa väestötietojärjestelmään. Ulkomaalaisen ilmoitusvelvollisuuden sisältöä täsmentäviä sekä ilmoituksen vastaanottoon liittyvää viranomaisyhteistyötä koskevia säännöksiä on myös lain 10 a ja 10 b §:ssä, jotka lisättiin väestötietolakiin vuonna 2005.

Lain 11 §:ssä säädetään syntymä- ja kuolintietojen ilmoitusvelvollisuudesta, joka pääsääntöisesti koskee terveydenhuollon toimintayksiköjä ja ammattihenkilökuntaa. Pykälässä on kuitenkin myös lapsen äidille tai sille henkilölle, jonka hoidossa lapsi on, asetettu tietyissä tapauksissa ilmoitusvelvollisuus

lapsen syntymästä. Hoito-, huolto- ja rangauslaitokselle on lain 12 §:ssä asetettu velvollisuus ilmoittaa maistraatille yli kolme kuukautta laitoksessa oleskelevista henkilöistä. Pykälän 2 momentin mukaan sosiaalilautakunnalla on velvollisuus ilmoittaa väestötietojärjestelmään lapsen huostaanotosta ja vahvistamastaan lapsen huoltosopimuksesta.

Rakennuksen ja huoneiston omistajan ja haltijan ilmoitusvelvollisuudesta säädetään lain 13 §:ssä. Pykälän 3 momentin mukaan kunta on velvollinen avustamaan näiden tietojen hankkimisessa, jollei niitä ole saatu rakennuksen tai huoneiston omistajalta tai haltijalta. Lain 14 § sisältää säännökset kiinteistöjä, rakennuksia, huoneistoja ja rakentamista koskevasta viranomaisen ilmoitusvelvollisuudesta.

Lisäksi lain 14 a § sisältää säännökset järjestelmän tietosisältöä koskevasta oikaisuvaatimus- ja muutoksenhakumenettelystä. Säännöksessä oikaisuvaatimuksen tekemiseen oikeutettujen piiri on rajattu vain niihin henkilöihin, joiden yksityistä oikeutta väestötietojärjestelmässä oleva tieto koskee. Käytännössä tämä on aiheuttanut joissakin tapauksissa rajanveto-ongelmia muun muassa suhteessa henkilötietolain 29 §:ssä säädettyyn tiedon korjaamisen menettelyyn sekä hallintolain (434/2003) 50 ja 51 §:ssä säädettyyn virheen korjaamisen menettelyyn. Säännöksen soveltamisalan kannalta merkittävää on myös, että moniin rekisterimerkinnän pohjana oleviin erityislakien perusteella tehtyihin päätöksiin tai ratkaisuihin on ensisijaisesti käytettävissä omat oikeusturvakeinonsa.

Väestötietolaki ei sisällä erityissäännöksiä ilmoitusvelvollisuuden laiminlyönnin seuraamuksista. Käytännön työskentelyssä eräitä tietoryhmiä koskevien ilmoitusten laiminlyönti sekä olemassa olevan ilmoitusmenettelyn tehottomuus aiheuttavat merkittäviäkin tietojärjestelmän tietojen oikeellisuutta ja ajantasaisuutta koskevia laatuongelmia. Näitä on ilmennyt erityisesti eräiden väestöryhmien osoitetiedoissa, henkilön itsensä ilmoittamisessa ammatti-, sähköpostiosoite- ja kutsunimimitiedoissa sekä osittain myös kuntien ilmoitusvelvollisuuden piiriin kuuluvissa rakennus- ja huoneistotiedoissa. Toisaalta esimerkiksi toimitilatietoja koskevien muutos-

ten osalta ei laissa ole säädetty kenellekään erillistä ilmoitusvelvollisuutta.

Lain 4 luku sisältää nykyisin vain yhden voimassa olevan pykälän (18 §). Sen mukaan väestötietojärjestelmään otetaan tieto siitä, mikä on kunnan asukasluku vuodenvaihteessa, sekä siitä, missä on henkilön kotikunta vastaavana ajankohtana. Muilta osin luvun pykälät kumottiin kotikuntalain (202/1994) voimaantulon yhteydessä. Lain 18 §:n nykyiset säännökset otettiin lakiin korvaamaan ”vuoden ensimmäisen päivän kotipaikan” ja sitä edeltäneen vuonna 1989 lakkautetun ”henkikirjoituspaikan” käsitteitä. Tänä päivänä ajantasaisen tiedon reaaliaikaisen hyväksikäytön toiminnalliset ja tekniset mahdollisuudet ovat kuitenkin niin edistyneet ja monipuoliset, että säännös on menettänyt käytännössä merkityksensä.

Varmennetun sähköisen asioinnin palvelut

Lain 5 lukuun sisältyvät 19-23 § käsittelevät Väestörekisterikeskuksen vastuulle kuuluvia varmennetun sähköisen asioinnin palveluja. Nämä säännökset lisättiin väestötietolakiin vuonna 1999. Vuoden 2006 lopussa oli kansalaisvarmenteita myönnetty noin 111 300 kappaletta ja muita varmenteita noin 23 200 kappaletta. Varmennemyynnin kokonaistulot Väestörekisterikeskukselle vuonna 2004 olivat noin 1,6 miljoonaa euroa.

Väestörekisterikeskuksen tehtävänä on lain 19 §:n mukaan huolehtia siitä, että valtionhallinnon sähköisessä asiointissa osapuolet voidaan todentaa sekä hallinnon asiakirjat ja viestit tarvittaessa sähköisesti allekirjoittaa ja salata. Samalla Väestörekisterikeskuksen on varmistettava asiakirjojen ja viestin luottamuksellisuus ja eheys. Väestörekisterikeskus voi tarjota varmennetun sähköisen asioinnin palveluja viranomaisten lisäksi myös yrityksille, yhteisöille ja yksityisille henkilöille.

Varmenteiden tietosisällöstä säädetään lain 20 §:ssä. Lähtökohtana on niin sanotun laatuvarmenteen tietosisältö, josta säädetään sähköisistä allekirjoituksista annetun lain 7 §:ssä. Lisäksi Väestörekisterikeskuksen myöntämässä varmenteessa on varmenteen haltijan yksilöivänä tunnistetietona sähköinen asiointitunnus sekä muita varmenteen käytön edellyttämiä teknisiä tietoja. Pykälän

2 momentti sisältää kansalaisvarmenteen käsitteen määritelmän. Sen mukaan kansalaisvarmenteella tarkoitetaan Väestörekisterikeskuksen tietyn määrämuotoisen menettelyn kautta luonnolliselle henkilölle myöntämää varmennetta, jota käytetään henkilön todentamista, sähköisen allekirjoituksen tekemistä sekä asiakirjojen ja viestien salausta varten.

Sähköisen asiointitunnuksen ja sen esias- teena toimivan teknisen tunnistetiedon sisäl- löstä ja antamisen edellytyksistä säädetään lain 21 §:ssä. Sähköinen asiointitunnus voi- daan antaa Suomen kansalaiselle sekä maasa- vakinaisesti asuvalle ulkomaalaiselle, jona- ka tiedot on talletettu väestötietojärjestel- mään. Luonnollisen henkilön sähköinen asi- ointitunnus ei saa sisältää henkilöön liittyviä tunnistetietoja. Pykälä sisältää lisäksi nimen- omaisen teknisen tunnistetiedon käyttötarkoi- tusta koskevan rajauksen. Pykälässä käyte- tystä sanamuodosta johtuen (”Väestörekiste- rikeskus antaa kansalaisvarmenteeseen sisäl- tyvän sähköisen asiointitunnuksen.”) sen on tulkittu sisältävän myös sähköisen asiointi- tunnuksen käyttötarkoitusta koskevan rajauksen siten, että tunnusta voidaan käyttää vain varmentamiseen liittyvässä toiminnassa eikä itsenäisesti esimerkiksi yksilöivänä tunnis- teena tai tietojen poimintaperusteena.

Lain 22 §:n mukaan kansalaisvarmenteet ja sähköiset asiointitunnukset talletetaan julki- seen hakemistoon, josta jokaisella on oikeus saada tietoja sen mukaan kuin julkisuuslaissa säädetään. Tällaisesta niin sanotun varmen- nerekisterin pitämisestä säädetään tarkemmin sähköisistä allekirjoituksista annetun lain 14 §:ssä.

Kansalaisvarmenteiden myöntämistä kos- kevasta hakemusmenettelystä säädetään lain 23 §:ssä. Pykälän 1 momentin mukaan kan- salaisvarmenne voi olla henkilökortin lisäksi muullakin kortilla tai teknisellä alustalla. Ky- symykseen tulevat lähinnä pankki- ja luotto- kortit sekä matkapuhelinten SIM-kortit. Py- kälän 2-4 momentit sisältävät yksityiskohtai- set säännökset varmenteiden myöntämistä koskevasta hakemusmenettelystä. Menette- lyssä painopiste on varmenteen hakijan täs- mällisessä tunnistamisessa. Tarkalla määrä- muotoisuudella on haluttu myös estää mah- dolliset väärinkäytökset sekä varmistaa tieto- turvallisuuteen liittyvien vaatimusten toteu-

tuminen varmenteiden myöntämismenettelyn eri vaiheissa.

Väestörekisterikeskuksen tarjoamassa varmenneissa sähköisessä asiointissa on kysymyksessä uusi, jatkuvasti kehittyvä ja erityisesti teknisesti erittäin vaativa palvelumuoto, jonka toiminnallisissa ja teknisissä edellytyksissä ja toimintaympäristössä on palvelun koko voimassaoloajan tapahtunut muutoksia. Tämän vuoksi on varmenteen tietosisältöä, myöntämismenettelyä ja sähköisen asiointitunnuksen käsittelyä koskevia säännöksiä jouduttu niiden lyhyehkön voimassa olon aikana muuttamaan sekä lisäämään lakiin myös kansalaisvarmenteen käsite.

Tietojenkäsittelypalvelut

Väestötietolakiin lisättiin lailla (224/2005) uusi 5 a luku (23 a-23d §), joka koskee Väestörekisterikeskuksen tarjoamaan niin sanottua tietojenkäsittelypalvelua.

Lain 23 a §:n mukaan Väestörekisterikeskus voi antaa tietojenkäsittelypalvelua, jossa käsitellään 2 luvussa säädettyjä väestötietojärjestelmän tietojen lisäksi myös muita tietoja. Palvelua voidaan antaa sellaisten tietojen ylläpitämiseksi, joiden käsittelyyn palvelun saajalla on lain mukaan oikeus ja jotka liittyvät väestötietojärjestelmään merkittävään henkilöön tai rakennukseen. Palvelun saajana voi lain 23 b §:n mukaan olla valtion tai kunnan viranomainen tai muu julkisoikeudellinen yhteisö, julkista hallintotehtävää hoitava yhteisö tai rekisteröity uskonnollinen yhdyskunta. Tällä hetkellä palvelun saajina ovat evankelis-luterilaisen kirkon ja ortodoksisen kirkkokunnan seurakunnat, joiden puolesta Väestörekisterikeskus tietojenkäsittelypalveluna pitää yllä seurakuntien jäsenten kirkollisia toimituksia koskevia tietoja.

Tietojenkäsittelypalvelusta on lain 23 c §:n mukaan sovittava kirjallisesti. Käytännössä kysymys on palvelun saajan ja Väestörekisterikeskuksen välisestä toimeksiantosopimuksesta. Säännös sisältää lisäksi yksityiskohtaisen luettelon niistä seikoista, joista on ainakin otettava maininta sopimukseen. Näihin seikkoihin kuuluu muun muassa henkilötietojen suoja ja tietoturva koskevat kysymykset. Lain 23 d §:ssä säädetään tietojenkäsittelypalveluun kuuluvien tietojen käsittelystä.

Lähtökohtaisesti näiden tietojen käsittelystä päättää rekisterinpitäjä. Käytännössä tämä tarkoittaa sitä, että Väestörekisterikeskus vastaa toimeksisaajana vain palvelujärjestelmän teknisestä toimivuudesta. Säännöksen 2 momentin mukaan maistraateilla on kuitenkin tiettyjä mahdollisuuksia käsitellä tietojenkäsittelypalvelussa ylläpidettäviä tietoja avioliiton esteiden tutkinnan yhteydessä.

Väestötietojärjestelmän tietopalvelut

Väestötietojärjestelmän tietojen julkisuudesta ja luovuttamisesta säädetään lain 6 luvussa (24–33a §). Järjestelmästä luovutetaan vuosittain yli 300 miljoonaa tietoyksikköä viranomaisten, yksityisten yritysten ja yhteisöjen sekä kansalaisten tietotarpeisiin. Rekisterihallinnon tulot väestötietojärjestelmän tietopalvelusta olivat vuonna 2006 noin 12,2 miljoonaa euroa, josta Väestörekisterikeskuksen osuus on noin 10,3 miljoonaa euroa ja maistraattien osuus noin 1,9 miljoonaa euroa.

Henkilötietojen käsittelyn yhteydessä henkilötietolain 7 §:ssä tarkoitettulla käyttötarkoitussidonnaisuuden periaatteella on keskeinen merkitys. Pyytäessään tietoja väestötietojärjestelmästä hakijan on väestötietolain 24 §:n mukaan ilmoitettava niiden käyttötarkoituksensa ja muut luovuttamisen edellytysten selvittämiseksi tarpeelliset seikat. Tämä ei kuitenkaan koske tilastotietoja tai vastaavia lukumäärätietoja eikä yksittäin luovutettavaa osoitetietoa, ellei sen luovuttamisesta koske laissa säädetty luovutusrajoitus. Säännöksen soveltamisen kannalta yksittäin luovutettavan osoitetiedon käsite ja laajuus on aiheuttanut lain koko voimassaoloajan epäselvyyttä ja tulkintaongelmia.

Luovuttamisen yleisistä edellytyksistä säädetään lain 25 §:ssä. Pykälän 1 momentin mukaan luovutettavan tiedon tulee olla tarpeellinen ilmoitettuun käyttötarkoitukseen eikä tietoa saa luovuttaa, jos luovutuksen voidaan perustellusta syystä katsoa loukkaavan henkilön yksityisyyden suoja, hänen etujaan tai oikeuksiaan taikka vaarantavan valtion turvallisuutta. Pykälän 2 momentin mukaan henkilötunnus ja ulkomaan viranomaisen antama henkilön numero voidaan luovuttaa vain silloin, kun sen käsittelyn edelly-

tykset ovat olemassa henkilötietolain tai muun lain perusteella. Järjestelmästä annettavaan henkilön oikeuksien tai velvollisuuksien toteuttamiseksi annettavaan todistukseen henkilötunnus voidaan merkitä henkilön yksilöimiseksi. Väestötietoasetuksen 30 §:n 2 momentti sisältää lisäksi tarkempia säännöksiä henkilötunnuksen merkitsemisestä todistukseen. Pykälän 3 momentin mukaan huostaanotto- sekä vaalien ja kansanäänestysten toimittamista varten tarvittavia ääni- ja äänestysoikeutettuja koskevia tietoja saadaan luovuttaa vain asianomaiselle viranomaiselle. Käytännön soveltamistilanteissa sekä henkilötunnuksen käsittely että asianomaisen viranomaisen käsitteen tulkinta ei ole ollut ongelmatonta.

Niin sanotusta turvakiellosta säädetään 25 §:n 4 momentissa. Jos henkilöllä on perusteltua syytä epäillä itsensä tai perheensä terveyden tai turvallisuuden tulevan uhatuksi, voi maistraatti pyynnöstä antaa määräaikaisen määräyksen, että kyseisen henkilön väestötietojärjestelmään talletettuja yhteystietoja ei voida luovuttaa muille kuin viranomaisille. Pykälän 5 momentin mukaan henkilöllä on henkilötietolain 30 §:ssä säädettyjen luovutuskieltojen (suoramarkkinointi-, henkilömatrikkelikielto- ja sukututkimuskielto) lisäksi oikeus kieltää osoitetietojensa luovuttaminen osoitopalveluna muuhun kuin viranomaisen tai lakisääteistä tehtävää hoitavan yhteisön käyttöön. Väestötietojärjestelmään oli vuoden 2007 lopussa talletettu tietojenluovutuskieltoja seuraavasti: markkinatutkimus- ja suoramarkkinointikielto 154 370 kappaletta, osoitopalvelukielto 146 922 kappaletta, henkilömatrikkelikielto 77 333 kappaletta, sukututkimuskielto 64 683 kappaletta ja niin sanottu turvakielto 6 980 kappaletta.

Lain 25 §:n 6 momentin mukaan tieto henkilön kuulumisesta uskontokuntaan saadaan luovuttaa vain asianomaiselle uskontokunnalle, tiettyihin viranomaistarkoituksiin sekä kuolinpesän osakastietojen selvittämistä varten. Uskontokuntatiedon käsittelyrajoitus perustuu henkilötietolain 11 §:n 2 kohdan säännöksiin, joiden mukaan henkilön uskonnollista vakaumusta kuvaavat tiedot katsotaan arkaluonteisiksi tiedoiksi, joiden käsittely on pääsääntöisesti kielletty.

Tietojen luovuttamisesta viranomaisille säädetään lain 26 §:ssä. Lähtökohtana näissä luovutustapauksissa pykälän 1 momentin mukaan on, että viranomaisille voidaan luovuttaa niille säädettyjen tehtävien hoitamisessa tarpeelliset tiedot. Käytännössä tämä on tarkoittanut sitä, että tietojenluovutukset viranomaisille perustuvat yleensä asianomaisen viranomaisen toimialaa koskeviin erityissääntöksiin. Erityissääntösten puuttuessa luovutukset ovat joissakin yksittäistapauksissa perustuneet myös henkilötietolain tai muun yleislainsäädännön säännösten varaan. Säännöksessä asetetaan lisäksi viranomaisille merkittävä yleinen palveluvelvoite, jonka mukaan tuomioistuimessa ja yksittäisen hallintoasian käsittelyssä viranomaisen tulee hankkia toiminnassaan tarvittavat väestötiedot viran puolesta kansalaista vaivaamatta. Pykälän 2 momentti sisältää yleisen rajoituksen käyttää rakennus- ja huoneistotietoja henkilöä koskevassa päätöksenteossa.

Lain 26 a § sisältää erityissäännöksen tietojen luovuttamisesta uskontokunnille. Sen mukaan evankelis-luterilaiselle kirkolle, ortodoksiselle kirkkokunnalle ja rekisteröidylle uskonnollisille yhdyskunnille luovutetaan väestötietojärjestelmästä jäsenrekisterin tietojen päivittämisessä tarvittavat tiedot. Lisäksi niille voidaan luovuttaa väestötietojärjestelmästä niille säädettyjen tehtävien hoitamiseksi tarvittavat tiedot. Viimeksi mainitut tapaukset koskevat muun muassa nimiasioiden käsittelyä kasteen ja vihkimisen yhteydessä sekä virkatodistusten antamista yhdyskunnan jäsenten henkilötiedoista evankelis-luterilaisen kirkon ja ortodoksisen kirkkokunnan seurakunnissa.

Tietojen muusta luovuttamisesta säädetään lain 27 §:ssä. Muulla luovuttamisella pykälän 1 momentissa tarkoitetaan järjestelmän tietojen luovuttamista yksityisille henkilöille sekä yksityisille yrityksille ja yhteisöille. Näille voidaan luovuttaa niitä tietoja, joita ne tarvitsevat oikeuksiensa ja velvollisuuksiensa toteuttamiseksi. Säännöksessä luetellaan lisäksi esimerkinomaisesti eräitä keskeisimpiä tietojen käyttötarkoituksia, jotka tulevat kysymykseen yksityisen sektorin yrityksille ja yhteisöille tapahtuvissa luovutustilanteissa. Muilta osin luovuttaminen tällä käyttäjryhmälle perustuu yleensä henkilötietolain tai

julkisuuslain säännösten varaan. Pykälän 2 momentissa on tyhjentävä luettelo niistä otanta- ja poimintaperusteista, joita voidaan käyttää luovutettaessa järjestelmän tietoja suoramarkkinointiin tai vastaavaan toimintaan. Luettelon asiasisältö vastaa henkilötietolain 19 §:ssä olevaa vastaavaa luetteloa.

Kiinteistö- ja rakennustietojen käytöstä poimintaperusteena säädetään lain 27 §:n 2 momentin viimeisen lauseen mukaan tarkemmin asetuksella. Väestötietoasetuksen 32 § sisältää yksityiskohtaisen luettelon niistä rakennustiedoista, joita voidaan käyttää poiminta- ja otantaperusteena. Kiinteistötietojen käytöstä tietojen luovutuksessa asetus ei sen sijaan sisällä tarkempia säännöksiä. Lain rakenteen ja systematiikan johdosta väestötietojärjestelmän kiinteistö-, rakennus- ja huoneistotietojen käsittelyä koskevat yhtä tiukat luovutussäännökset kuin järjestelmän henkilötietojen käsittelyäkin. Tämä on osoittautunut käytännön luovutustilanteissa epätarkoituksenmukaiseksi ja ongelmalliseksi ratkaisuksi, ovathan esimerkiksi kiinteistöä koskevat tiedot kiinteistötietojärjestelmässä sekä rakennuksia ja huoneistoja koskevat tiedot kuntien rakennusvalvonnan järjestelmissä lähtökohtaisesti julkisia tietoja [kiinteistörekisterilaki (392/1985) 9 § ja laki kiinteistötietojärjestelmästä ja siitä tuotettavasta tietopalvelusta 6 § (453/2002)]. Väestötietolaista johtuvat rajoitukset ovat saattaneet joissakin tapauksissa rajoittaa tarpeettomasti näiden tietojen käyttämällisyyksiä.

Lain 27 §:n 3 momentin mukaan asianosaisen tiedonsaantioikeudesta sekä väestötietojärjestelmän tietojen yhdistämisestä muihin tietoaainestoihin on voimassa, mitä viranomaisten asiakirjojen julkisuudesta erikseen laissa säädetään. Tällöin tulevat sovellettaviksi ensisijassa julkisuuslain 11, 12, 16 ja 21 §:n säännökset. Lisäksi lain 27 a § sisältää erityissäännöksiä yksittäisten tietojen luovuttamisesta osoitepalveluna.

Väestötietojärjestelmän tietojen luovutustavasta säädetään lain 28 §:ssä. Pykälän 1 momentin mukaan järjestelmän tietoja voidaan luovuttaa teknisen käyttöyhteyden avulla, muussa koneellisesti käsiteltävässä muodossa, kirjallisesti tai muulla tarkoitukseen soveltuvalla tavalla. Väestötietoasetuksen 30 §:ssä on lisäksi tarkempia säännöksiä tietojen

luovuttamisesta kirjallisesti todistuksina tai otteina. Järjestelmän tietojen ja asiakirjojen tutkiminen on pykälän 2 momentin mukaan tietyin edellytyksin mahdollista. Myös tästä asiasta on säädetty tarkemmin väestötietoasetuksen 31 §:ssä. Jonkin verran ongelmatilanteita on esiintynyt, kun esimerkiksi sukututkimusta varten on haluttu tutkia väestötietojärjestelmään kuuluvia asiakirjoja.

Tietojen luovuttamisen erityisistä edellytyksistä säädetään lain 29 §:ssä. Pykälän 1 momentti käsittelee väestötietojärjestelmän tietojen luovuttamisen edellytyksiä silloin, kun luovuttaminen tapahtuu teknisen käyttöyhteyden avulla tai muuten massamuotoisesti. Pykälän 2 momentin mukaan massaluovutustapauksissa on tarvittaessa ilmoitettava miten tietojen käyttö ja suojaus on tarkoitettu järjestää. Säännöksen merkitys on tietosuoja ja turvaa koskevien seikkojen merkityksen kasvun myötä korostunut entistään. Sen soveltamisalan laajuus on kuitenkin eräissä erityislainsäädäntöön perustuvissa luovutustapauksissa osoittautunut ongelmalliseksi.

Lain 30 §:n 1 momentin mukaan tietoja saa käyttää vain siihen tarkoitukseen, johon ne on luovutettu eikä tietoja saa antaa sivulliselle ilman rekisteriviranomaisen lupaa. Pykälän 2 momentin mukaan edelleenluovutuskielto ei koske yksittäin luovutettua tietoa, jolla säännöksessä tarkoitetaan ensisijassa todistuksia ja otteita. Pykälän 3 momentti sisältää erityissäännöksen niin sanottujen turvakiellon alaisten tietojen käyttöä ja suojausta koskevasta asioista. Pykälän merkitys on tietosuoja ja -turvaa koskevien seikkojen merkityksen kasvun myötä korostunut entistään. Eräissä erityislainsäädäntöön perustuvissa luovutustapauksissa muun muassa edelleenluovutuskiellon laajuus on osoittautunut ongelmalliseksi.

Tietojen luovuttamista koskevasta päätös-toimivallasta säädetään lain 31 §:ssä. Pykälän 1 momentin mukaan Väestörekisterikeskus ja maistraatit päättävät väestötietojärjestelmän tietojen luovuttamisesta. Väestörekisterikeskus päättää kuitenkin tietojen luovuttamisesta, kun kysymyksessä ovat teknisen käyttöyhteyden välityksellä tai muutoin sähköisesti taikka ulkomaille muutoin kuin yksittäin luovutettavat tiedot. Pykälän 2 momentin

mukaan maistraatti päättää yksittäin annettavien tietojen luovuttamisesta. Pykälän 3 momentti sisältää lisäksi erityissäännöksen ennen vuotta 1971 pidettyjen rekisteröityjen uskonnollisten yhdyskuntien jäsenluetteloiden säilyttämisestä ja niiden tietojen luovuttamisesta. Toimivaltainen viranomaisena tässä tarkoitettujen jäsenluetteloiden osalta on Helsingin maistraatti.

Lain 31 a § sisältää erityissäännökset 27 a §:ssä tarkoitettujen osoitepalvelutehtävän hoitamista koskevasta sopimusmenettelystä.

Lain 32 §:n mukaan tietojen luovuttamisesta on tehtävä tietyissä tapauksissa kirjallinen päätös, johon on liitettävä tarvittavat määräykset tietojen käytöstä ja suojauksesta. Pykälän merkitys on tietosuojaa ja -turvaa sekä erityisesti tietojen käytön valvontaa koskevien seikkojen merkityksen kasvun myötä korostunut entisestään. Luovutusta koskevan hallintopäätöksen sisällön laajuus ja päätöksessä annettavien tietojen käyttöä ja suojausta koskevien ehtojen laillisuus ovat aiheuttaneet käytännössä jonkin verran tulkintaongelmia.

Tietojen luovuttamista koskevaan päätökseen haetaan muutosta lain 33 §:n mukaan valittamalla noudattaen hallintolainkäyttölain (586/1996) säännöksiä. Lisäksi lain 39 § sisältää erityissäännöksen oikaisumenettelystä, joka koskee muiden kuin rekisterihallinnon viranomaisten tekemää väestötietojärjestelmän tietojen luovutusta koskevaa ratkaisua.

Väestötietojärjestelmän tiedot tulevat lain 33 a §:n mukaan julkisiksi, kun asianomaisen henkilön kuolemasta on kulunut 25 vuotta. Lain siirtymäsäännöksiin kuuluva 43 §:n 1 momentti sisältää lisäksi erityissäännöksen väestökirjatietojen julkiseksi tulemisesta. Säännöksen mukaan väestökirjatiedot tulevat kokonaan julkisiksi sadan vuoden kuluttua kirjaan viimeksi tehdystä merkinnästä lukien. Tietosuojaan liittyviä tulkintaongelmia on jonkin verran aiheutunut muun muassa sukututkimuksessa, kun yli 25 vuotta kuolleena olleen henkilön tietoihin liittyy elossa olevia henkilöitä (puoliso, lapset) koskevia tietoja.

Tietopalvelun maksuista säädetään lain 7 luvussa (34 §). Väestötietojärjestelmän tietopalveluista ja muista väestökirjahallinnon palveluista peritään lain 34 §:n mukaan maksuja valtion maksuperustelaisissa (150/1992)

säädettyjen perusteiden mukaisesti. Maksuperustelain 8 §:n nojalla rekisterihallinnon julkisoikeudellisten suoritteiden maksut on vahvistettu määräaikaisesti voimassa olevalla sisäasiainministeriön asetuksella ja liiketaloudellisten suoritteiden maksut Väestörekisterikeskuksen ja maistraattien päätöksillä. Käytännön työskentelyssä maksujen määräytymistä koskevat tulkintaongelmat eivät ole yleensä johtuneet väestötietolain maksuja koskevan säännöksen soveltamisesta, vaan maksuperustelain ja ministeriön maksuasetuksen sekä erityislainsäädännön välisistä tulkintatilanteista.

Väestörekisterikeskus on vahvistanut henkilötietolain 42 §:n nojalla toimialakohtaiset käytännesäännöt väestötietojärjestelmän julkishallinnon tietopalveluista (dnro 868/79/04, 2.9.2004), yksityisen sektorin tietopalveluista (dnro 360/79/04, 2.9.2004), Väestötietopuhelinpalvelusta (dnro 251/420/05, 1.7.2005) sekä Väestötietojärjestelmän osoitepalvelusta (dnro 252/420/05, 1.7.2005). Lisäksi Väestörekisterikeskus on vahvistanut väestötietojärjestelmään rekisteröidyn turvakiellon ja sen alaisten tietojen käsittelyn käytännesäännöt (dnro 522/79/02, 23.4.2002). Käytännesääntöjen tavoitteena on parantaa kansalaisten yksityiselämän ja henkilötietojen suojaa, yhtenäistää tietojen luovutuksen käytäntöjä rekisterihallinnossa, parantaa tietopalvelun laatua sekä ylläpitää ja edistää rekisteröityjen ja tiedon käyttäjien luottamusta väestötietojärjestelmää ja sen tietopalvelua kohtaan. Sääntöjen tavoitteena on myös tukea avoimuuden ja julkisuuden toteutumista väestötietojärjestelmän tietojen hyväksikäytössä. Käytännesäännöt eivät ole velvoittavia oikeusnormeja.

Salassapito-, rangaistus- ja lain erinäiset säännökset

Lain 8 luku (35–37 §) sisältää salassapito- ja rangaistussäännökset. Lain 35 § mukaan henkilön, jonka tehtävänä on palvelussuhteen tai toimeksiannon perusteella käsitellä väestötietojärjestelmän tietoja tai järjestelmään kuuluvia asiakirjoja, ei saa ilmaista näin saamia tietoja sivulliselle. Salassapitovelvollisuus koskee myös järjestelmän tietojen ja asiakirjojen tutkijoita.

Lain 36 §:n mukaan se, joka laiminlyö väestötietolaissa säädetyn ilmoitusvelvollisuuden, tuomitaan väestökirjanpitorikkomuksesta sakkoon. Vähäisissä tapauksissa rikosilmoitus voidaan jättää tekemättä, syyte nostamatta tai rangaistus tuomitsematta. Väestökirjanpitorikkomukseen syylliseksi on väestötietolain voimassaolon aikana tuomittu vain viisi kertaa (vuonna 1994 neljä tapausta ja vuonna 1999 yksi tapaus).

Salassapitovelvollisuuden rikkomisen seuraamuksista säädetään lain 37 §:ssä. Säännöksessä viitataan tältä osin rikoslain 38 luvun 1 tai 2 §:n salassapitorikos ja -rikkomussäännöksiin sekä myös 40 luvun 5 §:n virkasalaisuuden rikkomista koskeviin säännöksiin.

Rikoslain 16 luvun 7 §:n 1 momentissa säädetään rekisterimerkintärikoksesta. Säännös voi rikoksen tunnusmerkistön toteuduttua tulla sovellettavaksi myös silloin, kun väestötietojärjestelmään on aiheutettu totuudenvastainen ja oikeudellisesti merkittävä virheellinen tieto. Väestötietojärjestelmän kannalta huomionarvoinen on kuitenkin tässä yhteydessä korkeimman oikeuden tuomion purkamista koskeva ratkaisu (KKO 2005:84), joka koski avioliittoa koskevan rekisterimerkinnän mahdollista harhaanjohtavuutta. Päätöksen mukaan avioliittoa koskevan rekisterimerkinnän harhaanjohtavuutta ei voida arvioida avioliiton solmimisen ainoana syynä olisikin ollut oleskeluluvan saaminen Suomeen.

Erinäiset säännökset sisältyvät lain 9 lukuun (38-41 §). Lain 38 §:ssä säädetään muiden viranomaisten ja yhteisöjen osallistumisesta väestökirjanpidon tietopalvelutehtäviin. Pykälän 1 momentin mukaan evankelisluterilaisen kirkon ja ortodoksisen kirkkokunnan viranomaisten on pyydettyessä annettava selvityksiä hallussaan olevista kirkollisista väestörekistereistä ja niihin kuuluvista asiakirjoista. Tällä tarkoitetaan ensisijassa niin sanottuja sukuselvitysvirkatodistuksia. Niillä seurakunnilla, joilla on tekninen käyttöyhteys väestötietojärjestelmään, on pykälän 2 momentin mukaan tietyin edellytyksin oikeus luovuttaa jäsenistään järjestelmään merkityjä yksittäisiä tietoja, noudattaen lain 6 luvun luovutusta koskevia säännöksiä. Väestörekisterikeskus voi lisäksi erityisestä

syystä myöntää muullekin viranomaiselle tai yhteisölle vastaavin edellytyksin oikeuden luovuttaa yksittäisiä tietoja väestötietojärjestelmästä. Lain 39 § sisältää muiden viranomaisten tai yhteisöjen tietojen luovuttamis- ja muutoksia koskevat oikaisuvaatimus- ja muutoksenhakusäännökset.

Väestötietojärjestelmän tietojen ylläpitämisestä aiheutuvat kustannukset maksetaan lain 40 §:n säännösten perusteella valtion varoista. Tämä ei kuitenkaan koske tietojen ilmoittamisesta aiheutuvia kustannuksia. Tätä säännöstä on tulkittu siten, että lain 3 luvussa säädetyn ilmoitusvelvollisuuden täyttämistä ei rekisterihallinto suorita korvauksia ilmoitusvelvolliselle.

Lain 41 §:n mukaan tarkempia säännöksiä väestötietolain täytäntöönpanosta annetaan asetuksella. Kyseinen asetus on edellä mainittu väestötietoasetus.

Lain viimeinen 10 luku (42-43 §) sisältää voimaantulo- ja siirtymäsäännökset. Väestötietolaki tuli voimaan 1 päivänä marraskuuta 1993. Sillä kumottiin 21 päivänä helmikuuta 1969 annettu väestökirjalaki (141/1969) siihen tehtyine muutoksineen. Lain 43 §:n 1 momentin siirtymäsäännösten mukaan tietoa, jota ei ole otettu väestötietojärjestelmään, säilytetään kumotussa väestökirjalaisissa tarkoitetuissa väestökirjoissa tai niihin kuuluvissa asiakirjoissa. Tällaisen tiedon luovuttamisesta päättää se viranomainen, jonka hallussa asiakirja on. Pykälän 3 momentissa on lisäksi vuonna 1989 [laki väestökirjalain muuttamisesta (1028/1989)] lakkautetun henkikirjoituksen oikeusvaikutusten hallintaan liittyvä erityissäännös.

Tietojärjestelmäyhteistyö

Väestötietojärjestelmään ja varmennettuun sähköiseen asiointiin kuuluvien tietokantojen, ohjelmistojen ja sovellusten teknisessä ylläpidossa ja kehittämisessä sekä palvelutuotannossa tukeutuvat Väestörekisterikeskus ja maistraatit rekisterihallinnon ulkopuolisiin ohjelmisto-, järjestelmä- ja palvelutoimittajiin. Tietojärjestelmäyhteistyö eri toimeksiantoalueilla, kuten esimerkiksi järjestelmien käyttö- ja sovellushallintapalveluissa, perustuu Väestörekisterikeskuksen ja asianomaisen yrityksen väliseen määrärajan voimassa

olevaan yksityisoikeudelliseen toimeksiantosopimukseen. Toimeksisaajat valitaan julkisista hankinnoista annetun lain (1505/1992) mukaista menettelyä noudattaen. Väestörekisterikeskus tekee toimittajavalinnat ja vastaa sopimuksista koko rekisterihallinnon puolesta. Tältä osin viraston toimivalta perustuu väestötietolain 2 §:n 3 momentin ja rekisterihallintoasetuksen (248/1996) 3 §:n säännöksiin. Toimeksisaajille kuuluvat tehtävät eivät sisällä julkisen vallan käyttöä eikä näillä ole esimerkiksi itsenäistä oikeutta käyttää väestötietojärjestelmän tietoja.

Väestötietojärjestelmän ja varmennetun sähköisen asioinnin palvelujen tekninen vaativuus ja monimutkaisuus sekä tietojärjestelmien käytettävyydelle, tietoturvallisuudelle ja palveluiden laadulle asetetut korkeat laatuvaatimukset merkitsevät rekisterihallinnolle huomattavaa taloudellista rasitetta. Käytännön toiminnassa tämä rasite kohdistuu rekisterihallinnossa ensisijaisesti Väestörekisterikeskuksen budjetointivastuulle. Toimeksiantosopimuksista ja muista ostetuista informaatioteknologian palveluista aiheutuneet viraston kustannukset olivat vuonna 2006 noin 8 miljoonaa euroa.

2.2 Kansainvälinen kehitys sekä ulkomaiden ja EU:n lainsäädäntö

2.2.1 Väestötiedot ja henkilötietojen käsittely

Kansainvälisesti tarkasteltuna väestökirjanpidolla ei ole selkeitä yhteisiä tavoitteita tai päämääriä. Valtiot ovat perinteisesti järjestäneet väestötietojen rekisteröinnin ja tietojen käytön ensisijassa omien hallinnollisten ja toiminnallisten sekä historiallisten ja kulttuuristen lähtökohtiensa ja tarpeidensa mukaisesti. Yleensä väestötietojen rekisteröinnillä on yhtymäkohtia vaalien ja verotuksen toimittamiseen, terveydenhuollon ja sosiaaliturvan järjestämiseen, tilastotuotantoon sekä tieteelliseen ja historialliseen tutkimukseen. Myös valtioiden sisäisen ja ulkoisen turvallisuuden takaamisessa väestötiedoilla on merkityksensä, joka on viime aikoina korostunut. Väestötietojen käyttö yksityisten yritysten ja yhteisöjen tarpeisiin, kuten esimerkiksi markkina- ja mielipidetutkimukseen tai suo-

ramarkkinointiin, on viime vuosina tullut aikaisempaa laajemmin mahdolliseksi.

Eniten yhtäläisyyksiä Suomen väestökirjanpitojärjestelmällä on yhteisestä historiallisesta taustasta johtuen Ruotsin kanssa. Suomen ja Ruotsin välillä on vuonna 1940 solmittu ja edelleen voimassa oleva siviilisäätietojen vaihtamisesta tehty kahdenvälinen sopimus. Myös muiden Pohjoismaiden sekä Baltian maiden järjestelmillä on teknisiä ja toiminnallisia vastaavuuksia Suomen väestökirjanpitojärjestelmän kanssa. Islannin, Norjan, Ruotsin, Suomen ja Tanskan kesken on jo vuodesta 1968 lukien ollut sopimukseen perustuvaa yhteistyötä muuttotietojen ilmoittamista koskevissa asioissa. Nyt voimassa oleva pohjoismainen muuttotietojen ilmoittamista koskeva sopimus tuli voimaan 1 päivänä tammikuuta 2007 (SopS 96/2006).

Suomen ja Italian välillä on lisäksi vuonna 1928 solmittu ja edelleen voimassa oleva sopimus (SopS 26/1928) siviilisäätietojen vaihtamisesta. Tosiasiassa tähän sopimukseen perustuva tietojenvaihto on viime vuosina ollut yksipuolista siten, että maistraatit ovat toimittaneet Italian suurlähetystöön maan kansalaisia koskevat vihki-ilmoitukset.

Henkilöiden ja tiedon vapaa liikkuvuus EU:n jäsenvaltioiden sisällä voi toteutua vain siten, että viranomaisten, yritysten ja yhteisöjen käytössä on mahdollisimman ajantasaisia tietoja henkilöistä, asioista ja tapahtumista. Sähköisen asioinnin eri muotojen lisääntymisen myötä väestön ajantasaisen perustietojen tarve on korostunut myös kansainvälisessä kanssakäymisessä. Samansuuntaisesti on vaikuttanut myös kansainvälisessä turvallisuustilanteessa tapahtuneet muutokset sekä kansainväliselle kriisin- ja poikkeustilanteiden hallinnalle asetetut aikaisempaa laajemat vaatimukset. Näistä seikoista johtuen aikaisemmin kielteisesti tai varauksellisesti väestön rekisteröintiin ja väestötietojen käytön suhtautuneet valtiot ovat ryhtyneet toimenpiteisiin tähän liittyvän lainsäädännön aikaansaamiseksi.

Euroopan unioni

Euroopan unionin lainsäädännön kannalta se seikka, kuinka kukin jäsenvaltio on järjestänyt väestönsä rekisteröinnin, kuuluu jäsen-

valtioiden oman päätösvallan piiriin. Unionin lainsäädäntö ei siis välittömästi velvoita väestön rekisteröintiin, mutta se ei toisaalta myöskään kiellä tällaisia järjestelmiä. Henkilötietojen käsittelyn yleisistä periaatteista on kuitenkin annettu eräitä kaikkia unionin jäsenvaltioita sitovia normeja.

Euroopan neuvosto on antanut 28 päivänä tammikuuta 1981 yksilöiden suojelua henkilötietojen automaattisessa tietojenkäsittelyssä koskevan yleissopimuksen. Suomi on allekirjoittanut ja ratifioinut sopimuksen yksilöiden suojelua henkilötietojen automaattisessa tietojenkäsittelyssä koskevan yleissopimuksen eräiden määräysten hyväksymisestä annetulla lailla (269/1992).

Henkilötietojen käsittelyn kannalta keskeisin säädös on Euroopan parlamentin ja neuvoston 24 päivänä lokakuuta 1995 antama direktiivi (95/46/EY) yksilöiden suojelusta henkilötietojen käsittelyssä ja näiden tietojen vapaasta liikkuvuudesta (jäljempänä EU:n tietosuojadirektiivi). Direktiivin tavoitteena on muun muassa perusoikeuksien ja vapauksien erityisesti yksityisyyden suojan toteuttaminen, henkilötietojen vaihdon ja liikkuvuuden kehittäminen sekä henkilötietojen käsittelyä koskevan lainsäädännön yhdenmukaistaminen jäsenvaltioiden kesken. Suomen kansalliseen lainsäädäntöön tämä direktiivi on saatettu voimaan henkilötietolaila, joka tuli voimaan 1 päivän kesäkuuta 1999 sekä lukuisilla samassa yhteydessä tehdyillä erityislainsäädännön muutoksilla ja täsmennyksillä.

Edellä mainittujen perussäädösten lisäksi henkilötietojen käsittelyä koskee 12 päivänä heinäkuuta 2002 annettu direktiivi (2002/58/EY) henkilötietojen käsittelystä ja yksityisyyden suojasta sähköisen viestinnän alalla (jäljempänä sähköisen viestinnän tietosuojadirektiivi). Tämän direktiivin tavoitteet ovat hyvin samansisältöiset kuin edellä mainitun tietosuojadirektiivin. Suomen kansalliseen lainsäädäntöön tämä direktiivi on saatettu voimaan sähköisen viestinnän tietosuojalalla (518/2004). Lisäksi henkilötietojen käsittelyyn vaikuttaa välillisesti myös 17 päivänä marraskuuta 2003 annettu direktiivi (2003/98/EY) julkisen sektorin hallussa olevien tietojen uudelleenkäytöstä. Tämän direktiivin tavoitteena on kilpailun edistämi-

nen, julkisen sektorin tiedon hyödyntämistä koskevien sääntöjen ja käytäntöjen yhdenmukaistaminen sekä yhteisön laajusten tietovarantoja käyttävien palvelujen kehittämisen edellytysten parantaminen.

Alankomaat

Alankomaissa väestökirjanpitoa koskevat keskeisimmät säädökset ovat laki kunnallisesta henkilörekisteritietokannasta (Wet gemeentelijke basisadministratie persoonsgegevens), joka tuli voimaan 1 päivänä lokakuuta 1994, sekä sitä täydentävät määräykset ja ohjesäännöt.

Kunnallisesta henkilörekisteritietokannasta käytetään nimeä GBA-tietokanta. Sisäasian ja kuningaskuntasuhteiden ministeriö vastaa järjestelmän perusedellytyksistä ja kansallisesta infrastruktuurista, viestinvälitys- ja tietoliikennepalveluista, järjestelmän valvonnasta sekä tietojen käyttöä koskevien oikeuksien myöntämisestä. Ministeriössä nämä tehtävät hoidetaan henkilörekisteritietokannan ja matkustusasiakirjojen toimistossa (BPR). GBA-järjestelmä on hajautettu tietokantajärjestelmä, jossa kunnat ja kaupungit vastaavat alueellaan asuvien henkilöiden tietojen keräämisestä, rekisteröinnistä ja ylläpidosta kunnallisissa GBA-tietokannoissa. Tietojen välitys kuntien kesken sekä järjestelmän ulkopuolinen tietojen käyttö tapahtuu turvatus sähköisen viestinvälitysverkon avulla.

GBA-järjestelmään talletetaan tiedot henkilön hallinnollisesta elinhistoriasta ja sitä koskevista muutoksista kuten syntymät, avioliitot, kuolemat sekä osoitteenmuutosta koskevat tiedot. Tiedot kerätään laissa erikseen säädetyistä lähdedokumenteista, joita ovat viralliset asiakirjat kuten syntymä- ja avioliittotodistukset, tuomioistuinten päätökset sekä henkilön itsensä esittämät kirjalliset ilmoitukset kuten osoitteenmuutosilmoitukset. Henkilötasolla tiedot talletetaan henkilöluetteloon, joka siirtyy muuton yhteydessä henkilön uuteen kotikuntaan. Maastamuuton tai kuoleman yhteydessä henkilöluettelo jää kyseisen henkilön viimeisimpään kotikuntaan. Kansalaisella on oikeus tarkastaa häntä koskevien tietojen oikeellisuus GBA-tietokannassa.

Joka kolmas vuosi kunnalla on velvollisuus tehdä puolueettoman ja asiantuntevan henkilön tai laitoksen avulla tarkastus, jossa varmistetaan tietosisällön oikeellisuus, toimintoprosessien asianmukaisuus sekä yksityisyyden suojan toteutuminen ja turvaamisen taso.

GBA-järjestelmän tietoja voivat käyttää valtion viranomaiset, välillisen valtionhallinnon laitokset sekä kuntien viranomaiset ja laitokset julkisten tehtäviensä hoitamista varten. Lisäksi kunnat voivat tietyin edellytyksin luovuttaa järjestelmän tietoja ei-kaupallisille organisaatioille ja yksityisille kansalaisille.

Henkilötietojen käsittelyn yleislakina on Alankomaissa lisäksi henkilötietojen suojasta annettu laki (Wet bescherming persoonsgegevens), joka tuli voimaan 6 päivänä heinäkuuta 2000, ja joka perustuu EU:n tietosuojadirektiivin säännöksiin kuten Suomen vastaava lainsäädäntö. GBA-järjestelmän osalta tätä lakia sovelletaan kuitenkin vain niihin järjestelmään talletettuihin lisätietoihin, joista ei säädetä kunnallisesta henkilörekisteritietokannasta annetussa laissa. Henkilötietojen suojasta annettu laki antaa rekisteröidylle tiettyjä oikeuksia määrätä henkilötietojensa käsittelystä.

Englanti

Englannissa väestötietojen rekisteröintiä koskevat keskeisimmät säädökset ovat avioliittolaki (Marriage Act 1949), laki syntymien ja kuolemien rekisteröinnistä (Births and Deaths Registration Act 1953), rekisteröintipalvelulaki (Registration Service Act 1953) sekä näiden säädösten perusteella annetut ohjesäännöt.

Väestörekisteröinnin yleisviranomaisena Englannissa toimii valtiollinen Yleinen rekisteritoimisto (the General Register Office), joka hallinnollisesti kuuluu Valtiokonttorin (the Chancellor of the Exchequer) alaisuuteen ja on osa Kansallista tilastotoimistoa. Yleisen rekisteritoimiston tehtävänä on huolehtia rekisteröintipalvelujen järjestämisestä ja ohjauksesta. Paikallisesti Englanti on jaettu rekisteröintiasioissa kaupunki- ja kreivikunnittain yhteen tai useampaan alueeseen ja nämä edelleen ala-alueisiin, joissa kussakin on alueen tai ala-alueen rekisteritoimisto se-

kä sen johtajana kaupunki- tai kreivikunnan valtuuston nimeämä rekisteröijä.

Syntymät, kuolemat ja avioliitot rekisteröidään erikseen omiin rekistereihinsä tai luetteloihinsa. Rekisterimerkinnän syntymästä ja kuolemasta tekee sen ala-alueen rekisteritoimisto, jossa lapsi on syntynyt tai henkilö kuollut. Rekisterimerkinnän avioliitosta voi tehdä rekisteröijän lisäksi myös muu toimivaltainen henkilö, kuten esim. vihkimisen toimittanut pappi. Paikallisten rekisteriviranomaisten on tietyin väliajoin toimitettava tekemistään rekisterimerkinnöistä varmistetut kopiot Yleiselle rekisteritoimistolle. Yleinen rekisteritoimisto pitää myös adoptoitujen lasten rekisteriä ja rekisteriä vanhemmuutta koskevista tuomioistuinten päätöksistä. Rekistereiden tietosisältö on varsin suppea ja niihin rekisteröidään yleensä perustiedot asianomaisesta henkilöstä ja häntä koskevasta rekisteröitävästä tapahtumasta.

Yleisen rekisteritoimiston on pidettävä hakemistoa kaikista sille toimitetuista rekisterimerkintäilmoituksista. Vastaava velvollisuus on paikallisella rekisteriviranomaisella alueensa rekisteröintitapahtumista. Kenellä tahansa henkilöllä on oikeus etsiä hakemiston avulla tietoja rekisterimerkinnöistä ja saada niistä varmistettu jäljennös.

Henkilötietojen käsittelyn yleislakina on Englannissa lisäksi voimassa tietosuojalaki (Data Protection Act 1998), joka tuli voimaan 1 päivänä maaliskuuta 2000, ja joka perustuu EU:n tietosuojadirektiivin säännöksiin kuten Suomen vastaava lainsäädäntö. Lakia sovelletaan sekä valtionhallinnon viranomaisiin että yksityisoikeudellisiin rekisterinpitäjiin. Tietosuojalaki antaa rekisteröidylle tiettyjä oikeuksia määrätä henkilötietojensa käsittelystä.

Islanti

Islannissa keskeisimmät väestökirjanpitoa koskevat säädökset ovat laki kansallisesta väestörekisteristä ja siviilirekisteröinnistä [Lög (54/1962) um þjóðskrá og almannaskráningu], laki yksityisyyden suojasta henkilötietojen käsittelyssä [Lög (77/2000) um persónuvernd og meðferð persónuupplýsinga], Islannin tilastoviraston antamat säännöt luottamuksellisen tiedon kä-

sittelymenettelystä (annettu 8. lokakuuta 2004) ja säännöt todistusten antamisesta ja tietojen luovuttamisesta kansallisesta väestörekisteristä (Nr. 112/1958). Lisäksi asiaa koskevia säännöksiä on Islannin tilastovirastoa koskevassa laissa [Lög (24/1913) um hagstofu Íslands], Islannin tilastovirastoa koskevassa hallintomääräyksessä (Nr. 3/2004), kotipaikkalaissa [Lög (21/1990) um lögheimili] ja asuinpaikan muutoksen ilmoittamista koskevassa laissa [Lög (73/1952) um tilkynningar aðsetursskipta].

Islannin oikeus- ja kirkollisasioidenministeriön (aikaisemmin tilastoviraston) tehtävänä on huolehtia Kansallisen väestörekisterin pitämisestä. Kansallinen väestörekisteri on rekisteri kaikista niistä henkilöistä, jotka ovat asuneet vakinaisesti Islannissa vuoden 1952 jälkeen. Rekisteriin merkitään henkilöistä yksilöintitiedot sekä asumista, siviilisäätyä, perhesuhteita ja toimikelpoisuutta koskevia tietoja sekä eräitä muita henkilöön liittyviä tietoja, kuten esimerkiksi kirkollinen kastetieto. Kansallisen väestörekisterin tietojen perusteella tehdään vuosittain ns. vakinaisen asumisen rekisteri, jota käytetään mm. kaikkien maassa toimitettavien vaalien vaaliluetteloiden laatimiseen. Kansallisesta väestörekisteristä annetaan todistuksia syntymästä, kuolemasta, perhesuhteista ym. Rekisterin tietoja voidaan luovuttaa myös hallintoon ja yritystoimintaan.

Henkilötietojen käsittelyn yleislakina Islannissa on lisäksi voimassa yksityisyyden suojasta henkilötietojen käsittelyssä annettu laki, joka perustuu EU:n tietosuojadirektiivin säännöksiin kuten Suomen vastaava lainsäädäntö. Tämän lain (artikla 28) mukaan Islannin tilastoviraston on pidettävä yleistä rekisteriä niistä henkilöistä, jotka ovat kieltäneet tietojensa käytön markkinointitarkoituksiin. Lain mukaan markkinointitoimintaa harjoittavien yritysten ja muiden toimijoiden on otettava toiminnassaan huomioon tähän rekisteriin talletetut kiellot.

Norja

Norjassa keskeisimmät väestökirjanpitoa koskevat säädökset ovat laki väestörekisteristä [Lov om folkeregistrering (Lov 1979-01-16 nr 01)], verohallituksen määräys väestö-

rekisteristä [Forskrift om folkeregistrering (For 1994-03-04 nr 161)], verohallituksen määräys D-numerosta [Forskrift om D-nummer (For 1995-02-14 nr 125)] sekä laki henkilötietojen käsittelystä [Lov om behandling av personopplysninger (Lov 2000-04-14 nr 31)].

Väestörekisterilain mukaan valtio huolehtii Norjassa väestön rekisteröinnistä. Väestörekisteriä pitää paikallinen rekisteriviranomainen kunnittain tai väestörekisterialueittain kyseisen kunnan tai alueen asukkaista. Lisäksi Norjassa on väestön keskusrekisteri (sentralt register), jota pitää väestörekisterin keskustoimisto (Sentralkontor for folkeregistrering). Keskustoimiston tehtävät on määrätty Verohallitukselle (Skattedirektoratet). Keskustoimiston tehtävänä on rekisterinpidon lisäksi ohjata ja valvoa rekisteröintiä, päättää periaatteelliset rekisteröintikysymykset sekä ratkaista eräät rekisterinpitäjien väliset erimielisyyssasiat. Keskusrekisteriä pidetään Norjassa asuvista tai asuneista henkilöistä ja niistä muista henkilöistä, joille on annettu syntymännumero tai sen sijasta niin sanottu D-numero.

Rekisteriin merkitään henkilöistä yksilöintitiedot sekä asumista, siviilisäätyä, perhesuhteita ja toimikelpoisuutta koskevia tietoja sekä eräitä muita henkilöön liittyviä tietoja, kuten esimerkiksi luovutuskieltoja, Norjan evankelis-luterilaisen kirkon jäsenyyttä tai rekisteröityä työnantajaa koskevia tietoja. Rekisteriin ei merkitä kiinteistötietoja eikä rakennusten ja huoneistojen ominaisuustietoja. Väestörekisterilaissa säädetään lisäksi rekisteriviranomaisten tehtävistä ja toimivallanjaosta, tietojen ilmoitusvelvollisuuksista ja niiden laiminlyönnin seuraamuksista, tietojen salassapitovelvollisuudesta sekä tietojen luovuttamisesta ja sen edellytyksistä. Tarkempia säännöksiä näistä asioista on annettu verohallituksen määräyksessä väestörekisteristä. Määräyksessä säädetään edellä mainittujen seikkojen lisäksi asuinpaikan määräytymisen perusteista maassa-, maahan- ja maastamuutotilanteissa.

Väestörekisterin tietoja voidaan luovuttaa viranomaisille virkatehtävien suorittamiseksi, tilastotarkoituksiin ja tieteelliseen tutkimukseen. Lisäksi tietoja voidaan luovuttaa yksityisille henkilöille ja organisaatioille, jos tie-

don saanti on välttämätöntä hakijan laillisten oikeuksien tai velvollisuuksien toteuttamiseksi. Tietojen luovuttaminen rekisteristä edellyttää keskustoimiston lupaa.

Henkilötietojen käsittelyn yleislakina Norjassa on lisäksi voimassa laki henkilötietojen käsittelystä, joka perustuu EU:n tietosuojadirektiivin säännöksiin kuten Suomen vastaava lainsäädäntö. Tämän lain (26 §) mukaan henkilö voi kieltää tietojensa käytön suoramainontaan ja saada kiellon merkittyä yleiseen keskitettyyn kieltorekisteriin. Lain mukaan suoramarkkinointitoimintaa harjoittavien yritysten ja muiden toimijoiden on otettava toiminnassaan huomioon tähän rekisteriin talletetut kiellot.

Ruotsi

Ruotsissa väestökirjanpitoa koskeva sääntely sisältyy useampaan erilliseen säädökseen. Keskeisimmät säädökset ovat laki henkilötietojen käsittelystä veroviraston väestökirjanpito toiminnassa [Lag (2001:182) om behandling av personuppgifter i Skatteverkets folkbokföringsverksamhet] ja asetus henkilötietojen käsittelystä veroviraston väestökirjanpito toiminnassa [Förordning (2001:589) om behandling av personuppgifter i Skatteverkets folkbokföringsverksamhet], väestökirjanpitolaki [Folkbokföringslag (1991:481)] ja väestökirjanpitoasetus [Folkbokföringsförordning (1991:749)], laki valtiollisesta henkilörekisteristä [Lag (1998:527) om det statliga personregistret] sekä henkilötietolaki [Personuppgiftslag (1998:204)].

Väestökirjanpito viranomaisena Ruotsissa toimii verovirasto (Skatteverket). Henkilötietojen käsittelystä veroviraston väestökirjanpito toiminnassa annettua lakia sovelletaan, jos tietojen käsittely on kokonaan tai osittain automaattista tai jos ne kuuluvat tai niiden on tarkoitus kuulua järjestelmälliseen tietokokonaisuuteen, jonka tietoja voidaan käyttää hakuperusteen tai yhdistää eri kriteerien perusteella. Laki sisältää myös säännökset henkilötietojen käsittelyn käyttötarkoituksista, rekisterinpitäjän vastuusta, arkaluonteisten tietojen käsittelystä, väestökirjanpito tietokannasta ja sen tietosisällöstä, tietojen kyselykäytöstä ja sallituista hakuperusteista, tietojen käyttöä koskevista maksuista sekä rekis-

teröidyn oikeuksista ja oikeusturvasta. Asetus sisältää tarkentavia säännöksiä väestökirjanpito tietokannan tietosisällöstä, tietojen ilmoitusvelvollisuudesta sekä tietokannan tietojen luovutuksesta. Väestökirjanpito tietokantaan ei Ruotsissa rekisteröidä rakennusten ja huoneistojen ominaisuustietoja, vaan näiden tietojen käsittelystä vastaa tilastoviranomainen.

Ruotsin väestökirjanpitolain mukaan väestökirjanpidolla tarkoitetaan henkilön asumisen vahvistamista sekä henkilöllisyyttä, perhettä ja muita olosuhteita koskevien sellaisten tietojen rekisteröintiä, jotka voivat henkilötietojen käsittelystä veroviraston väestökirjanpito toiminnassa annetun lain mukaan olla väestökirjanpito tietokannassa. Muilta osin väestökirjanpito laissa säädetään rekisteröinnin kohteista, asumisen perusteella määräytyvästä oikeasta väestökirjanpito paikasta, henkilönumerosta, tietojen poistamisesta tietokannasta, muuttoa, maastamuuttoa ja syntymää koskevasta ilmoitusvelvollisuudesta ja sen sisällöstä, väestökirjanpitoa koskevasta hallintopäätöksestä, ilmoitusvelvollisuuden laiminlyönnin seuraamuksista sekä rekisteröidyn oikeusturvakeinoista. Sellaiselle henkilölle, joka ei ole oikeutettu saamaan henkilönumeroa, mutta jonka tiedot rekisteröidään väestökirjanpito tietokantaan, voidaan pyynnöstä antaa niin sanottu yhdistämisnumero (samordningsnummer).

Valtiollisesta henkilörekisteristä annetun lain mukaan saa rekisterin (ett statligt personregister SPAR) tietoja käsitellä henkilötietojen päivityksessä, täydentämisessä ja tarkastamisessa. Lisäksi rekisteristä voidaan poimia nimi- ja osoitetietoja suoramainontaan, mielipiteen muodostukseen tai yhteiskunnalliseen tiedottamiseen taikka muuhun näihin verrattavaan tarkoitukseen. Rekisteri saa sisältää tietoja vain henkilöistä, jotka on rekisteröity väestökirjanpito tietokantaan. Rekisteri sisältää henkilön perustietoja, verotustietoja, eräitä tietoja henkilön kiinteistöomistuksista sekä tiedot henkilöiden ilmoittamista suoramainontakielloista. Rekisterin tiedot perustuvat väestökirjanpito tietokannan ja verotustietokannan tietoihin. Rekisterin tietoja voidaan luovuttaa sekä viranomaisille että yksityisille tahoille. Tietojen käsittelystä noudatetaan ensisijaisesti henkilötietolakia.

Rekisterinpitäjänä toimii valtiokonttorin alainen valtion henkilörekisterilautakunta (Statens personregisternämnd, SPARNämnden). Valtiollista henkilörekisteriä koskevan lainsäädännön tarkistamisesta on jätetty 1 päivänä heinäkuuta 2005 mietintö (SOU 2005:61) valtioneuvostolle, jossa muun muassa tämä rekisteri erillisenä rekisterinä sekä valtion henkilörekisterilautakunta esitetään lakkautettavaksi. Mietinnön mukaan väestötietopalveluista vastaava viranomainen olisi tulevaisuudessa verovirasto ja palvelut tuotettaisiin viraston pitämästä väestökirjanpito-tietokannasta.

Ruotsissa henkilötietojen käsittelyn yleislakina on voimassa henkilötietolaki, joka perustuu EU:n tietosuojadirektiivin säännöksiin kuten Suomen vastaava lainsäädäntö.

Saksa

Saksassa keskeisimmät väestötietojen käsittelyä koskevat säädökset ovat 16 päivänä elokuuta 1980 annettu liittovaltiotasoinen väestötietojen ilmoittamista koskeva puitelaki [Melderechtsrahmengesetz (BGB I 1980, 1429)] ja tämän lain perusteella annetut osavaltio-asetukset. Näillä annetaan tarkempia osavaltiokohtaisia säännöksiä asiasta. Yleislainsäädännön kannalta henkilötietojen käsittelyä koskee myös 20 päivänä joulukuuta 1990 annettu liittovaltion tietosuojalaki [Bundesdatenschutzgesetz (BGB I 1990, 2954)] sekä osavaltio-asetukset tietosuojasäädökset. Säädökset perustuvat EU:n tietosuojadirektiivin säännöksiin.

Väestötietotiedot rekisteröidään alueellisiin ilmoitusrekistereihin (melderegister), joita pitävät paikalliset väestötietojen ilmoittamisesta vastaavat viranomaiset siten kuin osavaltion laissa säädetään. Rekisteriin talletetaan tietojen oikeellisuuden osoittamista ja todistamista varten henkilön yksilöintitietoja, osoitetietoja, perhesuhteita ja toimikelpoisuutta koskevia tietoja sekä eräitä muita henkilöön liittyviä tietoja, kuten esimerkiksi luovutuskieltoa, oppiarvoa, aseenkantolupaa, henkilötodistusta ja passia sekä vaalikelpoisuutta koskevia tietoja. Osavaltion lailla tietosisältöä voidaan laajentaa. Talletettujen tietojen tulee olla asianomaisen henkilön itsensä ilmoittamia tai virallisesti vahvistettuja.

Rekisteriviranomaisen on viran puolesta tai asianomaisen pyynnöstä korjattava väärä tai puutteellinen tieto ja ilmoitettava siitä asianomaiselle henkilölle sekä tiedon käyttäjille ja ilmoittajille. Tiedot on pääsääntöisesti poistettava rekisteristä, kun niitä ei enää tarvita lain velvoittamiin tehtäviin. Laki sisältää myös perussäännökset muuttoilmoitusvelvollisuudesta.

Rekisteriviranomaiset ovat velvollisia ilmoittamaan toisilleen rekisterialueelta toiselle muuttaneen henkilön tiedot niin sanottuna palauteilmoituksena. Muuten rekisterin tietoja voidaan luovuttaa viranomaiselle tai muulle viralliselle taholle esimerkiksi julkisoikeudelliselle uskontokunnalle, jos se on tarpeellista tälle kuuluvien tehtävien hoitamista varten. Lisäksi rekisterin tiettyjä tietoja voidaan laissa rajatuin edellytyksin luovuttaa henkilöille ja yhteisöille yksittäin ja massaluovutuksena, jollei henkilö ole kieltänyt tietojensa luovuttamista. Luovutettuja tietoja koskee aina käyttötarkoitussidonnaisuus. Tietojen luovuttaminen voi tietyin edellytyksin tapahtua myös sähköisesti tietoverkon välityksellä esimerkiksi internetissä. Jos on oletettavissa, että rekisterin tietojen luovuttamisesta voi seurata vaara elämän, terveyden, henkilökohtaisen vapauden tai vastaavan suojaa vaativan seikan suhteen on rekisteriviranomaisen pyynnöstä tai viran puolesta asetettava määräaikainen tietojenluovutussulku.

Väestötietojen ilmoittamista koskeva puitelaki sisältää myös erityissäännöksiä tietojen sähköisestä ilmoittamisesta ja siinä yhteydessä tapahtuvasta varmennetusta sähköisestä allekirjoittamisesta. Lain siirtymäsäännökset sisältävät lisäksi erityissäännökset Saksan Demokraattisen tasavallan keskusväestörekisterin purkamisesta.

Tanska

Tanskassa keskeisimmät väestökirjanpitoa koskevat säädökset ovat laki keskushenkilörekisteristä [Lov om det centrale personregister (Lov nr 426 af 31/05/2000)] ja laki henkilötietojen käsittelystä [Lov om behandling af personoplysninger (Lov nr 429 af 31/05/2000)].

Tanskassa henkilörekisteriä (Det Centrale Personregister CPR) hallinnoi sisäasiain- ja

terveysministeriö (indenrigs- og sundhedsministeriet), jonka tehtävänä on ensisijassa ohjata ja valvoa rekisteritoimintoja. Paikallisesti rekisteriviranomaisina toimivat kunnantaltuustot (kommunalbestyrelserne), joiden tehtävänä on huolehtia rekisteröinnin käytännön tehtävistä.

Henkilörekisterilain tarkoituksena on varmistaa, että:

- jokaiselle, jolla on siihen laillinen oikeus, on annettu henkilönnumero;
- keskusrekisteri sisältää perustiedot kaikista niistä henkilöistä, joilla on henkilönnumero;
- henkilön asuminen on rekisteröity oikein; sekä
- rekisterin tietoja luovutetaan lainmukaisesti.

Laki sisältää yksityiskohtaiset säännökset rekisteriviranomaisten tehtävistä ja toimivalta-ajasta, henkilönnumeron antamisesta ja käyttämisestä, asuinpaikan rekisteröinnistä ja sen perusteista maassa-, maahan- ja maastamuuttotilanteissa, rekisterin tietojen luovuttamisesta ja sen edellytyksistä sekä rekisteröidyn oikeuksista ja oikeusturvasta.

Rekisteriin merkitään henkilöistä yksilöintitiedot sekä asumista, siviilisäätystä, perhesuhteita ja toimikelpoisuutta koskevia tietoja sekä eräitä muita henkilöön liittyviä tietoja, kuten esimerkiksi vaalioikeutta, luovutuskieltoja, ulkomaalaisen oleskelulupaa ja Tanskan evankelis-luterilaisen kirkon jäsenyyttä koskevia tietoja. Rekisteriin ei merkitä kiinteistötietoja eikä rakennusten ja huoneistojen ominaisuustietoja.

Jokaisella on oikeus saada henkilörekisteristä tietyn yksilöidyn henkilön perustiedot. Tämän lisäksi rekisterin tietoja voidaan tietyn edellytyksin luovuttaa julkiselle viranomaiselle, tilastotarkoitukseen tai tieteelliseen tutkimukseen esimerkiksi otantoina ja poimintoina tai teknisen käyttöyhteyden avulla. Tietoja voidaan luovuttaa myös tietyn edellytyksin yksityisille yrityksille esimerkiksi pankki- ja vakuutus toimintaa sekä luottotietotoimintaa harjoittaville yrityksille asiakasrekistereiden päivitystä varten. Edellytyksenä on, että rekisteröidyn ja yrityksen välillä on olemassa asiakkuuteen perustuva asiallinen yhteys. Otantoja ja poimintoja suoramarkkinointia varten ei henkilörekisteristä ole mahdollista tehdä. Tietojenluovuttaminen

edellyttää rekisteriviranomaisen lupaa. Rekisteröidyllä on mahdollisuus kieltää tietojensa luovuttaminen tiettyihin käyttötarkoituksiin.

Henkilötietojen käsittelyn yleislakina Tanskassa on lisäksi voimassa laki henkilötietojen käsittelystä, joka perustuu EU:n tietosuojadirektiivin säännöksiin kuten Suomen vastaava lainsäädäntö.

Viro

Virossa keskeisimmät väestökirjanpitoa koskevat säädökset ovat väestörekisterilaki [Rahvastikuregistri seadus (RT I 2000, 50, 317)], henkilötietosuojalaki [Isikundmete kaitse seadus (RT I 1996, 48, 944)] ja tietokantalaki [Andmekogude seadus (RT I 1997, 28, 423)].

Väestörekisterilaki sisältää varsin yksityiskohtaiset säännökset tiedon keräämisen, ylläpitämisen ja säilyttämisen menetelmistä, rekisterin tietosisällöstä, rekisterin tietojen käsittelystä ja käytöstä, asumista koskevan tiedon kirjaamisen edellytyksistä, rekisterin hallinnosta sekä rekisterin ylläpidon ja käytön valvonnasta ja ohjauksesta. Laki sisältää myös säännökset henkilötunnuksen antamisesta, muuttamisesta ja käyttämisestä.

Väestörekisterilain mukaan rekisteri on yleinen kansallinen rekisteri, jonka päävastuullinen rekisterinpitäjä on sisäasiainministeriö. Hallitus voi sisäasiainministeriön ehdotuksesta määrätä valtion viraston tai valtion täysin omistaman yksityisoikeudellisen oikeushenkilön väestörekisterin valtuutetuksi rekisterinpitäjäksi. Rekisterin ylläpidossa ja käytössä noudatetaan lisäksi tietokantalaissa ja henkilötietosuojalaissa säädetyt menettelytapoja. Henkilötietosuojalaki vastaa säätelyalaltaan EU:n tietosuojadirektiivin säätelyalaa.

Rekisteröinnin kohteita ovat väestörekisterilain mukaan Viron kansalaiset ja ulkomaalaiset, jotka ovat saaneet oleskeluluvan Viroom. Rekisterin tietoja pidetään yllä ensisijassa viranomaisien toimittamien tietojen avulla. Väestörekisterilain mukaan rekisterin tiedot ovat statukseltaan informatiivisia ja tilastollisia, jollei laissa ole toisin säädetty. Rekisteriin talletetaan väestörekisterilain mukaan rekisteröinnin kohteista henkilön yk-

silöintitiedot sekä asumista, siviilisäätystä, perhesuhteita ja toimikelpoisuutta koskevia tietoja sekä tieto ulkomaalaisen oleskelu- ja työluvasta ja niiden kestosta. Lisäksi tilastollisia tarkoituksia varten voidaan asianomaisen henkilön suostumuksella rekisteröidä myös etninen kansallisuus, äidinkieli, koulutus ja ammattiala. Rekisteriin ei talleteta tietoja kiinteistöistä, rakennuksista tai huoneistoista.

Väestörekisterilaki sisältää myös rekisterin tietojen käyttöä koskevat yksityiskohtaiset säännökset. Rekisterin tietojen käyttöön oikeutettuja ovat valtion ja kunnan virastot julkisen tehtävän hoitamista varten, oikeushenkilöt julkisen tehtävän suorittamista tai laillisen tarkoituksen toteuttamista varten sekä vieraan valtion virastot tai oikeushenkilöt, jos näiden oikeus perustuu kansainväliseen sopimukseen tai päävastuullisen rekisterinpitäjän antamaan määräykseen. Lisäksi täysikäisellä henkilöllä on oikeus saada tietää häntä itseään, hänen ala-ikäisiä lapsiaan ja hänen edunvalvonnassaan olevaa henkilöä koskevat tiedot. Yksityinen henkilö voi perustellusta hakemuksesta kieltää tietojensa käytön määrääjäksi muuhun käyttötarkoitukseen kuin julkisen tehtävän suorittamista varten.

2.2.2 Sähköinen asiointi ja varmennepalvelut

Euroopan unioni

Keskeisin sähköiseen henkilöllisyyteen ja asiointiin liittyvä säännös on Euroopan parlamentin ja neuvoston 13 päivänä joulukuuta 1999 annettu direktiivi (1999/93/EY) sähköisiä allekirjoituksia koskevista puitteista (jäljempänä sähköallekirjoitusdirektiivi). Direktiivi tuli voimaan 19 päivänä tammikuuta 2000. Tämän direktiivin tavoitteena on luoda jäsenvaltioiden välille yhteiset pelisäännöt sähköisten allekirjoitusten oikeudellista tunnustamista ja varmennepalvelujen tarjoajien akkreditointia varten, vahvistaa luottamusta uusiin teknologioihin sekä edistää sähköisiin allekirjoituksiin liittyvien tuotteiden ja palvelujen yhteen toimivuutta. Suomen kansalliseen lainsäädäntöön tämä direktiivi on saatettu voimaan lailla sähköisestä asiointista vi-

ranomaistoiminnassa (13/2003) ja lailla sähköisistä allekirjoituksista (14/2003) sekä lisäksi eräillä muutoksilla erityislainsäädäntöön.

Belgia

Belgiassa sähköallekirjoitusdirektiivi on saatettu kansallisesti voimaan lailla sähköisistä allekirjoituksista ja varmennepalveluista [Loi (2001-2699) du 9 juillet 2001 fixant certaines règles relatives au cadre juridique pour les signatures électroniques et les services de certification] sekä lailla sähköisen allekirjoituksen käytöstä oikeudenkäyntimenetelyissä ja tuomioistuinten ulkopuolisessa riitojen ratkaisussa [Loi (2000-3304) du 20 octobre 2000 introduisant l'utilisation de moyens de télécommunication et de la signature électronique dans la procédure judiciaire et extrajudiciaire].

Belgiassa aloitettiin vuonna 2000 sähköistä henkilökorttia koskeva projekti, jonka pilotivaiheessa henkilökortteja myönnettiin yhdessätoista kunnassa. Pilotiprojektin jälkeen sähköisten henkilökorttien myöntäminen aloitettiin valtakunnallisesti syyskuussa 2004. Tavoitteena on saada vuoden 2009 loppuun mennessä korvattua kaikki nykyiset paperiset henkilökortit sähköisillä henkilökorteilla. Belgiassa henkilökortti on pakollinen ja kesäkuussa 2005 sähköisiä henkilökortteja oli myönnetty noin 585.000 kappaletta. Kortin voimassaoloaika on viisi vuotta.

Kortti toimii virallisena henkilökorttina sekä matkustusasiakirjana EU:n alueella sekä Euroopan talousalueen jäsenmaissa. Kortti on älykortti, jota voidaan käyttää esimerkiksi verottajan palveluissa, omien tietojen tarkastamisessa, sähköisessä kirjeessä ja pankkipalveluissa. Sähköisessä asiointissa käytetään Public Key Infrastructure (jäljempänä PKI) teknologiaan perustuvaa sähköistä allekirjoitusta. Belgiassa on tehty suunnitelmia myös biometrinen tunnistamisen tallettamisesta kortille.

Vastuullisena varmentajaorganisaationa toimii tällä hetkellä CertiPost, joka on puoliksi yksityisessä ja puoliksi julkishallinnon omistuksessa oleva yritys.

Espanja

Espanjassa sähköallekirjoitusdirektiivi on saatettu kansallisesti voimaan lailla sähköisestä allekirjoituksesta [Ley (59/2003) de 19 de diciembre, de firma electrónica]. Laki tuli voimaan 19 päivänä joulukuuta 2003.

Espanjassa on viime aikoina tehnyt merkittäviä ratkaisuja sähköisen henkilöllisyyden kehittämisessä. Espanjan hallitus aloitti vuoden 2005 alussa sähköisen henkilökortin suunnitteluun, kehittämiseen ja jakeluun tähtäävän hankkeen. Meneillä olevan pilottivaiheen aikana on tarkoitus kehittää sähköisten henkilökorttien luomiseen ja hallinnointiin liittyvät järjestelmät. Pilottivaiheen tavoitteena oli, että järjestelmä kykenisi tuottamaan helmikuussa 2006 sähköisiä henkilökortteja. Hankkeen lopullisena tavoitteena on henkilökorttien jakaminen valtakunnallisesti vuosien 2007–2008 aikana. Henkilökorttiin suunnitellaan sirua, johon talletettaisiin kortinhaltijan henkilötiedot, kehittynyt sähköinen allekirjoitus sekä biometrisistä tunnistuksista kasvokuva ja sormenjälki.

Espanjan hallitus on perustanut julkisen varmentajaorganisaation (Certificación Española, CERES), joka toimii kansallisen rahapajan (Fábrica Nacional de Moneda y Timbre) alaisuudessa. Organisaation tuottamia varmenteita voidaan käyttää sähköisen hallinnon palveluissa kuten verohallinnon ja poliisin tarjoamissa palveluissa.

Islanti

Islannissa sähköistä asiointia ja henkilöllisyyttä koskeva keskeisin säädös on laki sähköisistä allekirjoituksista [Lög (28/2001) um rafrænar undirskriftir], joka tuli voimaan 7 päivänä toukokuuta 2001. Laki perustuu sähköallekirjoitusdirektiiviin. Laissa kehittyneille sähköisille allekirjoituksille taataan tasavertainen asema perinteisten käsintehtyjen allekirjoitusten kanssa, mutta myös muunlaiset sähköiset allekirjoitukset hyväksytään oikeudellisesti velvoittaviksi.

Ensimmäiset ehdotukset sähköisen henkilöllisyyden ja Public Key Infrastructure-järjestelmän (jatkossa: PKI) käyttöönotosta ja kehittämisestä tehtiin Islannissa vuoden 2001 lopussa. Näiden ehdotusten perusteella maas-

sa aloitettiin vuonna 2003 valtiovarainministeriön johtama sähköiseen henkilöllisyyteen ja varmenteisiin liittyvä pilottiprojekti. Projektin tuloksena maassa myönnettiin ensimmäiset varmenteet toukokuussa 2003. Projektin tarkoituksena oli kehittää varmennepoliittikkaa ja -käytäntöjä, testata eri organisaatioiden tuottamien varmenteiden yhteensopivuutta sekä esitellä PKI-järjestelmää kansalaisille ja organisaatioille. Sähköisen henkilöllisyyden ja PKI-järjestelmän kehittämistä on projektin jälkeen aktiivisesti jatkettu.

Tällä hetkellä Islannissa myönnetään kahdenlaisia varmenteita. Julkisia varmenteita sähköiseen allekirjoitukseen ja salaamiseen sekä yksityisiä varmenteita, jotka mahdollistavat pääsyn myös valtionhallinnon sähköisiin palveluihin, esimerkiksi tullin ja verohallinnon palveluihin. Varmenteet myöntää Skýrr-niminen islantilainen yritys yhteistyössä VeriSign-nimisen kansainvälinen yrityksen kanssa.

Iso-Britannia

Iso-Britanniassa sähköallekirjoitusdirektiivi on saatettu kansallisesti voimaan säännöksellä sähköisistä allekirjoituksista [The Electronic Signatures Regulations 2002 (nr. 318)], joka tuli voimaan 8. maaliskuuta 2002. Säännös täydensi myös vuonna 2000 voimaan tullutta lakia sähköisestä viestinnästä (Electronic Communications Act 2000).

Vuonna 2001 hallitus käynnisti Gateway-hankkeen, jonka tarkoituksena oli luoda keskusrekisteri ja tunnistuspalvelin mahdollistamaan turvallisten sähköisten hallinnon palveluiden käyttäminen internetin välityksellä. Gateway-palvelua voi käyttää muun muassa verojen maksuun, työnhakuun sekä maataloustukien ja erilaisten perhe-etuksien hakeamiseen. Tämän jälkeen maassa on käynnistetty myös muita sähköistä henkilöllisyyttä koskevia hankkeita, joista esimerkiksi ajokorttiin liittyvän hankkeen tarkoituksena on saada valmistettua turvallisia kuvalla varustettuja ajokortteja sekä älykortteja.

Vaikka kansallista henkilökorttia koskevat suunnitelmat lykkääntyivätkin toukokuussa 2005 pidettyjen parlamenttivaalien takia, tullaan henkilökorttia koskeva lakiehdotus kuitenkin todennäköisesti käsittelemään vielä

vuoden 2005 loppuun mennessä parlamenttisa. Lain on tarkoitus tulla voimaan vuosien 2008–2009 aikana, jolloin tavoitteena on aloittaa myös henkilökorttien valtakunnallinen myöntäminen. Henkilökortteihin tulisi siru, joka suunnitelmien mukaan sisältäisi kortinhaltijan henkilötiedot, biometriset tunnisteet ja allekirjoitusvarmenteen. Varmen-teita tarjoavana organisaationa toimii Cybert-rust-niminen yritys.

Italia

Italia on ollut ensimmäisten Euroopan unionin maiden joukossa, jotka ovat taanneet sähköiselle allekirjoitukselle käsin tehtyä allekirjoitusta vastaavat oikeusvaikutukset. Vuonna 1997 annetussa laissa julkishallinnon yksinkertaistamisesta [Delega al Governo per il conferimento di funzioni e compiti alle regioni ed enti locali, per la riforma della Pubblica Amministrazione e per la semplificazione amministrativa (n. 59)] säädetään, että sähköisten menetelmien käyttö julkishallinnon palveluissa on oikeudellisesti pätevää. Sähköallekirjoitusdirektiivi saatettiin Italiasa kansallisesti voimaan asetuksella sähköisistä allekirjoituksista (Recepimento della direttiva 1999/93/CE sulla firma elettronica), joka tuli voimaan 15 päivänä helmikuuta 2002.

Italiansa säädettiin maaliskuussa 2005 laki sähköisestä hallinnosta [Decreto Legislativo del 7 marzo 2005 Codice dell'amministrazione digitale (n. 82)], jonka nojalla vuoden 2006 alusta lukien käytössä on vain sähköinen henkilökortti. Tavoitteena on vuoteen 2010 mennessä korvata kaikki olemassa olevat noin 40 miljoonaa paperista henkilökorttia sähköisillä henkilökorteilla.

Italiansa henkilökorttien myöntäminen on kunnille kuuluva tehtävä. Sähköiset henkilökortit ovat passien tavoin virallisia matkustusasiakirjoja. Henkilökortteihin tulee haltijan henkilötietojen ja valokuvan lisäksi siru sekä optinen raita. Biometristen tunnisteiden, erityisesti kortinhaltijan sormenjäljen ja kasvokuvan, tallettamista sähköisille henkilökorteille suunnitellaan.

Italiansa on lisäksi käynnissä hanke kansallisen palvelukortin käyttöönottamiseksi. Kansallisen palvelukortin ei ole tarkoitus olla vi-

rallinen henkilöllisyyttä osoittava asiakirja, mutta se mahdollistaisi kuitenkin kortinhaltijan autentikoinnin sähköisten palveluiden kuten esimerkiksi terveydenhuoltopalveluiden käytössä.

Sähköisen henkilökortin kehitysprosessi toteutetaan Italiassa sisäministeriön alaisuudessa. Kehitysprosessiin osittain tai kokonaan sitoutuneissa noin 200 kunnassa sähköiset henkilökortit jaetaan kaikille yli 15-vuotiaille kansalaisille. Kesäkuuhun 2005 mennessä oli myönnetty noin 800.000 henkilökorttia ja sähköisen asioinnin infrastruktuuri toimii jo noin 8.100 kunnassa.

Itävalta

Itävallassa sähköallekirjoitusdirektiivi on saatettu kansallisesti voimaan lailla sähköisistä allekirjoituksista (Bundesgesetz über elektronische Signaturen), joka tuli voimaan 1 päivänä tammikuuta 2000. Lisäksi lakiin liittyviä teknisiä seikkoja selventävä asetus sähköisistä allekirjoituksista (Verordnung des Bundeskanzlers über elektronische Signaturen) on annettu 3 päivänä helmikuuta 2000. Edellä mainittujen säädösten lisäksi Itävallassa on voimassa vuonna 2004 annettu laki sähköisestä hallinnosta.

Varmennepalvelujen tarjonta on Itävallassa vapaa elinkeino. Varmen-tajan on kuitenkin aina täytettävä sähköisistä allekirjoituksista annetussa laissa asetetut vaatimukset. Vaatimukset vaihtelevat sen mukaan, tarjoaako kyseinen organisaatio tavallisia vai laatuvarmenteita. Tällä hetkellä varmennepalveluja tarjoaa julkisen viranomaisen (SV) lisäksi kaksi yksityistä organisaatiota A-1 ja A-Trust, joista A-Trust tarjoaa myös sähköallekirjoitusdirektiivin vaatimukset täyttäviä laatuvarmenteita.

Itävallassa henkilökortti ei ole pakollinen, eikä maassa ole pakollisen sähköisen henkilökortin käyttöönottoa koskevia suunnitelmia. Vuonna 2004 hallitus käynnisti kuitenkin kansalaiskorttiohjelman (Bürgerkarte). Kansalaiskorttijärjestelmän tavoitteena on mahdollistaa tunnistauminen, sähköiset allekirjoitukset ja autentikointi sähköisissä palveluissa eri alustojen kuten älykortin ja matkapuhelimen avulla. Järjestelmää voidaan soveltaa myös luotto- ja pankkikortteihin.

Kansalaiskorttijärjestelmään liittyminen on kansalaisille vapaaehtoista.

Kansalaiskortin voi saada sekä julkisen että yksityisen sektorin toimijoilta. Kortti sisältää vain haltijansa nimen ja syntymäajan. Se ei kuitenkaan ole virallinen matkustusasiakirja. Kortti on voimassa kolme vuotta. Kesäkuuhun 2005 mennessä kansalaiskortteja oli annettu noin 70.000 kappaletta ja sillä käytettäviä sähköisiä palveluita on käytössä 80-100 kappaletta.

Itävaltalaisessa järjestelmässä kansalaisen tunnistamistietoja ei siirretä sähköisen asiointin palvelusovelluksiin. Käytössä on sen sijaan niin sanottuja sektorikohtaisia tunnusnumeroita, jotka luodaan erikseen jokaista palvelua varten. Numeroiden avulla ei voida selvittää kansalaisen omaa yleistä tunnistetta. Tällä on pyritty estämään henkilötietojen perusteeton leviäminen.

Norja

Norjassa tuli 1 päivänä heinäkuuta 2001 voimaan laki sähköisistä allekirjoituksista [Lov om elektronisk signatur (Lov 2001-06-15 nr 81)], jossa säädetään sähköisten allekirjoitusten turvallisesta ja tehokkaasta käytöstä sekä myös laatuvarmenteille ja laatuvarmentajille asetetuista vaatimuksista. Laki pohjautuu pääosin sähköallekirjoitusdirektiiviin.

Norjalaisilla pankeilla on ollut jo vuodesta 1975 lähtien käytössä yhteiset tietojärjestelmät pankkitunnistekorteille. Verkkopankki-palveluilla on paljon käyttäjiä, ja pankit ovatkin kehittämässä yhteistä pankkien välistä sähköisen henkilöllisyyden järjestelmää. Käytössä on myös useita muita PKI-teknologiaa hyödyntäviä sähköisen henkilöllisyyden järjestelmiä, kuten veikkausjärjestelmä ja sairausvakuutusjärjestelmä. Ne perustuvat pääasiassa älykortteihin.

PKI-ratkaisuun perustuvien älykorttien myöntäminen alkoi vuonna 2001. Vuoteen 2005 mennessä on myönnetty noin 300.000 korttia. Palveluja, jotka hyödyntävät älykortteja ovat esimerkiksi veikkaus, sosiaaliturva, verkkopankki, postipalvelut ja opintolainasopimukset. Laatuvarmenteita myöntävänä organisaationa toimii ZebSign-niminen yritys.

Norjan hallitus on käynnistänyt tammi-kuussa 2005 turvallisuusportaalihankkeen

(Sikkerhetsportal), jonka tarkoituksena on edistää PKI-teknologian hyödyntämistä yksityisen sektorin käyttäjien ja yksityishenkilöiden autentikoinnissa näiden käyttäessä julkisia palveluja.

Ranska

Ranskassa sähköallekirjoitusdirektiivi on saatettu kansallisesti voimaan lailla sähköisistä allekirjoituksista [Loi (nr 2000-230) du 13 mars 2000 portant adaptation du droit de la preuve aux technologies de l'information et relatif à la signature électronique], joka tuli voimaan 13 päivänä maaliskuuta 2000, sekä sitä täydentävällä asetuksella [Décret (nr 2001-272) du 30 mars 2001 pris pour l'application de l'article 1316-4 du code civil et relatif à la signature électronique].

Ranskassa ei ole keskitettyä sähköisen henkilöllisyyden infrastruktuuria. ADAE (Agence pour le Développement de l'Administration Électronique) niminen julkishallinnollinen organisaatio aloitti vuoden 2005 alkupuolella tunnistamisen, autentikoinnin ja sähköisen allekirjoituksen määrittämisä koskevan kehittämistyön. Määrittämissä tarkoituksena on luoda yhteinen perusta Ranskan julkishallinnon myöntämien erilaisien korttien yhteensopivuudelle (henkilökortti, terveyskortti, edustajakortti, päivittäiskortti). Erityisesti ADAE toimii yhdessä sisäministeriön kanssa INES-hankkeen (Identité Nationale Électronique Sécurisée) puitteissa Ranskan kansallisen henkilökortin kehittämiseksi. Tavoitteena on ottaa henkilökortit käyttöön vuonna 2006. Suunnitelmien mukaan henkilökorttiin tullaan liittämään siru, joka sisältää haltijansa kaikki henkilötiedot sekä biometrisista tunnisteista kasvokuvan ja sormenjäljen. Henkilötiedot, joita henkilökortit sisältävät tullaan tallettamaan uuteen yhteiseen tietokantaan. Biometriset tunnisteet talletetaan puolestaan anonymisti erilliseen tietokantaan. Henkilökortin on suunniteltu olevan pakollinen.

Sähköinen allekirjoitus on Ranskassa jo käytössä tietyissä sovelluksissa, mutta sitä ei ole vielä otettu käyttöön laajassa mittakaavassa tai toteutettu sähköiseen henkilöllisyyteen liittyvässä tarkoituksessa. Ranskassa

varmenteita myöntäviä tahoja ovat Keyneitics ja TBS-Internet nimiset yritykset.

Ruotsi

Ruotsissa sähköallekirjoitusdirektiivi on saatettu kansallisesti voimaan lailla kehittyneistä sähköisistä allekirjoituksista [Lag (2000:832) om kvalificerade elektroniska signaturer], joka tuli voimaan 1 päivänä tammikuuta 2001. Lain perusteella on annettu asetus kehittyneistä sähköisistä allekirjoituksista [Förordning (2000:833) om kvalificerade elektroniska signaturer]. Huomionarvoista on, että laki koskee ainoastaan kehittyneitä sähköisiä allekirjoituksia ja sitä sovelletaan vain varmentajiin, jotka tarjoavat laatuvarmenteita yleisölle. Tällä hetkellä Ruotsissa ei ole kuitenkaan yhtään niiden myöntämiseen rekisteröityä varmentajatahoa. Tavallisia varmenteita myöntävinä organisaatioina toimivat ruotsalaiset pankit ja teleoperaattori TeliaSonera.

Vuonna 1998 Ruotsin standardointiinstituutti hyväksyi sähköistä henkilöllisyyttä koskevat standardit. Näihin standardeihin perustuen Ruotsin hallituksen tavoitteena on tarjota kansalaisille ajankohdasta riippumattomat yhdestä paikasta saatavat sähköiset palvelut. Infrastruktuuria voisivat käyttää myös yksityiset yritykset. Sähköisten henkilöllisyyksien myöntäminen alkoi vuonna 2002 ja vuoteen 2005 mennessä niitä on myönnetty noin 800.000 kappaletta. Sähköisen henkilöllisyyden myöntämisestä ei peritä maksua. Sähköinen henkilöllisyys ei ole Ruotsissa pakollinen.

Esimerkkejä sähköisistä palveluista, jotka tällä hetkellä hyödyntävät sähköistä henkilöllisyyttä, ovat veroviraston palvelut, työeläkkeen laskeminen, osoitteenmuutoksen rekisteröiminen, kuorma-auto-, taksi- tai muun ajoneuvoyhtiön perustamislupa, pankkilainojen uusiminen sekä suuri joukko paikallishallinnon sähköisiä palveluja.

Lokakuussa 2005 poliisi aloitti kansallisten sähköisten henkilökorttien myöntämisen. Kortti on voimassa viisi vuotta ja se toimii sekä virallisena henkilötodistuksena että matkustusasiakirjana Schengen-alueella. Henkilökortille talletetaan kasvotunniste ja

vuonna 2006 suunnitelmissa on tallettaa kortille myös sormenjälkitunniste.

Saksa

Saksassa sähköallekirjoitusdirektiivi on saatettu kansallisesti voimaan lailla sähköisistä allekirjoituksista (Gesetz über Rahmenbedingungen für elektronische Signaturen), joka tuli voimaan 22 päivänä toukokuuta 2001. Lakia täydennettiin 16 päivänä marraskuuta 2001 annetulla asetuksella sähköisistä allekirjoituksista (Verordnung zur digitalen Signatur). Laki säätelee turvallisen infrastruktuurin luomista sähköisille allekirjoituksille, joille laissa myös taataan tasavertainen asema perinteisten käsintehtyjen allekirjoitusten kanssa.

Saksassa ei ole keskitettyä sähköisen henkilöllisyyden infrastruktuuria. Saksan liittohallituksen korttihankkeista sähköinen passi on tällä hetkellä etusijalla. Saksan liittohallitus käynnisti kuitenkin jo vuonna 2002 sähköinen henkilökortti-hankkeen, jolla kokeiltiin myös korttia (Digitale Personalausweis) käytettäviä palveluita. Tämän lisäksi vuonna 2005 esiteltiin yhteisen sähköisen kortin strategia, jonka tavoitteena on määritellä ja toteuttaa yhteinen alusta kaikille Saksassa käyttöön otettaville älykortteille, mukaan lukien liittovaltion eri ministeriöiden vastuulla olevat kortit, kuten esimerkiksi sairausvakuutuskortti, virkakortti, työkortti, tuleva sähköinen henkilökortti sekä yksityisen sektorin tarjoamat pankkikortit.

Tärkeimpänä päämääränä on luoda yhteinen alusta sellaiselle turvalliselle ja varmentetulle älykortille, joka perustuu yhtenäisiin standardeihin ja sisältää valmiuden laadukkaana sähköisen allekirjoituksen toteuttamiseen. Sähköinen henkilökortti on tarkoitus ottaa käyttöön vuonna 2007. Kortin sirulle on tarkoitus tallettaa sekä allekirjoitusvarmenne että biometrisia tunnisteita. Korttia on tarkoitus käyttää sekä yksityisen että julkisen sektorin tarjoamissa sähköisissä palveluissa.

Saksassa laatuvarmenteita ja aikaleimapalveluja tarjoavia organisaatioita on yli kaksikymmentä, joista voidaan mainita esimerkiksi Produktzentrum TeleSec der Deutschen Telekom AG, TC TrustCenter AG, D-Trust

GmbH, Patentanwaltskammer ja Deutsche Post Com GmbH.

Tanska

Tanskassa sähköallekirjoitusdirektiivi on saatettu kansallisesti voimaan lailla sähköisistä allekirjoituksista [Lov om elektronisk signatur (Lov nr 417 af 31/05/2000)], joka tuli voimaan 1 päivänä lokakuuta 2000.

Tanskan hallitus on käynnistänyt alkuvuonna 2003 ohjelman, jonka tarkoituksena on hieman poikkeavasti vain myöntää sähköinen allekirjoitus jokaiselle kansalaiselle ja vauhdittaa näin sähköisen asioinnin palveluiden tarjontaa hallinnossa. Suunnitelmissa on antaa kansalaisille veloituksetta ohjelmistopohjainen sähköinen allekirjoitus (Offentlige Certifikater til Elektronisk Service, OCES), joka mahdollistaa yksityisen ja julkisen sektorin sähköisten palvelujen turvallisen käytön. Päämääränä on, että maassa jaetaan 1,3 miljoonaa sähköistä allekirjoitusta vuoden 2007 loppuun mennessä. Hankkeen lopullisena tavoitteena on, että jokaisella kansalaisella olisi oma sähköinen allekirjoitus. Tanskassa ei ole toistaiseksi tehty suunnitelmia korttipohjaisen sähköisen henkilöllisyyden käyttöönottamiseksi.

Sähköistä allekirjoitusta sekä laatuvarmenteita myöntävinä organisaatioina toimivat Certifikat.dk TDC Internet A/S, EuroTrust A/S ja KMD-CA Kommunedata A/S. Tällä hetkellä sähköisiä palveluita tarjoavat muun muassa verovirastot, työvoimatoimistot, rakennuslupavirastot, poliisi ja kirjastolaitos.

Viro

Virossa sähköallekirjoitusdirektiivi on saatettu kansallisesti voimaan lailla sähköisistä allekirjoituksista [Digitaalalkkirja seadus (RT I 2000, 26, 150)], joka tuli voimaan 15 päivänä joulukuuta 2000. Lain vaatimukset täytävälle sähköisille allekirjoituksille taataan tasavertainen asema käsintehtyjien allekirjoitusten kanssa. Lisäksi laki velvoittaa julkishallinnon hyväksymään sähköisesti allekirjoitetut asiakirjat.

Virossa sähköiset henkilökortit ovat olleet käytössä vuodesta 2002 alkaen. Sähköinen henkilökortti on pakollinen sekä Viron kansalaisille että maassa vakituisesti asuville ulkomaalaisille. Kansalliset henkilökortit myöntää Kansalaisuus- ja maahanmuuttovirasto. Vuoteen 2005 mennessä voimassa olevia sähköisiä henkilökortteja on noin 770 000 kappaletta. Kortin voimassaoloaika on kymmenen vuotta. Kortilla oleva varmenne on kuitenkin voimassa vain kolme vuotta.

Henkilökortissa on siru, joka sisältää tunnistus- ja allekirjoitusvarmenteen. Varmen-teissa ei ole muita tietoja kuin kortinhaltijan nimi ja yksilöivä tunniste. Henkilökorttiin tullaan liittämään myös toinen siru, joka sisältää kasvo- ja sormenjälkitunnisteet. Sähköinen henkilökortti toimii virallisena henkilöllisyystodistuksena sekä matkustusasiakirjana EU:n alueella sekä Euroopan talousalueen jäsenmaissa. Tällä hetkellä kortilla käytettäviä palveluja ovat esimerkiksi verohallinnon palvelut, sosiaaliturvapalvelut, työvoimatoimistojen palvelut sekä opintolainapalvelu. Yhteensä kortilla käytettäviä palveluja on yli 100 kappaletta. Oikeusministeriössä on valmistunut sähköistä äänestystä koskeva ehdotus hallituksen esitykseksi vaalilain muuttamisesta (Lausuntoja ja selvityksiä 2005:24), joka toteutuessaan mahdollistaisi myös sähköisen henkilökortin käyttämisen tunnistusmenetelmänä sähköisen äänestämisen yhteydessä. Vuoden 2005 syksyllä pidetyissä Viron paikallisvaaleissa oli ensimmäistä kertaa mahdollista sähköistä henkilökorttia käyttäen äänestää sähköisesti ennakoöäntyksessä. Sähköisesti äänensä antoi vain noin 1 % äänioikeutetuista.

Varmen-tajaorganisaationa Virossa toimii eräiden pankkien ja teleoperaattoreiden perustama yritys nimeltä AS Sertifitseerimiskeskus, joka tarjoaa myös aikaleimapalvelua.

Viron varmentajaorganisaatiossa on myös kehitetty niin sanottu UES-malli (Universal Electronic Signatures) eri maiden laatuvarmennejärjestelmien yhteensovittamiseksi. Tämä toimintamalli mahdollistaisi maiden rajat ylittävät yhteensopivat sähköiset allekirjoitukset. Belgia ja Suomi tutkivat parhailaan Viron UES-mallin käyttöönoton mahdollisuuksia.

2.3 Nykytilan arviointi

Yhteiskunnan tietohuollon kannalta tarkasteltuna väestötietojärjestelmä on ehkä keskeisin niistä julkishallinnon ylläpitämistä perusrekistereistä, joihin niin julkisen sektorin kuin merkittävältä osin myös yksityisen sektorin yritysten ja yhteisöjen asiakashallinta ja ratkaisutoiminta perustuu. Väestötietojärjestelmän merkittävyttä tässä yhteydessä on tukenut myös rekisterihallinnon viranomaisen asema ja aktiivisuus yhteiskunnan tietohuollon yleisten käytänteiden ja hyvän tietojenkäsittelytavan edistämisessä.

Väestötietojärjestelmästä toimitetaan erilaisten tietopalvelusuritteiden kautta vuosittain yli 300 miljoonaa tietoyksikköä. Tällaisia tietosuoriteryhmiä ovat reaaliaikaiset kyselypalvelut (vuonna 2007 luovutettiin noin 14,6 miljoonaa tietoyksikköä), muutostieto- ja päivityspalvelut (vuonna 2007 luovutettiin noin 111,1 miljoonaa tietoyksikköä), kertaluonteiset palvelut (vuonna 2007 luovutettiin noin 203,6 miljoonaa tietoyksikköä) sekä puhelin- ja mobiilipalvelut (vuonna 2007 luovutettiin noin 0,4 miljoonaa tietoyksikköä).

Reaaliaikaisten kyselypalvelujen käyttö tapahtuu pääasiassa julkisen hallinnon alue- ja paikallishallinnon yksiköissä kuten esimerkiksi oikeus- ja poliisihallinnossa sekä terveydenhuollossa ja sosiaalitoimessa, mutta merkittäviä käyttäjäryhmiä ovat myös luottotietopalveluja ja perintää hoitavat yritykset. Muutostieto- ja päivityspalvelujen käyttäjiä ovat esimerkiksi Kansaneläkelaitos, Tilastokeskus, Verohallinto ja kunnallishallinto. Päivitystietoja toimitetaan myös pankkien ja vakuutusyhtiöiden, Suomen Postin sekä päivä- ja aikakauslehtiä kustantavien yhtiöiden asiakasrekistereihin. Merkittävä osa kertaluonteisten tietopalvelujen kautta luovutetusta tiedosta menee yksityisille yrityksille suoramarkkinointikampanjoiden toteuttamiseen, mutta myös lääketieteellinen ja yhteiskunnallinen tutkimustoiminta sekä yhteiskunnallinen suunnittelutyö käyttävät hyväksi kertaluonteisia tietopalveluja. Viimeaikoina on palveluja käyttävien tahojen selkeänä suuntauksena ollut panostaminen reaaliaikaista käyttöä tukeviin palveluratkaisuihin ja toimintamalleihin sekä erilaisten sähköisten palvelumuotojen käyttöönotto.

Eräänä osoituksena ajantasaisen tiedon merkityksen korostumisesta on muun muassa 1990 alussa alkanut väestötietojärjestelmän tietojen reaaliaikaisten käyttömahdollisuuksien monipuolistumisen ja laajenemisen myötä tapahtunut virkatodistusten määrän merkittävä väheneminen. Kun virkatodistuksia kirjoitettiin 1990-luvun alussa vielä noin 6 miljoonaa kappaletta vuosittain, on niiden määrä vähentynyt noin puoleen miljoonaan. Tämä on merkinnyt yksittäisille kansalaisille huomattavaa byrokratian vähentymistä viranomaisen hoitaessa viran puolesta asiakasta koskevien tietojen hankkimisen virkatöitä varten kansalaisia tarpeettomasti vaivamatta. Nykyisin virkatodistuksia käytetään pääasiassa vain perunkirjoituksen yhteydessä sukuselvityksinä, koska sukuhistoriaa koskevia tietoja ei ole vielä kattavasti saatavissa digitaalisessa muodossa pidetystä tietojärjestelmästä.

Väestötietolaki on väestötietojärjestelmän tietojen käsittelyä sekä Väestörekisterikeskuksen tuottamia varmennepalveluja koskeva erityislaki, jossa näihin palvelukokonaisuuksiin liittyvistä seikoista säädetään käytännössä hyvin yksityiskohtaisesti ja osittain myös tyhjentävästi. Väestötietojen käsittelyssä eräiltä osin erityisesti henkilötietolain, mutta myös julkisuuslain säännöksiä sovelletaan kuitenkin täydentävästi väestötietolain rinnalla. Näiden yleislakien osalta sovellettaviksi ovat tulleet ensisijassa säännökset, joissa säädetään viranomaisen toiminnan julkisuuden ja henkilötietojen käsittelyn yleisistä periaatteista. Henkilötietolain osalta myös säännökset kielto-oikeuksista, henkilötietojen käsittelyn perusteista esimerkiksi luottotietojen perintätoiminnassa sekä henkilötietojen siirrosta ulkomaille ovat tulleet sovellettaviksi väestötietolakia täydentävinä säännöksinä. Rekisteri- ja varmennepalvelutoimintoihin liittyvän hallintomenettelyn osalta tulevat sovellettavaksi myös yleislainsäädäntöön kuuluvat hallintolaki ja hallintolainkäyttölaki (586/1996). Hallintolakia sovelletaan väestötietolain rinnalla täydentävänä sääntelynä esimerkiksi asian vireilletuloa, esteellisyysperusteita sekä hallintopäätöksen muotoa ja sisältöä koskevilta osin. Muutoksenhaun osalta hallintolainkäyttölaki puolestaan on keskeinen normilähde.

Väestötietojärjestelmää ja Väestörekisterikeskuksen varmennepalveluja koskevan erityislainsäädännön olemassa oloon on todellinen ja perusteltu tarve. Tähän on vaikuttanut muun muassa se, että väestötietojärjestelmä on julkisen viranomaisen ylläpitämä valtakunnallinen henkilötietoja sisältävä perustietojärjestelmä, järjestelmä sisältää yleisluonteisten henkilötietojen lisäksi myös eräitä arkaluonteisia tietoja, järjestelmän tietoja käytetään laajasti hyväksi erityisesti teknisten käyttöyhteyksien avulla sekä se, että tietojen luovutustapauksissa on varsin usein kysymys järjestelmän tietojen yhdistämisestä toisen henkilörekisterin tietoihin. Vaikka varmennepalvelujen osalta tulevat täydentävinä säännöksiin sovellettavaksi myös laki sähköisestä asioinnista viranomaistoiminnassa sekä laki sähköisistä allekirjoituksista, on erityislainsäädännön olemassa oloon tältä osin selkeänä perusteena erityisesti se, että sääntely koskee Väestörekisterikeskukselle annettua erityistä viranomaistehtävää, jossa henkilötietojen käsittelyllä on keskeinen asema ja jota ei ole yleislainsäädännössä riittävän yksityiskohtaisesti ja kattavasti säännelty. Yleisesti voidaan kuitenkin todeta, että rajanveto yleis- ja erityislainsäädännön välillä ei väestötietojärjestelmän tietojen käsittelyn ja varmennetun sähköisen asioinnin palvelujen tarjonnan osalta ole käytännön toiminnassa aiheuttanut kovinkaan suuria tulkintaongelmia. Tulkintaongelmat ovatkin pääasiassa koskeneet väestötietolain suhdetta muuhun tapauskohtaisesti sovellettavaan erityislainsäädäntöön.

Väestötietolaki on ollut voimassa 1 päivästä marraskuuta 1993 lukien. Voimassaolon aikana lakiin on tehty kymmenkunta muutosta tai lisäystä. Näistä muutoksista puolet on ollut laajahkoja lain sisältöön ja rakenteeseen syvällisestikin vaikuttavia muutoksia. Tarkistuksista johtuen laki on muuttunut sekä sisällöllisesti että rakenteellisesti tulkinnanvaraiseksi ja vaikeaselkoiseksi. Myös lain soveltamisalueella ja sen toimintaympäristössä on tänä aikana tapahtunut merkittäviä muutoksia ja kehittämistoimenpiteitä. Erityisesti henkilötietojen käsittelyyn liittyvät tietosuojaa ja -turvaa koskevat toiminnalliset ja tekniset vaatimukset ovat kehittyneet ja saaneet aikaisempaa yksityiskohtaisemman ja täsmälli-

semmän sisällön. Julkishallinnon toimintatavat ja ohjausjärjestelmät ovat myös tänä aikana kokeneet olennaisia muutoksia. Näistä seikoista johtuen väestötietolaki on myös sisällöllisesti osittain vanhentunut.

Väestötietolain sisällössä ja soveltamisessa ilmenneet keskeisimmät ongelmatilanteet, epäkohdat ja haasteet voidaan jakaa seuraaviin pääryhmiin:

- rekisteröityjen oikeudet ja velvollisuudet,
- järjestelmän tietosisältö ja laatu,
- toimivalta- ja vastuukysymykset,
- varmennettu sähköinen asiointi, sekä
- informaatioteknologian asettamat haasteet.

Jaottelu ei ole tarkkarajainen ja siinä on eräiltä osin päällekkäisyyksiä. Näitä on kuitenkin pyritty välttämään käsittelemällä jäljempänä kyseistä ongelmakehystä sen otsikon mukaisesta näkökulmasta.

Rekisteröityjen oikeudet ja velvollisuudet

Väestötietojärjestelmä on yleensä määritelty yhdeksi yhteiskunnan perusrekisteriksi. Muita yhteiskunnan perusrekistereitä ovat kiinteistötietojärjestelmä sekä yritys- ja yhteisötietojärjestelmät. Perusrekistereiden pitäjien yhteistyöfoorumina on toiminut jo vuodesta 1997 lukien sisäasiainministeriön aina kahdeksi vuodeksi kerrallaan asettama Rekisteripooli. Rekisteripoolin sijaan on vuoden 2007 alusta asetettu uusi yhteistyöelin perusrekisteriasioiden neuvottelukunta.

Voimassa oleva lainsäädäntö ei sisällä yleistä juridista perusrekisterin määritelmää. Perusrekistereille tyypillisiä ominaisuuksia ovat kattavuus, luotettavuus, monikäyttöisyys, tietojen suojaus sekä tunnuseheys. Rekisteripoolin käyttämän määritelmän mukaan perusrekisterit sisältävät tietoja yhteiskunnan keskeisistä perusyksiköistä ja näiden ominaisuuksista. Perusrekistereissä nämä yksiköt on yksilöity virallisen tunnuksen avulla. Perusrekistereiden tarkoituksena on tarjota koko yhteiskunnan toimintoihin liittyviä tiedon käyttöä ja hallintaa koskevia suoritteita ja palveluja. Perusrekistereille on lisäksi ominaista se, että niistä on säädetty laissa tai asetuksessa ja että niiden tiedoilla on henkilötietolain 9 §:n 2 momentissa säädetyn yleisen

virheettömyysvaatimuksen lisäksi niin sanottu julkinen luotettavuus. Tämä tarkoittaa sitä, että tiedot katsotaan lähtökohtaisesti eheiksi eli luotettaviksi ja ajantasaisiksi, jollei asiasta esitetä vastanäyttöä. Julkisesta luotettavuudesta johtuen perusrekisteritietojen perusteella tai niihin tukeutuen voidaan tehdä muun muassa henkilön oikeuksia ja velvollisuuksia koskevia viranomaisratkaisuja. Tästä johtuen perusrekisterinpitäjää koskee muuta rekisterinpittoa ankarampi tosiasiallinen vastuu tiedoissa mahdollisesti olevien virheiden tai puutteiden vahingollisista tai haitallisista seurauksista. Esimerkkinä julkisen luotettavuuden oikeudellisista seurannaisvaikutuksista on kansalaisuuslain (359/2003) 6 §:n 3 momentin säännös, jonka mukaan ulkomaalaisen henkilöllisyyttä pidetään selvitettyinä, jos hän on vähintään viimeiset kymmenen vuotta esiintynyt väestötietojärjestelmästä ilmenevällä henkilöllisyydellä, vaikka hän on aiemmin esiintynyt useammalla kuin yhdellä henkilöllisyydellä.

Perusrekisteriominaisuudesta johtuen väestötietojärjestelmän, joka tietosisältönsä kattavuuden vuoksi on myös malliesimerkki henkilötietolain 3 §:n 3 kohdassa määritellystä henkilörekisteristä, tietojen käsittelyssä tulevat keskeisesti esille yksityiselämän ja henkilötietojen suojaan liittyvät usein varsin ongelmallisetkin kysymykset ja tulkintatilanteet. Erityispiirteitä ja haasteita väestötietojärjestelmän tietojen käsittelylle antaa myös se tosiseikka, että järjestelmä on valtakunnallinen ja sisältää henkilötietojen lisäksi myös kiinteistö-, rakennus- ja huoneistotietoja sekä varmennetun sähköisen asioinnin yhteydessä tarvittavia henkilötietoja.

Suomen perustuslain 10 §:n säännösten mukaan yksityiselämän ja henkilötietojen suoja kuuluvat jokaisen perusoikeuksiin ja niistä tulee säätää laintasoisin säännöksin. Väestötietolainsäädännön kannalta tämä tarkoittaa muuan muassa sitä, että nyt asetustasolla olevat säännökset järjestelmään tallettavista henkilötiedoista sekä henkilötunnuksesta ja sen käsittelystä tulisi siirtää laintaisoisen sääntelyn piiriin. Tämä vaikuttaa myös järjestelmän kiinteistö-, rakennus- ja huoneistotietojen käsittelyyn siltä osin kuin niiden yhteydessä käsitellään välittömästi yksilöityä henkilöä koskevia tietoja.

Väestötietolaki takaa tietyille rajoitetulle asianosaispiirille muutoksenhakumahdollisuudet eräissä järjestelmän tietojen käsittelyyn liittyvissä tapauksissa. Lain antamisen jälkeen järjestelmän toimintaympäristössä tapahtuneiden muutosten johdosta nämä oikeusturvakeinot eivät kuitenkaan koske kaikkia niitä henkilö- tai muita piirejä, joilla tulisi olla asianosaisasema ja siihen liittyvät muutoksenhakumahdollisuudet. Lain muutoksenhakusäännökset eivät siten täysimääräisesti täytä oikeusturvalle ja hyvälle hallinnolle perustuslain 21 §:ssä asetettuja vaatimuksia.

Väestötietolaissa henkilötietojen käsittelyä koskeva terminologia on lain voimaantuloajankohdasta johtuen osittain vanhentunut ja eriyvä suhteessa henkilötietolaissa ja viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetussa laissa käytettyyn yleiseen terminologiaan ja määrittelyihin. Käytännön työskentelyssä tästä on aiheutunut jossain määrin epäselvyyttä ja tulkintaongelmia. Säädetävässä laissa tulisikin tästä johtuen pyrkiä terminologiseen yhteneväisyyteen henkilötietojen käsittelyä koskevan yleislainsäädännön kanssa.

Pääosa väestötietojärjestelmän tiedoista on rekisteröinnin kohdetta kuvaavia yleisiä perustietoja, joihin ei sinänsä liity mitään erityisiä käsittelyn rajoitustarpeita. Väestötietojärjestelmä sisältää kuitenkin myös eräitä henkilöä koskevia tietoja, jotka voidaan tulkita henkilötietolain 11 §:ssä tarkoitetuiksi arkaluonteisiksi tiedoiksi. Arkaluonteisia tietoja koskee lähtökohtaisesti käsittelykielto, josta voidaan tehdä henkilötietolain 12 §:n mukaisesti poikkeuksia tietyissä tapauksissa. Tällaisia väestötietojärjestelmän henkilöä koskevia tietoja ovat muun muassa tieto oleskelusta terveyden- tai sosiaalihuollon laitoksessa tai rangaistuslaitoksessa, tieto uskontokunnan jäsenyydestä, tieto rekisteröidystä parisuhteesta sekä tieto adoptiosta, huostaanotosta ja edunvalvonnasta. Lisäksi järjestelmän tietoja yhteen sovitamalla on eräissä tapauksissa mahdollista päätellä henkilön rotu tai etninen alkuperä sekä mahdollinen transseksuaalisuus.

Väestötietolaki sisältää tietojen käytön rajoitusta koskevat erityissäännökset vain huostaanotto- ja uskontokuntatiedon sekä hoito-, huolto- ja rangaistuslaitosoleskelua koskevan tiedon osalta. Muiden edellä mai-

nittujen tietojen kohdalla mahdolliset käsittelyä koskevat rajoitukset ovat perustuneet yleislainsäädännön ja henkilötietojen suojan yleisistä periaatteista muodostuneeseen tulkintakäytäntöön, joka on kirjattu muun muassa Väestörekisterikeskuksen antamiin henkilötietolain 42 §:n mukaisiin toimialakohtaisiin käytäntöihin. Käytännön työssä on kuitenkin ilmennyt selkeää tarve nykyistä täsmällisempään toimialakohtaiseen sääntelyyn edellä mainittujen tietojen osalta. Selkeämmän ja täsmällisemmän sääntelyn tarve ei kuitenkaan tarkoita pelkästään kyseisen tiedon käsittelyn nykyistä laajempaa rajoittamista, vaan oikeustilan selkiyttämistä väestötietojen käsittelyn osalta ylipäänsä.

Hoito-, huolto- ja rangaistuslaitosoleskelua koskevan tiedon osalta ongelma on kaksijakoinen. Toisaalta kysymys on tiedon ylläpitoon liittyvistä epäkohdista ja niiden ratkaisemisesta sekä toisaalta tietojen luovutuksen pelisääntöjä koskevista täsmennystarpeista. Näitä tietoja käsitellään yleensä henkilötietolain 11 §:ssä tarkoitettuina arkaluonteisina tai niiden kaltaisina tietoina. Nykypäivinä tälle menettelylle ei kuitenkaan ole kaikissa tapauksissa perusteita, koska rangaistuslaitoksia lukuun ottamatta asuminen hoito- tai huoltolaitoksessa saattaa olla täysin kodinomaista ja perustua ensisijassa muihin seikkoihin kuin asianomaisen henkilön sairaudesta tai muusta vastaavasta tilanteesta johtuvasta välittömästä hoidon tai huollon tarpeesta. Tiedon ylläpidon osalta selkeänä epäkohtana on ollut se, että laitosta ja sen osoitetietoja ei ole talletettu väestötietojärjestelmään laitoksessa oleskelevien henkilöiden tietojen yhteyteen, vaan oleskelu on ilmennyt vain välillisesti laitoksessa asumista osoittavan koodin kautta. Tästä on saattanut seurata kyseisille henkilöille oikeudenmenetyksiä, koska esimerkiksi viranomaisten lähettämät viestit eivät ole aina tavoittaneet asianomaisia henkilöitä. Väestötietolain 25 §:n 3 momentin mukaan hoito- huolto- ja rangaistuslaitosta koskevat tiedot voidaan luovuttaa vain asianomaiselle viranomaiselle. Väestötietolaissa tai sen esitöissä ei tarkemmin määritellä, mitä asianomaisella viranomaisella tarkoitetaan. Säännöksen vakiintunut tulkinta on ollut suppea. Näistä seikoista ja tiedon sisältöä koskevasta muuttuneesta tilanteesta johtuen kyseisten

tietojen käsittelyä koskevat säännökset vaativatkin täsmentämistä.

Henkilötietolain 11 §:n 2 kohdan mukaan arkaluonteisena tietona pidetään muun muassa uskonnollista vakaumusta kuvaavia tietoja. Väestötietojärjestelmän tietojen mukaan Suomen väestöstä oli vuoden 2007 lopussa evankelisluterilaisen kirkon jäseniä 81,6 %, ortodoksisen kirkkokunnan jäseniä 1,1 % ja muiden uskonnollisten yhdyskuntien jäseniä 1,3 % sekä uskontokuntiin kuulumattomia 16 %. Väestötietojärjestelmään talletettua tietoa esimerkiksi henkilön jäsenyydestä evankelisluterilaisessa tai ortodoksisessa kirkossa ei kuitenkaan yhteiskunnassamme välttämättä yleisesti nähdä arkaluonteiseksi tiedoksi. Huomioon on otettava myös, että kyseisten uskontokuntien seurakunnilla on tiettyjä niiden jäseniä koskevia laissa säädettyjä viranomaistehtäviä, joiden yhteydessä kyseisen uskontokunnan jäsenyyttä koskevaa tietoa on erittäin vaikea suojata. Uskonnollista vakaumusta koskevan tiedon määrittely arkaluonteiseksi pohjautuu alun perin EU:n tietosuojadirektiivin säännöksiin, jotka tältä osin kuvastavat myös keskieuropalaista kulttuuria ja näkemystä tietosuojasta. Uskonnollista vakaumusta koskeva tieto on usein myös sellainen tieto, jonka asianomainen henkilö itse aktiivisestikin saattaa julkiseksi, jolloin käsittelylle on henkilötietolain 12 §:n § 1 momentin 2 kohdan mukaan olemassa laillinen peruste. Viimeaikaiset tapahtumat, joissa uskonnolliseen fanatismiin perustuen on tehty terroritekoja laillista yhteiskuntaa kohtaan, asettavat kuitenkin uskonnollista vakaumusta koskevan henkilötiedon käsittelyn aikaisempaa merkittävämpään asemaan, joka on otettava huomioon myös muussa kuin turvasektorissa koskevassa lainsäädännössä.

Arkaluonteisuuden ulottuvuuden ongelmallisuus koskee myös väestötietojärjestelmän edunvalvontaa ja rekisteröityä parisuhdetta koskevia tietoja. Näiden tietojen rekisteröinnin tarkoituksena on tiedon julkistaminen henkilön toimikelpoisuuden, perheoikeudellisen aseman tai vastaavien seikkojen selvittämiseksi. Tämän kaltaisista seikoista johtuen niiden käsittelylle ei voida asettaa ehdotonta käsittelykieltoa tai muita liian rajoittavia käsittelyn edellytyksiä, koska tällöin saa-

tettaisiin estää kyseisen oikeudellisen seikan alkuperäisen tarkoituksen toteutuminen.

Tietosuojan toteutumisen ja valvonnan kannalta ongelmalliseksi on osoittautunut väestötietolain suhde muualla laissa oleviin erityissäännöksiin, jotka mahdollistavat väestötietolakia laajemman tai vapaamman tietojen hyväksikäytön myös sellaisissa tapauksissa, joissa tiedon alkuperäisenä tietolähteenä on väestötietojärjestelmä. Lähinnä tämä koskee eräitä julkishallinnon yleiskäyttöisiä tietojärjestelmiä kuten ajoneuvoliikennerekisteriä, kiinteistötietojärjestelmää ja kaupparekisteriä sekä julkishallinnon ulkopuolelta Suomen Posti Oyj:n osoitetietojärjestelmää. Näitä tietojärjestelmiä päivitetään säännöllisesti väestötietojärjestelmän henkilötiedoilla. Rekistereitä koskevat erityissäännökset tai -säännökset mahdollistavat kuitenkin väestötietojärjestelmästä kyseiseen rekisteriin toimitetun tiedon edelleenkäytön myös sellaisiin tarkoituksiin tai sellaisiin menettelytapoihin, jotka eivät ole väestötietolain tai sen vakiintuneen tulkintakäytännön mukaan mahdollisia. Rekisteröityjen kannalta tällainen asiantila ei luonnollisestikaan ole selkeä eikä tarkoituksenmukainen. Asialla on myös yleishallinto-oikeudellinen ulottuvuus, jonka puitteissa on asetettu kysymyksenalaiseksi rekisterihallinnon viranomaisten oikeus asettaa luovuttamista koskevassa hallintopäätöksessä erityissäännösten soveltamisalaa kaventavia tietojen edelleenkäyttöä ja suojausta koskevia ehtoja (KHO 1995 A 12 ja Helsingin hallinto-oikeus nro 04/0314/2).

Tietosuojadirektiivin 8 artiklan 7 kohdan mukaan jäsenvaltioiden on määriteltävä olosuhteet, joiden vallitessa henkilönnumeroa tai muuta yleistä tunnistetta voidaan käsitellä. Henkilötunnuksen, joka on direktiivissä tarkoitettu yleinen tunniste, käsittelyä koskevat kotimaiset säännökset yleis- ja erityislainsäädännössä ovat kokonaisuuden kannalta epäselvät ja tulkinnanvaraiset sekä tietyissä tilanteissa jopa loogisesti ristiriitaiset. Tästä on ollut yleisenä yhteiskunnallisena seurauksena tapauskohtainen tulkintakäytäntö, joka on joissakin tapauksissa estänyt tietosuojan edistämisen kannalta järkevienkin yleishyödyllisten kehityshankkeiden toteuttamisen. Esimerkiksi henkilötunnuksen käsittely vain tietojärjestelmän sisäisenä teknisenä yksilöinti-

ja tunnistetietona ei ole ollut yleensä mahdollista, vaikka sen muu käsittely olisi tässä yhteydessä ollut mahdollista teknisin ja toiminnallisoin järjestelyin täysin estää. Säännösten epäselvyyttä ja tulkinnanvaraisuutta kuvaa esimerkiksi Korkeimman oikeuden ratkaisu KKO 2004:15, jossa asiaa tarkasteltiin asiakirjan julkisuuden ja sanavapauden sekä yksityiselämän ja henkilötietojen suojan kannalta. Asia koskee, tosin toistaiseksi vähäisemmässä määrässä, myös muita yleisiä tunnuksia kuten sähköistä asiointitunnusta sekä ulkomaisia henkilönumeroita, jotka kansainvälisen yhteistyön ja sähköisen asioinnin lisääntymisen myötä tulevat väistämättä nykyistä laajempaan käyttöön myös Suomessa. Yksityiselämän suojaan liittyvän ulottuvuuden lisäksi on tärkeä pitää mielessä, että henkilötunnuksesta on tosiasiaa muodostunut myös yleiskäyttöinen tekninen tunnus, johon henkilötietojen käsittely erityisesti julkishallinnon tietojärjestelmissä perustuu. Tällä ulottuvuudella on erittäin oleellinen merkitys väestötietojärjestelmän tietojen hyväksikäytössä, koska käytännössä melkein kaikkien merkittävien julkishallinnon tietojärjestelmien tietohuolto perustuu väestötietojärjestelmän tietojen varaan ja henkilötunnuksen käyttöön tässä yhteydessä. Tästä johtuen henkilötunnuksen käsittelyä koskevat säännökset myös väestötietoja koskevassa erityislainsäädännössä vaativat täsmentämistä. Henkilötunnuksen käsittelyn ongelmallisuuden vaikutta myös se seikka, että suomalainen tunnus ei ole pelkkä satunnainen numerojoukko, vaan se sisältää myös tiedon syntymäajasta ja sukupuolesta. Täsmentämistarve koskee luonnollisesti myös muita väestötietojärjestelmään talletettuja yleisiä tunnuksia kuten ulkomaisia henkilönumeroita, sähköistä asiointitunnusta sekä kiinteistö-, rakennus- ja huoneistotunnusta.

Sähköistä asiointitunnusta on voitu väestötietolain 21 §:n vakiintuneen tulkinnan mukaan käsitellä vain kansalaisvarmenteen käytön yhteydessä. Keskeisesti tähän tulkintaan ovat vaikuttaneet yksityiselämän ja henkilötietojen suojaan liittyvät seikat. Sähköisen asiointitunnuksen rajoitetun käytön on muun muassa katsottu estävän sen, ettei tunnuksesta muodostuisi yleiskäyttöistä henkilötunnuksen korvaava tunnusta eri tietojärjestel-

missä. Lisäksi on esitetty, että tunnuksen nykyistä laajempi käyttö antaisi ainakin teknisesti mahdollisuudet jälkikäteen selvittää helposti sähköisen asioinnin palvelujen yksittäisen käyttäjän käyttöprofiilit ja käyttökohteet tietoverkoissa. Toisaalta sähköisen asioinnin edistämisen kannalta on esitetty, että sähköinen asiointitunnus tulisi olla mahdollista luovuttaa ainakin kaikkien sähköisistä allekirjoituksista annetun lain 2 ja 7 §:ssä tarkoitettujen varmenteiden käyttöön. Huomioon ottaen muun muassa edellä mainitun lain 4 §:n säännökset käyttörajoituksen on katsottu myös olevan varmennepalveluja tarjoavien tahojen vapaata kilpailua estävä ja rajoittava tekijä.

Rekisteröidyllä on mahdollisuus kieltää henkilötietojensa käsittely määrättyihin käyttötarkoituksiin. Yleissäännökset asiasta ovat henkilötietolain 30 §:ssä ja julkisuuslain 24 §:n 1 momentin 31 kohdassa. Väestötietolain 25 § puolestaan sisältää niin sanottua turvakieltoa ja osoitepalvelukieltoa koskevat erityissäännökset. Väestötietolain mukaista turvakieltoa lukuun ottamatta lähtökohta käsittelykieltoja koskevassa sääntelyssä on, että kiellot ovat rekisterikohtaisia ja tulevat huomioon otetuiksi vain kyseisestä rekisteristä tietoja luovutettaessa. Kansalaisten kannalta rekisterikohtaisuus on osoittautunut ongelmalliseksi ratkaisuksi. Kansainvälisesti asia on ratkaistu muun muassa Islannissa ja Norjassa siten, että näissä maissa on käytössä viranomaisten pitämä yleinen kieltorekisteri, jonka sisältämät kieltotiedot kaikkien rekisterinpitäjien on otettava huomioon henkilötietoja käsitellessään. Kansallisen kieltorekisterin perustaminen, sen ylläpito ja käyttö olisi kuitenkin asiallisesti ja teknisesti niin monimutkainen kokonaisuus, että väestötietolain kaltainen erityissäädös ei ole oikea paikka tällaisen kysymyksen sääntelylle, vaan asia tulisi tarvittaessa ratkaista yleislainsäädännön kautta.

Väestötietojärjestelmän tietojen käytöstä talletetaan käyttäjätasoisesti niin sanottuja lokitietoja. Lokitiedot talletetaan kattavasti järjestelmän tietopalvelusovellusten ja -ohjelmien käytöstä. Sen sijaan selkeänä epäkohtana on, että järjestelmän tietojen ylläpitotapahtumien käytöstä ei talleteta täysin kattavia lokitietoja. Lokitietojen käsittelystä ei

ole väestötietolaissa säännöksiä. Lokitietojen käsittely perustuu henkilötietolain 32 §:ssä olevaan tietojen suojaamista koskevaan yleissäännökseen sekä henkilötietojen käsittelyn yleisistä periaatteista muodostuneeseen tulkintakäytäntöön. Väestötietojärjestelmän lokitietojen käsittelyssä ei ole kysymyksessä pelkästään rekisterinpitäjän ja rekisteröidyn välisestä oikeussuhteesta, vaan myös toisaalta rekisterin käyttäjän ja rekisterinpitäjän välisestä suhteesta sekä toisaalta rekisterin käyttäjän ja rekisteröidyn välisestä oikeussuhteesta. Näihin oikeussuhteisiin liittyy merkittävällä tavalla asianomaisten tahojen vastuisiin ja oikeusturvaan liittyviä kysymyksiä, jotka eivät ole tällä hetkellä riittävän täsmällisesti säänneltyjä. Lokitietojen asema suhteessa siihen rekisteriin, jonka käytöstä lokitiedot muodostuvat on myös epäselvä. Toisaalta on katsottu, että lokitiedot voisivat olla osa päärekisterin loogista rekisterikokonaisuutta. Toisaalta on myös esitetty näkemyksiä, että ne muodostaisivat oman itsenäisen rekisterin. Myös tällä asialla on asianomaisten tahojen vastuisiin ja oikeusturvaan liittyviä vaikutuksia. Tietosuojavaltuutetun toimisto on antanut vuonna 2003 asiasta ohjeen Käyttäjälökin tietojen käsittely henkilötietolain mukaan (Asiaa tietosuojasta 1/2003).

Väestötietolain mukaan järjestelmän kiinteistö-, rakennus- ja huoneistotietojen julkisuutta koskevat samat säännökset kuin järjestelmän henkilötietojen käsittelyä. Huomion arvoista on, että kiinteistöä koskevat tiedot ovat kiinteistötietojärjestelmässä sekä rakennuksia ja huoneistoja koskevat tiedot kuntien rakennusvalvonnan tietojärjestelmissä lähtökohtaisesti julkisia tietoja (kiinteistörekisterilaki 9 § ja laki kiinteistötietojärjestelmästä ja siitä tuotettavasta tietopalvelusta 6 §). Myös lainhuuto- ja kiinnitysrekisterin tiedot ovat maakaaren 7 luvun 2 §:n 1 momentin mukaan julkisia tietoja. Kansainvälisesti kiinteistö- ja rakennustietojen rekisteröinti on melko yleisesti (esimerkiksi Itävalta, Saksa ja Sveitsi) järjestetty katasteri- ja kiinteistökirjajärjestelmien yhteyteen (HE 141/2001 vp. laiksi kiinteistötietojärjestelmästä ja siitä annettavasta tietopalvelusta ja laiksi kiinteistörekisterilain muuttamisesta). Näissä järjestelmissä tiedot ovat kohteen omistajan tai

haltijan yksilöivää henkilönumeroa tai muuta yleistä tunnistetta lukuun ottamatta yleensä julkisia tietoja. Katasteri- ja kiinteistökirja-järjestelmissä rakennustietojen tietosisältö on kuitenkin väestötietojärjestelmää suppeampi ja näiden tietojen käyttö painottuu yleensä kiinteistöomaisuuden arviointiin ja rakennusten paikantamiseen kartalla. Väestötietolain mukainen henkilötietojen suojan tasoinen julkisuus on käytännön työskentelyssä osoittautunut ongelmalliseksi ja se on jopa estänyt tai ainakin vähentänyt näiden tietojen tehokasta hyväksikäyttöä yhteiskunnassa. Henkilötietojen suojan tasoiset käyttörajoitukset väestötietojärjestelmän kiinteistö-, rakennus- ja huoneistotietojen osalta eivät ole perusteltuja myöskään tietosuojan kannalta, koska niissä tapauksissa, joissa näiden tietojen yhteydessä käsitellään yksilöityä henkilöä koskevia tietoja, voidaan henkilötietojen suoja turvata riittävästi teknisin ja toiminnallisin keinoin ja menetelmin.

Järjestelmän tietosisältö ja laatu

Väestötietojärjestelmän kannalta tietojen korkea laatu on keskeisessä asemassa, koska järjestelmän tiedoilla on niin sanottu julkinen luotettavuus ja koska tietoja käytetään erittäin paljon ja laajalti koko yhteiskunnan toiminnossa. Tilastokeskuksen marraskuussa 2007 suorittaman luotettavuustutkimuksen lopputulosten mukaan väestötietojärjestelmässä henkilön vakinaisen osoitteen luotettavuus oli 98,8 %, tilapäisen osoitteen luotettavuus 82,9 %, äidinkieltiedon luotettavuus 99,7 % ja ammattitiedon luotettavuus noin 60 %.

Henkilötietojen käsittelyä koskeva yleislainsäädäntö sisältää eräitä merkittäviä tietojärjestelmien ja niiden tietojen laatua käsitteleviä yleisiä periaatteita. Henkilötietolain 6 §:ssä säädetään henkilötietojen käsittelyn suunnitelmallisuudesta ja lain 7 §:ssä käyttötarkoitussidonnaisuudesta, jotka on aina otettava huomioon tietojärjestelmän tietosisältöä määriteltäessä. Henkilötietojen käsittelyn suunnittelulla tarkoitetaan sitä, että käsittelyn tulee olla asiallisesti perusteltua rekisterinpitäjän toiminnan kannalta. Lisäksi se edellyttää, että käsittelyn tarkoitukset, säännönmukaiset tietolähteet ja luovutuskohteet on mää-

ritelty ennen kuin tietoja rekisteröidään. Käyttötarkoitussidonnaisuuden periaatteella tarkoitetaan puolestaan sitä, että tietoja saa käsitellä vain tavalla, joka on yhteensopiva käsittelyn tarkoitusten kanssa. Keskeisiä tietojen laatua koskevia yleisiä periaatteita ovat myös henkilötietolain 9 §:n 1 momentissa tarkoitettu tarpeellisuusvaatimus ja pykälän 2 momentissa mainittu virheettömyysvaatimus. Tarpeellisuusvaatimuksella tarkoitetaan sitä, että tietojen tulee olla määritellyn käsittelyn tarkoituksen kannalta tarpeellisia. Virheettömyysvaatimus taas edellyttää, että tiedot eivät ole virheellisiä, epätäydellisiä tai vanhentuneita. Lisäksi viranomaisen tulee julkisuuslain 18 §:n mukaan hyvän tiedonhallintatavan luomiseksi ja toteuttamiseksi huolehtia muun muassa tietojärjestelmien ja niihin sisältyvien tietojen asianmukaisesta saatavuudesta, käytettävyydestä ja suojaamisesta sekä eheydestä ja muista tietojen laatuun vaikuttavista tekijöistä.

Väestötietolain 3 §:ssä säädetään väestötietojen käyttötarkoituksesta sekä järjestelmäettä tietotasolla. Sääntelyä täydentävät lain 6 luvussa olevat tietojen luovuttamista koskevat säännökset. Kaksitasoinen sääntely ei välttämättä ole tarkoituksenmukainen ratkaisu, vaan saattaa tietyissä erityistilanteissa johtaa jopa ristiriitatilanteisiin ja tulkintaongelmiin. Edellä mainitun pykälän 1 momentin mukaan järjestelmän henkilötietoja pidetään henkilön yksilöintiä sekä henkilö- ja perheoikeudellisen aseman ja toimivaltaisuu-den selvittämistä varten. Järjestelmän kiinteistö-, rakennus- ja huoneistotietoja pidetään kotikunnan ja siellä olevan asuinpaikan sekä tilapäisen asuinpaikan yksilöintiä sekä rakennusten ja huoneistojen teknisten ominaisuuksien selvittämistä varten. Pykälän 2 momentissa säädetään mihin järjestelmän tiedot on tarkoitettu käytettäväksi. Säännöksessä mainittuja käyttötarkoituksia ovat tuomioistuinmenettely, hallinnollinen päätöksenteko, tieteellinen tutkimus, tilastojen laatiminen, asiakasrekisterien ajantasallapito, mielipide- ja markkinatutkimus, suoramarkkinointi sekä muu osoitepalvelu. Näin määriteltäytinä järjestelmän ja sen tietojen käyttötarkoitukset kattavat huomattavan osan yhteiskunnan eri toiminnoista. Vaikka rakennus- ja huoneistotietojen käyttö on edellä mainitun

säännöksen mukaan rajattua hallinnollisessa päätöksenteossa, on niiden käyttö kuitenkin viime vuosien aikana lisääntynyt merkittävästi esimerkiksi Kansaneläkelaitoksessa asumistukiasioiden käsittelyssä, verohallinnossa kiinteistöveron määräämisessä sekä puhelinoperaattoreiden televerkon suunnittelehtävissä.

Väestökirjanpidolla on Suomessa vuosittaiset perinteet. Ensimmäisiä väestökirjoja ryhdyttiin Ruotsin vallan aikana Suomessa pitämään jo 1400-luvun puolivälissä. Näin ollen väestötietojärjestelmän tietosisältö on vuosikymmenten ja henkilötietojen osalta jopa vuosisatojen kuluessa muodostunut käyttötarkoituksensa kannalta suhteellisen vakiintuneeksi ja tarkoituksenmukaiseksi kokonaisuudeksi. Luonnollisesti yksittäisiä lisäyksiä ja poistoja on järjestelmän tietosisältöön tehty. Merkittävä tietosisällön laajennus tehtiin viimeksi 1980-luvun alussa, jolloin järjestelmään ryhdyttiin tallettamaan yksityiskohdaisia tietoja rakennuksista ja huoneistoista. Merkittäviä tai laajoja järjestelmän tietosisällön laajentamis- tai supistamistarpeita ei ole tällä hetkellä vireillä. Järjestelmän tietosisältöä on kuitenkin tiedon hyväksikäyttäjien taholta esitetty laajennettavaksi eräillä yksittäisillä tiedoilla, joista voidaan mainita muun muassa tieto henkilön sukupuolen vahvistamisesta, edunvalvontaa ja lapsen huoltoa koskevan päätöksen asiasisältöä koskevat tiedot, biometriset tunnistetiedot, kiinteistön pinta-alatieto sekä kiinteistöä, rakennusta ja huoneistoa koskevat historiatiedot. Toisaalta järjestelmän tietosisällöstä on myös ehdotettu poistettavaksi tietoja, joiden rekisteröinti perustuu pelkästään henkilön omaan ilmoitukseen, kuten esimerkiksi tieto sähköpostiosoitteesta tai ammatista. Poistamista on perusteltu yleensä näiden tietojen luotettavuuteen liittyvillä epävarmuustekijöillä.

Väestötietojärjestelmän tietojen ylläpito perustuu pääasiassa viranomaisten ilmoittamaan tietoon, jolloin myös tiedon luotettavuus on aina todettu tai tarkistettu asianomaisen viranomaisen toimesta. Kansalaisten ilmoitusvelvollisuuden piirissä on kuitenkin muuttotiedon (kotikunta ja siellä oleva asuinpaikka sekä tilapäinen asuinpaikka) ilmoittaminen, joka on eräs järjestelmän käytetyimmistä tiedoista. Lisäksi tieto äidinkieles-

tä, asiointikielestä, ammatista, postiosoitteesta ja sähköpostiosoitteesta perustuu kansalaisen omaan ilmoitukseen. Muuttotiedon ilmoitusvelvollisuudesta säädetään kotikuntalaissa, jonka säännösten perusteella asianomaisella maistraatilla on mahdollisuus varmistaa ilmoitettujen muuttotietojen luotettavuus. Sen sijaan muut edellä mainitut tiedot talletetaan väestötietojärjestelmään kansalaisen ilmoituksen mukaisina, ilman tietojen luotettavuuden tarkistamista. Tällä on luonnollisesti merkitystä paitsi rekisterinpitäjän velvollisuuksien ja vastuiden kannalta niin myös tietojen hyväksikäytön osalta. Väestötietolain 6 §:n mukaan näillä tiedoilla on kuitenkin yhtä kattava julkinen luotettavuus kuin esimerkiksi viranomaisten päätöksiin perustuvilla tiedoilla. Tämän johdosta saataisikin olla tarkoituksenmukaista määrittellä laissa nykyistä tarkemmin mihin järjestelmän tietoihin julkinen luotettavuus tulisi liittää ja kuinka järjestelmän muiden tietojen laatu tulisi määrittellä ja kuvata siten, että siitä olisi nykyistä paremmin hyötyä tiedon käyttäjille. Asiaan liittyvää problematiikkaa on käsitelty myös korkeimman hallinto-oikeuden ratkaisussa (KHO 25.8.2005/2119), jossa oli kysymys väestötietojärjestelmään ulkomaalaisesta henkilöstä talletettujen tietojen julkisesta luotettavuudesta henkilökortin annon yhteydessä.

Väestötietojärjestelmän tietojen ylläpito sekä niiden eheys eli luotettavuus ja ajan tasaisuus perustuvat keskeisesti riittävän kattavalle ja toimivalle tietojen ilmoitus- ja ylläpitojärjestelmälle. Väestötietolaki sisältää säännökset niistä tahoista, joilla on velvollisuus ilmoittaa tietoja väestötietojärjestelmään tallettamista varten. Lain ilmoitusvelvollisuutta koskevia säännöksiä on lisäksi täsmennetty väestötietoasetuksen säännöksillä. Velvollisuudesta ilmoittaa tietoja väestötietojärjestelmään säädetään myös muussa erityislainsäädännössä. Ilmoitusvelvollisuus voi perustua myös Suomea sitoviin kansainvälisiin sopimuksiin. Eräiden viranomaisten ilmoittamien tietojen osalta ei kuitenkaan ole olemassa ilmoittamista koskevia erityissäännöksiä, vaan toiminta perustuu yleislainsäädäntöön ja vakiintuneisiin menettelykäytäntöihin, joissa henkilötietojen käsittelyn peruste on yleensä asianomaisen henkilön antama

suostumus. Tietojen ilmoittamista ja ylläpitoa koskeva säädöstilanne on siis varsin hajanainen eikä se vastaa valtakunnallisen perusrekisterin tietojen ylläpidolle ja eheydelle asetettuja vaatimuksia. Tämän johdosta tietojen ilmoittamista koskevat velvollisuudet tulisikin säätää kattavasti ja mahdollisimman tyhjentävästi väestötietojen käsittelyä koskevassa erityislainsäädännössä. Tällainen ratkaisu vastaisi myös nykyistä paremmin Suomen perustuslain 10 §:n 1 momentin tarkoitusta ja tavoitteita.

Tiedon ilmoittajatahojen vastuu väestötietojärjestelmään ilmoittamansa tiedon eheydestä on myös asia, joka täytyisi säädellä nykyistä täsmällisemmin väestötietojen käsittelyä koskevassa erityislainsäädännössä. Lisäksi väestötietojärjestelmään talletettavat kiinteistötiedot voisivat perustua suoraan kiinteistötietojärjestelmän tiedoille, jolloin kiinteistöviranomaiset vastaisivat tietojen oikeellisuudesta ja niiden säännöllisestä ilmoittamisesta väestötietojärjestelmään. Kiinteistötietojärjestelmä toimisi siis näiden tietojen osalta primäärirekisterinä ja -tietolähteenä suhteessa väestötietojärjestelmään.

Ilmoitusvelvollisuutta koskevaan sääntelyyn liittyy olennaisesti kysymys velvollisuuden laiminlyönnin seuraamuksista. Kotikuntalaki, jonka mukaan henkilö on velvollinen ilmoittamaan muutosta maistraatille tietyn määräajan sisällä, sisältää myös ilmoitusvelvollisuuden laiminlyönnin seuraamuksia koskevat säännökset. Väestötietolain 36 §:ssä on säännökset väestökirjanpitorikkomuksesta, joka on seuraamus laissa säädetyn ilmoitusvelvollisuuden laiminlyönnistä. Käytännön toiminnassa näiden säännösten merkitys laiminlyöntiä ehkäisevänä tai vähentävänä tekijänä on ollut kuitenkin vähäinen. Tähän on vaikuttanut välillisesti myös se tosiseikka, että viranomaisia koskevat ilmoitusvelvollisuudet väestötietolaissa ovat organisaatiokohtaisia, eikä virkamieskohtainen vastuu ole kovinkaan helposti yksittäistapauksessa konkretisoitavissa. Tosiasiassa tietojen ilmoittamisen laiminlyönti tai niiden toimittaminen myöhässä aiheuttavat merkittäviä eheysongelmia eräiden järjestelmään talletettavien tietojen osalta. Vaikka järjestelmän osoitetiedot ovatkin yleisesti ottaen laadultaan erinomaisella tasolla, on eräiden väestö-

ryhmien osoitetiedoissa kuitenkin sellaisia puutteita, joista aiheutuu ongelmia erityisesti poliisi-, syyttäjä-, ulosotto- ja sosiaaliviranomaisille. Myös kuntien ilmoitusvelvollisuuden piirissä olevien rakennus- ja huoneistotietojen ilmoittamisessa on ollut jatkuvasti eheysongelmia. Koska ongelmat ovat ensisijassa rakenteellisia tai taloudellisia, ei niitä voida poistaa ainoastaan rangaistuksia kiristämällä tai muita pakkokeinoja lisäämällä. Ratkaisukeinoina voisivat tulla kysymykseen esimerkiksi tiedon ilmoittajaa koskeva nykyistä selkeämpi juridinen vastuu tiedon luotettavuudesta ja ajantasaisuudesta sekä tiedon eheyden myötä saavutettujen kokonaishyötyjen nykyistä tasapuolisempi jakaminen asianomaisten tahojen kesken. Myös rekisterinpitäjän vastuun rinnalla oleva toissijainen vastuu virheellisen tiedon käytön vahingollista seuraamuksista saattaisi olla eräs ratkaisukeino.

Ulkomaan kansalaisten rekisteröinnin edellytykset ja tietojen tallettaminen väestötietojärjestelmään on ollut koko väestötietolain voimassaoloajan ongelmallinen ja vaikeasti hallittava asiakokonaisuus. Maahanmuutto on kuluneiden kahdenkymmenen vuoden aikana lisääntynyt merkittävästi. Vuoden 1985 lopussa ulkomaalaisten osuus Suomen väestöstä oli 0,3 % (16 753 henkilöä), vuoden 1995 lopussa osuus oli 1,2 % (62 012 henkilöä) ja vuoden 2005 lopussa 2,1 % (108 346 henkilöä). Vuodenvaihteessa 2007-2008 ulkomaan kansalaisten määrä väestötietojärjestelmässä oli noin 132 700 henkilöä. Rekisteröinnin ongelmallisuus on koskenut paitsi rekisteröinnin yleisiä edellytyksiä ja menettelytapoja niin myös järjestelmään talletettavien tietojen luotettavuutta ja sen selvittämistä. Rekisteröinnin yleisten edellytysten osalta tilapäisesti Suomessa oleskelevien henkilöiden rekisteröinti ja tietojen tallettaminen väestötietojärjestelmään on osoittautunut käytännön työskentelytilanteissa liian epätasaisesti säännellyksi. Tästä johtuen rekisteröintikäytännöt maistraateissa eivät ole vakiintuneet ja henkilöt ovat saattaneet joutua eri puolilla maata epätasa-arvoiseen asemaan. Rekisteröinnin edellytysten epätasaisuudesta on ollut seurauksena myös se, että mikäli rekisteröinnin edellytykset väestötietojärjestelmän osalta eivät ole täyttyneet, on tilapäisesti

maassa oleskeleville ulkomaalaisille jouduttu antamaan henkilötunnuksen korvaavia yksilöiviä tunnuksia muissa rekistereissä ja tietojärjestelmissä. Näin on jouduttu menettelmään muun muassa eläkelaitosten tietojärjestelmissä. Tämä on saattanut vaikeuttaa henkilön yksilöintiä ja tunnistamista niissä tapauksissa, joissa kyseinen henkilö on myöhemmin asettunut Suomeen pysyvästi asumaan ja saanut väestötietojärjestelmään tapahtuneen rekisteröinnin yhteydessä virallisen henkilötunnuksen. Vastaavankaltaiset epäkohdat koskevat myös väestötietojärjestelmään tallettavista tiedoista esitettävän dokumentaation tai muun asiakirjaselvityksen sisällön ja luotettavuuden varmistamista. Tiettyjen erityisryhmien kuten pakolaisten osalta tietojen luotettavuuden varmistaminen saattaa olla käytännössä jopa mahdotonta. Tämän kaltaiset seikat ovat johtaneet siihen, että ulkomaan kansalaisen tiedot on talletettu väestötietojärjestelmään eräissä tapauksissa pelkätään henkilön oman ilmoituksen mukaisina tai muuten puutteellisen dokumentaation perusteella, joka on koettu erityisesti turvasektorilla viimeaikaisten kansainväliseen terrorismiin liittyvien tapahtumien johdosta epäkohdaksi.

Ulkomaalaisten rekisteröinnin menettelytapoihin liittyvien kehittämiskohteiden osalta väestötietolain säännöksiä on muutettu viimeksi lailla (224/2005), jolla muun muassa tarkennettiin viranomaisten välisiä toimivaltakysymyksiä. Ulkomaalaisten rekisteröinnin kehittämiseksi ja sitä koskevien epäkohtien ratkaisemiseksi voisivat esimerkiksi muiden kuin Pohjoismaiden, EU-maiden tai viisumivapaasti maahan tulevien ulkomaan kansalaisten tiedot väestötietojärjestelmässä perustua suoraan ulkomaalaisrekisterin tietoihin. Maahanmuuttoviranomaiset vastaisivat tällöin tietojen oikeellisuudesta ja niiden säännöllisestä ilmoittamisesta väestötietojärjestelmää. Ulkomaalaisrekisteri toimisi siis näiden tietojen osalta primäärirekisterinä ja tietolähteenä suhteessa väestötietojärjestelmään. Toinen ratkaisukeino olisi, että ennen kuin tiedot talletetaan väestötietojärjestelmään, niiden luotettavuus varmistettaisiin vertaamalla niitä ulkomaalaisrekisterin tietoihin.

Väestötietojärjestelmään on väestötietolain 18 §:n mukaan talletettu erikseen tieto siitä, mikä on kunnan asukasluku vuodenvaihteessa, sekä siitä, missä kunnassa henkilöllä on vuodenvaihteessa ollut kotikuntalaissa tarkoitettu kotikunta ja siellä oleva asuinpaikka. Tätä tietoa on lain 43 §:n 3 momentin siirtymäsäännösten mukaan ollut mahdollista käyttää silloin, kun jokin oikeus tai velvollisuus on määräytynyt lakkautetun henkikirjoituksen tai vuoden ensimmäisen päivän kotipaikan perusteella. Asiaa koskeva säännös sisältyy myös kotikuntalain 22 §:ään. Lain 18 §:ssä tarkoitettun tiedon erilliselle tallettamiselle järjestelmään ei ole enää välttämättömiä toiminnallisia tai teknisiä tarpeita, koska väestötietojärjestelmästä on poimittavissa tarvittaessa joko reaaliaikaisen tai historiallisen tilanteen mukaiset tiedot käyttötarkoituksen edellyttämässä laajuudessa. Vuodenvaihteen tiedon erillisestä tallettamisesta järjestelmään voitaisiin siis luopua.

Väestötietojärjestelmän tietojen ylläpidosta aiheutuvat kustannukset maksetaan väestötietolain 40 §:n mukaan valtion varoista lukuun ottamatta tietojen ilmoittamisesta aiheutuvia kustannuksia. Säännöstä on vakiintuneesti tulkittu siten, että rekisterihallinnon viranomaiset eivät ole maksaneet tietojen ilmoittajille tai muille ylläpitäjille maksuja näiden toimittamista tiedoista. Säännöstä on yhdessä maksuperusteita koskevien säännösten kanssa tulkittu vakiintuneesti myös siten, että väestötietojärjestelmän tietojen ylläpitojärjestelmäosuudesta aiheutuneita kustannuksia ei ole vyörytetty järjestelmästä annettavien tietopalvelusuoritteiden maksuihin. Tämä on ollut taloudellisesti järkevä ja toimiva ratkaisu järjestelmän valtakunnallisen perusrekisteriominaisuuden, lukuisten tiedon ilmoittajatahojen sekä erittäin heterogeenisen teknisen toimintaympäristön johdosta. Vaikka järjestelmän kustannusrakenne onkin viime vuodet pysynyt perusteiltaan jokseenkin muuttumattomana, on muutostarpeita kuitenkin ilmennyt, koska erityisesti tietosuojalle ja -turvalle, järjestelmän reaaliaikaiselle käytettävyydelle sekä poikkeusolojen hallinnalle nykyisin asetetut edellytykset ovat huomattavasti vaativammat kuin väestötietolain antamisen yhteydessä 1990-luvun alussa. Käytännössä tämä on tarkoittanut erityisesti ostettujen in-

formaatioteknologian palvelujen osalta suuntausta kohti aikaisempaa raskaampaa kustannusrakennetta ja kustannustason selkeää nousua. Ostetuista informaatioteknologian palveluista Väestörekisterikeskukselle aiheutuneet kustannukset olivat vuonna 2007 noin 8 miljoonaa euroa. Tällaisten peruskustannusten kattaminen valtion varoista myös tulevaisuudessa on välttämätöntä. Säännöksen yleisluonteisuus on kuitenkin aiheuttanut tulkin- taongelmia erityisesti eräiden ylläpidon ja tietopalvelun yhteisten kustannusosuuksien osalta. Näistä seikoista johtuen säännöksen asiallista sisältöä tulisi mahdollisuuksien mukaan täsmentää ja selkiyttää. Myös yleislainsäädäntöön sisältyvät maksuperusteita koskevat säännökset vaativat tarkistamista. Mahdolliset muutokset eivät kuitenkaan saisi johtaa kustannusten kattamista koskevan vastuun merkittäviin tai ennakoimattomiin muutoksiin.

Väestötietojärjestelmästä aiheutuvien kustannusten kattamiseen liittyvät läheisesti järjestelmän tietopalveluista saatavat tulot, jotka rekisterihallinnon osalta olivat vuonna 2006 kokonaisuudessaan noin 12,1 miljoonaa euroa. Väestötietolain 34 §:n 1 momentin mukaan järjestelmän tietopalveluista peritään maksuja valtion maksuperustelaisissa säädettyjen perusteiden mukaisesti. Pykälän 2 momentin mukaan maksu voidaan määrätä suoritteen omakustannusarvoa alemmaksi, jos tietojen saaja osallistuu väestötietojen ylläpitoon tai väestötietojärjestelmän tietopalvelujen antamiseen. Julkisoikeudellisia suoritteita koskevat suoritekohtaiset maksut on määritelty sisäasiainministeriön asetuksella rekisterihallinnon suoritteiden maksuista sekä liikeloudellisia suoritteita koskevat suoritekohtaiset maksut Väestörekisterikeskuksen tai maistraatin päätöksellä. Maksuista saatavilla tuloilla katetaan ensisijassa tietopalveluiden järjestämisestä ja tuottamisesta aiheutuneita kustannuksia. Koska rekisterihallinnossa noudatetaan niin sanottua nettobudjetoimintaa, käytetään tietopalveluista kertyviä tuloja erityisesti palvelu- ja tuotekehitystä koskevien investointien kattamiseen. Erityisesti Väestörekisterikeskus, mutta myös eräät maistraatit, ovat toimintansa rahoittamisessa erittäin riippuvaisia valtion budjetin ulkopuolisesta tulo-rahoituksesta. Väestörekisterikes-

kuksen budjetista noin kaksi kolmasosaa katetaan tämän rahoituskanavan kautta. Rekisterihallinnon tietopalvelujen ja niistä perittävien maksujen ensisijaisena ongelmana ei ole väestötietolain maksuja koskevat säännökset ja niiden tulkinta, vaan erityislainsäädännössä olevat maksuttomuussäännökset, jotka ovat selkeässä ristiriidassa maksuperustelain tavoitteiden ja nettobudjetoiminnan periaatteiden kanssa. Tämän johdosta tulisi lain-säädäntöä täsmentää siten, ettei tällaisia ristiriitatilanteita olisi mahdollista syntyä.

Toimivalta- ja vastuukysymykset

Maistraattien vastuulla olevat tehtävät ovat viimevuosien aikana lisääntyneet ja muuttuneet merkittävästi. Väestötietojärjestelmän tulosalueen tehtäviin maistraateissa käytettyjen henkilötyövuosien osuus kokonaishenkilötyövuosimäärästä oli vuonna 2003 tehdyn selvityksen mukaan noin 32 %, kun se vuonna 1997 oli vielä yli 60 %. Väestökirjanpito-tehtäviin käytettävien resurssien vähenemiseen on merkittävästi vaikuttanut vuonna 1999 toteutettu holhouslainsäädännön uudistus ja holhoustoimen tehtävien siirto maistraattien vastuulle sekä näiden tehtävien määrässä edelleen tapahtuva jatkuva kasvu. Holhoustoimen tulosalueen osalta maistraattien ohjaustoimivalta on oikeusministeriöllä. Resurssien uudelleenkohdentamiseen ovat vaikuttaneet myös väestötietojärjestelmän ylläpitotoimintojen automatisointi sekä maistraattien toimintojen ja niitä tukevien prosessien yleiset tehostamistoimenpiteet. Maistraattien henkilöresurssien tulevaa käyttöä suunniteltaessa on lisäksi otettava huomioon, että maistraateille kuuluu myös kauppa- ja yhdistysrekisterin paikallisviranomaisen tehtäviä. Tällä tulosalueella on maistraateille suunniteltu uutena tehtäväkokonaisuutena muun muassa asunto-osakkeiden omistuksen sähköiseen rekisteröintiin liittyviä saannon vahvistamista ja rekisteröintiä koskevia tehtäviä (Esiselvitys asunto-osakkeiden omistuksen sähköisestä rekisteröinnistä, Patentti- ja rekisterihallituksen julkaisu 1/2004).

Väestötietojärjestelmän rekisterinpitovu- tuu kuuluu rekisterihallintolain (166/1996) mukaan Väestörekisterikeskukselle, joka on väestökirjanpidon keskusviranomainen, sekä

maistraateille, jotka toimivat väestökirjanpidon paikallisviranomaisina. Väestötietolain 2 §:n 2 momentin mukaan maistraatit vastaavat virka-alueensa rekisteritiedoista ja niiden ylläpidosta väestötietojärjestelmässä. Väestörekisterikeskus vastaa pykälän 3 momentin mukaan tietojärjestelmän yleisestä toimivuudesta ja rekisteritoimintojen yhtenäisyydestä. Pykälän 4 momentin perusteella maistraatti voi normaalista toimivallanjaosta poiketen ja ministeriön asetuksella tarkemmin säädetyn edellytyksin rekisteröidä toisen maistraatin puolesta ilmoituksia, jotka koskevat henkilön äidinkieltä, asiointikieltä, ammattia, tietojenluovutuskieltoja sekä postiosoitetta. Tiedon rekisteröinyt maistraatti vastaa tällöin tiedon oikeellisuudesta.

Maistraatin vastuu rekisterinpitäjänä väestötietojärjestelmän tietojen eheydestä on tietojen konekielisen ylläpidon lisääntymisen myötä muuttanut muotoaan ja se on melko suurelta osin tänä päivänä muodollista vastuuta. Väestötietojärjestelmän tekninen toimintaympäristö on ominaisuuksiltaan niin monimutkainen ja selkeää kokonaishallintaa edellyttävä tietojärjestelmä, että maistraatin todelliset mahdollisuudet valvoa tietoliikenneyhteyksin toimitettujen tietojen luotettavuutta ja ajantasaisuutta ovat käytännössä aikaisempaa vähäisemmät. Tämän johdosta rekisterinpitoa koskevan toimivallan ja siihen kuuluvan vastuun muodollinen jakaminen useille alueellisesti vastuullisille toimintayksiköille ei aina tue toiminnan tehokkuudelle asetettujen vaatimusten toteutumista. Vastuun hajauttaminen ei myöskään tue henkilötietojen käsittelyn ja tietosuojan yleisiä tavoitteita rekisteröityjen näkökulmasta, koska tämä saattaa helposti johtaa tulkintakäytäntöjen epäyhtenäisyyteen. Eräs ratkaisumahdollisuus voisi olla maistraattien toimivallan ja siihen liittyvien vastuiden rajaaminen selkeästi sellaisiin tehtäviin ja asioihin, joihin maistraatilla on olemassa todellisia ja asiallisia vaikutusmahdollisuuksia sekä riittävästi resursseja käytettävissä. Myös maistraattien erikoistuminen tiettyjen tehtäväkokonaisuuksien hoitamiseen on varteenotettava ratkaisukeino. Lisäksi tulisi harkita voisiko digitaalisessa muodossa toimitettuun ylläpitotietoon liittyvät vastuut olla joiltakin osin nykyistä selkeämmin Väestörekisterikeskuksella.

Väestörekisterikeskus päättää väestötietolain 31 §:n mukaan väestötietojärjestelmän tietojen luovuttamisesta, kun kysymys on valtakunnallisista tai usean maistraatin virka-alueen tiedoista tai ulkomaille muutoin kuin yksittäin luovutettavista tiedoista. Maistraatti puolestaan päättää virka-alueensa tietojen ja yksittäin annettavien muiden tietojen luovuttamisesta. Järjestelmästä luovutetaan vuosittain yli 300 miljoonaa tietoyksikköä. Väestörekisterikeskuksen osuus tästä määrästä on yli 90 %. Käytännön toiminnassa tämä tarkoittaa sitä, että Väestörekisterikeskus on huolehtinut tietojen niin sanotusta massaluovutuksesta, joka on yleensä teknisiltä tuotantotavoiltaan erityisasiantuntemusta vaativaa. Maistraattien osuudeksi ovat käytännössä jääneet valmisohjelmilla ja -sovelluksilla toteutettavat pienimuotoiset ja yksinkertaisemmat tietopalvelut sekä todistus-, ote- ja asiakirjapalvelu. Tiedon käyttäjien, tietopalvelun sopimuskumppaneiden ja Väestörekisterikeskuksen kannalta työnjako on toiminut hyvin. Eräät maistraatit ovat kuitenkin katsooneet, että paikallisen tietopalvelun mahdollisuudet eivät ole olleet riittävän laajat niin toimivaltuuksien kuin teknisten palvelukeinojenkaan osalta. Maistraattien kannalta epäkohtana on myös maistraattien välinen toimivallanjako, joka perustuu puhtaasti muodolliseen virka-aluejakoon eikä esimerkiksi tietopalvelujen asiakastarpeista lähtevään tehtäväjakoon.

Maistraattien ja Väestörekisterikeskuksen välistä toimivallanjakoa koskevat säännökset ovat osoittautuneet muun muassa edellä mainituista seikoista johtuen käytännön toiminnassa tulkinnanvaraisiksi ja osittain epäselviksin. Erityisesti tulkintaongelmat ovat koskeneet Väestörekisterikeskuksen ohjaus- ja valvontatoimivallan ulottuvuutta. Väestötietolain 2 §:n 3 momentin mukaa virasto vastaa väestötietojärjestelmän yleisestä toimivuudesta ja rekisteritoimintojen yhtenäisyydestä. Tätä säännöstä on tulkittu siten, ettei se anna Väestörekisterikeskukselle toimivaltaa maistraatteja velvoittavaan normiohjaukseen. Säännöksen mukaan viraston toimivaltaan kuuluu lähinnä väestötietotietojärjestelmän ja sen ohjelmistojen ylläpidosta sekä niiden virheettömästä toiminnasta huolehtiminen. Tästä on ollut joissakin tapauk-

sisä selkeää haittaa väestötietojärjestelmän tietojen eheydelle. Tosin tilanteen ongelmallisuuteen on vaikuttanut myös se tosiseikka, että useimmat rekisterimerkinnän perusteena olevat ratkaisut tehdään muun erityislainsäädännön kuin väestötietolain perusteella. Käytäntöjen epäyhtenäisyydestä on joissakin yksittäistapauksissa saattanut aiheutua myös kansalaisten yhdenvertaisen kohtelun periaatteiden vastaisia ratkaisuja tai toimenpiteitä. Epäyhtenäisen tulkintakäytännön syntyminen ei kuitenkaan ole järjestelmän tietopalvelutoiminnan osalta ollut samassa määrässä mahdollista, koska käytännössä merkittävä osa tietopalvelusta hoidetaan keskitetysti Väestörekisterikeskuksessa.

Tiukasta virka-alueisiin liittyvästä toimivallasta on aiheutunut ongelmia myös maistraattien välisissä suhteissa. Käytännössä tämän on todettu olevan esteenä muun muassa sellaisten valtion paikallishallinnon kehittämisuunnitelmien toteuttamiselle ja täytäntöönpanolle, joilla pyritään edistämään olemassa olevien resurssien nykyistä tehokkaampaa hyväksikäyttöä, tehtävien tasapuolista jakautumista maistraattien kesken sekä maistraattien erikoistumista tiettyihin erityisasiantuntemusta vaativiin tehtäväalueisiin. Tiukka ja lukuisiin itsenäisiin yksiköihin jakautunut alueellinen toimivalta ei myöskään tue niitä kehittämistavoitteita ja päämääriä, jotka on asetettu eduskunnalle 7 päivänä huhtikuuta 2005 annetussa valtioneuvoston selonteossa keskus-, alue- ja paikallishallinnon toimivuudesta ja kehittämistarpeista (Parempaa palvelua, tehokkaampaa hallintoa, VNS 2/2005 vp.).

Edellä mainituista seikoista johtuen rekisterihallinnon viranomaisten väliset toimivaltasäännökset vaativat täsmentämistä.

Väestötietolain 2 §:n 2 momentin mukaan maistraatti voi sopia virka-alueeseensa kuuluvan kunnan kanssa, että kunta vastaa alueensa rakennus- ja huoneistotiedoista sekä niiden ylläpidosta. Kunnalla on tällöin järjestelmän tietojen ylläpitoon liittyvät samat velvollisuudet kuin maistraatilla. Sopimukseen liittyvistä seikoista säädetään tarkemmin valtioneuvoston asetuksella. Yhtään tällaista toimivallan siirtoa koskevaa sopimusta ei tiettävästi ole tällä hetkellä voimassa. Edellä mainitun säännöksen lisäksi lain 38 §:n mu-

kaan evankelis-luterilaisen kirkon ja ortodoksisen kirkkokunnan viranomaisilla on mahdollisuus tietyin edellytyksin luovuttaa jäsenistään väestötietojärjestelmään tallennettuja yksittäisiä tietoja. Käytännössä tämä tarkoittaa virkatodistusten ja sukuselvytysten antamista.

Rekisterinpitoon liittyvää itsenäistä toimivaltaa ei ole väestötietolain mukaan mahdollista antaa muille viranomaisille, yrityksille, yhteisöille tai yksityishenkilöille. Näiden tahojen tehtävänä on ensisijassa toimittaa tietoja väestötietojärjestelmään tallettamista varten. Väestötietojärjestelmän perusrekisteriominaisuus huomioon ottaen on näiden toimijoiden vastuu toimittamansa tiedon eheydestä eli luotettavuudesta ja ajantasaisuudesta kuitenkin säädetty väestötietolaissa liian väljästi ja epätasaisesti. Vastuu on toissijaista eikä sen mahdolliseen toteutumiseen liittyvä laiminlyöntejä ennaltaehkäisevä vaikutus ole riittävän suuri. Käytännön tarpeita ja mahdollisuuksia tukeva toimintamalli voisi olla se, että tiedon ilmoittajatahot olisivat nykyistä selkeämmin vastuussa toimittamansa tiedon eheydestä. Tämän kaltaisesta preventiivisesti vaikuttavasta vastuusta ovat esimerkkeinä muun muassa ulkomaalaisrekisterilain (1270/1997) 4 §:n ja kiinteistötietojärjestelmästä ja siitä tuotettavasta tietopalvelusta annetun lain 4 §:n säännökset. Tällainen toimintamalli olisi niin henkilötietojen suojan kuin tiedon hyväksikäytön kannalta tehokas ja tarkoituksenmukainen ratkaisu.

Varmennettu sähköinen asiointi

Sähköistä asiointia ja varmennepalveluja koskeva toiminta on vielä varsin uutta ja osittain vakiintumatontakin toimintaa. Siihen kohdistuu suuria odotuksia ja sitä koskeva kehittämistoiminta on tämän johdosta vilkasta. Varmennepalveluja koskevat säännökset lisättiin vuonna 1999 väestötietolain 5 lukuun. Lain säännöksiä on niiden voimaan tulon jälkeen kuitenkin tarkistettu jo kolme kertaa. Väestötietolain mukaan varmennepalvelujen tuottaminen sähköistä asiointia varten kuuluu Väestörekisterikeskuksen vastuulle. Viraston tulee huolehtia siitä, että valtionhallinnon varmennetuissa sähköisissä asioinnissa osapuolet voidaan todentaa sekä

hallinnon asiakirjat ja viestit tarvittaessa sähköisesti allekirjoittaa ja salata. Samalla varmistetaan asiakirjojen ja viestien luottamuksellisuus ja niiden säilyminen lähetetyssä muodossa. Kaikki Väestörekisterikeskuksen myöntämät henkilövarmenteet ovat allekirjoitusominaisuuksiltaan sähköisistä allekirjoituksista annetun lain 7 §:ssä tarkoitettuja laatuvarmenteita. Väestörekisterikeskuksen tuottamat varmennepalvelut koostuvat neljästä toiminnallisesta osuudesta, joita ovat varmennejärjestelmä, hakemistopalvelu, sulkulistapalvelu ja neuvontapalvelu. Julkisessa hallinnossa on myös muita viranomaisia, jotka tuottavat sähköiseen asiointiin varmennepalveluja. Esimerkkinä tästä voidaan mainita terveydenhuollon oikeusturvakeskus, jonka vastuulla on sosiaali- ja terveydenhuollon asiakastietojen sähköisestä käsittelystä annetun lain (159/2007) mukaan tuottaa varmennepalveluja terveydenhuoltoon.

Varmennepalveluja koskeva sääntely on uutta eikä sitä koskevia merkittäviä tai laajoja lainsäädännön kehittämis- tai uudistustarpeita ole tämän johdosta tullut esille väestötietojärjestelmän osalta. Varmennepalveluja koskevien säännösten sijainti väestötietolaisissa olisi syytä myös tulevaisuudessa säilyttää ennallaan, koska varmennetulla sähköisellä asiointilla on erittäin läheinen yhteys henkilön yksilöintiin, toimikelpoisuuteen ja muihin vastaaviin väestötietojärjestelmän tietojen avulla selvittäviin seikkoihin. Varmennepalvelujen tulevaisuuden kannalta säännöksissä olisi kuitenkin tarkoituksenmukaista nykyistä täsmällisemmin säätää varmennepalvelujen ja väestötietojärjestelmän tietojen ja palvelujen yhteisistä käyttömahdollisuuksista erityisesti turvallisen sähköisen asiointin mahdollistajana sekä käyttäjän tarpeista lähtevien erilaisten yleisten tunnistusratkaisujen tuottajana verkkoasiointin yhteydessä.

Varmennepalveluiden tuotanto vaatii toiminnan edellyttämän korkean turvallisuus- ja luotettavuustason sekä teknisen vaativuuden takia merkittäviä panostuksia teknologiaan, tuotantoympäristöön ja hallinointiin. Kysymyksessä on käytännössä suuria alkuinvestointeja vaativa tuotantoprosessi, jonka taloudellinen kannattavuus riippuu olennaisesti myönnettyjen varmenteiden määrästä. Vaikka volyymin kasvu kasvattaa luonnollisesti

jossain määrin myös tuotantokustannuksia, on näiden kasvu kuitenkin vähäinen kokonaiskustannusrasitteen kannalta. Sähköisellä henkilökortilla oleva kansalaisvarmenne on julkisoikeudellisesti hinnoiteltu suorite. Muut Väestörekisterikeskuksen tuottamat varmenteet ovat liiketaloudellisesti hinnoiteltuja suoritteita. Sähköisen henkilökortin kysyntä on ollut toistaiseksi ennakoitua vähäisempää. Vuoden 2007 lopussa oli voimassa olevien kansalaisvarmenteiden määrä noin 152 000 kappaletta ja muiden Väestörekisterikeskuksen varmenteiden noin 29 000 kappaletta. Valtiolle varmennepalvelujen tuottamisesta aiheutuvia kustannuksia voidaan olennaisesti vähentää ottamalla käyttöön henkilökortin lisäksi muita alustoja varmentelle kuten esimerkiksi pankki- ja maksukortit sekä matkaviestimet. Ensimmäiset tällaiset palvelusovellukset ovat jo käytössä. Lainsäädännöllä tulisikin tukea tätä kehitystä.

Tietoyhteiskunnan ja turvallisen sähköisen asiointin perusedellytysten takaaminen erityisesti julkishallinnossa tulisi olla valtion tehtävä. Tähän tehtävään sisältyy luonnollisesti myös sähköisen henkilöllisyyden luominen kansalaisille. Tätä toimintamallia tukevat myös kansainväliset esimerkit. Valtion ylläpitämä varmennetoiminta on toiminnan jatkuvuuden turvaamisen kannalta riskittömämpi vaihtoehto kuin puhtaasti yritystoimintaan liittyvät toteutusratkaisut. Julkishallinnon varmennettua sähköistä asiointia kehitettäessä on yhteisten näkemysten ja päämäärien asettaminen kuitenkin ollut jossain määrin ongelmallista. Tämä on luonnollisesti haitannut myös jo olemassa olevien tuotteiden ja palvelujen käyttöönottoa hallinnossa. Koska sähköiseen henkilökorttiin liittyviä julkisia palveluja ei tehdyistä päätöksistä huolimatta ole toteutettu riittävästi, Väestörekisterikeskus on joutunut toiminaan palvelujen toteuttamisessa ja niiden tarjonnassa aktiivisemmin kuin alun perin on ollut tarkoitus. Tähän laajennettuun rooliin virastolla ei kuitenkaan ole ollut käytössään riittäviä resursseja eikä tarvittavia toimivaltuuksia. Koska kysymys on teknisesti erittäin monimutkaisesta ja vaikeasti hallittavasta asiakokonaisuudesta sekä varsin kustannusraskaasta toiminnasta, olisi taloudellisesti ja toiminnallisesti tehokkainta pyrkiä tiivistämään julkishallinnon varmen-

nettuun sähköiseen asiointiin liittyvien palvelujen tuotantoa ja koordinoitua. Samalla tulisi mahdollistaa nykyistä konkreettisemmin sähköisten asiointipalvelujen tarjoamiseen ja hyväksikäyttöön liittyvien tukipalvelujen tuottaminen. Varsinkin viimeksi mainitulla toimialalla Väestörekisterikeskuksella voisi olla jatkossa selkeä ja vastuullinen rooli. Lainsäädäntöä tulisikin täsmentää tältä osin.

Sähköisistä allekirjoituksista annetussa laissa on säädetty laatuvarmentajan vahingonkorvausvastuusta suhteessa laatuvarmennetta käyttävään ja siihen luottavaan tahoon. Vastuu on lain 16 §:n mukaisesti tavanomaisesta huolimattomuusvastuusta ankarampi objektiivinen korvausvastuu. Tällöin noudatetun käännetyn todistustaakan mukaisesti varmentaja on vastuussa vahingosta, jollei tämä pysty osoittamaan, ettei vahinko ole seurausta varmentajan omasta tai apunaan käyttämän henkilön huolimattomuudesta. Sähköisistä allekirjoituksista annetun lain mukaisia seikkoja, joissa noudatetaan käännettyä todistustaakkaa, ovat muun muassa tilanteet, joissa laatuvarmenteeseen merkityt tiedot ovat myöntämishetkellä olleet virheellisiä, allekirjoituksen luomis- ja todentamistiedot eivät ole yhteensopivia tai jos laatuvarmennetta ei ole peruutettu laissa säädetyllä tavalla. Muutoin kuin suhteessa allekirjoitukseen luottavaan tahoon noudatetaan voimassa olevaa vahingonkorvauslakia ja yleisiä vahingonkorvausoikeudellisia periaatteita. Sähköisistä allekirjoituksista annetun lain mukaisesti varmentajan tulee huolehtia riittävästä taloudellisista voimavaroista toimintansa järjestämiseksi ja mahdollisen vahingonkorvausvastuun kattamiseksi. Vaikka korvausvastuu mahdollisista vahingoista ei ole toistaiseksi käytännössä toteutunut, tulevat vastuunkantoon liittyvät kysymykset käyttövolyymien kasvaessa olemaan tulevaisuudessa nykyistä ajankohtaisempia. Tähän tulisi luonnollisesti kyetä varautumaan niin lainsäädännöllisin kuin toiminnallisinkin keinoin mahdollisimman varhaisessa vaiheessa.

Varmentajan tulee sähköisistä allekirjoituksista annetun lain 14 §:n 3 momentin mukaan ylläpitää laatuvarmenteisiin luottavien osapuolten saatavilla rekisteriä, niin sanottua sulkulistaa, peruutetuista laatuvarmenteista. Varmenteeseen luottavan osapuolen on vil-

pittömän mielen suojan säilyttämiseksi ennen asiointitapahtuman tekemistä tarkistettava, ettei varmenne ole sulkulistalla. Varmentajan on asianmukaisesti ja viipymättä merkittävä sulkulistalle tieto laatuvarmenteen peruuttamisesta sekä tarkka peruuttamisajankohta. Sulkulistan tietojen tulee olla käytössä ympärivuorokautisesti. Sulkulistan luotettavuus on keskeinen turvatekijä sähköisen allekirjoituksen ja varmenteiden käytölle. Sulkulistapalvelun kautta varmenne voidaan sulkea mihin vuorokauden aikaan tahansa, jos kortti on kadonnut, tai jos on syytä epäillä, että on tapahtunut väärinkäytöksiä. Varmennepalveluja tuottavalle organisaatiolle sulkulistapalvelun tuottaminen on luonnollisesti myös kustannuskysymys, joka tulisi ottaa huomioon myös lainsäädäntötasolla.

Vaikka lainsäädäntö ei sitä ehdottomasti edellytäkään, tulisi varmennetussa sähköisessä asiointissa voida aina luotettavasti määrittellä ja jälkikäteen varmistaa toimintoprosessin eri vaiheiden kuten sähköisen allekirjoituksen, asiakirjan toimittamisen tai muun sähköisen asiointiprosessin toimenpiteen tarkka ajankohta. Tällainen aikaleima on sähköisesti allekirjoitettu päivämäärän ja kellonajan sisältävä tietue, joka voidaan liittää tietoverkossa tehtyyn tapahtumaan tai sähköiseen asiakirjaan. Aikaleiman avulla voidaan osoittaa asiakirjan olemassaolo tietyllä hetkellä sekä tapahtuman tai toimenpiteen täsmällinen ajankohta. Aikaleimapalveluissa riippumaton taho vahvistaa kiistämättömästi toimenpiteen ja tietyn ajan yhteyden niin sanottuna aikaleimaviranomaisena. Koska aikaleimapalveluiden tuottamiseen ei ole ehdotonta vaatimusta ja koska näiden palvelujen tuottaminen on myös merkittävä kustannuskysymys, ei Väestörekisterikeskus ole toistaiseksi tarjonnut aikaleimapalveluja. Tätä seikkaa on pidettävä selkeänä epäkohtana sähköisen asioinnin kehittämisen kannalta ja sen poistaminen vaatisikin lainsäädäntötoimenpiteitä.

Sähköisessä asiointitapahtumassa tarvitaan usein henkilön varmenteen avulla tapahtuvan tunnistamisen lisäksi yksilöityä tietoa henkilöstä ja hänen toimikelpoisuudestaan sekä hänellä mahdollisesti olevasta oikeudesta edustaa toista luonnollista henkilöä tai tiettyä organisaatiota. Tällaiset tunnistus- ja yksi-

löintipalvelun, henkilön roolin tai aseman varmentamisen sekä allekirjoitus-, aikaleima- ja sulkulistapalvelun tehtävät on mahdollista toteuttaa puolueettomasti vain niin sanotun kolmannen luotetun osapuolen toimesta. Tällainen tehtäväkokonaisuus, johon voitaisiin kytkeä myös perusrekistereiden turvallisen yhteiskäytön teknisten ja toiminnallisten edellytysten luomiseen ja varmistamiseen liittyviä tehtäviä, soveltuisi hyvin esimerkiksi Väestörekisterikeskuksen nykyisiin varmennetun sähköisen asioinnin ja väestötietojärjestelmän tehtäviin. Tämä edellyttäisi kuitenkin, että tehtävistä, toimivaltuuksista ja vastuista säädettäisiin laissa nykyistä selkeämmin.

Informaatioteknologian asettamat haasteet

Väestötietotietojärjestelmän tekninen järjestelmäkokonaisuus uudistettiin täysin vuosien 1995-2000 aikana. Samassa yhteydessä tehtiin myös lukuisa joukko sellaisia väestötietojärjestelmän tietojen ylläpitoa ja tietopalvelua koskevia toiminnallisia uudistuksia, jotka voitiin tuolloin toteuttaa ilman lainsäädännön uudistamista tai muuttamista.

Uudistettu tekninen tietojärjestelmä perustuu avoimille teknisille rajapintaratkaisuille, joiden tarkoituksena on mahdollistaa uuden ja jatkuvasti kehittyvän teknologian mukanaan tuomien innovaatioiden joustava ja tehokas käyttöönnotto ja hyväksikäyttö sekä standardoidut liittymät ja yhteydet sidosryhmien tietojärjestelmiin. Järjestelmän tietojen ylläpidon osalta tämä tarkoittaa muun muassa sitä, että nykyiset käyttöliittymät ja tiedonsiirtomenetelmät mahdollistavat tietojen ja niitä koskevien päivitysten tallettamisen järjestelmään reaaliaikaisesti niiden syntylähteellä. Tämä on parantanut järjestelmän tietojen eheyttä eli luotettavuutta ja ajantasaisuutta. Vaikka järjestelmän tietojen käyttö oli jo ennen tietojärjestelmä uudistusta eräiden palvelujen osalta reaaliaikaista, niin järjestelmän tekninen uudistaminen sekä sen avulla tapahtunut tietojen kokonaislaadun parantuminen ovat hyödyttäneet myös tiedon hyväksikäyttäjiä.

Sähköisen tiedonsiirron teknisten ja toiminnallisten menetelmien nopea kehitys sekä mahdollisuudet tietojen tallettamiseen niiden

syntylähteillä ovat myös vaikuttaneet siihen, että niiden nykyisen kaltainen muodollinen oikeellisuustarkastus maistraateissa on tullut tarpeettomaksi ja osittain mahdottomaksikin. Tätä kehitystä on myös tukenut se, että tietoja ei enää, joitakin poikkeuksia lukuun ottamatta, siirretä tietolähteestä toiseen manuaalisesti. Koska näillä seikoilla on välitön vaikutus toisaalta maistraattien ja Väestörekisterikeskuksen sekä toisaalta rekisterihallinnon viranomaisten ja tiedonilmoittajatahojen välisiin tehtäväjakoihin ja vastuisiin, olisi toiminnallisesti järkevää keskittää toimivaltaa rekisterihallinnon sisällä joko tietyille näiden tehtävien hoitoon erikoistuneille maistraateille tai Väestörekisterikeskukselle.

Nopea tekninen kehitys ei ole ollut pelkästään eduksi, vaan se on tuonut mukanaan myös haasteita ja ongelmia. Ensisijassa nämä ongelmat koskevat tietoturvasuutta yleisellä tasolla. Väestötietojärjestelmän kaltaiset valtakunnalliset ja kattavat tietojärjestelmät, jotka ovat monien eri rajapintojen kautta joko suoraan tai välillisesti yhteydessä myös avoimiin kansainvälisiin tietoverkkoihin, ovat entistä alttiimpia erilaisille viruksille, laittoman sisäänkirjautumisen yrityksille sekä suoranaiselle haitan- tai vahingonteolle. Muun muassa näistä seikoista johtuen riittävän tietoturvatason ylläpitämisen edellyttämät jatkuvat toimenpiteet sekä myös poikkeusolo- ja kriisitilanteiden hallinta ovat tulleet aikaisempaa merkittävämpään asemaan kaikkien rekisterinpitäjien toiminnassa. Tältä osin tietotekninen kehitys on ollut myös itseään ruokkiva mekanismi, jossa tietyn tietoturvaongelman ratkaiseminen siirtää ongelman vain uudelle tasolle tai uuteen kohteeseen, mutta ei poista itse ongelmaa. Perinteisten toiminnallisten ja teknisten tietoturvaratkaisujen lisäksi varmennetun sähköisen asioinnin menetelmiä hyväksi käyttäen voidaan kuitenkin tiettyjä tietoturvaan liittyviä ongelmakohtia poistaa tai ainakin vähentää. Tämän johdosta varmennetun sähköisen asioinnin edistämisestä julkishallinnon verkkopalveluiden käytössä olisi hyötyä koko yhteiskunnalle. Koska tietoturvan takaaminen vaatii asiantuntijuuden lisäksi myös merkittävää taloudellista panostusta, olisi tästä aiheutuvien kustannusten kattaminen pyrittävä turvaamaan myös säädöstasolla. Lisäksi tulisi

harkita olisiko järjestelmän tietoturvasuhteesta oltava laissa erityissäännökset.

Monimutkaisten teknisten tietojärjestelmäkokonaisuuksien perustaminen, ylläpito, kehittäminen ja hyväksikäyttö vaativat laajan toimeksiantosuhteita koskevan yhteistyöverkoston luomista ja ylläpitämistä, jotta riittävä erityisasiantuntemus olisi kaikissa tilanteissa turvattu. Rekisterinpidon ja käytön kannalta toimeksiantosuhteisiin ja yhteistyöverkostoihin liittyy erityisesti niiden luomista, organisoimista ja hallintaa koskevia haasteita.

Toimeksiantoa koskevat sopimussuhteet voidaan yleensä solmia vain hankintalainsäädännön asettamien menettelytapojen mukaisesti avointen ja usein kansainvälisten tarjouskilpailujen kautta. Toimeksisaajat ovat tämän johdosta yleensä tänä päivänä yksityisiä yrityksiä, joista merkittävimmät toimivat myös kansainvälisillä markkinoilla. Vaikka kilpailu alalla on kovaa, ei se kuitenkaan ole merkittävästi alentanut yritysten tarjoamien palvelujen hintoja. Päinvastoin palvelujen hintakehitys on ollut tasaisesti kohoava. Palvelujen hankinnassa on merkitystä myös yrityksen koolla. Pienten informaatioteknologian palveluja tarjoavien yritysten keskeisenä ongelmana on asiakkaiden kannalta katsottuna ensisijassa jatkuvuuden turvaaminen niin toiminnallisessa kuin teknisessä mielessä. Suurten kansainvälisten informaatioteknologialan yritysten osalta ongelmana taas on, että yrityksen strategiset linjaukset ja painopisteet saattavat kansainvälisen kehityksen johdosta nopeastikin muuttua siten, että muutoksissa ei aina oteta riittävästi huomioon suomalaisen julkishallinnon tarpeita tai etuja.

Toimeksiantosuhteiden lukuisuus on myös sellainen merkittävä tekijä, joka on otettava huomioon rekisteriviranomaisen toimintaa ja tehtäviä organisoitaessa. Yhteistyöverkoston toimivat yritykset ovat yleensä kilpailijoita suhteessa toisiinsa eikä tämä luonnollisesti ole omiaan edesauttamaan intressiristiriitojen ratkaisua. Monitoimittajaympäristössä toimiminen ja sen hallinta vaatii rekisteriviranomaiselta toisaalta syvällistä ammatillista erityisasiantuntemusta esimerkiksi sopimusjuridiikan ja tietohallinnon alalta. Toisaalta ammatillisen erityisasiantuntemuksen lisäksi vaaditaan myös projektiosaamista sekä käytännön yhteistyö- ja vuorovaikutustai-

toja. Vain tällaisen asiantuntemuksen, osaamisen ja taitojen kautta on mahdollista hallita laajaa yhteistyöverkostoa ja sovittaa yhteen eri intressipiirien usein hyvinkin erilaiset tarpeet ja mahdollisuudet sekä huolehtia yhteistyötahojen tasapuolisesta ja reilusta kohtelusta.

Edellä mainittujen toimeksiantosuhteita koskevien ongelmien ja haasteiden ratkaisuun voidaan yksittäistä tietojärjestelmää koskevan erityislainsäädännön avulla vaikuttaa vain erittäin vähän, koska kysymyksessä on ensisijassa yksityisoikeuden alaan kuuluvista ilmiöistä. Hallinto-oikeudellisin säädöksin on kuitenkin mahdollista luoda välillisiä vaikutuskeinoja kuten esimerkiksi takaamalla asianomaisille viranomaisille riittävän laajat toimivaltuudet ja valvontakeinot sekä taloudelliset ja henkilöresurssit. Tärkeä on myös ottaa huomioon, että toimeksiantosuhteita koskevien sopimusten perusteella toimeksisaajille ei luonnollisestikaan voida siirtää julkisen vallan käyttöä koskevia tehtäviä, ellei tästä ole erikseen laissa säädetty.

Väestötietojärjestelmän tietojen käytettävyydelle on asetettu sangen vaativat käytettävyysohjeet. Tämä johtuu siitä, että järjestelmän tietojen käyttäjäkunta ja päivittäinen käyttö ovat erittäin laajaa ja monipuolista sekä tiedon nopeaan ja reaaliaikaiseen saatavuuteen perustuvaa. Järjestelmän kyselypalvelujen käyttäjätunnuksia on myönnetty noin 27 000 henkilölle, jotka tekevät järjestelmään vuosittain kaikkiaan noin 24 miljoonaa kyselyä. Järjestelmästä toimitetaan vuosittain kaikkiaan noin 300 miljoonaa tietoyksikköä säännöllisinä tai kertatoimituksina usean sadan viranomaisen, yrityksen ja yhteisön tietojärjestelmien ylläpitämistä tai muuta laillista käyttötarkoitusta varten. Yhtä vaativat käytettävyysohjeet koskevat myös varmennetun sähköisen asioinnin palveluja, vaikka niiden käyttäjäkunta ei vielä toistaiseksi ole läheskään yhtä laaja. Korkeiden käytettävyysohjeiden saavuttaminen vaatii huomattavaa ja jatkuvaa taloudellista panostusta sekä asiantuntevia henkilöitä. Kustannuksia aiheuttavat paitsi korkean käytettävyyden takaamiseksi tehty päivittäinen työ niin myös erityisesti investoinnit järjestelmän laitteistoihin ja tekniseen toimintaympäristöön sekä ohjelmisto- ja sovelluskantaan. Vastuu tähän

liittyvistä tehtävistä ja niistä aiheutuvista kustannuksista kuuluu ensisijassa Väestörekisterikeskukselle. Virasto ostaa merkittävän osan tähän liittyvistä teknistä asiantuntemusta vaativista tehtävistä ulkopuolisilta toimeksisajilta. Väestötietolaki ei sisällä erityissäännöksiä järjestelmän käytettävyydestä tai sen aiheuttamien erilliskustannusten kattamisesta. Koska käytettävyyden takaaminen vaatii merkittäviä resurssipanostuksia, olisi näistä aiheutuvien kustannusten kattaminen ja resurssien riittävyys pyrittävä turvaamaan myös säädöstasolla. Lisäksi tulisi harkita olisiko järjestelmän käytettävyydestä oltava laissa erityissäännökset.

3 Esityksen tavoitteet ja keskeiset ehdotukset

3.1 Tavoitteet

Väestötietojärjestelmän tietojen käsittelystä ja Väestörekisterikeskuksen tarjoamista varmennetun sähköisen asioinnin palveluista säädetään yksityiskohtaisesti erityislainsäädäntöön kuuluvassa väestötietolaissa sekä sen nojalla annetussa väestötietoasetuksessa, jotka tulivat voimaan 1990-luvun alussa. Tosin varmennetun sähköisen asioinnin palveluja koskevat säännökset lisättiin lakiin vasta vuosikymmenen lopulla. Molempia tässä mainittuja tehtäväalueita koskevat lisäksi osittain eräät yleislainsäädäntöön sisältyvät säädökset, joista keskeisimpiä ovat julkisuuslaki, henkilötietolaki, laki sähköisestä asioinnista viranomaistoiminnassa ja laki sähköisistä allekirjoituksista sekä hallintolaki ja hallintolainkäyttölaki.

Tämän esityksen päätavoitteena on julkisuuslain 18 §:ssä tarkoitetun hyvän tiedonhallintatavan periaatteiden mukaisesti uudistaa kokonaisuudessaan väestötietojärjestelmän tietojen sekä varmennetun sähköisen asioinnin tehtävien ja palvelujen ylläpitoa, hyväksikäyttöä sekä järjestelmä- ja palvelukehitystä koskeva erityislainsäädäntö.

Päätavoitteen ohella esityksellä on useita lainsäädännön rakennetta ja sisältöä koskevia osatavoitteita. Näistä osatavoitteista on tässä esityksessä yksityiskohtaisemmin käsitelty erityissääntelyn tarpeiden ja henkilötietojen käsittelyn yleisten periaatteiden näkökulmas-

ta sekä rekisterinpito- ja varmennetoimintojen järjestämisen kannalta keskeisimpiä seikkoja.

Esityksellä pyritään tukemaan kertarekisteröinnin periaatetta. Periaatteen mukaan tiedot tulisi rekisteröidä vain kertaalleen asiayhteyden mukaiseen primäärirekisteriin ja tietojen päällekkäistä rekisteröintiä eri tietojärjestelmiin tulisi välttää. Periaatteen mukaista on lisäksi se, että tiedot haettaisiin tapauskohtaisesti primäärirekisteristä, jossa tulisi olla riittävät valmiudet ja keinot tietojen hyväksikäyttöön erilaisissa asiointitilanteissa. Tämä periaate on erityisen merkityksellinen perusrekisterien kannalta, sillä niiden keskeisenä tarkoituksena on toimia toimialansa osalta valtakunnallisina yleiskäyttöisinä tietojärjestelminä, joiden tiedot olisivat mahdollisimman turvallisesti ja tehokkaasti tarvitsijoiden käytössä. Perusrekisterien keskinäisten suhteiden osalta kertarekisteröinnin periaatteen johdonmukainen ja ehdoton toteuttaminen ei ole kuitenkaan aina tarkoituksenmukaisin ratkaisu, vaan näiden rekisterien tehokkaan ylläpidon ja käytön kannalta olisi myös tarpeellista säilyttää mahdollisuus tiettyjen suppeiden perustietojen kaksinkertaiseen rekisteröintiin. Periaatteen johdonmukainen toteuttaminen kaikkien perusrekistereiksi luonnehdittujen rekisterien osalta edellyttäisi lisäksi näitä koskevan varsin epäyhtenäisen erityislainsäädännön yleistä tarkistamista ja yhdenmukaistamista. Sen sijaan periaatteen toteuttamisesta hyötyisivät ensisijassa perusrekisterin tietoja hyväksikäyttävät tahot, jotka voisivat tukeutua toiminnassaan perusrekisterien tietoihin tarvitsematta panostaa voimavaroja rinnakkaisten rekisterien pitämiseen. Myös henkilötietojen suojan kannalta tämän periaatteen toteuttaminen on useimmiten tarkoituksenmukainen ratkaisu.

Esityksen tavoitteena on täsmentää ja tarkentaa väestötietojen käsittelyä ja varmennepalvelujen tarjontaa koskevan erityislainsäädännön alaa suhteessa edellä mainittuun yleislainsäädäntöön sekä eräiltä osin myös tapauskohtaisesti sovellettavaan erityislainsäädäntöön. Uuden perustuslain tavoitteiden mukaisesti esityksellä pyritään uudistamaan ja kehittämään lainsäädäntöä normiohjausta (perustuslaki 80 §) siten, että kansalaisten perusoikeuksiin kuuluvien yksityiselämän ja

henkilötietojen suojan (perustuslaki 10 §) lisäksi myös yhdenvertaisen kohtelun (perustuslaki 6 §) sekä oikeusturvan ja hyvän hallinnon periaatteet (perustuslaki 21 §) tulisivat laissa nykyistä paremmin huomioon otetuiksi. Tavoitteen saavuttaminen edellyttää yksityiskohtaista sääntelyä muun muassa rekisteröityjen oikeuksista ja velvollisuuksista, järjestelmän tietosisällöstä ja sen laadusta sekä tietojen hyväksikäytön edellytyksistä ja rajouksista. Myös rekisterihallinnon viranomaisen normiohjauksen täsmentäminen ja tämän kautta tavoiteltava ratkaisukäytäntöjen yhtenäistäminen ovat tässä yhteydessä tärkeitä osatavoitteita.

Tietosuojadirektiivi ja henkilötietolaki asettavat tiettyjä erityisehtoja niin sanottujen arkaluonteisten tietojen käsittelylle. Voimassa oleva väestötietolainsäädäntö sisältää nimenomaisia säännöksiä vain eräiden arkaluonteiseksi katsottujen väestötietojärjestelmän tietojen käsittelyn osalta. Väestötietojärjestelmän tietojen laajan yleiskäyttöisyyden kannalta on arkaluonteisia tietoja koskevan erityissääntelyn tarve kuitenkin tietyin osin välttämätön. Tämän johdosta esitetyn lainsäädännön tavoitteena on tältä osin toisaalta selkiyttää tilanne tietosuojadirektiivin ja henkilötietolain säännösten asettamien tavoitteiden ja periaatteiden mukaiseksi sekä toisaalta täsmentää arkaluonteisten tietojen käsittelyä väestötietojärjestelmän näkökulmasta.

Tietosuojadirektiivin mukaan jäsenvaltioiden on määriteltävä olosuhteet, joiden vallitessa henkilönumeroa tai muuta yleistä tunnistetta voidaan käsitellä. Yleissäännös henkilötunnuksen käsittelystä sisältyy henkilötietolain 13 §:ään. Väestötietolain 25 §:n 2 momentti taas sisältää henkilötunnuksen luovuttamista koskevan erityissäännöksen väestötietojärjestelmän osalta. Säännöksissä määritellään ensisijaisesti vain henkilötunnuksen luovuttamista koskevat edellytykset, eikä niissä ole otettu huomioon tunnuksen muuta käsittelyä. Tämän johdosta esityksellä pyritään tarkentamaan henkilötunnuksen määräytymistä, antamista ja käsittelyä koskevaa sääntelyä väestötietoja ja varmennepalveluja koskevan erityislainsäädännön tarpeiden pohjalta. Lisäksi tavoitteena on tuoda lainsäätöisen sääntelyn piiriin myös ne henkilötunnuksen käsittelyä koskevat osuudet, jotka

nyt ovat olleet asetustasoisissa säännöksissä. Esityksessä on otettu huomioon luonnollisesti myös muut väestötietojärjestelmään talletetut tai talletettavat yleiset tunnisteen kuten sähköinen asiointitunnus, ulkomaiset henkilönumerot sekä kiinteistö-, rakennus- ja huoneistotunnukset.

Rekisteröidyllä on oikeus kieltää henkilötietojensa käsittely tiettyihin käyttötarkoituksiin. Tämä on eräs rekisteröidylle kuuluva keskeinen henkilötietojen suojaan liittyvä oikeus. Niin sanottua suoramarkkinointi- sekä henkilömatrikkeli- ja sukututkimuskieltoa koskevat yleissäännökset ovat henkilötietolain 30 §:ssä. Julkisuuslain 24 §:n 1 momentin 31 kohdassa taas säädetään niin sanotusta yleisestä turvakiellosta. Väestötietolain 25 §:n 4 ja 5 momentit puolestaan sisältävät väestötietojärjestelmän turvakieltoa ja osoitepalvelukieltoa koskevat erityissäännökset. Tietojen luovutuskieltojen käsittelyn yhteydessä on tulkintaongelmia ja epäselvyyttä ilmennyt erityisesti väestötietojärjestelmän turvakielon alaa ja kattavuutta koskevan sääntelyn osalta sekä muiden tietojenluovutusta koskevien kieltojen rekisterikohtaisuudesta. Väestötietojärjestelmän tietojen käyttäjien kannalta epäkohdaksi on koettu erityisesti turvakielon päällekkäisestä sääntelystä johtuvat käytännön ongelmatilanteet ja niitä koskevien ratkaisukeinojen epäyhtenäisyys. Muiden kieltojen rekisterikohtaisuus on taas seikka, jota tavallisten kansalaisten rekisteröityinä on vaikea ymmärtää ja hyväksyä. Tämän johdosta esityksen tavoitteena on väestötietojärjestelmään talletettujen kieltotietojen käsittelyä koskevien säännösten täsmentäminen siten, että voitaisiin estää tai ainakin vähentää edellä mainittujen ongelmatilanteiden syntymistä.

Väestötietojärjestelmän tietojen käytöstä talletetaan käyttäjätasoisesti niin sanottuja lokitietoja. Tallettamisen keskeisenä tarkoituksena on henkilötietojen suojan ja tietojen käyttöä koskevan valvonnan toteuttaminen. Lokitiedot talletetaan tällä hetkellä kattavasti väestötietojärjestelmän tietopalvelusovellusten ja -ohjelmien käytöstä. Sen sijaan nykytilanteen epäkohtana on, että järjestelmän tietojen ylläpitotapahtumien käytöstä ei talleteta täysin kattavia lokitietoja. Lokitietojen käsittelystä ei ole voimassa olevassa väestötieto-

laissa yleisiä säännöksiä. Väestötietojärjestelmän lokitietojen käsittelyssä ei ole kysymys pelkästään rekisterinpitäjän ja rekisteröidyn välisestä oikeussuhteesta, vaan myös toisaalta rekisterin käyttäjän ja rekisterinpitäjän välisestä suhteesta sekä toisaalta rekisterin käyttäjän ja rekisteröidyn välisestä oikeussuhteesta. Näihin oikeussuhteisiin liittyy merkittävällä tavalla asianomaisten tahojen vastuisiin ja oikeusturvaan liittyviä kysymyksiä. Tämän esityksen tavoitteena on saada aikaan yhtenäiset menettelytavat sekä toimintaa selkiyttävä säädöspohja lokitietojen käsittelyä varten. Vastaavia periaatteita on tarkoitus noudattaa myös muiden järjestelmän käytön seuranta- ja valvontaa koskevien henkilötietojen käsittelyssä.

Väestötietojärjestelmän tietosisältö on vuosikymmenten ja henkilötietojen osalta jopa vuosisatojen kuluessa muodostunut käyttötarkoituksensa kannalta suhteellisen vakiintuneeksi ja tarkoituksenmukaiseksi kokonaisuudeksi. Tiedon hyväksikäyttäjät ovat kuitenkin esittäneet järjestelmän tietosisältöä laajennettavaksi eräillä yksittäisillä tiedoilla, jotka on katsottu nyky-yhteiskunnan tietotarpeiden kannalta tarpeellisiksi tiedoiksi. Toisaalta järjestelmän tietosisällöstä on ehdotettu poistettavaksi eräitä tietoja, joiden laatua ei voida varmistaa, koska niiden rekisteröintimenettelyä ei ole katsottu riittävän luotettavaksi. Järjestelmän keskeisten tietojen ylläpito perustuu pääasiassa viranomaisten ilmoittamaan tietoon, jolloin myös tiedon luotettavuus on aina todettu tai varmistettu asianomaisten viranomaisten toimesta. Kansalaisten ilmoitusvelvollisuuden piirissä on kuitenkin muuttotiedon, joka on eräs väestötietojärjestelmän käytetyimmistä tiedoista, sekä eräiden muiden tosin vähemmän käytettyjen tietojen ilmoittaminen. Viimeksi mainitut muut tiedot talletetaan väestötietojärjestelmään kansalaisen ilmoituksen mukaisina, ilman tietojen luotettavuuden varmistamista. Tällä on luonnollisesti merkitystä sekä rekisterinpitäjän vastuiden että tietojen hyväksikäytön kannalta. Huomion arvoista tässä yhteydessä on, että väestötietojärjestelmän kaikilla henkilötiedoilla on voimassa olevan väestötietolain 6 § 1 momentin mukaan yhtä kattava julkinen luotettavuus. Tämän johdosta esityksessä pyritään asettamaan selkeät kriteerit järjestel-

mään talletettavien tietojen laatutason selvittämiseksi sekä sääntelemään tarkasti mihin järjestelmän tietoihin julkinen luotettavuus tulisi liittää. Lisäksi tavoitteena on täsmentää säännöksiä tiedon ilmoittajatahojen vastuusta väestötietojärjestelmään ilmoitetun tiedon luotettavuudesta ja ajantasaisuudesta. Lain-tasoisien sääntelyn piiriin tuodaan myös ne järjestelmän henkilötietojen sisältöä koskevat osuudet, jotka nyt ovat olleet asetustasoisissa säännöksissä.

Kuten jo aikaisemmin on ilmennyt väestötietojärjestelmä sisältää henkilötietojen lisäksi tietoja myös kiinteistöistä, rakennuksista ja huoneistoista. Väestötietojärjestelmä ja sen tiedot muodostavat toiminnallisesti ja teknisesti loogisen ja integroidun rekisterikokonaisuuden. Järjestelmän sisältämällä eri tietoryhmillä on tietojen laatua ja käyttöä koskevien yhteisten tavoitteiden lisäksi kuitenkin selkeä itsenäinen asema ja merkitys. Erityisesti tämä koskee järjestelmän henkilötietoja, joiden käsittelyä koskevat yleiset periaatteet ovat huomattavasti tiukemmat kuin sellaisten tietojen, jotka eivät sisällä yksilöityä henkilöä koskevia tietoja. Tietoryhmien eritasoiseen asemaan ja merkitykseen vaikuttavat myös tietojen keruumenetelmien eroavuudet sekä tietojen erilaiset käyttötarpeet ja -tarkoitukset. Järjestelmän yleiskäyttöisyydestä ja tietotason syvästä integraatiosta johtuen onkin äärimmäisen tarpeellista, että nämä eroavuudet otetaan lainsäädännössä riittävästi huomioon ja niitä koskeva sääntely on täsmällistä. Sääntelyn täsmällisyyden tarvetta korostaa myös se, että yhteiskuntamme perusrekisterijärjestelmä on kokonaisuus, jolle asetetaan jatkuvasti lisääntyviä ja uudistuvia tarpeita erityisesti tietojen yhteiskäytön mahdollistamiseksi ja monipuolistamiseksi. Myös sähköisen asioinnin tarpeet erityisesti käyttäjän tunnistamisessa asettavat perusrekistereille uusia vaatimuksia. Edellä mainittujen seikkojen johdosta esityksen tavoitteena on muodostaa sellainen lainsäädännöllinen rami, jossa toisaalta järjestelmän eri tietoryhmien käytön ja suojauksen erityistarpeet on riittävän täsmällisesti huomioitu ja, joka toisaalta mahdollistaa tarvittavan liikkumatilan monimutkaisessa, dynaamisessa ja jatkuvasti kehittyvässä toimintaympäristössä.

Väestötietojärjestelmän tietojen ylläpito sekä niiden luotettavuus ja ajantasaisuus perustuvat keskeisesti riittävän kattavalle ja toimivalle tietojen ilmoitus- ja ylläpitojärjestelmälle. Tietojen ilmoittamista ja ylläpitoa koskeva säädöstilanne on kuitenkin varsin hajanainen eikä se vastaa valtakunnallisen perusrekisterin tietojen ylläpidolle ja ehjälle asetettuja tämän päivän vaatimuksia. Tilanteen selkiyttämiseksi esityksen tavoitteena on säätää rekisterinpitäjän tiedonsaantioikeuksista sekä tietojen ilmoittamista koskevista velvollisuuksista mahdollisimman kattavasti.

Ilmoitusvelvollisuutta koskevaan sääntelyyn liittyy olennaisesti kysymys velvollisuuden laiminlyönnin seuraamuksista, josta on perussäännökset väestötietolaissa ja kotikuntalaissa. Käytännön toiminnassa näiden säännösten merkitys laiminlyöntiä ehkäisevänä tai vähentävänä tekijänä on ollut kuitenkin vähäinen, koska laiminlyönnin syyt ovat ensisijassa rakenteellisia tai taloudellisia. Muun muassa näiden seikkojen johdosta laiminlyöntiä ei voida vähentää tai poistaa ainoastaan rangaistuksia kiristämällä tai muita pakkokeinoja lisäämällä. Esityksen pyrkimyksenä onkin konkretisoida tiedon ilmoittajan juridista vastuuta tiedon luotettavuudesta ja ajantasaisuudesta sekä edistää tiedon eheyden myötä saavutettujen kokonaishyötyjen tasapuolista jakautumista asianomaisten tahojen kesken. Tämän kaltaisesta preventiivisestäkin vaikuttavasta vastuusta ovat esimerkkeinä muun muassa ulkomaalaisrekisterilain 4 §:n sekä kiinteistötietojärjestelmästä ja siitä tuotettavasta tietopalvelusta annetun lain 4 §:n vastuusäännökset.

Rekisterihallinnon organisaatio (Väestörekisterikeskus ja maistraatit) on viimeisten kymmenen vuoden aikana kokenut merkittäviä toiminnallisia muutoksia. Rekisterihallinnon organisointiin ja toimivaltakysymyksiin liittyvät läheisesti vireillä olevat valtionhallintoa sekä sen palvelutarjontaa koskevat uudistus- ja kehittämishankkeet. Lisäksi väestökirjanpitoa koskevan lainsäädännön uudistamiseen vaikuttavat välillisesti myös rekisterihallinnon tehtävien alueellistamiseen sekä maistraattien erikoistumiseen ja työn tasaukseen liittyvät jo aloitetut ja suunnitellut kehittämistoimenpiteet. Muun muassa näiden

seikkojen johdosta esityksen tavoitteena on selkiyttää rekisterihallinnon viranomaisten välistä työnjakoa sekä tukea ja edesauttaa keskus-, alue- ja paikallishallinnon suunnitelmallista kehittämistä rekisterihallinnon osalta. Esityksellä pyritään myös luomaan lainsäädännöllisiä ja toiminnallisia keinoja, joilla voitaisiin edistää tulkintakäytäntöjen yhtenäisyyttä rekisterihallinnon viranomaisten ratkaisutoiminnassa. Tällaisia keinoja voisivat olla muun muassa ohjaus- ja valvontatoimivaltaa koskevien säännösten täsmentäminen sekä velvoittavan normiohjauksen tiukentaminen yleensä. Huomion arvoista on kuitenkin tässä yhteydessä se, että pelkästään väestötietojen käsittelyä koskevalla lainsäädännöllä ei voida kaikkia ratkaisukäytäntöjen epäyhtenäisyyteen liittyviä ongelmia ratkaista, koska rekisterimerkintöjen pohjana olevat tapahtumat ja ratkaisut perustuvat lukuisten erityislakien ja -asetusten säännöksiin, joista eräinä esimerkkeinä voidaan mainita nimi-, avioliitto- ja holhoustoimen lainsäädäntö.

Esityksessä on lähdetty siitä, että varmennepalveluja koskevien säännösten sijainti väestötietolaissa säilytettäisiin ennallaan, koska varmennetulla sähköisellä asioinnilla on erittäin läheinen yhteys henkilön yksilöintiin, toimikelpoisuuteen ja muihin vastaaviin väestötietojärjestelmän tietojen avulla selvitetäviin seikkoihin.

Tietoyhteiskunnan ja turvallisen sähköisen asiointiin perusedellytysten takaaminen sekä sähköisessä asiointitapahtumassa tarvittavan sähköisen henkilöllisyyden luominen kansalaisille ovat luonteeltaan sellaisia yhteiskunnan perustoimintoihin kuuluvia tehtäviä, joiden hoitaminen tulisi olla julkisen vallan vastuulla. Tätä näkökantaa puoltavat myös toiminnan jatkuvuuden turvaamiseen ja puolueettomuuteen liittyvät seikat. Tällaisessa toiminnassa on lisäksi kysymys teknisesti erittäin monimutkaisesta ja kustannusraskeasta toiminnasta sekä vaikeasti hallittavasta toimintaympäristöstä, johon saattaa liittyä tavanomaista liiketaloudellista riskiä suurempia epävarmuustekijöitä. Tämän johdosta esityksellä pyritään yksinkertaistamaan ja selkiyttämään julkishallinnon varmennettuun sähköiseen asiointiin liittyvien palvelujen kehittämistä sekä sähköisten asiointipalvelu-

jen tarjoamiseen ja hyväksikäyttöön liittyvien tukipalvelujen tuottamista.

Voimassa oleva lainsäädäntö ei sisällä välittömästi sähköiseen asiointiin liittyen säännöksiä niin sanotusta aikaleimapalvelusta. Tällä tarkoitetaan yleensä palvelua, jonka avulla voidaan luotettavasti määritellä ja jälkikäteen varmistaa varmennetun sähköisen asioinnin toimintoprosessin eri vaiheiden tarkka ajankohta. Aikaleimapalvelulla on keskeinen merkitys muun muassa määräaikoihin sidottujen oikeustoimien ja tiettyjen sopimusoikeudellisten velvoitteiden toteutumisen kannalta. Tämän johdosta esityksen tavoitteena on luoda Väestörekisterikeskuskelle tarvittavat mahdollisuudet tarjota sen vastuulle kuuluvan varmennetun sähköisen asioinnin yhteydessä tällaista palvelua.

Sähköisessä asiointitapahtumassa tarvitaan usein henkilön varmenteen avulla tapahtuvan tunnistamisen lisäksi yksilöityä tietoa henkilöstä ja hänen toimikelpoisuudestaan sekä hänellä mahdollisesti olevasta oikeudesta edustaa toista luonnollista henkilöä tai tiettyä organisaatiota. Lisäksi asiointitapahtumassa saatetaan tarvita myös muita perusrekistereihin talletettuja tietoja. Tällaiset asiointitapahtumassa tarvittavat tunnistus- ja yksilöintipalvelun, henkilön roolin tai aseman varmentamisen sekä allekirjoitus-, aikaleima- ja sululistapalvelun tehtävät voidaan toteuttaa puolueettomasti ja tasapuolisesti vain niin sanotun kolmannen luotetun osapuolen toimesta. Perinteisesti tämän kaltaiset tehtävät ovat kuuluneet viranomaistoimivallan piiriin. Edellä mainittuun tehtäväkokonaisuuteen voitaisiin kytkeä myös perusrekistereiden turvallisen yhteiskäytön teknisten ja toiminnallisten edellytysten luomiseen ja varmistamiseen liittyviä tehtäviä. Tässä tarkoituksessa esitys sisältää ehdotuksia siitä, kuinka väestötietojärjestelmän tietoja ja Väestörekisterikeskuksen tarjoamia varmennepalveluja voitaisiin yhtenä kokonaisuutena nykyistä monipuolisemmin käyttää hyväksi turvallisen sähköisen asioinnin teknisten ja toiminnallisten tarpeiden ja edellytysten luomisessa sekä palvelutarjonnassa. Esityksen tarkoituksena ei ole kuitenkaan rajata tai estää edellä hahmotellun palvelukokonaisuuden osalta muiden potentiaalisten toimijoiden toimintamahdollisuuksia.

Väestötietojärjestelmän ja varmennepalvelujen tehtävien ja palvelujen yleisen kehittämisen osalta esityksellä pyritään luomaan lainsäädännössä selkeä, johdonmukainen ja riittävän monipuolinen toiminnallinen kokonaisuus. Näin kokonaisuuden edellyttämät talous- ja henkilöstöresurssit voidaan arvioida ja ennakoida riittävän täsmällisesti ja siten turvata rekisterihallinnon viranomaisille säädettyjen tehtävien ja asetettujen tavoitteiden saavuttaminen myös tulevaisuudessa. Näiden seikkojen huomioon ottaminen on erityisen tärkeää perusoikeuksien toteutumisen, palvelujen saatavuuden ja toiminnan tehokkuuden varmistamiseksi.

Voimassa olevan väestötietolain sisältö ei täytä kaikkia informaatioteknologian asettamia uusia toiminnallisia ja teknisiä vaatimuksia. Nopean teknisen kehityksen lisäksi vaatimustasoa on nostanut kansainvälisen turvallisuustilanteen kiristymisen erityisesti terrorismin ja informaatioteknologiaa hyväksi käyttävän rikollisuuden kasvun myötä. Väestötietojärjestelmän ja varmennepalvelujen kannalta tämä kehityssuunta edellyttää pitkäjänteistä panostamista tietoturvatason jatkuvaan ylläpitämiseen sekä poikkeusolo- ja kriisitilanteiden hallintaan. Merkittävä asia tässä yhteydessä on myös väestötieto- ja varmennejärjestelmien korkean käytettävyyksasteen takaaminen, koska järjestelmät ovat erilaisten rajapintojen kautta yhteydessä moniin tietojärjestelmiin sekä reaaliaikaisiin operatiivisiin toimintoihin, joiden käyttö ei välttämättä ole virka-aikaan tai paikkaan sidottua. Informaatioteknologian kehitys asettaa toiminnallisia haasteita myös osaamisen ja asiantuntemuksen sekä taloudellisten resurssien riittävyuden ja pysyvyyden turvaamiselle. Näistä seikoista johtuen esityksen tavoitteena on luoda keinoja, joiden avulla voidaan ratkaista tai ainakin vähentää dynaamisesti kehittyvän toiminnallisen ja teknisen ympäristön vaatimuksista ja muutoksista johtuvia haasteita ja ongelmatilanteita myös tulevaisuudessa.

Monimutkaisten teknisten tietojärjestelmäkokonaisuuksien perustaminen, ylläpito, kehittäminen ja hyväksikäyttö vaativat myös laajan toimeksiantosuhteita koskevan yhteistyöverkoston luomista ja ylläpitämistä, jotta riittävä erityisasiantuntemus olisi kaikissa ti-

lanteissa turvattu. Tietojärjestelmien ylläpidon ja käytön kannalta toimeksiantosuhteisiin ja yhteistyöverkostoisiin liittyy erityisesti niiden perustamista, organisointia ja hallintaa koskevia haasteita. Tämän johdosta esityksen tavoitteen on pyrkiä poistamaan sellaisia organisatorisia ja rakenteellisia yhteistoiminnan esteitä, jotka haittaavat tehokkaan ja toimivan yhteistyön edistämistä ja toteuttamista.

3.2 Keskeiset ehdotukset

Esitys on väestötietojärjestelmän ja Väestörekisterikeskuksen varmennetun sähköisen asiointin tehtäviä ja palvelukokonaisuutta koskevan lainsäädännön kokonaisuudistus. Koska väestötietojärjestelmä ja Väestörekisterikeskuksen varmennepalvelut ovat olemassa olevia ja toimivia tehtävä- ja palvelukokonaisuuksia, seuraa tästä lähtökohtatilanteesta sekä mahdollisuuksia että rajoituksia uudistamistyön sisällölle ja laajuudelle. Mahdollisuuksia luovat ennen kaikkea käytössä olevat toimivat ja uudenaikaiset tietojärjestelmät sekä henkilöstön erityisasiantuntemus henkilötietojen käsittelystä ja luovuttamisesta. Rajoituksia taas seuraa ennen kaikkea siitä, että vaikka toimintaympäristö ja siihen vaikuttavat sidosryhmät ovat varsin vakiintuneet, ovat ne kuitenkin tarpeiltaan ja teknisiltä rajapinnoiltaan hyvin monimuotoiset. Näistä seikoista johtuen esityksen sisältämät keskeiset uudistusehdotukset ovat suuruusluokaltaan varsin maltillisia, mutta siitä huolimatta monilta yksityiskohdiltaan erittäin merkittäviä ja laajakantoisia sekä osittain myös periaatteellisia.

Henkilötunnuksen ja sähköisen asiointitunnuksen käsittelyä koskevat uudistusehdotukset

Henkilötunnus ja sähköinen asiointitunnus ovat EU:n tietosuojadirektiivin 8 artiklan 7 kohdassa mainittuja henkilönumeroita tai muita yleisiä tunnisteita. Esitys sisältää yksityiskohtaiset laintasoiset säännökset niiden sisällöstä, antamisesta, korjaamisesta ja muuttamisesta sekä luovuttamisesta.

Uudistuksena voimassa olevaan sääntelyyn verrattuna on, että ehdotettu laki sisältää tyh-

jentävät säännökset myös tunnuksen korjaamisesta ja muuttamisesta. Tunnuksen pysyvyys olisi myös ehdotetussa laissa pääsääntö, mutta ilmeisten kirjoitus- ja teknisten virheiden korjaaminen sekä tunnuksen muuttaminen suojelutarpeesta, väärinkäytön estämisestä ja transseksuaalin sukupuolen vahvistamisesta johtuvista syistä olisi nimenomaisesti säädetty mahdolliseksi.

Esitykseen sisältyy varmennetussa sähköisessä asiointissa käytettävän sähköisen asiointitunnuksen luovuttamista koskeva uudistus, joka laajentaisi tunnuksen käyttöalaa nykyisestä. Ehdotettujen säännösten mukaan asiointitunnus voitaisiin luovuttaa, jos sitä käytetään varmenteen haltijan yksilöivänä tunnistetietona kansalaisvarmenteen käyttöön perustuvan palvelun tai suoritteen tuottamisen yhteydessä. Tältä osin ehdotettu sääntely vastaisi nykytilaa. Lisäksi se voitaisiin luovuttaa Suomeen sijoittuneelle muulle varmentajalle kuin väestörekisterikeskukselle, jos tämä käyttäisi sitä sähköisistä allekirjoituksista annetussa laissa tarkoitettussa varmenteessa varmenteen haltijan yksilöivänä tunnistetietona. Tämä olisi tunnuksen käyttöalan merkittävä laajennus nykytilaan verrattuna ja sen tavoitteena olisi osaltaan tukea ja parantaa sähköisen asiointin toimintaedellytyksiä.

Lisäksi esityksessä on varauduttu siihen, että EU:n jäsenmaiden välinen henkilötietojen käsittely tulee erityisesti viranomaisyhteistyön tiivistymisen johdosta lähivuosina lisääntymään entisestään. Tämän johdosta esitys sisältää myös ulkomaisen henkilönumeron tallettamista ja luovuttamista koskevat säännökset. Sääntely noudattaa tältä osin henkilötunnuksen käsittelyä koskevia periaatteita.

Väestötietojärjestelmään talletettavia tietoja koskevat uudistusehdotukset

Uudistuksena voimassa olevaan väestötietolakiin verrattuna esityksessä on pyritty väestötietojärjestelmään talletettavat henkilö-, kiinteistö-, rakennus- ja huoneistotiedot luettelemaan ja kuvaamaan laintasolla mahdollisimman tarkasti. Nämä kuvaukset ovat joko tieto- tai tietoryhmätasoisia riippuen siitä, kuinka täsmällisesti kyseinen tieto on kuva-

uksen perusteella selvitettävissä sekä myös siitä onko kysymys henkilöä välittömästi koskevasta tiedosta. Tietojen tai tietoryhmien yksityiskohtaisesta sisällöstä säädettäisiin tarkemmin valtioneuvoston asetuksella.

Esityksessä ei ehdoteta tehtäväksi merkittäviä muutoksia Väestötietojärjestelmään talletettaviin tietoihin. Täysin uutena tietona järjestelmään ehdotetaan kuitenkin talletettavaksi tieto siitä, että henkilön sukupuoli on transseksuaalin sukupuolen vahvistamisesta annetun lain mukaan vahvistettu vastakkaiseen sukupuoleen kuuluvaksi. Tämän tiedon lisääminen järjestelmään olisi tarpeellista kyseisen henkilön yksilöintiä sekä henkilöllisyyden selvittämistä ja hallintaa varten. Se olisi tarpeellista myös sen vuoksi, että asianomaista henkilöä koskevien aikaisempien tietojen suoja voitaisiin eri palvelumuodoissa varmistaa asianmukaisesti ja riittävästi. Lisäksi järjestelmään ehdotetaan talletettavaksi uusina tietoina ulkomaan kansalaisen oleskeluluvan lajia ja kestoja sekä kuolinpesän edustajaa tai muuta yhteyshenkilöä koskevia tietoja.

Esityksen johdosta annettavan lainsäädännön täytäntöönpanon yhteydessä on tarkoitus asetustasoisin säännöksiin uudistaa rakennustunnuksen antamista koskevaa menettelyä. Nykyisen kiinteistöjaotuksen mukaan vaihtuvan rakennustunnuksen rinnalle on tarkoitus ottaa käyttöön niin sanottu pysyvä rakennustunnus. Uudistus on merkittävä ja se parantaisi yleisesti rakennustietojen laatua, tehostaisi tietojärjestelmien välistä tietojenvaihtoa, edistäisi tietopalvelumahdollisuuksia sekä vähentäisi pitkällä tähtäimellä rakennustietojen ylläpidosta aiheutuvia kustannuksia julkishallinnossa. Uudistuksella ei ole välittömiä vaikutuksia henkilötietojen käsittelyn kannalta.

Toimivaltaa koskevat uudistusehdotukset

Esitys sisältää eräitä rekisterihallinnon sisäistä toimivallanjakoa koskevia uudistusehdotuksia sekä asetustasoisin säännöksi toteutettavia toimivallanjärjestelymahdollisuuksia.

Esityksen mukaan Väestörekisterikeskuksen tehtäviä ja vastuita lisättäisiin väestötietojärjestelmän tietojen ylläpidossa siten, että virasto toimisi maistraattien ohella järjestel-

män rekisterinpitäjänä ja vastaisi konekielisesti ja massamuotoisesti toimitetun tiedon tallettamisesta järjestelmään. Väestötietojärjestelmän tietojen luovuttamista koskevaan toimivaltaan ei tehtäisi tässä yhteydessä muutoksia, vaan Väestörekisterikeskuksen ja maistraattien välinen luovutustoimivalta vastaisi sisällöltään sitä toimivaltajakoa, joka toteutettiin vuoden 2008 alusta voimaan tulleella väestötietolain muutoksella (1314/2007).

Valtiovarainministeriö voisi esityksen mukaan antaa asetuksella tarkempia säännöksiä sekä väestötietojärjestelmän tietojen ylläpitoa että tietojen luovutusta koskevan toimivallan järjestelystä rekisterihallinnon viranomaisten välillä. Edellytyksenä järjestelyn toteuttamiselle olisi, että toimenpiteellä voitaisiin parantaa palvelujen saatavuutta, väestötietojärjestelmän tietosisällön laatua, toiminnan tehokkuutta tai aikaansaada alueellisesti tasapainoinen työnjako rekisterihallinnossa.

Tiedonsaantioikeuksia koskevat uudistusehdotukset

Uudistuksena voimassa olevaan väestötietolakiin verrattuna esitys sisältää rekisterinpitäjän tiedonsaantioikeuksia koskevat kattavat säännökset. Rekisterinpitäjän tiedonsaantioikeus kohdistuu ensisijassa tiettyihin viranomaisiin, mutta rekisterinpitäjällä olisi oikeus saada eräissä tapauksissa tietoja myös kansalaisilta sekä yksityisiltä yrityksiltä ja yhteisöiltä. Tiedonsaantioikeuteen liittyy välittömästi edellä mainittuja tahoja koskeva velvollisuus ilmoittaa rekisterinpitäjälle tietoja väestötietojärjestelmään tallettamista varten. Täysin uutena rekisterinpitäjän tiedonsaantioikeuden kohteena sekä ilmoitusvelvollisena tahona on esityksessä toimitilahuoneiston omistaja tai haltija. Koska toimitilahuoneistoilla tarkoitetaan muun muassa liike- ja toimistotiloja, koskisi tämä uusi ilmoitusvelvollisuus yksityisiä yrityksiä ja yhteisöjä, mutta myös julkishallinnon toimintayksiköitä.

Tiedonsaantioikeuteen ja ilmoitusvelvollisuuteen on esityksessä kytketty ilmoittajaa koskevat aikaisempaa hieman täsmällisemmät vastuusäännökset. Näiden mukaan tiedon ilmoittaja vastaa rekisterinpitäjälle il-

moittamansa tiedon luotettavuudesta ja ajantasaisuudesta. Ilmoittajan vastuuseen ei ole esityksessä liitetty välittömiä sanktioita, vaan ilmoittajan vastuu olisi aina toissijaista vastuuta ja sen ala määräytyisi muun muassa henkilötietolain tai vahingonkorvauslain (412/1974) säännösten mukaisesti.

Tietojen julkisuutta ja luovuttamista koskevat uudistusehdotukset

Henkilötietolain 7 §:ssä oleva käyttötarkoitussidonnaisuutta koskeva säännös on eräs keskeisimmistä henkilötietojen käsittelyä ja niiden luovutusta ohjaavista yleissäännöksistä. Esityksessä on pyritty korostamaan ja täsmentämään väestötietojärjestelmän osalta käyttötarkoitussidonnaisuuden periaatteen merkittävyyttä. Tämän johdosta esitys sisältää väestötietojärjestelmän tietojen luovuttamista koskevien yleisten säännösten lisäksi yksityiskohtaiset ja täsmälliset säännökset tietojen luovuttamisesta julkisoikeudellista toimintaa, historiallista ja tieteellistä tutkimusta, tilastojen laatimista, rahoitus- ja vakuustointia, asiakkuuden hoitoa ja markkinointia, sukututkimusta ja henkilömatrikkelin laatimista sekä yhteys-, osoite ja muuta tietopalvelua varten. Pääasialliselta sisältöltään ehdotettu sääntely vastaa väestötietojärjestelmän tietojen luovutuksessa vakiintuneesti noudatettua tulkintakäytäntöä, joka on kirjattu esimerkiksi väestörekisterikeskuksen henkilötietolain 42 §:n perusteella antamiin toimialakohtaisiin käytännesääntöihin.

Väestötietojärjestelmä sisältää eräitä henkilötietolain 11-12 §:ssä tarkoitettuja arkaluonteisia tietoja. Tällaisia tietoja ovat ottolapsisuhdetta, huostaanottoa, rangaistus-, hoito- tai huoltolaitoksessa asumista ja uskontokunnan jäsenyyttä koskevat järjestelmään tallettavat tiedot. Lisäksi järjestelmään talletettujen tietojen perusteella on tietyissä tapauksissa mahdollista päätellä, että kysymys on transseksuaalin sukupuolen vahvistamista koskevasta asiasta. Voimassa oleva väestötietolaki ei sisällä erityissäännöksiä kaikkien edellä mainittujen tietojen käsittelystä ja luovuttamisesta, vaan luovutuskäytäntö on muodostunut yleislainsäädännön säännösten

perustella. Luovutuskäytäntö on myös kirjattu edellä mainittuihin käytännesääntöihin. Koska kysymys on arkaluonteiseksi katsottavien henkilötietojen käsittelystä, joka on henkilötietolain säännösten mukaan lähtökohtaisesti kiellettyä, sisältää lakiehdotus yksityiskohtaiset ja täsmälliset erityissäännökset edellä mainittujen tietojen luovuttamista koskevista rajoituksista. Sääntely noudattaa EU:n tietosuojadirektiivin ja henkilötietolain sääntelyä ja periaatteita. Erityissääntely on tässä tapauksessa katsottu perustelluksi, koska kyseisiä tietoja tarvitaan henkilön tunnistamista ja yksilöintiä sekä perheoikeudellisen aseman ja toimikelpoisuuden selvittämistä ja hallintaa varten ja koska muun muassa näistä seikoista huolehtiminen kuuluu eräänä osana väestötietojärjestelmän yleiseen käyttötarkoitukseen.

Esitys sisältää lisäksi väestötietojärjestelmästä annettavia kirjallisia todistuksia ja otteita koskevan uudistusehdotuksen, jonka mukaan maistraatin olisi tällaisissa luovutus tapauksissa aina huolehdittava, että luovutettujen tietojen kohdetta ja käyttötarkoitusta, luovutusajankohtaa sekä luovutettujen tietojen tilaajaa tai käyttäjää koskevat tiedot on kirjattu tarkoituksenmukaisella tavalla. Kirjaaminen olisi tarpeellista tietojen käytön valvontaa, mahdollisten väärinkäytöstopausten selvittämistä sekä luonnollisesti myös tietojen toimitusta ja niistä perittäviä maksuja koskevia tarpeita varten.

Väestötietojärjestelmän tietojen julkiseksi tulon ajankohtaa koskevat säännökset uudistettaisiin esityksessä julkisuuslain 31 §:n säännösten ja periaatteiden mukaisiksi. Tästä johtuen ja koska kysymys on yksityiselämää ja henkilötietojen suojaa välittömästi koskevasta asiasta, nostettaisiin tietojen julkiseksi tulon ajankohta nykyisestä 25 vuodesta 50 vuoteen henkilön kuolemasta lukien. Toissijaisena julkiseksi tulon ajankohtana olisi 100 vuotta asianomaisen henkilön tietoja koskevan viimeisen merkinnän tekemisestä. Ehdotetun menettelyn tavoitteena on myös suojata niin sanottujen viitehenkilöiden eli kyseisen henkilön elossa olevien lasten ja puolison henkilötietoja sekä järjestelmään sisältyviä arkaluonteisia tietoja.

Tietojen käsittelyn seuranta ja valvontaa koskevat uudistusehdotukset

Esitys määrittelee voimassa olevaa lainsäädäntöä yksityiskohtaisemmin väestötietojärjestelmän tietojen käsittelyn seurantaan ja valvontaan liittyvät rekisterinpitäjää ja tietojen käyttäjää koskevat velvoitteet. Lähtökohdiana sääntelylle on tässäkin tapauksessa edellä mainittu käyttötarkoitussidonnaisuuden periaatteen toteuttaminen. Tiedon hyväksikäyttäjällä olisi muun muassa massaluovutustapauksissa, luovutettaessa tietoja teknisen käyttöyhteyden avulla tai käsiteltäessä arkaluonteisia tietoja velvollisuus toimittaa rekisterinpitäjälle selvitys luovutettujen tietojen käytöstä ja suojauksesta. Velvollisuus kattaisi tarvittavassa laajuudessa luovutettavien tietojen hallinnollista, fyysistä, henkilöstö-, tietoliikenne-, ohjelmisto-, tietoaineisto-, käyttö- ja laitteistoturvallisuutta koskevat seikat.

Väestörekisterikeskuksella olisi lisäksi esityksen mukaan oikeus salassapitosäännösten estämättä saada käyttäjältä tarpeellisia tietoja sekä toimittaa laitteistoja, ohjelmistoja ja laitteiloja koskeva tarkastus seuranta ja valvontaa varten. Tiedonsaanti- ja tarkastusoikeus edellä mainittuja tarkoituksia varten koskisi sekä väestötietojärjestelmän tietojen käyttöä ja suojausta että kansalaisvarmenteen myöntämistä koskevan toiminnallisen ja teknisen menettelyn oikeellisuutta ja luotettavuutta. Näiden oikeuksien toteuttamisen tehosteeksi virasto voisi asettaa tarvittaessa uhkasakon. Ehdotettu sääntely olisi uudistus, sillä voimassa oleva lainsäädäntö ei sisällä rekisterihallinnon viranomaisille annettuja vastaavan sisältöisiä oikeuksia.

Täysin uutena sääntelykohteena esitykseen sisältyvät säännökset käyttäjä- ja lokirekisteristä ja niiden käytöstä sekä tapahtumatietojen käsittelystä. Vastaavan sisältöistä sääntelyä ei ole lainsäädännössämme aiemmin ollut perusrekistereiden osalta. Käyttäjärekisterillä tarkoitetaan väestötietojärjestelmän tietojen käyttöoikeuksien hallintaa varten pidettävää henkilörekisteriä sekä lokirekisterillä järjestelmän tietojen käsittelyn käytön seuranta, valvontaa ja suojausta varten pidettävää henkilörekisteriä. Tapahtumatiedosto taas on käyttäjä- ja lokirekisterin tietojen käsittelyn

seuranta ja valvontaa koskeva sisäinen hallintarekisteri, niin sanottu lokin loki. Esitys sisältää yksityiskohtaiset ja kattavat säännökset edellä mainittuihin rekistereihin tallettavista tiedoista sekä näiden tietojen käytöstä ja luovuttamisesta. Väestörekisterikeskuksen olisi ehdotuksen mukaan kerran vuodessa toimitettava tietosuojavaluutetulle yksityiskohtainen selvitys lokirekisteriin talletettujen tietojen ja tapahtumatietojen käsittelystä.

Varmennettua sähköistä asiointia koskevat uudistusehdotukset

Väestörekisterikeskuksen varmennetun sähköisen asioinnin palveluja koskevat säännökset olisivat esityksen mukaan edelleen osa ehdotettua lainsäädäntökokonaisuutta, koska Väestörekisterikeskuksen varmennetulla sähköisellä asiointilla on erittäin läheinen toiminnallinen, tekninen ja asiallinen yhteys henkilön yksilöintiin, toimintakelpoisuuteen ja muihin vastaaviin väestötietojärjestelmän tietojen avulla selvitettäviin seikkoihin.

Esitys sisältää ensinnäkin säännösehdoitukset, joissa Väestörekisterikeskuksen varmennetun sähköisen asioinnin palvelukokonaisuus on yksityiskohtaisesti määritelty. Palvelukokonaisuus on esityksessä jaettu kahteen itsenäiseen osaan, joista ensimmäinen osa koskee Väestörekisterikeskukselle kuuluvia viranomaistehtäviä eli sen hoidettavaksi säädettyä kansalaisvarmennetta ja siihen välittömästi liittyvää tehtäväkokonaisuutta sekä toinen osa niitä muita varmennetehtäviä ja -palveluja, joita Väestörekisterikeskuksen olisi mahdollista tarjota esimerkiksi liiketaloudellisina palveluina. Kansalaisvarmennetta lukuun ottamatta säännös ei antaisi Väestörekisterikeskukselle minkäänlaista monopoliasemaa siinä mainittujen palvelujen ja tuotteiden tuottamiseen.

Kansalaisvarmennetta haettaisiin ehdotuksen mukaan aina kirjallisesti poliisilta, joka tunnistaisi hakijan. Muiden Väestörekisterikeskuksen tuottamien varmenteiden hakeamisen menettelyssä virasto voisi tehdä yhteistyötä muiden viranomaisten sekä yksityisten yritysten ja yhteisöjen kanssa.

Esitys sisältää uudistuksen, jonka mukaan Väestörekisterikeskus voisi tuottaa esimer-

kiksi edellä mainittuna liiketaloudellisena palveluna varmennetussa sähköisessä asiointissa käytettäväksi varmennetun aikaleimapalvelun tarjoamisen ja hallinnoinnin. Aikaleimapalvelussa käytettävän koordinoitun yleisajan tuottaisi Mittatekniikan keskus. Aikaleimapalvelun avulla voidaan tietyn tapahtuman ajankohta liittää kiistämättömästi tähän tapahtumaan, kuten esimerkiksi asiakirjan vastaanottohetkeen.

Lisäksi esitys laajentaisi varmennetussa sähköisessä asiointissa käytettävän sähköisen asiointitunnuksen käyttöalaa nykyisestään siten, että Väestörekisterikeskuksen olisi mahdollista luovuttaa tunnus myös muiden Suomeen sijoittuneiden varmentajien käyttöön. Tunnusta olisi näissä tapauksissa mahdollista käyttää varmenteen haltijan yksilöivänä tunnistetietona sähköisistä allekirjoituksista annetussa laissa tarkoitettussa varmenteessa.

Valtion talousarvioesitykseen vuodelle 2008 sisältyy seuraava toimenpidelausuma: ”Valtion varmennetuotanto organisoidaan uudelleen ottaen huomioon toimintaympäristön muutokset”. Valtiontalouden tarkastusviraston tunnistuspalveluiden kehittämistä ja käyttöä julkisessa hallinnossa koskeva tarkastuskertomus (161/2008) sisälsi valtion varmennepalveluiden järjestämistä koskevaa kritiikkiä. Kritiikki kohdistui myös Väestörekisterikeskuksen varmennepalvelujen järjestämiseen. Muun muassa tähän liittyen valtiovarainministeriö asettaa hankkeen julkisen hallinnon ja julkisten palvelujen sähköisen asiointin strategian 2012 ja käyttöönotto-suunnitelman 2008-2012 valmistelemissä. Osana tätä hanketta selvitetään ja tehdään vuoden 2009 aikana kehittämisehdotukset muun muassa julkishallinnon varmennetuotannon ja sähköisten tunnistamispalveluiden linjauksista ja vahvemman ohjauksen kehittämisestä. Hankkeen tähän osioon kuuluu myös Väestörekisterikeskuksen varmennetuotanto. Hankkeessa tehtävien ehdotusten täytäntöönpano on tarkoitus tehdä viimeistään vuoden 2010 aikana. Tämän lisäksi valtiovarainministeriö on käynnistänyt Väestörekisterikeskuksen viranomaistehtävien ja liiketaloudellisten toimintojen nykyistä täsmällisempää eriyttämistä koskevan selvityksen ja kehittämistyön. Tämän työn tulokset on

tarkoitus panna täytäntöön vuoden 2009 aikana.

Muut uudistusehdotukset

Esitys määritteli väestötietojärjestelmän yleiseksi valtakunnalliseksi perusrekisteriksi. Perusrekisterikäsitettä ei ole tätä aikaisemmin käytetty lainsäädännössä. Yleisesti käytetyn määritelmän mukaan perusrekisterit sisältävät tietoja yhteiskunnan perusyksiköistä, joita ovat henkilö, kiinteistö, rakennus sekä yritys tai muu yhteisö. Tämän määritelmän mukaisesti yhteiskunnan perusrekistereitä Suomessa ovat väestötietojärjestelmä siihen kuuluvine rakennus- ja huoneistotietoineen, kiinteistötietojärjestelmä sekä yritys- ja yhteisötietojärjestelmät. Perusrekisterijärjestelmä on luotu palvelemaan koko yhteiskuntaa ja sen tietohuoltoa. Perusrekistereille on ominaista, että niistä säädetään omassa erityislainsäädännössään. Lisäksi niille on ominaista myös se, että kukin niistä muodostaa yhtenäisen ja loogisen tietojärjestelmäkokoaisuuden, jonka tietosisältöä ylläpidetään useista eri tietolähteistä kerätyistä tiedoista. Perusrekistereiden sisältämiin tietoihin liitetään yleensä myös jonkin tasoinen julkinen luotettavuustakuu.

Esitykseen sisältyy väestötietojärjestelmän sekä Väestörekisterikeskuksen varmennetun sähköisen asiointipalvelun käytettävyyttä ja tietoturvaa koskevat erityissäännökset. Vastaavan sisältöistä sääntelyä ei ole voimassa olevassa väestötietolaissa. Laintasoinen sääntely on perusteltua, koska kysymys on valtakunnallisista ja monipuolisesti käytetyistä julkisen viranomaisen tarjoamista rekisteri- ja varmennepalveluista, joiden käytettävyys- ja tietoturvatasolle on asetettu yleisesti korkeat odotukset ja tavoitteet. Ehdotuksen mukaan valtion vastaisi käytettävyyden ja tietoturvallisuuden edellyttämistä tietojärjestelmien sekä niihin liittyvien laitteistojen ja ohjelmistojen hankinnasta, ylläpidosta ja hallinnasta aiheutuvista kustannuksista.

4 Esityksen vaikutukset

4.1 Taloudelliset vaikutukset

Esitys on väestötietojärjestelmän ja Väestörekisterikeskuksen varmennetun sähköisen asioinnin tehtäviä ja palvelukokonaisuutta koskevan lainsäädännön kokonaisuudistus. Vaikka kysymys on ensisijassa lainsäädäntöuudistuksesta, seuraa siitä välittömästi myös informaatioteknologisia vaikutuksia tietojärjestelmiin. Näiden toteuttamisesta puolestaan aiheutuu julkistaloudellisia vaikutuksia. Koska ehdotettujen uudistusten täytäntöönpano vaatii varsin suuria tietojärjestelmä uudistuksia ja -muutoksia, on esityksen siirtymäsäännöksissä ehdotettu, että niiden toteuttamiselle varattaisiin enimmillään kolmen vuoden siirtymäaika. Tästä esityksestä rekisterihallinnolle aiheutuvista investoinneista mittavin on väestötietojärjestelmän keskeisten järjestelmäosuuksien varmistaminen kahdentamalla. Tähän on vahvistetuissa kehyspäätöksissä varattu noin 2,5 miljoonaa euron rahoitus kehyskaudelle. Muut tästä esityksestä aiheutuvat yksittäiset järjestelmämuutokset eivät ole kustannuksiltaan näin mittavia ja ne voidaan toteuttaa siirtymäkaudella vuosittaisia määrärahoja uudelleen kohdentamalla. Kaikkiaan uudistuksessa kysymys on yhteiskunnan vastuulla olevan keskeisen tietojärjestelmän perusrakenteita koskevasta laadun parantamisesta ja sen ylläpidon varmistamisesta.

Tietojärjestelmä uudistuksilla ja -muutoksilla olisi todennäköisesti vaikutuksia myös väestötietojärjestelmän tietoja hyväksikäyttävien viranomaisten ja muiden tahojen tietojärjestelmiin. Vaikutukset sidosryhmien tietojärjestelmiin eivät kuitenkaan välttämättä olisi yksittäisten tietojärjestelmien osalta merkittäviä. Rekisterihallinnon ulkopuolisille tahoille aiheutuvien muutosten toteuttamisen kustannusvaikutuksia on myös erittäin vaikea arvioida, koska kysymys on niin monien viranomaisten ja muiden käyttäjien lukuisista ja itsenäisistä tietojärjestelmistä, jotka ovat lisäksi teknisiltä ratkaisuiltaan hyvin erilaisia ja eri-ikäisiä.

Esitykseen sisältyvien tietojärjestelmien käytettävyyden ja tietoturvallisuuden tason parantamista koskevat ehdotukset tulevat ai-

heuttamaan investointikustannusten lisäksi vuosittaisten käyttökustannusten kohoamista. Järjestelmän perusrakenteita koskevasta laadun parantamisesta aiheutuu arviolta noin 850.000 euron vuosittaiset kustannukset. Nämä kustannukset on otettu huomioon vahvistetuissa kehyspäätöksissä. Muilta osin tietojärjestelmä uudistuksista ja -muutoksista aiheutuvat jatkuvat käyttökustannukset katet-taisiin palveluista ja suoritteista saatavan tulorahoituksen kautta.

Yksityisiä informaatioteknologian yrityksiä on jo tänä päivänä mukana merkittäväällä työpanoksella väestötietojärjestelmän ja varmennetun sähköisen asioinnin palvelukokonaisuuden ylläpidon, kehittämisen ja palvelutuotannon sellaisissa tehtävissä, jotka eivät sisällä julkisen vallan käyttöä. Esitys ei sisällä ehdotuksia, jotka muuttaisivat tätä toimintamallia. Esityksestä ei myöskään aiheudu merkittäviä uusia tai lisääntyneitä taloudellisia velvoitteita elinkeinoelämällä. Päinvastoin elinkeinoelämä tulee hyötymään uudistuksesta, koska muun muassa siitä aiheutuvi-en tietojärjestelmä uudistusten ja -muutosten käytännön toteuttamisessa asiantuntijapalveluita tultaisiin hankkimaan tulevaisuudessa-kin informaatioteknologiayrityksiltä.

Esityksestä ei aiheudu merkittäviä uusia tai lisääntyneitä taloudellisia velvoitteita yksityishenkilöille tai kotitalouksille. Esitys ei myöskään sisällä olennaisesti kansantalou-teen kokonaisuutena vaikuttavia ehdotuksia.

4.2 Vaikutukset viranomaisten toimintaan

Esitykseen sisältyy maistraattien ja Väestörekisterikeskuksen välistä tehtävä- ja toimivaltajakoa koskevia uudistuksia. Näillä uudistuksilla väestötietojärjestelmän rekisterinpitäjää koskevia tehtäviä, toimivaltaa ja vastuuta organisoitaisiin rekisterihallinnon sisäisesti uudelleen tai uudelleenjärjestelyn yksityiskohtainen täytäntöönpano toteutettaisiin asetustasoisin säännöksin. Järjestelymahdollisuudet koskisivat väestötietojärjestelmän tietojen ylläpitoa ja luovuttamista.

Esityksen mukaan väestötietojärjestelmän tietojen ylläpitämistä koskevaa toimivaltaa annettaisiin maistraattien ohella myös Väestörekisterikeskukselle. Esityksen mukaan

maistraatti päättäisi yksittäistä henkilöä, rakennusta ja huoneistoa koskevan rekisterimerkinnän tallettamisesta väestötietojärjestelmään. Väestörekisterikeskuksen toimivaltaan kuuluisi massamuotoisten ylläpitotapah- tumien tallennus järjestelmään. Maistraatit ja Väestörekisterikeskus vastaisivat vastuualueidensa osalta myös näitä tietoja koskevasta virheselvityksestä ja korjausmenettelystä.

Väestörekisterikeskukselle tulevat uudet tehtävät olisi tarkoitus hoitaa viraston Kokkolassa sijaitsevassa alueyksikössä tai sen välittömän valvonnan alaisuudessa jossakin tähän tehtävään erikoistuneessa maistraatissa tai sen palveluyksikössä. Väestörekisterikeskuksen ilmoittaman arvion mukaan näistä tehtävistä aiheutuvan lisähenkilöstön tarve virastolle olisi 6-8 henkilötyövuotta. Arviossa on otettu huomioon se, että tehtävien siirto tulee vaatimaan tietojärjestelmien kehittämistä sekä se, että tehtävien keskittämisestä seuraa tehokkuusetuja. Jos maistraatit eivät ehdotetun mukaisesti osallistuisi tässä tarkoitettuihin tehtäviin tulevaisuudessa, vapautuisi tehtäväjärjestelyn seurauksena maistraattien henkilöresursseja vähintään samansuuruinen henkilötyövuosimäärä. Henkilöresurssien arvioinnissa on kuitenkin otettava huomioon myös, että sähköinen asiointi, tietojen välittäminen tietoliikenneyhteyksin, järjestelmä-uudistuksista johtuva käytettävyyden tehostuminen sekä näistä johtuvat tehtävien toiminnalliset uudelleenjärjestelyt tulevat väistämättä aiheuttamaan tehokkuushyötyjä myös väestötietojärjestelmään tarvittavien henkilöresurssien käytössä. Tehostamisesta saatavia hyötyjä on kuitenkin vaikea ennakoita, koska siihen vaikuttavat niin monet muuttujat. Esityksellä pyritään kuitenkin tältä osin tukemaan valtionhallinnon tuottavuushankkeessa asetettujen tavoitteiden toteuttamista.

Esityksen mukaan valtiovarainministeriö voisi antaa asetuksella tarkempia säännöksiä väestötietojärjestelmän tietojen ylläpitoa ja luovutusta koskevan toimivallan siirtämisestä tai muusta uudelleen järjestämisestä rekisterihallinnon viranomaisten välillä, jos toimenpiteellä voitaisiin parantaa palvelujen saatavuutta, järjestelmän tietosisällön laatua tai toiminnan tehokkuutta taikka aikaansaada alueellisesti tasapainoinen työnjako rekisteri-

hallinnossa. Koska tavoitteena on muun muassa palvelujen saatavuuden ja alueellisesti tasapainoisen työnjaon turvaaminen, ei esityksellä olisi tältä osin rekisterihallintoa kokonaisuutena koskevia merkittäviä negatiivisia henkilöstö- tai organisatorisia vaikutuksia.

Esityksen mukaan rekisterihallinnon ulkopuolisilla viranomaisilla olisi eräitä väestötietojärjestelmään liittyviä tehtäviä tai vastuita. Tällaisia viranomaisia olisivat esimerkiksi oikeushallinnon, maanmittaushallinnon ja kuntien viranomaiset sekä evankelis-luterilaisen kirkon ja ortodoksisen kirkkokunnan seurakunnat. Koska nämä tehtävät ja vastuut olisivat kuitenkin pääosin voimassa olevan lainsäädännön mukaisia, on sääntelyn ensisijaisena tavoitteena ollut selkeyttää tehtäviä ja vastuita koskevaa tilannetta sekä ottaa ehdotettuun lakiin mahdollisimman kattavat säännökset muiden viranomaisten tehtävistä ja vastuista. Uudistuksena voimassa olevaan tilanteeseen verrattuna olisi kuitenkin, että ulkoasiainhallinnon viranomaiset, Kansaneläkelaitos ja Verohallitus olisivat velvolliset ilmoittamaan väestötietojärjestelmän tietojen tarkistamista varten eräitä tietoja. Uudistuksesta ei ole kuitenkaan arvioitu aiheutuvan näille viranomaisille merkittäviä organisatorisia tai toiminnallisia vaikutuksia.

Esityksen johdosta annettavan lainsäädännön täytäntöönpanon yhteydessä on tarkoitus asetustasoisin säännöksin uudistaa rakennustunnuksen antamista koskevaa menettelyä. Nykyinen kiinteistöjaotuksen mukaan vaihtuva rakennustunnus on tarkoitus korvata niin sanotulla pysyvällä rakennustunnuksella. Uudistuksella on merkittäviä positiivisia vaikutuksia kaikkien sellaisten tietojärjestelmien käyttöön, joissa käsitellään rakennuksia koskevia tietoja. Uudistus parantaisi yleisesti rakennustietojen laatua, tehostaisi tietojärjestelmien välistä tietojenvaihtoa, parantaisi tietopalvelumahdollisuuksia ja vähentäisi pitkällä tähtäimellä näiden tietojen ylläpidosta aiheutuvia kustannuksia. Erityisesti nämä hyödyt kohdistuisivat väestötietojärjestelmän lisäksi kuntien rakennusvalvonnan ja maanmittauslaitoksen tietojärjestelmille. Tietojen laadun paraneminen hyödyttäisi myös rakennustietoja käytäviä yksityisiä yrityksiä kuten

esimerkiksi teleoperaattoreita sekä posti- ja jakelupalveluja hoitavia yrityksiä.

4.3 Yhteiskunnalliset vaikutukset

Esityksestä seuraisi työllisyysvaikutuksia erityisesti maistraateille. Se vaikuttaisi edellä kohdassa 4.2 kuvatulla tavalla maistraattien henkilöresurssien käyttöä vähentävästi tietyillä maistraattien toimintasektoreilla. Koska työllisyysvaikutukset eivät olisi kuitenkaan välittömiä, vaan toteutuisivat useamman vuoden pituisen siirtymäajan kuluessa, olisi vapautuvan henkilöstön asema mahdollista turvata maistraattien sisäisin järjestelyin esimerkiksi siirtämälle henkilöstöä tällä hetkellä aliresursoitujen edunvalvontatehtävien hoitamiseen. Henkilöstön aseman turvaamiseen voidaan vaikuttaa myös asetustasoisin toimivaltajärjestelyin siten, että tehtävien hoitoa tasataan maistraattien kesken. Lisäksi asiaan vaikuttaa luonnollisesti myös eläkkeelle ja toisen työnantajan palvelukseen siirtymisen kautta tapahtuva luonnollinen henkilöstöpoistuma.

Esitys vaikuttaa myös yksilöiden asemaan yhteiskunnassa, koska yksityiselämän ja henkilötietojen suoja on sääntelyssä erittäin keskeisessä asemassa. Tämän johdosta esityksessä on nykyistä sääntelyä täsmällisemmin otettu huomioon perustuslain 10 §:ssä tarkoitettu yksityiselämän ja henkilötietojen suoja sekä 21 §:ssä tarkoitettu oikeusturva koskevat säännökset. Esitys sisältää yksityiskohtaiset säännökset väestötietojärjestelmän tietojen luovuttamisen yleisistä ja erityisistä edellytyksistä. Se sisältää myös tarkat säännökset luovutettujen tietojen käytöstä ja suojauksesta sekä käytön seurannasta ja valvonnasta. Esityksessä on erityisesti huomioitu arkaluonteisten tietojen käsittelyä ja suoja koskevat erityistarpeet sekä pyritty yleisesti parantamaan rekisteröidyn itsemääräämisoikeutta häntä koskevien tietojen käsittelyssä. Esitys sisältää lisäksi tietojen käytön seuranta ja valvontaa koskevan uudistuksen, jolla säännellään yksityiskohtaisesti ja tyhjentävästi väestötietojärjestelmän käyttäjä- ja lokitietojen käsittelyä ja luovuttamista.

Esityksen mukaisia oikeusturvakeinoja ovat oikaisuvaatimus ja valitus. Lähtökohtana esityksessä on ollut, että ensisijainen oi-

keusturvakeino olisi oikaisuvaatimus ja vasta siitä tehtyyn päätökseen voisi hakea muutosta valittamalla. Muutoksenhakumahdollisuutta ei esityksessä ole mitenkään rajoitettu. Oikaisuvaatimusmenettelyllä on pyritty vähentämään hallintotuomioistuimiin menevien muutoksenhakujen määrää. Ehdotetuissa säännöksissä on pyritty mahdollisimman kattavasti ottamaan huomioon ne ratkaisut ja päätökset, joiden kohdalla ehdotetun lain mukaiset oikeusturvakeinot tulisivat kysymykseen. Toisaalta tavoitteena on myös ollut päällekkäisen sääntelyn välttäminen ja tästä johtuen selkeän rajan muodostaminen niihin päätöksiin ja ratkaisuihin, joiden kohdalla on käytössä muusta erityislainsäädännöstä johtuvat ensisijaiset oikeusturvakeinot.

Koska ehdotetun sääntelyn keskeisenä sisältönä on säätää yhteiskunnan perusrekistereihin kuuluvasta väestötietojärjestelmästä ja sen tietojen käsittelystä sekä Väestörekisterikeskuksen varmennetun sähköisen asioinnin palvelukokonaisuudesta, on esityksellä myös välittömiä vaikutuksia tietoyhteiskuntakehityksen ja tietoturvallisuuden edistämiseen. Esityksessä on tämän johdosta pyritty ottamaan huomioon henkilötietolain, viranomais-ten toiminnan julkisuudesta annetun lain, sähköisestä asioinnista viranomaistoiminnassa annetun lain ja sähköisistä allekirjoituksista annetun lain asianomaiset säännökset sekä valtiorhallinnon tietohallinnon ja tietoturvallisuuden yleistä ohjausta koskevat linjaukset ja ohjeet.

Väestötietojärjestelmän tietoja on jo useiden vuosien ajan käytetty hyväksi erityisesti yritysten asiakashallinnassa ja suoramarkkinoinnissa. Luovutuskäytännöt ovat vakiintuneet ja ne on kirjattu henkilötietolain 42 §:ssä tarkoitettuihin toimialakohtaisiin käytännesääntöihin. Esityksessä on pyritty ottamaan huomioon käytännesääntöjen soveltamisen kautta saadut parhaat menettely- ja tulkintatavat. Vaikka väestötietojärjestelmän henkilötietojen suoja koskevia säännöksiä ehdotetaan täsmennettäväksi eräiltä osin, olisivat uudistukset kuitenkin sellaisia, etteivät ne aiheuttaisi merkittäviä muutoksia edellä mainittuihin elinkeinoelämän käyttötarpeisiin.

Esitykseen sisältyy myös uudistus, jonka mukaan väestötietojärjestelmän rekisterinpitäjällä olisi oikeus saada asuin- ja toimitila-

huoneiston omistajalta tai haltijalta tietoja tämän omistamasta tai hallitsemasta huoneistosta. Toisaalta huoneiston omistajalla tai haltijalla olisi myös näitä tietoja koskeva ilmoitusvelvollisuus. Tiedonsaantioikeuden ja siihen liittyvän ilmoitusvelvollisuuden sisällöstä on tarkoitus antaa tarkempia säännöksiä valtioneuvoston asetuksella. Esityksen tavoitteena on turvata väestötietojärjestelmään talletettavia asuin- ja toimitilahuoneistoja koskevien tietojen luotettavuus ja ajantasaisuus. Koska näitä tietoja on ainakin osittain mahdollista kerätä myös viranomaisten rekistereistä, ei esityksestä ole katsottu johtuvan siitä saataviin kokonaisyhteyksiin nähden merkittäviä vaikutuksia edellä mainituille tahoille.

Esitykseen sisältyy myös ehdotus, jonka mukaan rekisterihallinnon ulkopuolinen organisaatio voisi Väestörekisterikeskuksen luvalla tietyin edellytyksin osallistua henkilöiden nimi- ja yhteystietopalvelun hoitamiseen. Tällainen organisaatio voisi olla yksityinen yritys ja palvelu voisi koskea esimerkiksi henkilöiden osoitetietojen välittämistä puhelin- tai verkkopalveluissa. Palvelun järjestämisestä olisi tehtävän toimeksiantosopimus. Tavoitteena on tehostaa ja parantaa palvelua. Esityksestä voi tältä osin seurata vähäisiä henkilöstövaikutuksia rekisterihallintoon, mutta toisaalta siitä aiheutuisi palvelujen osamisesta johtuvia kustannuksia, jotka tulisi luonnollisesti kattaa palvelusta perittävien maksujen kautta.

Esityksestä ei aiheudu muita uusia tai merkittäviä vaikutuksia tai toiminnallisia velvoitteita yksityishenkilöille tai elinkeinoelämällä.

5 Asian valmistelu

5.1 Valmisteluvaiheet ja -aineisto

Sisäasiainministeriö asetti 9 päivänä helmikuuta 2005 hankkeen, jonka tehtävän oli valmistella väestötietolain kokonaisuudistus. Hankkeen esivalmistelu tehtiin kevään 2005 aikana sisäasiainministeriössä. Esivalmisteluvaiheessa tehtiin keskeisille sidosryhmille kysely väestötietolain uudistamistarpeista.

Hankepäättöksen mukaisesti ministeriö asetti 30 päivänä toukokuuta 2005 työryhmän, jonka tehtävänä oli huolehtia uudistuk-

sen perusvalmistelusta ja valmistella hallituksen esityksen muotoon uusi väestötietolaki. Työryhmä luovutti 28 päivänä helmikuuta 2006 väestötietolain kokonaisuudistusta koskevan mietintönsä (sisäasiainministeriön julkaisu 16/2006) sisäasiainministeriölle. Työryhmässä olivat edustettuina oikeusministeriö, sisäasiainministeriö, valtiovarainministeriö, Tietosuojavaltuutetun toimisto, Väestörekisterikeskus, Maanmittauslaitos, Viestintävirasto, Kansaneläkelaitos, Suomen Kuntaliitto ja maistraatit.

Työryhmä järjesti väestötietojärjestelmän tietojen ja varmennepalvelujen ylläpitäjä- ja käyttäjätahoille kolme kuulemistilaisuutta, joiden tarkoituksena oli selvittää väestötietolainsäädännön uudistamistarpeita. Kuulemistilaisuuteen kutsuttiin seuraavien organisaatioiden edustajat: Ajoneuvohallintokeskus, Eläketurvakeskus, Ficom ry, Helsingin ja Uudenmaan sairaanhoitopiirin kuntayhtymä, Keskuskauppakamari, liikenne- ja viestintäministeriö, Pääesikunta, Pääkaupunkiseudun yhteistyövaltuuskunta, Rakennustarkastusyhdistys RTY ry, sisäasiainministeriön poliisi-osasto, sisäasiainministeriön ulkomaalaisosasto, sosiaali- ja terveysministeriö, Suomen ev.lut. kirkon kirkkohallitus, Suomen Henkikirjoittajayhdistys ry, Suomen Kuluttajaliitto ry, Suomen ortodoksisen kirkkokunnan kirkollishallitus, Suomen Pankkiyhdistys ry, Suomen Suoramarkkinointiliitto ry, Suomen Vakuutusyhtiöiden keskusliitto ry, Tilastokeskus, ulkoasiainministeriö, Ulkomaalaisvirasto, Valtion erityispalvelujen ammattiliitto VAL ry, Valtion toimihenkilöliitto VALTO ry, Verohallitus ja ympäristöministeriö. Työryhmä pyrki ottamaan valmistelussaan huomioon kuulemistilaisuuksissa annetun palautteen ja tehdyt kehittämissuhteet.

Väestötietojärjestelmän rakennus- ja huoneistotietojen käsittelyyn liittyviä kysymyksiä selvitettiin erillisessä alatyöryhmässä, jonka työhön osallistuivat työryhmässä edustettujen organisaatioiden lisäksi edustajat ympäristöministeriöstä, Helsingin kaupungin rakennusvalvontavirastosta ja Hausjärven kunnasta. Lisäksi alatyöryhmä kuuli väestötietojärjestelmän rakennus- ja huoneistotietojen tietosisällön kehittämisestä Verohallituksen, Suomen Ympäristökeskuksen ja Tilastokeskuksen edustajia. Alatyöryhmän tekemät

selvitykset ja ehdotukset on otettu huomioon edellä mainitussa väestötietolain kokonaisuudistusta koskevassa mietinnössä.

Perusvalmistelusta vastaavan työryhmän rinnalla toimi lisäksi erillinen sisäasiainministeriön 31 päivänä tammikuuta 2006 asettama yhteistyöryhmä, jonka tehtävänä oli selvittää ulkomaalaisten rekisteröintikäytäntöihin liittyviä kysymyksiä ja tehdä toimeksiantonsa mukaisesti muun muassa ehdotukset ulkomaalaisten rekisteröintiä koskevista uuteen väestötietolakiin otettavista säännöksistä. Yhteistyöryhmässä olivat edustettuina sisäasiainministeriön poliisi- ja ulkomaalaisosasto, Ulkomaalaisvirasto, Väestörekisterikeskus ja maistraatit. Yhteistyöryhmä on kuullut asiasta Kansaneläkelaitoksen, verohallinnon ja työvoimanhallinnon edustajia. Hankkeen jatkovalmistelussa on pyritty ottamaan huomioon yhteistyöryhmän tekemät selvitykset ja säännösehdoitukset ulkomaalaisten rekisteröinnistä väestötietojärjestelmään.

5.2 Lausunnot ja niiden huomioon ottaminen

Hankkeen jatkovalmistelu on tapahtunut sisäasiainministeriössä ja vuoden 2008 alusta lukien valtiovarainministeriössä. Ministeriö pyysi toukokuussa 2006 väestötietolain kokonaisuudistusta koskevasta työryhmän mietinnöstä ja edellä mainitusta ulkomaalaisten rekisteröintikäytäntöjä selvittävän yhteistyöryhmän tekemistä ehdotuksista lausunnot seuraavilta organisaatioilta: valtioneuvoston kanslia, ulkoasiainministeriö, oikeusministeriö, sisäasiainministeriön kunta-, ulkomaalais- ja poliisiosasto, puolustusministeriö, valtiovarainministeriö, opetusministeriö, maa- ja metsätalousministeriö, liikenne- ja viestintäministeriö, kauppa- ja teollisuusministeriö, sosiaali- ja terveysministeriö, työministeriö, ympäristöministeriö, Ajoneuvohallintokeskus, Eläketurvakeskus, Kansaneläkelaitos, Maanmittauslaitos, pääesikunta, Tietosuojavaltuutetun toimisto, Tilastokeskus, Ulkomaalaisvirasto, Verohallitus, Viestintävirasto, Väestörekisterikeskus, maistraatit, Hausjärven kunta, Helsingin kaupungin rakennusvalvontavirasto, Helsingin ja Uudenmaan sairaanhoitopiirin kuntayhtymä,

Pääkaupunkiseudun yhteistyövaltuuskunta, Suomen Kuntaliitto, Tampereen kaupunki, Suomen evankelis-luterilaisen kirkon kirkkohallitus, Suomen ortodoksisen kirkkokunnan kirkollishallitus, Keskuskauppakamari, Seksuaalinen tasavertaisuus SETA ry, Suomen henkikirjoittajayhdistys ry, Suomen Kulltajaliitto ry, Suomen Luottotietotoimiston liitto ry, Suomen Pankkiyhdistys ry, Suomen Perintätoimistojen liitto ry, Suomen Posti Oyj, Suomen Suoramarkkinointiliitto ry, Suomen Vakuutusyhtiöiden keskusliitto ry, Tietoliikenteen ja tietotekniikan keskusliitto FiCom ry, Valtion erityispalvelujen ammattiliitto VAL ry ja Valtion toimihenkilöliitto VALTO ry.

Lausuntokierroksen jälkeen päätettiin pyytää asian jatkovalmistelussa valmistuneesta ehdotuksesta Kilpailuviraston lausunto. Omasta aloitteestaan lausunnon työryhmän ehdotuksesta antoivat lisäksi Potilasyhdistys Trasek ry, Suomen Sukututkimusseura ry ja Vapaa-ajattelijain liitto ry.

Kaikkiaan 57 organisaatiota antoi lausuntonsa työryhmän ehdotuksesta. Yleisesti ottaen lausunnonantajat pitivät uudistukselle asetettuja tavoitteita ja väestötietolain uudistamista kokonaisuudessaan kannatettavana. Pääosa lausunnonantajista katsoi, että työryhmän tekemä ehdotus oli huolellisesti ja perusteellisesti valmisteltu ja että siinä oli otettu hyvin huomioon myös perusoikeuksien toteutuminen. Toisaalta eräät erityisesti yksityistä sektoria edustavat lausunnonantajat katsoivat, että työryhmän ehdotus oli osittain vaikeaselkoinen ja siinä valittu sääntelytaso liian raskas. Lausunnonantajat toivat useissa yksityiskohdissa esille muutos-, korjaus- tai kehitysehdoituksia. Nämä ehdotukset on pyritty mahdollisuuksien mukaan ottamaan huomioon asian jatkovalmistelussa. Seuraavassa on selostettu keskeisimmät lausuntopalautteen ja jatkovalmistelussa saatujen kehittämissuositusten perusteella tehdyt muutokset ja korjaukset ehdotukseen.

Esitystä on muutettu teknisesti ja rakenteellisesti aikaisempaa selkeämmäksi siten, että työryhmän ehdotuksessa olleet pitkät ja lukuisia momentteja sisältäneet säännökset on jaettu erillisiksi pykäliksi. Myös joidenkin pykälien otsikointia on täsmennetty muun muassa uuden pykäläjaon johdosta. Lisäksi

ehdotettujen pykälien rakennetta, sanamuotoja ja niissä käytettyä terminologiaa on pyritty teknisesti yhdenmukaistamaan ja yksinkertaistamaan siten, ettei pykälien asiasisältö kuitenkaan muuttuisi.

Työryhmä ehdotti, että kiinteistötietojen rekisteröinnistä väestötietojärjestelmään luovuttaisiin ja väestötietojen käsittelyn yhteydessä tarvittavat kiinteistötiedot hankittaisiin tarvittaessa tapauskohtaisesti kiinteistötietojärjestelmästä. Tämä uudistus oli tarkoitus työryhmän ehdotuksen mukaan toteuttaa teknisesti ja toiminnallisesti lain voimaan tuloa alkavan viiden vuoden pituisen siirtymäkauden aikana. Työryhmän ehdotuksen toteuttamista puolsivat erityisesti kiinteistötietojärjestelmästä vastuussa olevat viranomaiset. Nämä katsoivat ehdotuksen tukevan hyvin perusrekistereiden kehittämisen yleisiä suuntalinjoja ja erityisesti niin sanotun kerta- rekisteröinnin periaatteen toteuttamista.

Kiinteistöjä koskevien suppeiden perustietojen tallettaminen väestötietojärjestelmään olisi kuitenkin ehdoton edellytys, jotta järjestelmään talletettävien ja jo talletettujen henkilöiden osoitetietojen riittävä luotettavuus ja ajantasaisuus voidaan pitää yllä. Työryhmän ehdotuksen toteuttaminen vaikuttaisi merkittävästi myös väestötietojärjestelmästä annettavaan tietopalveluun ja sen laatuun. Jos työryhmän ehdotus toteutettaisiin, siitä saattaisi seurata haitallisia vaikutuksia yhteiskunnan turvallisuudesta huolehtivien viranomaisten kokonaistietotarpeiden täyttämiseen. Edellä mainitut seikat huomioon ottaen, ja koska työryhmän ehdotuksen toteuttamisen tekniset mahdollisuudet ovat epäselvät ja siitä aiheutuvat kustannusvaikutukset julkiselle hallinnolle tulisivat olemaan todennäköisesti huomattavan suuret, päädyttiin asian jatkovalmistelussa pitäytymään voimassa olevan väestötietolain mukaiseen ratkaisuun, jonka mukaan kiinteistöjä koskevat perustiedot talletettaisiin edelleen väestötietojärjestelmään. Tällä on ollut varsin laajat vaikutukset ehdotetun lain sisältöön ja sen perusteluihin. Ratkaisusta seuraa myös, että työryhmän ehdotukseen sisältynyt noin 30 henkilötyövuoden vähennys maistraattien henkilöresursseihin, joka olisi saavutettu kiinteistötietojen rekisteröinnistä luopumisen seurauksena, ei toteudu.

Työryhmän ehdottamia säännöksiä väestötietojärjestelmän rekisterinpitäjän tiedonsaantioikeudesta ja siihen liittyvästä ilmoitusvelvollisuudesta pidettiin annetuissa lausunnoissa yleisesti vaikeaselkoisina ja ehdotettiin, että erityisesti ilmoitusvelvollisuudet tulisivat ilmetä laista mahdollisimman selkeästi. Asian jatkovalmistelussa sääntelyä muutettiin teknisesti siten, että tietojen ilmoitusvelvollisuutta koskevat asiat erotettiin tiedonsaantioikeuksia koskevista säännöksistä ja keskitettiin omaan erilliseen pykälään, jossa niistä säädetään tyhjentävästi.

Työryhmän ehdotus sisälsi rajoituksia tietojen luovuttamisesta sukututkimusta ja henkilömatrikkelin laatimista varten. Rajoitukset olivat pitemmälle meneviä kuin henkilötietolain asiaa koskevat säännökset edellyttivät. Eräät lausunnonantajat, kuten erityisesti oikeusministeriö ja Suomen sukututkimusseura, katsoivat lausunnoissaan, ettei poikkeuksia yleislainsäädäntöön tulisi tältä osin tehdä, koska ehdotettuihin rajoituksiin ei ollut esitetty selkeitä perusteita. Ehdotuksen jatkovalmistelussa rajoitukset on tämän johdosta pääosin poistettu. Esitys sisältää kuitenkin vielä elossa olevan henkilön tietosuojaa tukevan rajoituksen, jonka mukaan edellä mainittuja käyttötarkoituksia varten väestötietojärjestelmästä annettava todistus tai ote elossa olevan henkilön tiedoista voidaan antaa vain tälle henkilölle itselleen, hänen puolisolleen tai huoltajalleen.

Työryhmän ehdotus sisälsi pääosin voimassa olevan väestötietolain mukaisen säännöksen niin sanotun turvakiellon myöntämisen perusteista, keskeisistä oikeusvaikutuksista sekä kiellon hakemus- ja myöntämismenettelystä. Asian jatkovalmistelussa sääntelyä täydennettiin siten, että esitykseen lisättiin uusi säännös, jossa yksityiskohtaisesti säädetään turvakiellon kohteena olevien tietojen käsittelystä ja sitä koskevista rajoituksista.

Työryhmän ehdotuksen mukaan Väestötietokeskuksella olisi mahdollisuus antaa rekisterihallinnon ulkopuoliselle viranomaiselle tietyin edellytyksin oikeus luovuttaa väestötietojärjestelmästä yksittäisiä henkilöitä koskevia perustietoja. Ehdotus vastaa pääosin voimassa olevan väestötietolain mukaisista menettelyistä. Asian jatkovalmistelussa eri-

tyisesti maistraateista ja Väestörekisterikeskuksesta tulleen palautteen johdosta esitykseen lisättiin säännös, jonka mukaan Väestörekisterikeskus voisi tietyin edellytyksin antaa myös viranomaispiirin ulkopuoliselle organisaatiolle oikeuden toimeksiannosta luovuttaa väestötietojärjestelmästä yksittäisiä ja yksilöityjä henkilöitä koskevia nimi-, osoite- ja yhteystietoja. Erityissääntely on katsottu tältä osin tarpeelliseksi, koska vuoden 2007 alkupuolella voimaan tullut yhteispalvelulaki ei enää mahdollista tämän kaltaista viranomaisen ja yksityisen sektorin välistä toimintaa. Sääntely on tarpeellinen myös sen vuoksi, että näin olisi mahdollista hoitaa tehokkaasti ja joustavasti, mutta kuitenkin henkilötietojen suojan tarpeet huomioon ottaen, osoite- ja yhteystietopalvelu esimerkiksi puhelin- tai verkkopalveluna.

Työryhmän ehdotuksen mukaan väestötietojärjestelmään talletettu sähköinen asiointitunnus voitaisiin luovuttaa vain, jos sitä käytetään kansalaisvarmenteen käyttöön perustuvan palvelun tai suoritteiden tuottamisen yhteydessä. Ehdotus vastasi voimassa olevan väestötietolain sisältöä ja sen vakiintunutta tulkintaa. Eräät lausunnonantajat kuten esimerkiksi liikenne- ja viestintäministeriö, Suomen Suoramarkkinointiliitto ry ja Tietoliikenteen ja tietotekniikan keskusliitto Ficom ry katsoivat lausunnoissaan, että edellä mainittu sähköisen asiointitunnuksen käyttöä koskeva rajoitus on kilpailua rajoittava ja että tunnus tulisi olla käytettävissä myös muiden varmentajien tuottamissa varmenteissa. Toisaalta taas tietosuojavaltuutetun toimisto katsoi launnonossaan, että työryhmän ehdottama sähköisen asiointitunnuksen käyttöä koskeva rajoitus on perusteltu. Annettujen lausuntojen johdosta ja asian jatkovalmistelussa käytyjen neuvottelujen perusteella sähköistä asiointitunnusta koskevia säännöksiä muutettiin työryhmän tekemästä ehdotuksesta siten, että Väestörekisterikeskuksen olisi mahdollista luovuttaa tunnus myös muiden Suomeen sijoittuneiden varmentajien käyttöön. Tunnusta olisi näissä tapauksissa mahdollista käyttää varmenteen haltijan yksilöivänä tunnistetietona sähköisistä allekirjoituksista annetussa laissa tarkoitettussa varmenteessa tai vastaavassa tunnistamistarkoitukseen käytettävässä varmenteessa. Tässä yhteydessä ehdotusta

myös täsmennettiin siten, että Väestörekisterikeskuksen tuottaman kansalaisvarmenteen rekisteröinti tapahtuisi aina yhteistyössä poliisiviranomaisen kanssa.

Eräät erityisesti yksityistä sektoria edustavat lausunnonantajat katsoivat, että työryhmän ehdotukseen sisältyvät väestötietojärjestelmästä luovutettujen tietojen käyttöä ja suojausta koskevat säännösethdotukset olivat erittäin laajoja ja antoivat Väestörekisterikeskukselle syvälle käyviä tiedonsaanti- ja valvontaoikeuksia suhteessa väestötietoja käyttäviin tahoihin. Lausunnonantajat katsoivat, että ehdotetut ratkaisut saattavat olla riskitidassa Väestörekisterikeskuksen liiketaloudellisen toiminnan kanssa ja tuoda virastolle kilpailuetua. Lisäksi nämä lausunnonantajat katsoivat, että henkilötietojen käsittelyn valvonta kuuluu jo nyt tietosuojavaltuutetulle, eikä virastolle tästäkään syystä tulisi antaa ehdotetun laajuisia ja uusia valvontaoikeuksia. Saman sisältöistä kritiikkiä esitettiin myös varmennepalvelujen luotettavuuden varmistamiseksi Väestörekisterikeskukselle ehdotettujen valvontaoikeuksien laajuuden suhteen. Toisaalta tietosuojavaltuutetun toimisto katsoi launnonossaan, että ehdotetut väestötietojen käyttöä ja suojausta koskevat erityissäännökset ovat tarpeelliset huomioon ottaen väestötietojärjestelmän keskeinen merkitys koko yhteiskunnan tietohuollon kannalta. Lisäksi tietosuojavaltuutetun toimisto katsoi launnonossaan, että yksityiskohtainen lain tasoinen sääntely on tässä tapauksessa tarpeellista, koska väestötietolain merkitys hyvän tietojenkäsittelytavan aikaansaamiseksi on myös kansalaisten kannalta erittäin tärkeä seikka. Edellä mainittujen seikkojen johdosta ehdotettua sääntelyä on yksityiskohdisaan kevennetty, mutta tietojen käytön ja suojauksen valvonnan keskeiset oikeudet ja velvoitteet on esityksessä säilytetty periaatteiltaan työryhmän ehdotuksen mukaisina. Erityisesti tähän ratkaisuun on vaikuttanut se, että yksityiselämän ja henkilötietojen suoja ovat perustuslaissa säädettyjä perusoikeuksia. Asiaan on vaikuttanut myös se, ettei esityksessä ole haluttu tehdä poikkeuksia henkilötietolain mukaisiin keskeisiin säännöksiin tai niistä johtuviin periaatteisiin, kuten esimerkiksi käyttötarkoitussidonnaisuuden periaatteeseen tai tarpeellisuusvaatimukseen.

Osa lausunnonantajista, muun muassa oikeusministeriö ja Suomen Suoramarkkinointiliitto ry suhtautuivat kielteisesti työryhmän ehdotukseen sisältyviin käyttäjä- ja lokirekistereitä sekä tapahtumatietojen rekisteröintiä koskeviin säännösehdotuksiin. Oikeusministeriö katsoi, että näitä rekistereitä koskeva sääntely kuuluu yleislainsäädännön alaan. Toisaalta valtaosa lausunnonantajista ei ottanut kantaa ehdotettuun sääntelyyn tai suhtautui siihen positiivisesti. Esimerkiksi tietosuojavaltuutetun toimisto katsoi lausunnonsaan olevan tarkoituksenmukaista, että ehdotettuun lakiin eräänä keskeisimpänä tietoyhteiskunnan lakina sisällytetään yleiset käyttäjä- ja lokitietojen käsittelyä ja luovuttamista koskevat säännökset. Lausunnonsaan tietosuojavaltuutetun toimisto kuitenkin katsoi, että ehdotettua sääntelyä tulisi yksityiskohdissaan vielä täsmentää. Työryhmän ehdottamat säännökset on esityksen jatkovalmistelussa jaettu selkeyden vuoksi teknisesti useammaksi pykäläksi siten, että kyseisten rekisterien pitäminen ja niissä olevien tietojen käyttöä ja luovuttamista koskevat asiat ovat omissa säännöksissään. Ehdotettua sääntelyä on myös pyritty yhdenmukaistamaan rakenteellisesti ja käytettyjen sanamuotojen osalta esitykseen sisältyvien väestötietojärjestelmän tietojen ylläpitoa ja luovutusta koskevien säännösten kanssa. Muilta osin esitys vastaa pääosin työryhmän ehdottamaa sääntelyä.

Työryhmän ehdotukseen sisältyvät oikaisuvaatimusta ja muutoksenhakua koskevat säännökset on asian jatkovalmistelussa muutettu sisällöllisesti siten, että ne ehdotettua selkeämmin kattaisivat kaikki ehdotetun lain mukaiset oikeusturvatarpeet. Oikeusturvakkeinot rakentuisivat laissa kaksitasoiselle

menettelylle, jossa ensimmäisessä vaiheessa muutosta haettaisiin oikaisuvaatimuksella päätöksen tehneeltä viranomaiselta ja vasta toisessa vaiheessa asian voisi saada hallintotuomioistuimen käsiteltäväksi. Sääntelyn tavoitteena on vähentää hallintotuomioistuimiin menevien valitusten määrää. Ehdotettu sääntely ei heikentäisi asianosaisten oikeusturvaa, koska esitykseen ei sisälly rajoituksia oikaisuvaatimuksen tekemiseen tai muutoksenhakuoikeuteen.

Esityksen siirtymäsäännökseen lisättiin asian jatkovalmistelussa säännös, jonka mukaan tieto ennen ehdotetun lain voimaan tuloa tehdystä transseksuaalin sukupuolen vahvistamisesta voitaisiin asianomaisen henkilön hakemuksesta tallettaa väestötietojärjestelmään. Siirtymäsäännökseen lisättiin myös evankelis-luterilaisen kirkon antaman lausunnon perusteella rekisterimerkinnän oikaisusta koskeva erityissäännös, jonka mukaan asianomainen henkilö voisi pyytää oikaisua evankelis-luterilaisen kirkon tai ortodoksisen kirkkokunnan viranomaisen kirkolliseen väestörekisteriin tai siihen kuuluvaan asiakirjaan tekemään merkintään. Lisäksi siirtymäsäännökseen lisättiin säännös, jonka mukaan väestötietojärjestelmän asiakirjoihin kuuluisivat myös ennen vuotta 1971 pidetyt rekisteröityjen uskonnollisten yhdyskuntien jäsenluettelot. Helsingin maistraatti säilyttäisi asiakirjat ja päättäisi niissä olevien tietojen luovuttamisesta.

Tämä hallituksen esitys on laadittu edellä mainittujen työryhmien laatimien ehdotusten, asiasta saatujen lausuntojen ja asian jatkovalmistelussa esille tulleiden keittämistarpeiden pohjalta.

YKSITYISKOHTAISET PERUSTELUT

1 Lakiehdotuksen perustelut

Lain nimike ja rakenne

Ehdotetun lain nimike on laki väestötietojärjestelmästä ja Väestörekisterikeskuksen varmennepalveluista. Ehdotetussa laissa on 8 lukua. Luvussa 1 ovat lain yleiset säännökset, kuten lain tarkoitus, soveltamisala ja suhde muuhun lainsäädäntöön sekä väestötietojärjestelmän ja varmennepalvelujen yleiset määritelmät ja käyttötarkoitukset. Lain 2 luku käsittelee väestötietojärjestelmän tietosisältöä ja sen ylläpitoa. Lain 3 luvussa ovat väestötietojärjestelmän rekisterinpitäjän tiedonsaantioikeuksia sekä tiedon ilmoittamista koskevat säännökset. Lain 4 luku koskee väestötietojärjestelmän tietojen julkisuutta ja tietojen luovuttamista. Lain 5 luku sisältää väestötietojärjestelmän tietojen käsittelyn seuranta- ja valvontaa koskevat säännökset. Lain 6 luvussa ovat Väestörekisterikeskuksen varmennettua sähköistä asiointipalvelua koskevat säännökset. Lain 7 luku sisältää sekä väestötietojärjestelmää että varmennepalveluja yhteisesti koskevat erinäiset säännökset, kuten palvelujen maksuja, oikaisuvaatimusta ja muutoksenhakua sekä vaitiolovelvollisuutta koskevat säännökset. Lain 8 luvussa ovat lain voimaantulo- ja siirtymäsäännökset.

1 luku Yleiset säännökset

1 §. Lain tarkoitus. Pykälä sisältää lain tarkoituksia määrittävän yleisen säännöksen. Ehdotetun lain tarkoituksena on mahdollistaa väestötietojärjestelmän tietojen ja Väestörekisterikeskuksen varmennetun sähköisen asioinnin palvelujen käyttö yhteiskunnan toimintojen ja tietohuollon tukena. Laissa säädetäisiin mahdollisimman kattavasti niistä erityistarpeista, jotka liittyvät nimenomaisesti väestötietojärjestelmän tietojen ja palvelujen sekä varmennetun sähköisen asioinnin ja sen palvelujen käyttämiseen yhteiskunnan edellä mainittuihin tarkoituksiin. Lain tarkoituksena on myös edistää yksityiselämän ja henkilötietojen suojaa ja tietoturvallisuutta sekä hyvän tietojenkäsittely- ja tiedonhallintatavan kehittä-

mistä ja noudattamista. Yksityiselämän ja henkilötietojen suoja kuuluvat perustuslain 10 §:ssä säädettyihin perusoikeuksiin. Hyvän tietojenkäsittelytavan sisältö määrittyy henkilötietolain säännösten mukaisesti. Hyvästä tiedonhallintatavasta säädetään viranomaisen toiminnan julkisuudesta annetun lain 18 §:ssä sekä viranomaisten toiminnan julkisuudesta ja hyvästä tiedonhallintatavasta annetussa asetuksessa (1030/1999). Tietoturvallisuudella tarkoitettaisiin tässä yhteydessä niitä rekisterinpitäjälle kuuluvia velvoitteita, joista säädetään muun muassa henkilötietolain 7 luvussa. Tietoturvallisuuden osalta tulisivat huomioon otettaviksi myös valtioneuvoston periaatepäätös valtioneuvoston tietoturvallisuudesta (VM 0024:00/02/99/1998) ja valtioneuvoston tietoturvallisuuden johtoryhmän (VAHTI) antamat määräykset ja ohjeet.

Tässä yhteydessä on myös tärkeää ottaa huomioon, että väestötietojärjestelmä on olemassa oleva ja toimiva valtakunnallinen perustietojärjestelmä, jonka keskeisiin toiminnallisiin tai teknisiin perusratkaisuihin ei tämä järjestelmän perustana olevan lainsäädännön kokonaisuudistus aiheuttaisi merkittäviä muutoksia. Sama koskee myös Väestörekisterikeskuksen varmennetun sähköisen asioinnin palveluja ja tietojärjestelmiä.

2 §. Lain soveltamisala. Pykälä sisältää lain asiallista soveltamisalaa sekä sen suhdetta keskeiseen yleislainsäädäntöön koskevat säännökset.

Pykälän 1 momentin mukaan ehdotettua lakia sovellettaisiin väestötietojärjestelmän, sen tietojen ja palvelujen sekä Väestörekisterikeskuksen varmennetun sähköisen asioinnin ja sen palvelujen ylläpitämiseen, hyväksikäyttämiseen ja kehittämiseen.

Pykälän mukaan ehdotettu laki olisi erityissäädos kuten voimassa oleva väestötietolakiin. Väestötietojärjestelmän osalta erityissääntelyn tarve perustuu siihen, että järjestelmä on julkisen viranomaisen ylläpitämä valtakunnallinen henkilötietoja sisältävä perustietojärjestelmä, järjestelmä sisältää yleisluonteisten henkilötietojen lisäksi myös eräitä arkaluonteisia tietoja, järjestelmän tietoja käytetään hyväksi teknisten käyttöyhteyksien

avulla sekä se, että järjestelmän tietoja voidaan yhdistää tietyissä tapauksissa toisen henkilökisterin tietoihin. Varmennepalvelujen osalta erityislainsäädännön tarpeeseen vaikuttaa erityisesti se, että ehdotettu sääntely koskee Väestökisterikeskukselle annettua erityistä viranomaistehtävää, johon liittyviä asioita ei yleislainsäädännössä ole tällä hetkellä riittävän kattavasti säädelty.

Pykälän 2 momentin 1 kohdan mukaan väestötietojärjestelmän tietojen julkisuuteen ja salassapitoon sovellettaisiin viranomaisten toiminnan julkisuudesta annettua lakia sekä henkilötietojen käsittelyyn henkilötietolakia vain, jos ehdotetussa laissa ei toisin säädetäisi. Koska ehdotettu laki ei sisällä erityissäännöksiä esimerkiksi henkilötietojen käsittelyn yleisistä periaatteista, rekisteröidyn informointivelvoitteesta tai tarkastusoikeudesta taikka väestötietojärjestelmän tietojen luovuttamisesta ulkomaille, tulisivat tällaisissa tapauksissa henkilötietolain asianomaiset säännökset sovellettaviksi.

Vastaavasti momentin 2 kohdan mukaan varmennettuun sähköiseen asiointiin ja ehdotetussa laissa tarkoitettuun varmennerekisterin tietojen käsittelyyn sovellettaisiin lakia sähköisestä asiointista viranomaistoiminnassa ja lakia sähköisistä allekirjoituksista vain toissijaisesti. Lähtökohtaisesti yleislainsäädäntö tulisi siis sovellettavaksi ehdotettua lakia täydentävänä sääntelynä.

Luonnollisesti myös muu yleislainsäädäntö kuten esimerkiksi hallintolaki (434/2003) ja hallintolainkäyttölaki (586/1996) tulisivat ehdotetussa laissa tarkoitettussa toiminnassa sovellettaviksi siltä osin, kuin ehdotettu laki ei sisältäisi siitä poikkeavia säännöksiä.

3 §. Väestötietojärjestelmä. Pykälä sisältää väestötietojärjestelmän yleisen määritelmän. Siinä todetaan myös ne järjestelmään kuuluvat tekniset ja toiminnalliset osuudet, joista yhtenäinen ja looginen tietojärjestelmäkokoisuus muodostuu.

Pykälän 1 momentin mukaan väestötietojärjestelmä olisi yleinen valtakunnallinen perusrekisteri, joka sisältäisi ehdotetussa laissa tarkemmin säädetty tiedot henkilöistä, kiinteistöistä, rakennuksista ja huoneistoista sekä hallinnollisista ja muista vastaavista alueista.

Säännöksen mukaan väestötietojärjestelmä on ensisijaisesti henkilökisteri, joka sisältää myös muita tietoja kuin välittömästi henkilöön tai hänen ominaisuuksiinsa liittyviä tietoja. Viimeksi mainittuja tietoja olisi mahdollista käsitellä ja luovuttaa sekä henkilötietoihin liitettyinä että niistä erillisesti. Säännöksessä käytetyllä termillä yleinen on painotettu sitä, että väestötietojärjestelmä on yleiskäyttöinen ja -hyödyllinen julkishallinnon tietojärjestelmä, jota pidetään lähtökohtaisesti koko yhteiskunnan tietohuollon tarpeita varten. Valtakunnallisuudella tarkoitetaan säännöksessä järjestelmän alueellista kattavuutta eli sitä, että se sisältää rekisteröinnin kohteita koskevat tiedot koko valtakunnan alueelta. Henkilötietojen alueellinen kattavuus on tosiasiallisesti tätä laajempi ja se koskee myös Suomesta muuttaneita sekä kuolleita henkilöitä koskevia tietoja. Valtakunnallisuus merkitsee myös sitä, että annettavat tietopalvelut olisivat valtakunnallisesti tiedon tarvitsijoiden hyväksikäytettävissä. Tällä ei kuitenkaan olisi tarkoitus rajoittaa järjestelmän tietojen kansainvälistä hyväksikäyttöä, silloin kun siihen olisi olemassa lailliset mahdollisuudet ja perusteet.

Voimassa oleva lainsäädäntö ei sisällä tällä hetkellä perusrekisterin yleistä määritelmää. Varsin yleisesti käytetyn määritelmän mukaan perusrekisterit sisältävät tietoja yhteiskunnan perusyksiköistä, joita ovat henkilö, kiinteistö, rakennus sekä yritys tai muu yhteisö. Tämän määritelmän mukaisesti yhteiskunnan perusrekisterijärjestelmiä Suomessa ovat väestötietojärjestelmä ja siihen kuuluvat rakennustiedot, kiinteistötietojärjestelmä sekä valtakunnallinen yritys- ja yhteisötietojärjestelmä. Perusrekisterijärjestelmät on luotu palvelemaan koko yhteiskuntaa ja sen tietohuoltoa. Rekistereihin talletetuille perusyksiköille on yhteistä, että niillä on perusrekistereissä yhteiskäyttöinen yksilöivä tunnus (henkilötunnus, kiinteistötunnus, yritystunnus ym.), ajallinen ulottuvuus (syntymäajan kohta, valmistumisvuosi ym.), ominaisuuspiirteitä (ikä, pinta-ala, liikevaihto ym.) ja paikantava tieto (osoite, koordinaattipiste ym.). Perusrekistereille ominaista on myös, että kukin niistä muodostaa yhtenäisen ja loogisen tietojärjestelmäkokoisuuden, jonka tietosisältö koostuu useista eri tietolähteis-

tä kerätyistä tiedoista. Perusrekistereiden sisältämiin tietoihin liitetään yleensä myös jonkin tasoinen julkinen luotettavuus tai muu vastaava laissa säädetty tietojen luotettavuutta korostava tai sen takaava seikka.

Pykälän 2 momentin mukaan väestötietojärjestelmä muodostuu kahdesta erillisestä osuudesta. Ehdotettu jako olisi perusteltu ja tarkoituksenmukainen erityisesti toiminnallisiin ja teknisiin seikkoihin liittyvien toimivaltasuhteiden ja vastuiden hallinnan johdosta. Väestötietojärjestelmä muodostuisi ensiksikin automaattisen tietojenkäsittelyn avulla pidetystä valtakunnallisesta tietojärjestelmästä. Tietojärjestelmäosuuteen kuuluisi automaattisen tietojenkäsittelyn avulla pidettävät järjestelmän tietojen ylläpidon, palvelutuotannon sekä tietosuojan ja -turvallisuuden vaatimat ohjelmistot, tietokannat, tiedostot ja muut tiedon tekniset käsittelyalustat ja -välineet sekä niiden sisältämät tiedot. Järjestelmään kuuluisivat esimerkiksi ehdotetun lain 53, 56 ja 59 §:ssä tarkoitettujen tietojen käytön suojausta ja valvontaa tukevat rekisterit. Tietojärjestelmässä tietoja käsiteltäisiin sähköisesti digitaalisessa muodossa. Väestötietojärjestelmään kuuluisivat myös ne alueellisesti järjestetyt asiakirja- ja muut vastaavat tietoaaineistot, joita ei ole otettu digitaalisessa muodossa automaattisen tietojenkäsittelyn avulla pidettävään tietojärjestelmään. Tällaisilla tietoaaineistoilla tarkoitettaisiin säännöksessä maistraattien hallinnassa olevia väestötietojärjestelmän tietojen ylläpitoasiakirjoja ja muita järjestelmän tietoja välittömästi koskevia kirjallisessa muodossa olevia asiakirja-aineistoja. Välillisesti järjestelmään kuuluisivat myös ne väestötietoja sisältävät asiakirja-aineistot, joiden ylläpidosta 1990-luvun loppupuolelle saakka vastasivat evankelis-luterilaisen kirkon ja ortodoksisen kirkkokunnan kirkolliset väestörekisterinpitäjät.

Säännöksessä mainitut järjestelmän osuudet ja niihin kuuluvat toiminnalliset ja tekniset osat sekä niiden sisältämät tiedot muodostaisivat yhtenäisen ja loogisen tietojärjestelmäkokonaisuuden, jonka nimi olisi väestötietojärjestelmä. Henkilötietojen käsittelyn kannalta tämä merkitsisi muun muassa sitä, että väestötietojärjestelmään luettaisiin kuuluviksi kaikki ne tiedot, joita käytettäisiin samassa

käyttöyhteydessä riippumatta siitä, miten ja mihin järjestelmän osuuteen ne olisi talletettu. Tämä tarkoittaisi myös sitä, että tietojenkäsittelyssä syntyviä ja sen tarpeita tukevia lyhytaikaiseen käyttöön tarkoitettuja apulueteloita ja -tiedostoja tai vastaavia tietoaaineistoja ei pidettäisi väestötietojärjestelmästä erillisinä rekistereinä. Loogisen rekisterikonaisuuden periaate ilmenee välillisesti myös henkilötietolain 3 §:n 3 kohdan säännöksistä.

4 §. Väestötietojärjestelmän rekisterinpitäjä. Pykälä sisältää väestötietojärjestelmän sekä sen käytön hallintaa, seurantaa ja valvontaa tukevien erityisrekistereiden rekisterinpitovastuuta koskevat perussäännökset.

Pykälän 1 momentin mukaan väestötietojärjestelmän päävastuullisia rekisterinpitäjiä olisivat maistraatit ja Väestörekisterikeskus. Maistraattien ja Väestörekisterikeskuksen kesken rekisterinpitoon liittyvät vastuut jakautuisivat siten kuin ehdotetussa laissa tai muussa laissa taikka niiden nojalla tarkemmin säädettäisiin. Ehdotetun lain 53 §:ssä tarkoitettujen käyttäjärekisterin, 56 §:ssä tarkoitettujen lokirekisterin ja 59 §:ssä tarkoitettujen tapahtumatiedoston (erityisrekisterit) päävastuullinen rekisterinpitäjä olisi kuitenkin vain Väestörekisterikeskus.

Säännös sisältää väestötietojärjestelmän rekisterinpitotoimivaltaa koskevan pääsäännön, johon ehdotetun lain myöhemmillä säännöksillä tehtäisiin tiettyjä täsmennyksiä ja poikkeuksia. Tällaisia täsmennyksiä säännöksiä sisältyisi muun muassa ehdotetun lain 21 ja 47 §:ään. Tämän lisäksi keskeisiä maistraattien ja Väestörekisterikeskuksen välisen toimivallan jakoa täsmennyksiä ja määrittäviä säännöksiä sisältyy rekisterihallintolakiin ja -asetukseen. Esitys perustuu henkilötietolain 3 §:n 3 kohdassa olevaan rekisterinpitäjän määrittelyyn. Termillä päävastuullinen rekisterinpitäjä on esityksessä tahdottu korostaa maistraattien ja Väestörekisterikeskuksen keskeistä roolia ja niiden vastuun ensisijaisuutta, mutta myös sitä tosiasiaa, että järjestelmän tietojen käsittelyyn osallistuvat maistraattien ohella tietyin rajatuin osin eräät muut viranomaiset. Näiden viranomaisten toimivallasta säädettäisiin ehdotetun lain 22, 48 ja 49 §:ssä.

Erityisrekistereitä koskevan rekisterinpito-toimivallan keskittäminen Väestörekisterikeskukselle olisi perusteltua erityisesti sen takia, että näiden väestötietojärjestelmään kuuluvien rekistereiden pitäminen ja niiden sisältämien tietojen käsittely liittyy niin läheisesti järjestelmän teknisen toimivuuden ja käytettävyyden varmistamisen edellyttämiin tehtäviin, että Väestörekisterikeskus olisi pykälän 2 momentin säännöksetkin huomioon ottaen luonnollinen vastuutaho. Koska näiden rekistereiden eräänä keskeisenä tehtävänä olisi toimia myös väestötietojärjestelmän tietojen käsittelyn valvonnan ja ohjauksen apuvälineinä, olisi niihin liittyvien vastuiden ja toimintojen keskitetty hoitaminen myös menettelykäytäntöjen yhtenäisyyden kannalta perusteltua. Myös nämä erityisrekisterit kuuluisivat väestötietojärjestelmän loogiseen tietojärjestelmäkokonaisuuteen.

Pykälän 2 momentti sisältää erityissäännöksen eräistä Väestörekisterikeskuksen vastuulla olevista rekisterinpitoon liittyvistä teknisistä tehtävistä. Säännöksen mukaan Väestörekisterikeskus vastaisi pykälän 1 momentissa mainitun lisäksi automaattisen tietojenkäsittelyn avulla pidetyn valtakunnallisen väestötietojärjestelmän ja edellä mainittujen erityisrekistereiden yleisestä toimivuudesta ja tietotekniikasta, tietohallinnosta sekä rekisteritoimintojen yhtenäisyydestä. Sääntely vastaisi pääasialliselta sisällöltään voimassa olevan väestötietolain 2 §:n 3 momentin säännöksiä, joiden mukaan väestötietojärjestelmää koskevat tekniset ja tietohallinnolliset tehtävät on keskitetty Väestörekisterikeskuksen vastuulle. Viraston tehtävänä olisi myös huolehtia siitä, että tietojärjestelmän tekniset toiminnot ja niiden käyttö olisi rekisterihallinnossa mahdollisimman yhtenäistä.

5 §. Väestötietojärjestelmän käyttötarkoitus. Pykälässä säädetään väestötietojärjestelmän käyttötarkoituksesta. Sääntelytarpeen lähtökohtina ovat henkilötietolain 6 §:ssä tarkoitettu henkilötietojen käsittelyn suunnitelmallisuuden ja 7 §:ssä tarkoitettu käyttötarkoitussidonnaisuuden periaatteet. Säännös määritteli väestötietojärjestelmän yleisen järjestelmätason käyttötarkoituksen ja järjestelmän olemassaolon perustan. Säännöstä sovellettaessa tulisi myös ottaa huomioon ja sitä täydentäisivät erityisesti ehdotetun lain 4

luvussa olevat yksityiskohtaiset säännökset niistä tietoryhmätasoisista käyttötarkoituksista, joihin järjestelmän tietoja voitaisiin luovuttaa ja käyttää, sekä tietoja koskevista käyttörajoituksista. Säännöksen tavoitteena ei ole laajentaa eikä supistaa väestötietojärjestelmän nykyistä käyttöalaa, vaan painottaa myös lainsäädännön tasolla järjestelmän perusrekisteriominaisuudesta johtuvia yleiskäyttöisyyden ja -hyödyllisyyden vaatimuksia.

Pykälän 1 momentin mukaan väestötietojärjestelmää pidetään yhteiskunnan toimintojen ja tietohuollon sekä sen jäsenille kuuluvien oikeuksien ja velvollisuuksien mahdollistamiseksi, toteuttamiseksi ja turvaamiseksi. Yhteiskunnan toiminnoilla säännöksessä tarkoitettaisiin kaikkia yhteiskunnassa tehtäviä tai hoidettavia laillisia ja yleisesti hyväksytyjä toimintoja, joiden toteuttamisessa tarvitaan väestötietoja. Laillisuuden vaatimus olisi tässä yhteydessä objektiivinen edellytys, jonka tulisi luonnollisesti täytyä aina. Yleinen hyväksyntä taas olisi luonteeltaan subjektiivinen edellytys, joka antaisi säännöksen soveltajille ajankohdan ja yksittäisen tilanteen käsittelyn edellyttämää liikkumavaraa. Tämä liikkumavara voisi tapahtua kuitenkin vain oikeusharkinnan puitteissa. Yhteiskunnan jäsenille kuuluvilla oikeuksilla ja velvollisuuksilla tarkoitettaisiin säännöksessä ensisijaisesti perustuslain mukaisia perusoikeuksia, mutta myös niitä oikeuksia ja velvollisuuksia, jotka ovat johdettavissa muusta lainsäädännöstä tai sen vakiintuneesta tulkintakäytännöstä. Väestötietojärjestelmää pidettäisiin siis edellä mainittujen toimintojen sekä oikeuksien ja velvollisuuksien mahdollistamista, toteuttamista tai turvaamista varten. Viimeksi mainitulla määrittelyllä on haluttu painottaa sitä, että säännöksen tarkoituksena on ottaa huomioon yhteiskunnan tietohuollon tarpeet mahdollisimman laajasti ja dynaamisesti niin, että ne kattaisivat viranomais-, yritys- ja vapaan kansalaistoiminnan kaikki lailliset ilmenemismuodot, jollei luovutusta tai käyttöä koskevista yleisistä ja erityisistä rajoituksista muuta johtuisi. Tämän yleisen käyttötarkoituksen puitteissa järjestelmän tietoja voitaisiin käsitellä esimerkiksi viranomaiselle kuuluvien tehtävien hoitamisessa, tieteellisessä ja historiallisessa tutkimukses-

sa, asiakkuuden hallinnassa, markkinoinnissa ja mainonnassa sekä muussa näitä vastaavassa tietopalvelussa siten kuin ehdotetussa tai muussa laissa säädettäisiin. Säännöksessä ei tehtäisi eroa erilaisille tietojen käyttöä koskeville toiminnallisille ja teknisille ratkaisuille, vaan se käsitelisi perinteisiä ja uuden informaatioteknologian mahdollistamia käyttömuotoja samanarvoisesti. Vaikka säännöksessä ei sitä erikseen mainitakaan, käytettäisiin väestötietojärjestelmän henkilötietoja myös henkilön yksilöintiin ja tunnistamiseen sekä hänen henkilö- ja perheoikeudellisen aseman ja toimintakelpoisuuden selvittämiseen. Tässä yhteydessä keskeinen merkitys on myös ehdotetun lain 6 luvussa tarkoitettulla kansalaisvarmenteella.

Pykälän 2 momentissa säädetään väestötietojärjestelmän tietojen toissijaisesta käytöstä rekisterihallinnon viranomaisten toimivaltaan kuuluvissa muissa tehtävissä ja toiminnoissa. Väestörekisterikeskus ja maistraatit saisivat säännöksen perusteella käyttää väestötietojärjestelmän tietoja niille lain mukaan kuuluvien tai sen nojalla säädettyjen tai määrättyjen tehtävien tai velvoitteiden hoitamisessa. Säännöksessä tarkoitettuja tehtäviä olisivat esimerkiksi edunvalvonta-, vaali-, avioliitto-, kaupparekisteri-, julkisen notaarin, varmenne- tai muut vastaavat Väestörekisterikeskuksen tai maistraattien vastuulle kuuluvat viranomaistehtävät.

6 §. Väestörekisterikeskuksen varmennettu sähköinen asiointi ja sen tarkoitus. Pykälä sisältää yleisen määritelmän Väestörekisterikeskuksen vastuulla olevasta varmennetusta sähköisestä asioinnista sekä sen tarkoitukselta. Säännöstä sovellettaessa tulisi ottaa huomioon ja sitä täydentäisivät erityisesti ehdotetun lain 6 luvussa olevat yksityiskohtaiset säännökset varmennetun sähköisen asiointin palveluista ja niiden sisällöstä sekä varmenteiden käsittelystä. Väestötietojärjestelmästä poiketen varmennettuun sähköiseen asiointiin liittyvät tehtävät olisivat yksinomaan Väestörekisterikeskuksen vastuulla. Varmennepalveluja koskevat säännökset olisivat edelleen osa ehdotettua lainsäädäntökokonaisuutta, koska varmennetulla sähköisellä asiointilla on erittäin läheinen toiminnallinen, tekninen ja asiallinen yhteys henkilön yksilöintiin, toimintakelpoisuuteen ja muihin vastaaviin

väestötietojärjestelmän tietojen avulla selvitettaviin seikkoihin. Vastaisuudessa tulisi kuitenkin selvittää, olisiko julkishallinnon varmennetun sähköisen asiointin palveluista säädettävä yleislainsäädännössä.

Pykälän 1 momentin mukaan Väestörekisterikeskuksen tehtävänä on tarjota valtakunnallisia varmennetun sähköisen asiointin palveluja ja suoritteita siten kuin jäljempänä ehdotetussa laissa säädetään. Luonnollisena lähtökohtana olisi, että Väestörekisterikeskus tuottaisi varmennetun sähköisen asiointin palveluja ja suoritteita ensisijaisesti julkisen hallinnon käyttöön ja sen tarpeita varten. Virasto voisi kuitenkin tarjota palveluja ja suoritteita myös julkishallinnon ulkopuolelle yhtäläisin oikeuksin ja velvollisuuksin kuin yksityiset yritykset ja yhteisöt. Säännöksellä ei siis annettaisi Väestörekisterikeskukselle minkäänlaista yksinoikeutta varmennetun sähköisen asiointin palvelujen ja suoritteiden tuottamiseen. Varmennetun sähköisen asiointin palvelut ja suoritteet olisivat tarkoitettuja yhteiskunnan toimintojen ja tietohuollon sekä sen jäsenille kuuluvien oikeuksien ja velvollisuuksien mahdollistamiseen, toteuttamiseen ja turvaamiseen. Tällä on haluttu painottaa sitä, että säännöksen tarkoituksena on ottaa huomioon koko yhteiskunnan sähköisen asiointin nykyiset ja tulevat tarpeet mahdollisimman laajasti ja dynaamisesti niin, että se kattaisi viranomais-, yritys- ja vapaan kansalaistoiminnan kaikki lailliset ilmenemismuodot. Säännöksessä ei tehtäisi eroa erilaisille varmennetun sähköisen asiointin toiminnallisille ja teknisille ratkaisuille, vaan se käsitelisi informaatioteknologian mahdollistamia erilaisia käyttömuotoja samanarvoisesti. Väestörekisterikeskus toimisi tässä yhteydessä myös niin sanottuna juuri-varmentajana eli varmentajan varmentajana.

Väestörekisterikeskus pitää pykälän 2 momentin mukaan myöntämistään henkilövarmenteista sähköisistä allekirjoituksista annetun lain 14 §:ssä tarkoitettua varmennerekisteriä. Väestörekisterikeskus olisi tämän varmennerekisterin rekisterinpitäjä. Erityissäännös olisi tarpeellinen, koska kysymys on välillisesti myös henkilötietojen käsittelystä. Väestörekisterikeskuksen myöntämien henkilövarmenteiden tietosisällöstä säädetään tarkemmin ehdotetun lain 62 §:ssä.

Pykälän 3 momentti sisältää lähinnä toteavan säännöksen, jonka mukaan Väestörekisterikeskus saisi varmennetun sähköisen asiointin palveluita ja suoritteita tarjotessaan käyttää hyväkseen sähköisistä allekirjoituksista annetussa laissa tarkoitetun varmenne- rekisterin sisältämiä tietoja. Ehdotetun lain 5 §:n 2 momentin mukaan Väestörekisterikeskus voisi käyttää palveluntarjonnassa hyväksi myös väestötietojärjestelmään talletettuja henkilötietoja. Sääntely olisi tarpeellinen muun muassa sen vuoksi, koska kansalaisvarmenne on määräaikainen varmenne, ja koska Väestörekisterikeskuksen olisi tämän johdosta kyettävä ilmoittamaan määräajan loppumisesta varmenteen haltijalle. Palvelun tarjoajana virastolla on myös yleinen velvollisuus tiedottaa varmennetun sähköisen asiointin palveluista kansalaisille ja edistää varmennepalvelujen ja -tuotteiden käyttöä yhteiskunnassa.

2 luku. Väestötietojärjestelmän tietosisältö ja tietojen ylläpito

7 §. Rekisteröinnin kohteet. Pykälässä säädetään väestötietojärjestelmän rekisteröinnin kohteista. Säännöksen mukaan rekisteröinnin kohteita ovat henkilöt, kiinteistöt, rakennukset, huoneistot sekä eräät hallinnolliset ja niitä vastaavat aluejaot. Lisäksi pykälä sisältää järjestelmän sisäistä tunnusyhteyttä koskevan säännöksen. Rekisteröinnin kohteita koskevat rajaukset on säädetty ehdotetun lain 8 §:ssä. Myös ehdotetun lain 9 §:stä, joka koskee ulkomaalaisten rekisteröintiä, tulee tiettyjä rekisteröinnin kohteita koskevia rajoituksia.

Rekisteröinnin kohteet määritellään pykälän 1 momentissa tyhjentävästi. Ehdotetussa säännöksessä mainituista rekisteröinnin kohteista talletettavat tiedot määräytyvät ehdotetun lain 13-17 §:n säännösten mukaisesti.

Momentin 1 kohdan mukaan rekisteröinnin kohteita ovat kansalaisuuslaissa (359/2003) tarkoitetut Suomen kansalaiset. Sääntelyn tavoitteena on, että kaikki ne henkilöt, joilla on voimassa oleva Suomen kansalaisuus, olisi rekisteröity väestöjärjestelmään. Koska järjestelmässä säilytettäisiin siihen talletettuja tietoja koskeva muutoshistoria, sisältäisi se myös tietoja sellaisista henkilöistä, jotka ovat menettäneet Suomen kansalaisuuden.

Momentin 2 kohdan mukaan väestötietojärjestelmään rekisteröidään kaikki sellaiset ulkomaan kansalaiset, joiden kohdalla ehdotetun lain 9 §:ssä säädetty rekisteröinnin edellytykset täyttyvät. Ensimmäisessä kysymys olisi Suomessa vakinaisesti asuvista ulkomaan kansalaisista, mutta tietyin edellytyksin myös maassa tilapäisesti oleskelevat ulkomaalaiset henkilöt voisivat tulla rekisteröidyiksi väestötietojärjestelmään.

Henkilökohteiden jälkeen momentin 3 kohdan mukaan rekisteröinnin kohteina ovat valtakunnan alueella sijaitsevat kiinteistöt ja muut rekisteriyksiköt, jos niitä koskevia tietoja tarvitaan järjestelmän henkilö-, raken- nus- tai huoneistotietojen käsittelemisessä. Säännökseen sisältyvä raja- aus koskisi vain järjestelmään talletettavien kiinteistö- tietojen laajuutta eikä sillä olisi tarkoitus rajoittaa näiden tietojen muuta käyttöä ja luovutusta. Kiinteistöillä ja muilla rekisteriyksiköillä tarkoitetaan tässä niitä kiinteistöyksiköitä, joista säädetään kiinteistönmuodostamislain (554/1995) 2 §:ssä ja kiinteistörekisterilain (392/1985) 2 §:ssä. Käytännössä ehdotettu sääntely johtaisi siihen, että rakentamattomia kiinteistöjä ja muita rekisteriyksiköitä koskevia tietoja ei talletettaisi väestötietojärjestelmään. Kiinteistöjä koskevien suppeiden perustietojen tallettaminen järjestelmään on ehdoton edellytys, jotta järjestelmään talletettavien ja jo talletettujen henkilöiden osoitetietojen riittävä eheys (luotettavuus ja ajantasaisuus) voidaan pitää yllä.

Momentin 4 kohdan mukaan rekisteröinnin kohteita ovat edellä kohdassa 3 mainituilla kiinteistöillä ja muilla rekisteriyksiköillä olevat rakennushankkeet ja rakennukset. Yleisesti rakennushankkeet voidaan jakaa esimerkiksi uudisrakennus-, laajennus- ja muutoshankkeisiin. Lähtökohtaisesti rekisteröimisvelvoite koskisi sellaisen maankäyttö- ja rakennuslain (132/1999) tarkoitetun rakennuksen rakentamista tai sen ominaisuuksia muuttavaa rakennustoimenpidettä, joka edellyttää mainitussa laissa tarkoitettua rakennuslupaa. Ehdotetun säännöksen sanamuoto mahdollistaisi kuitenkin tarvittaessa myös sellaisten rakennushankkeiden tallettamisen järjestelmään, jotka eivät edellytä rakennuslupaa. Luonnollisesti säännös kattai-

si vain Suomen valtion alueella olevan rakennuskannan.

Momentin 5 kohdan mukaan seuraavan rekisteröinnin kohderyhmän muodostavat edellä kohdassa 4 mainituissa rakennuksissa olevat asuin- ja toimitilahuoneistot.

Lisäksi momentin 6 kohdan mukaan viimeisenä rekisteröinnin kohteena ovat hallinnolliset ja muut vastaavat aluejaot, joista säädetään tarkemmin valtiovarainministeriön asetuksella. Asetuksenantovaltuuden säätäminen ministeriötasolle on tässä tapauksessa perusteltua, koska kysymys on teknisluonteisesta toimeenpanovaltaan liittyvästä asiasta. Tällaisia aluejakoja voisivat olla esimerkiksi lääni-, kunta- ja evankelis-luterilaisen kirkon ja ortodoksisen kirkkokunnan seurakuntajaot.

Rekisteröinnin kohteille annetaan pykälän 2 momentin mukaan jäljempänä ehdotetussa laissa säädetty kohteen yksilöivä tunnus, jolla väestötietojärjestelmässä muodostetaan yhteys rekisteröinnin eri kohteiden ja näitä koskevien tietojen välille. Tällaisia yksilöiviä tunnuksia ovat henkilö-, kiinteistö-, rakennus- ja huoneistotunnukset, joiden avulla yksilöidään rekisteröinnin kohteet sekä pidetään yllä ja hallitaan niiden ja järjestelmän eri tietoryhmien yhteydet ja suhteet toisiinsa. Tämän säännöksen tarkoittamissa tilanteissa tunnuksot toimisivat pelkästään tietojärjestelmän sisäisinä teknisinä tunnuksina. Ehdotettu laki sisältää tunnusten muusta käsitte-lystä yksityiskohtaisia säännöksiä.

8 §. *Rekisteröinnin kohteita koskevat rajaukset.* Pykälässä luetellaan tyhjentävästi väestötietojärjestelmän rekisteröinnin kohteita koskevat rajaukset. Pykälä vastaisi asialliselta sisällöltään voimassa olevan väestötietolain sääntelyä.

Pykälän 1 momentissa määritellään ne henkilöt sekä kiinteistöt, rakennushankkeet, rakennukset ja huoneistot, joita koskevia tietoja ei talleteta väestötietojärjestelmään.

Momentin 1 kohdan mukaan rekisteröinnin ulkopuolelle jäävät vieraan valtion Suomessa olevan diplomaattisen tai muun edustuston taikka lähetetyn konsulin viraston palveluksessa olevat ulkomaan kansalaiset. Poikkeus perustuu diplomaatti- ja konsulisuhteita koskeviin Wienin sopimukseen (SopS 4/1970 ja 50/1980).

Momentin 2 kohdan mukaan rekisteröinnin ulkopuolelle jäävät Yhdistyneiden Kansakuntien, sen erityisjärjestön tai sellaiseen rinnastettavan muun kansainvälisen järjestön palveluksessa olevat ulkomaan kansalaiset. Näitä henkilöitä koskevat poikkeukset perustuvat niin sanottuihin erioikeussopimuksiin, jotka ovat monenvälisiä kansainvälisiä sopimuksia ja vastaavat yleensä tältä osin sisältöltään edellä mainittuja Wienin sopimuksia.

Momentin 3 kohdan mukaan rekisteröinnin ulkopuolelle jäävän henkilöryhmän muodostavat edellä 1 ja 2 kohdassa tarkoitettujen henkilöiden perheenjäsenet tai heidän yksityisessä palveluksessaan olevat ulkomaan kansalaiset. Maistraatti voisi kuitenkin tämän henkilöryhmän osalta erityisestä syystä päättää toisin. Tällainen erityinen syy voisi olla esimerkiksi kansainvälisten sosiaaliturvaa koskevien sopimusten soveltamisesta johtuva seikka.

Lisäksi momentin 4 kohdan mukaan rekisteröinnin ulkopuolelle jäävät sellaiset kiinteistöt tai muut rekisteriyrksiköt, rakennushankkeet, rakennukset tai huoneistot, joiden tietoja ei lain, asetuksen tai niiden nojalla annetun määräyksen mukaan talleteta väestötietojärjestelmään. Säännös koskisi muun muassa vieraan valtion lähetystön sekä maankäyttö- ja rakennuslain 146 §:ssä tarkoitettuja puolustusvoimien ja rajavartiolaitoksen omistuksessa, hallinnassa ja käytössä olevia rakennuksia.

Pykälän 2 momentin mukaan valtioneuvoston asetuksella voidaan antaa tarkempia säännöksiä pykälän 1 momentissa tarkoitetuista yksiköistä. Asetuksenantovaltuuden säätäminen valtioneuvostotasolle on tässä tapauksessa perusteltua, koska kysymys on laajakantoisesta ja periaatteellisesti merkittävästä asiasta.

9 §. *Ulkomaan kansalaisen rekisteröinnin edellytykset.* Pykälässä määritellään ne edellytykset, joiden täytyessä ulkomaan kansalaisista koskevat tiedot voitaisiin rekisteröidä väestötietojärjestelmään. Rekisteröinnin yhteydessä ratkaistaisiin myös mitä henkilötietoja ulkomaan kansalaisesta voidaan tallettaa väestötietojärjestelmään sekä tallennettavien tietojen luotettavuus. Järjestelmään talletettavia henkilötietoja ja niiden laatua koskevat keskeisimmät säännökset olisivat ehdotetun

lain 10, 13, 17, 18 ja 19 §:ssä. Maahan muuttavan ulkomaan kansalaisen kotikunnan määräytymistä koskeva asia olisi kuten nytkin ratkaistava kotikuntalain säännösten nojalla esikysymyksenä.

Ulkomaan kansalaista koskevat tiedot talletetaan pykälän 1 momentin ensimmäisen lauseen mukaan väestötietojärjestelmään, jos hänellä on Suomessa kotikuntalain mukaan määräytynyt kotikunta ja siellä oleva asuinpaikka. Säännös olisi ehdoton ja tyhjentävä. Kaikki ne henkilöt, jotka täyttäisivät siinä säädetyt edellytykset, olisi rekisteröitävä väestötietojärjestelmään.

Pykälän 1 momentin toisessa lauseessa määritellään rekisteröinnin edellytykset muiden kuin edellä mainittujen ulkomaalaisten osalta. Säännös ei antaisi ulkomaan kansalaiselle ehdotonta oikeutta tulla rekisteröidyksi Suomen väestötietojärjestelmään. Säännöksen soveltajalla olisi mahdollisuus käyttää asiassa oikeusharkintaa, jonka puitteissa soveltajan olisi oikeuskysymyksenä määriteltävä, mikä merkityksisältö säännöksessä mainituille edellytyksille on annettava ja tehtävä ratkaisunsa tämän kokonaisharkinnan perusteella.

Momentin 1 kohdan mukaan ulkomaan kansalaista koskevat tiedot voidaan tallettaa väestötietojärjestelmään, jos hänellä on Suomessa kotikuntalaisena tarkoitettu tilapäinen asuinpaikka ja tallettaminen on tarpeen työskentelyyn, opiskeluun tai muuhun vastaavaan olosuhteeseen liittyvien velvollisuuksien tai oikeuksien toteuttamisen vuoksi. Tilapäinen asuminen määritty kotikuntalain 3 §:n säännösten perusteella. Työskentelyyn, opiskeluun tai muuhun vastaavaan olosuhteeseen liittyvillä velvollisuuksilla tai oikeuksilla tarkoitettaisiin säännöksessä esimerkiksi tilanteita, joissa on kysymys työansioiden ja varallisuuden verotuksesta, eläkemaksuista ja -etuksista, terveyden ja sosiaalihuollon palveluista sekä pankki- ja vakuutuspalveluista.

Momentin 2 kohdan mukaan ulkomaan kansalaista koskevat tiedot voidaan tallettaa väestötietojärjestelmään, jos tallettaminen johtuu Suomea sitovan kansainvälisen sopimuksen velvoitteiden täyttämistä. Tällainen sopimus voisi koskea esimerkiksi eläke- tai sosiaaliturvaa.

Lisäksi momentin 3 kohdan mukaan ulkomaan kansalaista koskevat tiedot voitaisiin tallettaa väestötietojärjestelmään, jos tallettaminen olisi muun erityisen ja perustellun syyn vuoksi välttämätöntä. Säännös olisi tarkoitettu sovellettavaksi vain poikkeustapauksissa.

Pykälän 2 momentti sisältää tietojen tallettamispyyntöä koskevan menettelysäännöksen. Sen mukaan ulkomaan kansalaisen on esitettävä tietojen tallettamista koskeva perusteltu pyyntö sille maistraatille, jonka virka-alueella hän ilmoittaa asuvansa. Maistraatin olisi varmistuttava pyynnön esittäjän henkilöllisyydestä voimassa olevasta matkustusasiakirjasta tai muusta vastaavasta luotettavasta asiakirjasta. Järjestelmään talletettavien henkilötietojen laatua koskevat lisäksi ehdotetun lain 10 ja 19 §:n säännökset. Pääsääntöisesti tulisi edellyttää, että pyyntö esitettäisiin maistraatille henkilökohtaisesti. Säännöksellä ei ole kuitenkaan tarkoituksena muuttaa niitä vakiintuneita yhteistyömuotoja, joiden perusteella esimerkiksi Kansaneläkelaitos ja Eläketurvakeskus ovat toimittaneet ulkomaisia eläkkeensaajia koskevat tiedot maistraatille talletettavaksi väestötietojärjestelmään. Pynnön perustelemisen ja sen esittäjän henkilöllisyyden varmistamisen tarkoituksena olisi huolehtia, että rekisteröinnin todellinen tarve voitaisiin selvittää mahdollisimman tarkasti ja että tallettavat henkilötiedot olisivat mahdollisimman luotettavat.

10 §. *Ulkomaan kansalaista koskevien tietojen luotettavuuden varmistaminen.* Pykälä sisältää väestötietojärjestelmään rekisteröitävän ulkomaan kansalaisen tietojen luotettavuuden varmistamista koskevat menettelysäännökset. Säännösehdotuksen mukaan tietojen luotettavuuden varmistaminen tapahtuu maistraattien ja maahanmuuttoviraston yhteistyönä. Vaikka pykälän ensisijaisena tavoitteena on väestötietojärjestelmän näkökulmasta varmistaa ulkomaan kansalaisen henkilöllisyys ja häntä koskevien henkilötietojen luotettavuus, on sääntelyn tavoitteena myös varmistaa, että väestötietojärjestelmän ja ulkomaalaisrekisterin tiedot asianomaisesta henkilöstä eivät poikkeaisi toisistaan. Sääntely täydentäisi lisäksi ehdotetun lain 19 §:ssä olevia väestötietojärjestelmän tietojen laatua koskevia säännöksiä.

Pykälän 1 momentin mukaan ulkomaalaisrekisteriin talletetuilla henkilötiedoilla on tietojen laatua ohjaava vaikutus niissä tapauksissa, joissa ulkomaalaisesta talletetaan henkilötietoja myös väestötietojärjestelmään. Ohjaava vaikutus lakkaa viimeistään siinä vaiheessa, kun asianomainen henkilö saa Suomen kansalaisuuden. Ehdotetun säännöksen mukaan maistraatin olisi tarkistettava, mitä tietoja ulkomaan kansalaisesta on talletettu ulkomaalaisrekisteristä annetussa laissa (1270/1997) tarkoitettuun ulkomaalaisrekisteriin, ennen kuin se päättää häntä koskevan henkilötiedon lisäämistä, muuttamista tai korjaamista koskevan rekisterimerkinnän tekemisestä väestötietojärjestelmään. Valtioneuvoston asetuksella voidaan antaa tarkempia säännöksiä tarkistettavista tiedoista ja tarkistamisvelvollisuutta koskevista rajauksista. Asetuksenantovaltuuden säätäminen valtioneuvostotasolle on tässä tapauksessa perusteltua, koska kysymys on laajakantoisesta ja periaatteellisesti merkittävästä asiasta.

Sellaisia henkilötietoja, joita ulkomaalaisrekisterin ohjaava vaikutus koskisi, olisivat ainakin ulkomaan kansalaisen nimet, syntymäaika, sukupuoli, syntymäpaikka ja -valtio, kansalaisuus, siviilisääty, tiedot puolisoista ja lapsista sekä alaikäisen kohdalla tiedot vanhemmista. Ohjaava vaikutus ei kuitenkaan koskisi sellaisia henkilötietoja, joissa tiedon peruste, esimerkiksi syntymä, avioliitto tai kansalaisuuden saaminen, olisi todettu ja ilmoitettu väestötietojärjestelmään tallettamista varten Suomen viranomaisen toimesta tai tarkistamisella ei ilmeisesti olisi merkitystä ulkomaalaisen tiedoistaan esittämän selvityksen luotettavuuden varmistamisessa.

Pykälän 2 momentti sisältää tarkistamisvelvollisuutta täsmentävän lausuntomenettelyä koskevan säännöksen. Jos ulkomaan kansalaisen maistraatille ilmoittamia tietoja ei olisi talletettu ulkomaalaisrekisteriin tai tiedot poikkeaisivat ulkomaalaisrekisteriin talletetuista tiedoista, maistraatin olisi ehdotetun säännöksen mukaan ennen rekisterimerkinnän tekemistä pyydettävä asiasta Maahanmuuttoviraston lausunto. Maahanmuuttoviraston olisi käsiteltävä asia ilman aiheutonta viivytystä. Säännöksellä pyritään estämään käsittelyprosessin tarpeeton pitkittyminen,

koska väestötietojärjestelmään tehdyillä merkinnöillä on yleensä asianomaisen henkilön kannalta merkittäviäkin oikeusvaikutuksia. Säännöksessä ei kuitenkaan olisi mahdollista eikä tarkoituksenmukaistakaan asettaa lausunnon käsittelylle ehdotonta tiukkaa määräaika, koska henkilöllisyyden selvittäminen ja henkilötietojen tarkistaminen saattavat edellyttää joissakin tapauksissa muun muassa poliisitutkinnan suorittamista tai yhteydenottoa ulkomaan viranomaisiin. Saatuaan maahanmuuttoviraston lausunnon maistraatti päättäisi, onko ulkomaalaisen henkilötietoja pidettävä niin luotettavina, että ne voidaan tallettaa väestötietojärjestelmään. Maistraatin tulisi luonnollisesti ilmoittaa tekemästään rekisterimerkinnästä asianomaiselle henkilölle. Jos ulkomaan kansalainen katsoisi, että näin tehty rekisterimerkintä olisi virheellinen tai puutteellinen, olisi hänellä mahdollisuus ehdotetun lain 77 §:n mukaan hakea siihen oikaisua. Tämä oikeusturvakeino koskisi myös tapauksia, joissa maistraatti päättäisi kieltäytyä rekisterimerkinnän tekemisestä yleensä.

Pykälän 3 momentti sisältää rekisterimerkinnän sisällön tiedoksiantoa koskevan säännöksen. Maistraatin olisi välittömästi rekisterimerkinnän tehtyään ilmoitettava sen sisällöstä kirjallisesti ulkomaan kansalaiselle. Jos maistraatin väestötietojärjestelmään tekemään ulkomaan kansalaista koskevan rekisterimerkinnän sisältö poikkeaisi maahanmuuttoviraston lausunnossa ilmoitetuista tiedoista, maistraatin olisi välittömästi ilmoitettava merkinnän sisällöstä myös maahanmuuttovirastolle.

11 §. Henkilötunnus ja sen antaminen. EU:n tietosuojadirektiivin 8 artiklan 7 kohdan mukaan jäsenvaltioiden on määriteltävä ne olosuhteet, joiden vallitessa henkilönumeroa tai muuta yleistä tunnistetta voidaan käsitellä. Pykälässä tarkoitettu henkilötunnus on tällainen tietosuojadirektiivissä tarkoitettu yleinen tunniste. Koska pykälässä säädettäisiin henkilötunnuksen sisällön lisäksi myös sen antamisesta, toteuttaisi säännös osaltaan direktiivin edellä mainittua määräystä. Henkilötunnuksen muusta käsittelystä väestötietojärjestelmän tietojen käsittelyn yhteydessä säädettäisiin ehdotetun lain 12-17 ja 43 §:ssä.

Kun henkilön tiedot talletetaan ensimmäisen kerran väestötietojärjestelmään, olisi hänelle pykälän 1 momentin mukaan annettava henkilötunnus. Henkilötunnus annettaisiin automaattisesti väestötietojärjestelmästä ja sen antamisesta vastaisi Väestörekisterikeskus. Korjattua tai muutettua henkilötunnusta ei säännöksen mukaan saisi antaa toiselle henkilölle.

Säännös koskisi ensinnäkin kaikkia vastasyntyneitä lapsia, jotka saavat Suomen kansalaisuuden syntymän perusteella. Jos Suomen kansalainen on syntynyt ulkomailla, olisi tunnuksen antamisen edellytyksenä luonnollisesti, että tieto lapsen syntymästä olisi asianmukaisesti ilmoitettu Suomen viranomaisille. Säännös koskisi myös sellaisia Suomessa syntyneitä lapsia, jotka saavat syntyessään vain ulkomaan kansalaisuuden, jos lapsen äidillä oli syntymän hetkellä kotikunta Suomessa. Lisäksi säännös koskisi maahan muuttavia ulkomaan kansalaisia, jos heitä koskevat tiedot talletettaisiin ehdotetun lain 9 §:n säännösten perusteella väestötietojärjestelmään.

Henkilötunnuksen antamista koskevan toimivallan osalta säännös olisi muutos voimassa olevaan sääntelyyn nähden, sillä nyt tunnuksen antamisesta on vastuussa maistraatti. Toimivallan muutos perustuu siihen, että käytännössä tunnus annetaan ja sen antamisesta tiedotetaan esimerkiksi vastasyntyneiden lasten vanhemmille jo nyt automaattisesti väestötietojärjestelmästä. Koska tällaisten väestötietojärjestelmän teknisten ja automaattisten ominaisuuksien toimivuudesta vastaisi ehdotetun lain 4 §:n 2 momentin mukaan Väestörekisterikeskus, olisi luonnollista, että viraston vastuu kattaisi myös tunnuksen antamiseen liittyvät käytännön toimenpiteet. Maistraatti voisi luonnollisesti ilmoittaa asianomaiselle henkilölle tai hänen lailliselle edustajalleen tunnuksen sisällön kuten nykyisinkin, jos henkilö tai hänen edustajansa kysyisi sitä maistraatilta esimerkiksi asiointikäynnin yhteydessä.

Henkilötunnukseen liittyvän yksilöllisyyden vaatimuksen sekä tunnistusominaisuuden johdosta korjattua tai muutettua henkilötunnusta ei saisi säännöksen mukaan antaa toiselle henkilölle. Tällaista niin sanottua passiivia henkilötunnusta ei kuitenkaan poistet-

taisi väestötietojärjestelmästä, sillä henkilön aikaisemmalla tunnuksella saattaa olla myöhemmin merkitystä esimerkiksi henkilön tunnistamisessa ja henkilöllisyyden selvittämisessä tai hänen tekemiensä oikeustoimien vaikutuksia arvioitaessa. Henkilötunnuksen korjaamisesta ja muuttamisesta säädetään ehdotetun lain 12 §:ssä

Pykälän 2 momentissa säädetään henkilötunnuksen asiallisesta sisällöstä. Säännöksessä ei ehdoteta muutoksia henkilötunnuksen asialliseen tai tekniseen sisältöön. Henkilötunnus on säännöksen mukaan yksilöllinen ja se muodostuu syntymäajasta, yksilönumerosta ja tarkistusmerkistä. Yksilönumero, jolla samana päivänä syntyneet henkilöt erotettaisiin toisistaan, sisältäisi lisäksi tiedon henkilön sukupuolesta. Koska henkilötunnusta käytetään laajasti eri rekistereissä ja muissakin yhteyksissä eräänä keskeisenä henkilön yksilöivänä tekijänä, on säännöksessä haluttu painottaa erityisesti tunnuksen yksilöivää ja eri henkilöt toisistaan erottavaa ominaisuutta. Tunnuksen käyttöön liittyy käytännössä myös eräitä välillisiä ominaisuuksia, joista merkittävin on tunnuksen käyttö henkilön tunnistamisen yhteydessä eräänä tunnistustekijänä. Henkilötunnus sisältää myös eräitä sen haltijaa koskevia henkilötietoja, joita olisivat syntymäaika ja sen yksilönumeron viimeisestä merkistä ilmenevä sukupuolitieto. Tunnuksen käytön kannalta olisi kuitenkin aina otettava huomioon, ettei henkilön tunnistamisen ja yksilöinnin tulisi milloinkaan tapahtua pelkästään tunnuksen avulla, vaan siihen tulisi aina käyttää lisäksi muita tietoja ja havaintoja henkilöstä.

Momentin viimeisen lauseen mukaan valtioneuvoston asetuksella annetaan tarkempia säännöksiä henkilötunnuksen yksityiskohtaisesta sisällöstä. Asetuksella määriteltäisiin ainakin henkilötunnuksen tekninen sisältö ja siihen liittyvät ominaisuudet, tunnuksen antamiseen tarvittava laskentakaava sekä vuosituhatta osoittava syntymäajan ja yksilönumeron välissä oleva merkki (plusmerkki 1800-luku, yhdysmerkki 1900-luku ja A-kirjain 2000-luku). Asetuksenantovaltuuden säätäminen tässä tapauksessa valtioneuvostotasolle on perusteltua, koska kysymys on laajakantoisesta ja periaatteellisesti merkittävästä asiasta.

12 §. *Henkilötunnuksen korjaaminen ja muuttaminen.* Pykälässä määritellään ne tilanteet, joissa väestötietojärjestelmään talletettu henkilötunnus on mahdollista korjata tai muuttaa. Lisäksi pykälä sisältää säännökset henkilötunnuksen muuttamista koskevasta päätöksentekotoimivallasta ja hakemusmenettelystä. Erityissäännöksenä pykälä täydentäisi ja täsmentäisi rekisterinpitäjälle henkilötietolain 9 §:ssä asetettua virheettömyysvaatimusta. Väestötietolaki ei sisällä henkilötunnuksen korjaamista tai muuttamista koskevia erityissäännöksiä. Sen sijaan voimassa olevan väestötietoasetuksen 3 §:n mukaan maistraatin on annettava henkilölle viipymättä uusi henkilötunnus, jos tunnus on virheellinen. Säännös olisi siis uudistus voimassa olevaan sääntelyyn verrattuna.

Väestötietojärjestelmään talletettu henkilötunnus on pykälän 1 momentin mukaan korjattava, jos tunnus on teknisesti virheellinen tai tieto tunnukseen sisältyvästä syntymäajasta tai sukupuolesta on virheellinen. Asia voisi tulla vireille asianomaisen henkilön tai viranomaisen aloitteesta. Säännöksen mukaan korjaamisesta päättäisi se maistraatti, jonka toimialueella henkilö asuu. Maistraatin olisi varattava sille henkilölle, jota asia koskee, tai hänen lailliselle edustajalleen tilaisuus lausua mielipiteensä asiasta, jos asia olisi tullut viireille muun kuin hänen itsensä aloitteesta. Korjaamisen lopputuloksesta olisi myös aina ilmoitettava asianomaiselle henkilölle.

Teknisellä virheellä tarkoitettaisiin säännöksessä virhettä, jossa tunnus ei vastaisi tietojärjestelmän käytössä tapahtuneen teknisen virheen tai häiriön johdosta vahvistetun laskentakaavan mukaista tunnusta. Syntymäaikaa tai sukupuolietoa koskevalla virheellä tarkoitettaisiin säännöksessä sellaista asiallista virhettä, jossa rekisterimerkintä ei sitä tehtäessä tapahtuneen inhimillisen erehdyksen tai virheen johdosta vastaisi yleisesti havaittavissa olevaa todellisuutta. Kysymys olisi lähinnä kirjoitusvirheen kaltaisesta virheestä. Tällainen virhe voisi syntyä esimerkiksi siten, että todellinen syntymähetki olisi tulkittu jostakin syytä väärin tai merkitty erehdyksessä väärin asiakirjoihin. Säännös olisi tarkoitettu sovellettavaksi siten, että sen perusteella vain sellainen virhe voitaisiin korjata, jonka olemassa olosta olisi esitetty täysi näyttö.

Vaikka säännöksessä ei sitä erikseen mainitaisikaan, olisi myös vuosituhatta ilmaisevaa välimerkkiä koskeva virhe luonnollisesti mahdollista korjata säännöksen perusteella.

Pykälän 2 momentti sisältää tyhjentävät säännökset henkilötunnuksen muuttamisen edellytyksistä. Keskeisin periaate ja lähtökohta momentin säännöksiä sovellettaessa olisi, että kerran annettu henkilötunnus on tarkoitettu muuttumattomaksi ja pysyväksi. Merkittävää säännöksen soveltamisalan kannalta olisi myös se, että tunnuksen muuttamisen edellytykset on säännöksessä lueteltu tyhjentävästi. Nämä lähtökohdat huomioon ottaen säännöksen tulkinta-ala olisi hyvin suppea ja se olisi tarkoitettu sovellettavaksi vain erityisen poikkeuksellisissa tapauksissa ja silloinkin vain, jos muuttamisen perusteet olisivat aivan ilmeisesti käsillä. Momentin 1 ja 2 kohdissa tarkoitetuissa tapauksissa olisi lisäksi otettava huomioon, että tunnuksen muuttaminen olisi lähtökohtaisesti poikkeuksellinen turvaamistoimi. Sen toteuttamiselle näissä tapauksissa asetetut edellytykset olisivat objektiivisia edellytyksiä eikä sitä tulisi tehdä pelkästään henkilön subjektiivisten tunteusten perusteella.

Momentin 1 kohdan mukaan väestötietojärjestelmään talletetun henkilötunnuksen muuttaminen on mahdollista, jos se olisi ehdottoman välttämätöntä henkilön suojelemiseksi sellaisissa tilanteissa, joissa hänen terveytensä tai turvallisuutensa kohdistuu ilmeinen ja pysyvä uhka. Säännös voisi tulla sovellettavaksi esimerkiksi todistajansuojelutilanteissa.

Momentin 2 kohdan mukaan väestötietojärjestelmään talletettu henkilötunnus voidaan muuttaa, jos muu kuin henkilötunnuksen haltija olisi toistuvasti väärinkäyttänyt tunnusta ja käytöstä olisi aiheutunut merkittävää taloudellista tai muuta haittaa tunnuksen oikealle haltijalle ja henkilötunnuksen muuttamisella voitaisiin tosiasiallisesti estää väärinkäytön haitallisten seurausten jatkuminen. Muuttaminen vaatii, että kaikki säännöksessä mainitut edellytykset täyttyvät.

Lisäksi momentin 3 kohdan mukaan väestötietojärjestelmään talletettu henkilötunnus voidaan muuttaa, jos henkilö olisi transsukupuolisen sukupuolen vahvistamisesta annetun

lain mukaisesti vahvistettu vastakkaiseen sukupuoleen kuuluvaksi.

Pykälän 3 momentti sisältää säännökset muuttamista koskevasta toimivallasta rekisterihallinnossa sekä sitä koskevasta hakemusmenettelystä. Momentin ensimmäisen lauseen mukaan henkilötunnuksen muuttamisesta päättää 2 momentin 1-2 kohdassa tarkoitetuissa tapauksissa Väestörekisterikeskus ja 3 kohdassa tarkoitetussa tapauksessa transseksuaalin sukupuolen vahvistamisesta annetussa laissa tarkoitettu maistraatti. Koska henkilötunnuksen muuttaminen voisi tapahtua lähtökohtaisesti vain poikkeuksellisissa tapauksissa ja koska muuttamista koskevia tapauksia olisi tämän johdosta todennäköisesti lukumäärältään vain vähän, on päätöstoimivallan keskittäminen Väestörekisterikeskukselle, lukuun ottamatta sukupuolen vahvistamista koskevia tapauksia, perusteltua yhdenmukaisen tulkintalinjan luomiseksi ja säilyttämiseksi. Sukupuolen vahvistamista koskevilta osin toimivallan keskittäminen Väestörekisterikeskukselle ei olisi perusteltua eikä tarkoituksenmukaista, koska näissä tapauksissa ei olisi olemassa yhtä suurta vaaraa tulkintakäytäntöjen eriytymiselle kuin muissa muutostapauksissa. Päätös tunnuksen muuttamisesta on myös asiallisesti niin kiinteä osa sukupuolen vahvistamista koskevaa maistraatin toimivaltaan kuuluvaa ratkaisua, ettei niitä ole järkevää eriyttää toisistaan.

Momentin toisen lauseen mukaan on asianosaisen haettava henkilötunnuksen muuttamista kirjallisesti edellä mainitulta rekisterihallinnon viranomaiselta. Asianosainen voisi tarvittaessa valtuuttaa toisen henkilön toimimaan asianosaisen puolesta tässä asiassa. Muuttamista koskevan hakemuksen käsittelyssä tulisi noudattaa soveltuvin osin hallintolain säännöksiä. Muuttamista tulisi hakea aina kirjallisella perustellulla hakemuksella. Maistraatin tai Väestörekisterikeskuksen tulisi myös aina antaa hakemuksen johdosta tekemästään ratkaisusta kirjallinen ja valituskelppoinen hallintopäätös. Ehdotetussa säännöksessä on menettelyä koskevan yksityiskohtaisen sääntelyn tarkoituksena ollut korostaa sitä, että tunnuksen muuttaminen on poikkeuksellinen toimenpide, joka koskee keskeisesti asianomaisen henkilön henkilöllisyyden perusteita. Säännöksellä on lisäksi

tahdottu painottaa sitä, että tunnuksen muuttamisella on henkilöllisyyden määrittelyn lisäksi lukuisia vaikutuksia myös ympäröivään yhteiskuntaan.

13 §. Henkilöstä järjestelmään talletettavat tiedot. Pykälässä määritellään väestötietojärjestelmään henkilöstä talletettavat tiedot. Henkilötietolain 3 §:n 1 kohdan sisältämän yleisen määritelmän mukaan henkilötietoja ovat kaikenlaiset luonnollista henkilöä taikka hänen ominaisuuksiaan tai elinolosuhteitaan kuvaavat merkinnät, jotka voidaan tunnistaa tiettyä luonnollista henkilöä tai hänen perhettänsä tai hänen kanssaan yhteisessä taloudessa eläviä koskeviksi. Pykäläehdotuksen mukaisessa henkilötietoluettelossa mainitut tiedot olisivat kaikki tämän määritelmän mukaisia henkilötietoja.

Väestötietojärjestelmän henkilötietojen tietosisällön laajuuteen vaikuttavat ensisijassa erittäin laajan ja heterogeenisen käyttäjäkunnan tarpeet kokonaisuutena ottaen. Tässä yhteydessä eräs keskeisimpiä tarpeita on, että järjestelmään talletettuja tietoja käyttäen tulisi henkilö voida yksilöidä ja tunnistaa sekä selvittää hänen henkilö- ja perheoikeudellinen asemansa ja toimintakelpoisuutensa. Merkittäviä lisäyksiä tai poistoja väestötietojärjestelmän nykyisiin henkilötietoihin ei pykälässä esitetä tehtäväksi. Uutena henkilöä koskevana tietona järjestelmään ehdotettaisiin kuitenkin lisättäväksi transseksuaalin sukupuolen vahvistamista koskeva tieto. Järjestelmän henkilötietoja koskeva tietosisältö täydentyisi lisäksi ehdotetun lain 17 §:ssä säädetyillä tiedoilla, joista osa koskisi ainakin välillisesti myös henkilöä tai hänen ominaisuuksiaan.

Pykälän 1 momentti sisältää väestötietojärjestelmään talletettavista henkilötiedoista yksityiskohtaisen ja kattavan tieto- tai tietoryhmätasaisen luettelon. Kaikista järjestelmään talletettavista henkilötiedoista ei olisi henkilötietojen suojan kannalta perusteltua eikä toiminnan järjestämisen ja ohjauksen kannalta tarkoituksenmukaistakaan säätää laissa tietotasoisesti, vaan tietoryhmätasoinen sääntely olisi riittävä taso. Viimeksi mainitussa tapauksessa määriteltäisiin pykälän 2 momentin mukaan valtioneuvoston asetuksella tarkemmin tietoryhmien yksityiskohtainen asiasisältö. Säännöksen mukaan rekiste-

röinnin kohteina olevista henkilöistä tallettaisiin lähtökohtaisesti kaikki luettelossa mainitut tiedot. Rekisteröinnin kohteena olevat henkilöt on määritelty ehdotetun lain 7 §:ssä. Momentin 1-21 kohdissa mainitut henkilötiedot olisivat ehdotetun lain 18 §:n mukaan julkisesti luotettavia tietoja

Momentin 1 kohdan mukaan väestötietojärjestelmään talletetaan henkilön täydellinen nimi. Nimellä tarkoitettaisiin henkilön virallisesti vahvistettuja etu-, suku-, väli- ja muita nimiä. Järjestelmään voitaisiin tallettaa myös kutsumanimenä se henkilön virallisesti vahvistetuista etunimistä, jota hän itse käyttää ensisijaisena etunimenä. Merkintä kutsumanimestä tehtäisiin henkilön oman ilmoituksen mukaisesti.

Momentin 2 kohdan mukaan väestötietojärjestelmään talletetaan ehdotetun lain 11 §:ssä tarkoitettu henkilötunnus sekä 63 §:ssä tarkoitettu tekninen tunnistetieto ja sähköinen asiointitunnus. Sääntely täyttäisi tältä osin EU:n tietosuojadirektiivin 8 artiklan 7 kohdassa tarkoitettua velvoitteen, jonka mukaan jäsenvaltioiden on määriteltävä ne olosuhteet, joiden vallitessa henkilönumeroa tai muuta yleistä tunnistetta voidaan käsitellä. Ulkomaisten henkilönumeroiden tallettamisesta väestötietojärjestelmään säädettäisiin ehdotetun lain 17 §:n 1 momentin 1 kohdassa. Ehdotetun lain 43 § sisältää tunnuksen luovuttamista koskevat yksityiskohtaiset säännökset. Henkilön yksilöinnin lisäksi henkilötunnus olisi tarpeellinen toimintakelpoisuuden sekä perhe- ja sukulaisuussuhteiden hallintaa ja selvittämistä varten.

Momentin 3 kohdan mukaan väestötietojärjestelmään talletetaan henkilön kotikunta ja siellä oleva asuinpaikka, tilapäinen asuinpaikka sekä sellaiset tiedot kiinteistöstä, rakennuksesta ja huoneistosta, jotka yksilöivät henkilön kotikunnan ja siellä olevan asuinpaikan. Kotikuntaa ja asuinpaikkaa koskevat tiedot määräytyisivät kotikuntalain (201/1994) säännösten perusteella. Säännökseen sisältyvä rajausta koskisi vain järjestelmään talletettävien tietojen laajuutta eikä sillä olisi tarkoitus rajoittaa näiden tietojen muuta käyttöä ja luovutusta.

Momentin 4 kohdan mukaan väestötietojärjestelmään talletetaan rekisteröinnin kohteena olevan henkilön vanhempien täydelliset

nimet ja henkilötunnukset. Vanhemmuudella tarkoitettaisiin sekä biologista että adoptiovanhemmuutta. Nimellä tarkoitettaisiin henkilön virallisesti vahvistettuja etu-, suku-, väli- ja muita nimiä. Henkilön yksilöinnin lisäksi säännöksessä mainitut tiedot olisivat tarpeellisia perhe- ja sukulaisuussuhteiden hallintaa ja selvittämistä varten. Jos henkilön vanhemmalla ei olisi suomalaista henkilötunnusta, voitaisiin ehdotetun lain 17 §:n mukaan tämän sijasta järjestelmään tallettaa tieto hänen ulkomaisesta henkilönumerosta.

Momentin 5 kohdan mukaan väestötietojärjestelmään talletetaan henkilön siviilisääty sekä tieto avioliiton solmimisesta ja purkautumisesta tai parisuhteen rekisteröinnistä ja rekisteröidyn parisuhteen purkautumisesta. Siviilisäädylle tarkoitettaisiin tietoa siitä, onko henkilö naimaton, naimisissa, eronnut tai leski sekä vastaavia rekisteröityä parisuhdetta koskevia tietoja. Avioliiton tai rekisteröidyn parisuhteen solmimista ja purkautumista koskeva tieto sisältäisi myös tiedon toimenpiteen ajankohdasta ja toteuttamistavasta. Viimeksi mainitulla tarkoitettaisiin tietoa siitä, onko avioliitto solmittu siviili- tai kirkkolisessa vihkimisessä. Jos ulkomaan kansalaisen siviilisäätytietoa ei voitaisi yksittäistapauksessa riittävän luotettavasti selvittää, voitaisiin järjestelmään poikkeuksellisesti tehdä myös merkintä, että henkilön siviilisääty on tuntematon.

Momentin 6 kohdan mukaan väestötietojärjestelmään talletetaan rekisteröinnin kohteena olevan henkilön aviopuolison tai rekisteröidyn parisuhteen toisen osapuolen täydellinen nimi ja henkilötunnus. Nimellä tarkoitettaisiin henkilön virallisesti vahvistettuja etu-, suku-, väli- ja muita nimiä. Henkilön yksilöinnin lisäksi säännöksessä mainitut tiedot olisivat tarpeellisia perhe- ja sukulaisuussuhteiden hallintaa ja selvittämistä varten. Jos henkilöllä ei olisi suomalaista henkilötunnusta, voitaisiin ehdotetun lain 17 §:n mukaan tämän sijasta järjestelmään tallettaa tieto asianomaisen henkilön ulkomaisesta henkilönumerosta.

Momentin 7 kohdan mukaan väestötietojärjestelmään talletetaan rekisteröinnin kohteena olevan henkilön lasten täydelliset nimet ja henkilötunnukset. Nimellä tarkoitettaisiin henkilön virallisesti vahvistettuja etu-, suku-,

väli- ja muita nimiä. Henkilön yksilöinnin lisäksi säännöksessä mainitut tiedot olisivat tarpeellisia perhe- ja sukulaisuussuhteiden hallintaa ja selvittämistä varten. Jos lapsella ei olisi suomalaista henkilötunnusta, voitaisiin ehdotetun lain 17 §:n mukaan tämän sijasta järjestelmään tallettaa tieto hänen ulkomaisesta henkilönumerosta.

Momentin 8 kohdan mukaan väestötietojärjestelmään talletetaan rekisteröinnin kohteena olevan lapsen ja vanhemman perheoikeudellista asemaa koskevat tiedot. Perheoikeudellisella asemalla tarkoitettaisiin tietoa siitä, onko lapsi syntynyt avioliitossa vai avioliiton ulkopuolella sekä perustuuko isyys isyyslain (700/1975) mukaiseen isyysolettamaan vai isyyden vahvistamiseen.

Momentin 9 kohdan mukaan väestötietojärjestelmään talletetaan rekisteröinnin kohteena olevan lapsen huoltoa ja sen sisältöä koskevat tiedot. Säännöksessä mainituilla tiedoilla tarkoitettaisiin lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta annetun lain (361/1983) mukaisesti määräytyvää huoltoa, sen pääasiallista sisältöä ja huoltajia koskevia tietoja. Säännös olisi sovellettavissa myös maahanmuuttajien kotouttamisesta ja turvapaikanhakijoiden vastaanotosta annetun lain (493/1999) 31 §:n 1 momentissa tarkoitettujen lapsen edustajaa koskevien tietojen tallettamiseen väestötietojärjestelmään. Säännös olisi tarpeellinen perhe- ja sukulaisuussuhteiden hallintaa ja selvittämistä varten.

Momentin 10 kohdan mukaan väestötietojärjestelmään talletetaan rekisteröinnin kohteena olevaan henkilöön liittyvät vahvistettua ottolapsisuhdetta koskevat tiedot. Säännös täydentäisi momentin 4 kohdan mukaisia tietoja. Säännöksessä mainituilla tiedoilla tarkoitettaisiin lapseksiottamisesta annetussa laissa (153/1985) tarkoitettuja tietoja siitä, että ottolapsisuhde on ottolapsen ja ottovanhemman tai -vanhempien välille vahvistettu sekä tietoa siitä milloin ja miten vahvistaminen on tapahtunut. Säännös olisi tarpeellinen perhe- ja sukulaisuussuhteiden hallintaa ja selvittämistä varten. Järjestelmässä säilyisi kuten nytkin tieto lapsen biologisesta vanhemmasta tai vanhemmista. Lapseksiottamisen oikeusvaikutuksista säädetään edellä mainitun lain 12-15 §:ssä. Lähtökohtaisesti oikeusvaikutukset ovat samat kuin lapsen ja

vanhemman välisessä biologisessa suhteessa. Ottolapsisuhdetta koskevat tiedot ovat henkilötietolain 11 §:n 6 kohdan mukaan arkaluonteisia henkilötietoja, joiden käsittelyä koskevat erityiset rajoitukset. Ottolapsisuhdetietojen salassapitoa koskevat myös julkisuuslain 24 §:n 1 momentin 32 kohdan säännökset. Näiden tietojen luovuttamista väestötietojärjestelmästä koskevat rajoitukset ilmenisivät ehdotetun lain 38 §:stä. Säännös olisi tarpeellinen perhe- ja sukulaisuussuhteiden hallintaa ja selvittämistä varten.

Momentin 11 kohdan mukaan väestötietojärjestelmään talletetaan rekisteröinnin kohteena olevaan henkilöön liittyvät toimintakelpoisuuden rajoittamista, edunvalvontaa ja edunvalvontavaltuutusta koskevat tiedot sekä edunvalvojan tai valtuutetun yksilöintitiedot. Säännöksessä mainituilla tiedoilla tarkoitettaisiin holhoustoimesta annetussa laissa (442/1999) sekä edunvalvontavaltuutuksesta annetussa laissa (648/2007) tarkoitettuja perustietoja. Säännös olisi tarpeellinen henkilön toimintakelpoisuuden ja sitä koskevien rajoitusten selvittämistä ja hallintaa varten esimerkiksi hänen tehdessään oikeustoimia.

Momentin 12 kohdan mukaan väestötietojärjestelmään talletetaan rekisteröinnin kohteena olevan lapsen huostaanottoa koskevat tiedot. Tällä tarkoitettaisiin lastensuojelulain (417/2007) 9 luvussa tarkoitettua huostaanottoa. Henkilön saamia sosiaalihuollon palveluja ja tukitoimia koskeva tieto on henkilötietolain 11 §:n 6 kohdan mukaan arkaluonteinen henkilötieto, jonka käsittelyä koskevat erityiset rajoitukset. Näiden tietojen luovuttamista väestötietojärjestelmästä koskevat rajoitukset ilmenisivät ehdotetun lain 39 §:stä.

Momentin 13 kohdan mukaan väestötietojärjestelmään talletetaan rekisteröinnin kohteena olevan henkilön syntymäkotikunta tai syntymäpaikka ja syntymävaltio. Syntymäkotikunnalla tarkoitettaisiin sitä kuntaa, jossa asianomaisen henkilön äidillä oli kotikunta henkilön syntymän hetkellä. Väestötietojärjestelmään voitaisiin tallettaa myös tieto henkilön syntymäpaikasta, jos henkilöllä ei olisi suomalaista syntymäkotikuntaa tai henkilö on ulkomaan kansalainen. Syntymäpaikka voitaisiin suomalaisen syntymäkotikunnan lisäksi tallettaa myös sellaiselle Suomen kansalaiselle, joka on syntynyt ulkomailla. Syn-

tymävaltiolla tarkoitettaisiin sitä valtiota, joka on tosiasiallisesti ollut olemassa henkilön syntymän ajankohtana. Nämä tiedot olisivat tarpeelliset henkilön yksilöintiä varten.

Momentin 14 kohdan mukaan väestötietojärjestelmään talletetaan tieto rekisteröinnin kohteena olevan henkilön Suomen tai ulkomaan kansalaisuudesta. Ulkomaan kansalaisuuden osalta säännös koskisi sekä ulkomalaisia että myös niitä suomalaisia henkilöitä, joilla on Suomen kansalaisuuden lisäksi yksi tai useampia ulkomaan kansalaisuuksia. Käytännössä ulkomaan kansalaisuutta osoittavaksi tiedoksi talletettaisiin järjestelmään tieto siitä valtiosta, jonka kansalaisena asianomaista henkilöä pidetään esimerkiksi hänen esittämänsä passin tai muun matkustusasiakirjan perusteella. Tämä perustuu siihen, että Suomen viranomaisilla ei ole toimivaltaa määrittellä eikä aina mahdollisuuttakaan selvittää luotettavasti henkilön voimassa olevaa ulkomaan kansalaisuutta. Jos ulkomaalaisen henkilön kansalaisuutta ei voitaisi yksittäistapauksessa riittävän luotettavasti selvittää, voitaisiin järjestelmään poikkeuksellisesti tehdä merkintä, että henkilön kansalaisuus on tuntematon.

Momentin 15 kohdan mukaan väestötietojärjestelmään talletetaan rekisteröinnin kohteena olevaan henkilöön liittyvä transsukupuolisuuden sukupuolen vahvistamista koskeva tieto (transsukupuolisuus). Tällä tarkoitettaisiin transsukupuolisuuden vahvistamisesta annetussa laissa (563/2002) tarkoitettua tietoa siitä, että henkilö on vahvistettu kuuluvaksi vastakkaiseen sukupuoleen kuin mihin hänet on aiemmin väestötietojärjestelmään merkitty. Käytännössä tämä tarkoittaisi myös sitä, että tämän tiedon lisäksi ainakin kyseisen henkilön etunimiä ja henkilötunnusta koskevissa väestötietojärjestelmän tiedoissa tapahtuisi muutoksia. Järjestelmässä säilytetäisiin edelleen myös ennen muutosta henkilöllä olleet henkilötiedot. Seksuaalista suuntautumista tai käyttäytymistä koskeva tieto on henkilötietolain 11 §:n 5 kohdan ja henkilöön kohdistuneita hoitotoimenpiteitä tai niihin verrattavia toimenpiteitä koskeva tieto on lain 11 §:n 4 kohdan mukaan arkaluonteinen henkilötieto, jonka käsittelyä koskevat erityiset rajoitukset. Näiden tietojen luovuttamista väestötietojärjestelmästä koskevat rajoitukset

ilmenisivät ehdotetun lain 40 §:stä. Tässä tarkoitettut tiedot olisivat tarpeelliset henkilön yksilöintiä ja henkilöllisyyden selvittämistä ja hallintaa varten.

Momentin 16 kohdan mukaan väestötietojärjestelmään talletetaan rekisteröinnin kohteena olevan henkilön kuolinaikaa tai kuolleeksi julistamisaikaa koskeva tieto. Kuoleman ja sen ajankohdan selvittämistä koskevat säännökset sisältyvät kuolemansyyn selvittämisestä annettuun lakiin (459/1973) ja asetukseen (948/1973) sekä kuolleeksi julistamisesta annettuun lakiin (127/2005). Jos henkilö on kuollut ulkomailla, voitaisiin kuolintieto tallettaa väestötietojärjestelmään esimerkiksi Suomen ulkomaan edustuston tai ulkomaan viranomaisen antaman ilmoituksen tai todistuksen perusteella.

Momentin 17 kohdan mukaan väestötietojärjestelmään talletetaan rekisteröinnin kohteena olevaan henkilöön liittyvät paikallista rekisteriviranomaista koskevat tiedot. Paikallisella rekisteriviranomaisella tarkoitettaisiin asianomaisen henkilön kotikunnan ja asuinpaikan mukaan määräytyvää maistraattia.

Momentin 18 kohdan mukaan väestötietojärjestelmään talletetaan rekisteröinnin kohteena olevaa henkilöä koskevat vaalien ja kansanäänestysten toimittamista varten tarvittavat tiedot ääni- ja äänestys-oikeudesta. Säännöksessä tarkoitettuja tietoja olisivat ainakin tieto henkilön vaalipiiristä ja äänestysalueesta sekä europarlamenttivaaleja koskeva tieto siitä, onko Suomen kansalainen ilmoittautunut äänioikeutetuksi toisessa EU-maassa tai onko Suomessa asuva toisen EU-maan kansalainen ilmoittautunut äänioikeutetuksi Suomessa. Säännökseen sisältyvä rajausta koskisi vain järjestelmään talletettavien vaalitietojen laajuutta eikä sillä olisi tarkoitus rajoittaa näiden tietojen muuta käyttöä ja luovutusta.

Momentin 19 kohdan mukaan väestötietojärjestelmään talletetaan tieto rekisteröinnin kohteena olevan henkilön jäsenyydestä uskonnonvapauslaissa (453/2003) tarkoitettussa uskonnollisessa yhdyskunnassa. Jos henkilöllä olisi useampia jäsenyyksiä eri uskonnollisissa yhdyskunnissa, voitaisiin tieto näistä kaikista tallettaa järjestelmään. Säännöksessä tarkoitettuja yhdyskuntia olisivat evankelisluterilainen kirkko ja ortodoksinen kirkko-

kunta sekä uskonnonvapauslain 2 luvun mukaisesti rekisteröityneet uskonnolliset yhdyskunnat. Jos yhdyskunta olisi jakautunut seurakuntiin, voitaisiin tällaisessa tapauksessa väestötietojärjestelmään tallettaa myös tieto asianomaisesta seurakunnasta. Uskonnollista vakaumusta koskeva tieto on henkilötietolain 11 §:n 2 kohdan mukaan arkaluonteinen henkilötieto, jonka käsittely koskevat erityiset rajoitukset. Näiden tietojen luovuttamista koskevat rajoitukset ilmenisivät ehdotetun lain 42 §:stä.

Momentin 20 kohdan mukaan väestötietojärjestelmään talletetaan rekisteröinnin kohteena olevan henkilön ilmoittama äidinkieli ja asiointikieli. Tiedot talletettaisiin järjestelmään henkilön itsensä antaman ilmoituksen mukaisina. Käytännössä tämä tarkoittaisi sitä, ettei niiden luotettavuutta ja ajantasaisuutta varmistettaisi mitenkään viranomaisen toimesta. Jos henkilö käyttäisi äidinkielenään viittomakieltä, olisi myös tieto tästä mahdollista tarvittaessa tallettaa järjestelmään. Asiointikielillä tarkoitettaisiin säännöksessä tietoa siitä, käyttääkö henkilö, jonka äidinkieli on muu kuin suomi tai ruotsi, suomea vai ruotsia asioidessaan viranomaisten kanssa.

Momentin 21 kohdan mukaan väestötietojärjestelmään talletetaan rekisteröinnin kohteena olevaa henkilöä koskevat henkilötietolain ja ehdotetun lain nojalla ilmoitetut rajoitukset luovuttaa väestötietojärjestelmään tietoja. Tällä tarkoitettaisiin henkilötietolain 30 §:ssä säädetyn kielto-oikeuden mukaisesti ilmoitettuja ja ehdotetun lain 35 ja 36 §:ssä säädettyjä käsittelyrajoituksia.

Lisäksi momentin 22 kohdan mukaan väestötietojärjestelmään talletetaan henkilön ilmoittama postiosoite ja muu yhteystieto sekä ammatti. Tiedot talletettaisiin järjestelmään henkilön itsensä antaman ilmoituksen mukaisina. Käytännössä tämä tarkoittaisi sitä, ettei niiden luotettavuutta ja ajantasaisuutta varmistettaisi mitenkään viranomaisen toimesta. Postiosoite voisi olla myös muu kuin henkilön vakinaisen tai tilapäisen asuinpaikan osoite. Muulla yhteystiedolla tarkoitettaisiin esimerkiksi ulkomaista koti- tai asuinmaan osoitetta, sähköpostiosoitetta ja puhelinnumeroa.

Pykälän 2 momentin mukaan järjestelmään talletettavien henkilötietojen ja niitä koskevi-

en lisäysten, muutosten ja korjausten tallettamisesta sekä tietojen yksityiskohtaisesta sisällöstä annetaan tarkempia säännöksiä valtioneuvoston asetuksella. Asetuksenantovaltuuden säätäminen valtioneuvostotasolle on tässä tapauksessa perusteltua, koska järjestelmän asiallista tietosisältöä koskevat kysymykset ovat laajakantoisia ja periaatteellisesti merkittäviä asioita. Väestörekisterikeskus voisi ehdotetun lain 4 §:n 2 momentin perusteella antaa maistraateille ja muille järjestelmän tietojen ylläpitoon osallistuville tahoille tarvittaessa tarkempia ohjeita väestötietojärjestelmän tietojen sisällön teknisistä ominaisuuksista ja toteuttamistavoista. Lisäyksiä, muutoksia ja korjauksia koskevien tietojen käsittely olisi tarpeellista henkilön yksilöintiä sekä perheoikeudellisen aseman ja toimintakelpoisuuden selvittämistä ja hallintaa varten.

14 §. Kiinteistöistä järjestelmään tallettavat tiedot. Pykälässä määritellään väestötietojärjestelmään kiinteistöistä ja muusta rekisteriyksiköstä tallettavat tiedot. Näistä tallettaisiin väestötietojärjestelmään vain suppeat perustiedot, koska kiinteistöjä ja muita rekisteriyksiköitä, niiden saantoja ja lainhuutoja sekä ominaisuuksia koskevat tiedot ovat yksityiskohtaisesti ja kattavasti rekisteröity oikeusministeriön, Maanmittauslaitoksen ja kuntien kiinteistöviranomaisten ylläpitämiin kiinteistötietoja sisältäviin rekistereihin ja tietojärjestelmiin. Kiinteistöjä koskevien suppeiden perustietojen tallettaminen väestötietojärjestelmään on ehdoton edellytys, jotta järjestelmään talletettavien ja jo talletettujen henkilöiden osoitetietojen eheys (luotettavuus ja ajantasaisuus) voidaan pitää yllä ja laadultaan riittävän korkeatasoisena. Väestötietojärjestelmässä kiinteistötietoja tarvitaan myös rakennus- ja huoneistotietojen hallintaa ja ylläpitämistä varten. Ehdotetussa säännöksessä tarkoitettut tiedot ovat tarpeellisia myös väestötietojärjestelmästä annettavassa tietopalvelussa.

Ehdotetun lain 7 §:n 1 momentin 3 kohdan mukaan tiedot kiinteistöistä ja muista rekisteriyksiköistä talletetaan väestötietojärjestelmään vain, jos niitä koskevia tietoja tarvitaan järjestelmän henkilö-, rakennus- tai huoneistotietojen käsittelemisessä. Kiinteistöillä ja muulla rekisteriyksiköllä tarkoitettaisiin py-

kälässä kiinteistönmuodostamislain (554/1995) 2 §:ssä ja kiinteistörekisterilain (392/1985) 2 §:ssä mainittuja kiinteistöyksiköitä. Käytännössä tämä tarkoittaa sitä, että rakentamattomia kiinteistöjä ja muita rekisteriyrksiköitä koskevia tietoja ei talletettaisi väestötietojärjestelmään.

Pykälän 1 momentti sisältää väestötietojärjestelmään talletettavista kiinteistötiedoista yksityiskohtaisen ja kattavan tieto- tai tietoryhmätasaisen luettelon. Kaikista järjestelmään talletettavista kiinteistötiedoista ei olisi henkilötietojen suojan kannalta perusteltua eikä toiminnan järjestämisen ja ohjauksen kannalta tarkoituksenmukaistakaan säätää laissa tietotasoisesti, vaan tietoryhmätasoinen sääntely olisi riittävä. Viimeksi mainitussa tapauksessa määriteltäisiin pykälän 2 momentin mukaan asetuksella tarkemmin tietoryhmien yksityiskohtainen asiasisältö. Säännöksen mukaan rekisteröinnin kohteena olevista kiinteistöistä ja muista rekisteriyrksiköistä talletettaisiin lähtökohtaisesti kaikki luettelossa mainitut tiedot. Rekisteröinnin kohteena olevat kiinteistöt ja muut rekisteriyrksiköt on määritelty ehdotetun lain 7 §:ssä. Säännöksessä mainituilla tiedoilla ei olisi ehdotetun lain 18 §:n mukaan julkista luotettavuutta.

Momentin 1 kohdan mukaan väestötietojärjestelmään talletetaan rekisteröinnin kohteina olevista kiinteistöistä ja muista rekisteriyrksiköistä kiinteistötunnus tai muu kiinteistön tai rekisteriyrksikön yksilöivä tunnistetieto.

Lisäksi momentin 2 kohdan mukaan väestötietojärjestelmään talletetaan rekisteröinnin kohteina olevista kiinteistöistä ja muista rekisteriyrksiköistä omistajan ja haltijan täydellinen nimi ja henkilötunnus tai syntymäaika taikka yritys- ja yhteisötunnus sekä omistajan ja haltijan osoite tai muut yhteystiedot. Jos omistajalla tai haltijalla ei olisi suomalaista henkilötunnusta, voitaisiin ehdotetun lain 17 §:n mukaan tämän sijasta järjestelmään tallettaa tieto asianomaisen henkilön ulkomaisesta henkilönumerosta. Osoitteella tarkoitettaisiin ensisijaisesti omistajan tai haltijan vakinaisen asuinpaikan tai pääasiallisen toimipaikan osoitetta. Muulla yhteystiedolla tarkoitettaisiin esimerkiksi ulkomaista osoitetta, sähköpostiosoitetta ja puhelinnumeroa.

Pykälän 2 momentin mukaan väestötietojärjestelmään talletettavien kiinteistötietojen ja niitä koskevien lisäysten, muutosten ja korjausten tallettamisesta sekä tietojen yksityiskohtaisesta sisällöstä annetaan tarkempia säännöksiä valtioneuvoston asetuksella. Asetuksenantovaltuuden säätäminen valtioneuvostotasolle on tässä tapauksessa perusteltua, koska järjestelmän asiallista tietosisältöä koskevat kysymykset ovat laajakantoisia ja periaatteellisesti merkittäviä asioita. Väestörekisterikeskus voisi ehdotetun lain 4 §:n 2 momentin perusteella antaa maistraateille ja muille järjestelmän tietojen ylläpitoon osallistuville tahoille tarvittaessa tarkempia ohjeita väestötietojärjestelmän tietojen sisällön teknisistä ominaisuuksista ja toteuttamistavoista. Lisäyksiä, muutoksia ja korjauksia koskevien tietojen käsittely on tarpeellista kiinteistön ja muun rekisteriyrksikön yksilöintiä ja sitä koskevien tietojen hallintaa varten.

15 §. Rakennuksesta järjestelmään tallettavat tiedot. Pykälässä määritellään väestötietojärjestelmään rakennushankkeesta ja rakennuksesta tallettavat tiedot. Rakennushankkeella ja rakennuksella tarkoitettaisiin sellaista maankäyttö- ja rakennuslaissa (132/1999) tarkoitettua rakennuksen rakentamista tai rakennuksen ominaisuuksia muuttavaa toimenpidettä, joka edellyttää mainitussa laissa tarkoitettua rakennuslupaa. Rakennushankkeeksi voitaisiin kuitenkin ehdotetun säännöksen sanamuodon mukaan katsoa tarvittaessa myös sellaiset rakennushankkeet, jotka eivät edellytä varsinaista rakennuslupaa.

Ehdotettu pykälä ei sisällä rakennushanketta tai rakennusta koskevia tietosisällöllisiä muutoksia voimassa olevaan lainsäädäntöön verrattuna. Rakennushankkeista, rakennuksista ja niiden ominaisuuksista talletettaisiin väestötietojärjestelmään varsin yksityiskohtaiset tiedot kuten nytkin. Väestötietojärjestelmässä rakennustietoja tarvitaan henkilöiden osoitetietojen ylläpitämistä varten, mutta niillä olisi myös käyttöä väestötietojärjestelmän tietopalvelutoiminnassa esimerkiksi luovutettaessa tietoja tilastotuotantoa, rakennusvalvontaa, karttatotuotantoa sekä suunnittelua varten.

Pykälän 1 momentti sisältää väestötietojärjestelmään talletettavista rakennustiedoista

yksityiskohtaisen ja kattavan tieto- tai tietoryhmätasaisen luettelon. Kaikista järjestelmään tallettavista rakennustiedoista ei olisi henkilötietojen suojan kannalta perusteltua eikä toiminnan järjestämisen ja ohjauksen kannalta tarkoituksenmukaistakaan säätää laissa tietotasoisesti, vaan tietoryhmätasoinen sääntely olisi riittävä. Viimeksi mainitussa tapauksessa määriteltäisiin pykälän 2 momentin mukaan asetuksella tarkemmin tietoryhmien yksityiskohtainen asiasisältö. Säännöksen mukaan rekisteröinnin kohteena olevasta rakennushankkeesta ja rakennuksesta talletettaisiin lähtökohtaisesti kaikki luettelossa mainitut tiedot. Rekisteröinnin kohteena olevat rakennushankkeet ja rakennukset olisi määritelty ehdotetun lain 7 §:ssä. Säännöksessä mainituilla tiedoilla ei olisi ehdotetun lain 18 §:n mukaan julkista luotettavuutta.

Momentin 1 kohdan mukaan väestötietojärjestelmään talletetaan rekisteröinnin kohteena olevasta rakennushankkeesta ja rakennuksesta rakennustunnus tai muu rakennushankkeen tai rakennuksen yksilöivä tunnistetieto. Ehdotetun lain 80 §:n 2 kohdan mukaan säännöksessä mainitun siirtymäajan kuluessa väestötietojärjestelmään talletetuille rakennuksille annettaisiin nykyisin käytössä olevan rakennustunnuksen rinnalle niin sanottu pysyvä rakennustunnus.

Momentin 2 kohdan mukaan väestötietojärjestelmään talletetaan rekisteröinnin kohteena olevasta rakennushankkeesta ja rakennuksesta omistajan tai haltijan henkilötunnus, yritys- ja yhteisötunnus tai täydellinen nimi ja syntymäaika sekä osoite tai muut yhteystiedot. Jos omistajalla tai haltijalla ei olisi suomalaista henkilötunnusta, voitaisiin ehdotetun lain 17 §:n mukaan tämän sijasta järjestelmään tallettaa tieto asianomaisen henkilön ulkomaisesta henkilönumerosta. Osoitteella tarkoitettaisiin ensisijaisesti omistajan tai haltijan vakinaisen asuinpaikan tai pääasiallisen toimipaikan osoitetta. Muulla yhteystiedolla tarkoitettaisiin esimerkiksi ulkomaista osoitetta, sähköpostiosoitetta ja puhelinnumeroa.

Momentin 3 kohdan mukaan väestötietojärjestelmään talletetaan rekisteröinnin kohteina olevista rakennushankkeista ja rakennuksista koordinaatit, osoite, käyttötarkoitus, valmis-

tumisvuosi, kerrosluku, huoneistoala, tilavuus ja äänestysalue.

Lisäksi momentin 4 kohdan mukaan väestötietojärjestelmään talletetaan rekisteröinnin kohteena olevaa rakennushanketta ja rakennusta, sen rakenteita ja ominaisuuksia kuvaavat muut tiedot. Nämä tiedot on tarkoitus täsmentää tietotasoisesti pykälän 2 momentin perusteella annettavalla asetuksella.

Pykälän 2 momentin mukaan väestötietojärjestelmään talletettavien rakennustietojen ja niitä koskevien lisäysten, muutosten ja korjausten tallettamisesta sekä tietojen yksityiskohtaisesta sisällöstä annetaan tarkempia säännöksiä valtioneuvoston asetuksella. Asetuksenantovaltuuden säätäminen valtioneuvostotasolle on tässä tapauksessa perusteltua, koska järjestelmän asiallista tietosisältöä koskevat kysymykset ovat laajakantoisia ja periaatteellisesti merkittäviä asioita. Väestörekisterikeskus voisi ehdotetun lain 4 §:n 2 momentin perusteella antaa maistraateille ja muille järjestelmän tietojen ylläpitoon osallistuville tahoille tarvittaessa tarkempia ohjeita väestötietojärjestelmän tietojen sisällön teknisistä ominaisuuksista ja toteuttamistavoista. Lisäyksiä, muutoksia ja korjauksia koskevien tietojen käsittely on tarpeellista rakennushankkeen ja rakennuksen yksilöintiä ja sitä koskevien tietojen hallintaa varten.

16 §. Huoneistosta järjestelmään tallettavat tiedot. Pykälässä määritellään väestötietojärjestelmään asuin- ja toimitilahuoneistosta tallettavat tiedot. Huoneistotietojen tallettamisen osalta ei ehdotuksessa esitetä muutoksia nyt voimassa olevaan tietosisältöön. Huoneistoista ja niiden ominaisuuksista talletettaisiin väestötietojärjestelmään varsin yksityiskohtaiset tiedot kuten nytkin. Väestötietojärjestelmässä huoneistotietoja tarvitaan henkilöiden osoitetietojen ylläpitämistä varten, mutta niillä olisi myös käyttöä väestötietojärjestelmän tietopalvelutoiminnassa esimerkiksi luovutettaessa tietoja tilastotuotantoa, rakennusvalvontaa sekä suunnittelua varten.

Pykälän 1 momentti sisältää väestötietojärjestelmään tallettavista asuin- ja toimitilahuoneistoista koskevista tiedoista yksityiskohtaisen ja kattavan tieto- tai tietoryhmätasaisen luettelon. Säännöksessä asuinhuoneistolla tarkoitettaisiin huoneistoa, jota pääasialli-

sesti käytettäisiin asumistarkoituksiin. Toimitilahuoneistolla säännöksessä tarkoitettaisiin liike- tai konttorihuoneistoa, jonka pääasiallinen käyttötarkoitus olisi toimia viranomaisen, yrityksen tai yhteisön toimitilana. Kaikista järjestelmään tallettavista rakennustiedoista ei olisi henkilötietojen suojan kannalta perusteltua eikä toiminnan järjestämisen ja ohjauksen kannalta tarkoituksenmukaistakaan säätää laissa tietotasoisesti, vaan tietoryhmätasoinen sääntely olisi riittävä. Viimeksi mainitussa tapauksessa määriteltäisiin pykälän 2 momentin mukaan asetuksella tarkemmin tietoryhmien yksityiskohtainen asiasisältö. Säännöksen mukaan rekisteröinnin kohteina olevista huoneistoista tallettaisiin lähtökohtaisesti kaikki luettelossa mainitut tiedot. Rekisteröinnin kohteena olevat huoneistot on määritelty ehdotetun lain 7 §:ssä. Säännöksessä mainituilla tiedoilla ei olisi ehdotetun lain 18 §:n mukaan julkista luotettavuutta.

Momentin 1 kohdan mukaan väestötietojärjestelmään talletetaan rekisteröinnin kohteena olevasta asuin- ja toimitilahuoneistosta huoneistotunnus tai muu huoneiston yksilöivä tunnistetieto.

Momentin 2 kohdan mukaan väestötietojärjestelmään talletetaan rekisteröinnin kohteena olevasta asuin- ja toimitilahuoneistosta huoneistoa ja sen ominaisuuksia kuvaavat tiedot. Nämä tiedot on tarkoitus tämentää tietotasoisesti pykälän 2 momentin perusteella annettavalla asetuksella.

Momentin 3 kohdan mukaan väestötietojärjestelmään talletetaan rekisteröinnin kohteena olevasta asuinhuoneistosta huoneiston hallintaperustetta ja käytössäoloa koskevat tiedot. Säännös koskisi vain asuinhuoneistoja. Sen perusteella voitaisiin järjestelmään tallettaa muun muassa huoneiston hallintaperuste, jonka muuttaja on kotikuntalain 7 a §:n 3 momentin mukaan velvollinen ilmoittamaan muuttoilmoituksella. Käytössäoloa koskevalla tiedolla tarkoitettaisiin tietoa siitä, mikä on huoneiston pääasiallinen käyttötarkoitus, mutta myös esimerkiksi tietoa siitä, että huoneisto on tyhjillään. Säännöksessä tarkoitettut tiedot on tarkoitus tämentää tietotasoisesti pykälän 2 momentin perusteella annettavalla asetuksella.

Momentin 4 kohdan mukaan väestötietojärjestelmään talletetaan rekisteröinnin kohteena olevasta toimitilahuoneistosta huoneiston omistajan tai haltijan henkilötunnus, yritys- ja yhteisötunnus tai

täydellinen nimi ja syntymäaika sekä osoite tai muu yhteystieto. Säännös koskisi vain toimitilahuoneistoja. Jos omistajalla tai haltijalla ei olisi suomalaista henkilötunnusta, voitaisiin ehdotetun lain 17 §:n mukaan tämän sijasta järjestelmään tallettaa tieto asianomaisen henkilön ulkomaisesta henkilönumerosta. Osoitteella tarkoitettaisiin ensisijaisesti omistajan tai haltijan vakinaisen asuinpaikan tai pääasiallisen toimipaikan osoitetta. Muulla yhteystiedolla tarkoitettaisiin esimerkiksi ulkomaista osoitetta, sähköpostiosoitetta ja puhelinnumeroa.

Pykälän 2 momentin mukaan väestötietojärjestelmään talletettavien huoneistotietojen ja niitä koskevien lisäysten, muutosten ja korjausten tallettamisesta sekä tietojen yksityiskohtaisesta sisällöstä annetaan tarkempia säännöksiä valtioneuvoston asetuksella. Asetuksenantovaltuuden säätäminen valtioneuvostotasolle on tässä tapauksessa perusteltua, koska järjestelmän asiallista tietosisältöä koskevat kysymykset ovat laajakantoisia ja periaatteellisesti merkittäviä asioita. Väestörekisterikeskus voisi ehdotetun lain 4 §:n 2 momentin perusteella antaa maistraateille ja muille järjestelmän tietojen ylläpitoon osallistuville tahoille tarvittaessa tarkempia ohjeita väestötietojärjestelmän tietojen sisällön teknisistä ominaisuuksista ja toteuttamistavoista. Lisäyksiä, muutoksia ja korjauksia koskevien tietojen käsittely on tarpeellista huoneiston yksilöintiä ja sitä koskevien tietojen hallintaa varten.

17 §. *Muut järjestelmään talletettavat tiedot.* Väestötietojärjestelmään voitaisiin tallettaa edellä 13-16 §:ssä säädettyjen tietojen lisäksi eräitä rekisteröinnin kohteena olevaa henkilöä koskevia muita tietoja. Erillinen sääntely olisi pykälässä mainittujen tietojen tai tietoryhmien osalta tarpeellinen, koska siinä tarkoitettu tietojen tallettaminen koskisi pääasiassa vain tiettyjä rekisteröinnin erityisryhmiä ja -tilanteita. Koska säännöksessä mainitut tiedot liittyvät ainakin välillisesti henkilöön ja hänen ominaisuuksiinsa tai toimintaansa, on laintasoinen sääntely tämän

johdosta perusteltua. Uusina henkilöä koskevin tietoina järjestelmään ehdotetaan säännöksessä lisättäväksi eräitä ulkomaalaisen henkilön oleskelulupaa sekä kuolinpesän edustajaa tai muuta yhteyshenkilöä koskevia tietoja.

Pykälän 1 momentti sisältää väestötietojärjestelmään tallettavista rekisteröinnin kohteina olevia henkilöitä koskevista tiedoista yksityiskohtaisen ja kattavan tieto- tai tietoryhmätasoisien luettelon. Kaikista pykälässä mainituista tiedoista ei olisi henkilötietojen suojan kannalta perusteltua eikä toiminnan järjestämisen ja ohjauksen kannalta tarkoituksenmukaistakaan säätää laissa tietotasoisesti, vaan tietoryhmätasoinen sääntely olisi riittävä. Viimeksi mainitussa tapauksessa määriteltäisiin pykälän 3 momentin mukaan asetuksella tarkemmin tietoryhmien yksityiskohtainen asiasisältö. Rekisteröinnin kohteina olevat henkilöt määräytyvät ehdotetun lain 7 §:n säännösten nojalla. Pykälässä mainituilla tiedoilla ei olisi ehdotetun lain 18 §:n mukaan julkista luotettavuutta. Säännös ei olisi velvoittava, vaan siinä tarkoitettut tiedot voitaisiin tapauskohtaisen tarveharkinnan perusteella tallettaa väestötietojärjestelmään.

Momentin 1 kohdan mukaan väestötietojärjestelmään voidaan tallettaa rekisteröinnin kohteena olevan ja lain 13-16 §:ssä mainitun henkilön mahdollinen ulkomainen henkilönumero. Väestötietolakiin vuonna 2005 tehdyn muutoksen (957/2005) perusteella ulkomaan viranomaisen antama henkilönumero on mahdollista tallettaa väestötietojärjestelmään väestötietolain 4 §:n 1 momentin 5 kohdan mukaisesti. Ulkomaisella henkilönumerolla tarkoitettaisiin EU:n tietosuojadirektiivin 8 artiklan 7 kohdan mukaista henkilönumeroa tai muuta yleistä tunnistetta. Henkilönumeron luovutuksen edellytyksistä säädetään ehdotetun lain 43 §:ssä.

Momentin 2 kohdan mukaan väestötietojärjestelmään voidaan tallettaa rekisteröinnin kohteena olevalle ulkomailla vakinaisesti asuvalle Suomen kansalaiselle tieto kotikuntalaissa tarkoitettusta väestökirjanpitokunnasta. Väestökirjanpitokunnasta säädetään kotikuntalain 6 a §:ssä. Tietoa tarvitaan esimerkiksi määriteltäessä toimivaltainen maistraatti, asianomaisen henkilön vaalipiiri sekä ulkomailla vakinaisesti asuvan asevelvollisen

toimivaltainen sotilaslääni. Vaikka säännöksessä mainitulla tiedolla ei olekaan julkista luotettavuutta, niin tieto väestökirjanpitokunnasta on kuitenkin viranomaisen toimesta tapahtuvan vahvistamisen menettelyn kautta tosiasiallisesti luotettavuudeltaan ehdotetun lain 13 §:ssä tarkoitettujen henkilötietojen tasoinen.

Momentin 3 kohdan mukaan väestötietojärjestelmään voidaan tallettaa sellaisen Suomen kansalaisen ulkomailla asuvan puolison ja lapsen, jolle ei ole annettu henkilötunnusta, täydellinen nimi, syntymäaika, sukupuoli, siviilisääty, kansalaisuus, osoite ja kuolinaika. Tiedot ovat tarpeellisia erityisesti henkilön perheoikeudellisen aseman selvittämistä ja hallintaa varten.

Momentin 4 kohdan mukaan väestötietojärjestelmään voidaan tallettaa ulkomaan kansalaisen oleskeluluvan lajia ja luvan kestoja koskevat tai muut vastaavat tiedot. Muilla vastaavilla tiedoilla tarkoitettaisiin säännöksessä esimerkiksi ulkomaalaislain 10 luvun säännöksiin perustuvia unionin kansalaisen tai häneen rinnastettavan henkilön oleskeluoikeutta koskevia tietoja. Ehdotetun säännöksen mukaan myös maastapoistamispäätöksen ajankohtaa koskeva tieto voitaisiin tallettaa järjestelmään. Tiedot ovat tarpeellisia erityisesti kotikuntalaissa tarkoitettua kotikuntaa ja asuinpaikkaa koskevan merkinnän tekemistä ja sen oikeellisuuden varmistamista varten sekä ulkomaalaisten asioita hoitavien viranomaisten käyttöä varten.

Momentin 5 kohdan mukaan väestötietojärjestelmään voidaan tallettaa vainajaa koskevien tietojen yhteyteen kuolinpesän yhteystietoina pesän edustajan tai muun yhteyshenkilön täydellinen nimi ja henkilötunnus, syntymäaika, ulkomainen henkilönumero tai yritys- ja yhteisötunnus sekä yhteystiedot. Yhteystiedolla tarkoitettaisiin säännöksessä esimerkiksi posti- ja sähköpostiosoitetta sekä puhelinnumeroa. Tiedot ovat tarpeellisia erityisesti kuolinpesän ja sen edustajien tavoitettavuuden varmistamiseksi.

Pykälän 2 momentin mukaan väestötietojärjestelmään voidaan lisäksi tallettaa rekisteröinnin kohteita koskevin teknisinä tietoina väestötietojärjestelmän tietojen käsittelyssä välttämättömät kirjaamismerkinnät. Kirjaamismerkinnöillä tarkoitettaisiin esimerkiksi

väestötietojärjestelmään talletetun ylläpitotahtuman numeroa, tallennusajankohtaa ja muita vastaavia teknisiä aputietoja sekä tietopalvelun ja varmennepalvelun asiakasmerkintöjä.

Pykälän 3 momentin mukaan väestötietojärjestelmään talletettavien edellä 1 ja 2 momenteissa mainittujen tietojen ja niitä koskevien lisäysten, muutosten ja korjausten tallettamisesta sekä niiden yksityiskohtaisesta sisällöstä annetaan tarkempia säännöksiä valtioneuvoston asetuksella. Asetuksenantovaltuuden säätäminen valtioneuvostotasolle on tässä tapauksessa perusteltua, koska järjestelmän asiallista tietosisältöä koskevat kysymykset ovat laajakantoisia ja periaatteellisesti merkittäviä asioita. Väestörekisterikeskus voisi ehdotetun lain 4 §:n 2 momentin perusteella antaa maistraateille ja muille järjestelmän tietojen ylläpitoon osallistuvilla tahoilla tarvittaessa tarkempia ohjeita väestötietojärjestelmän tietojen sisällön teknisistä ominaisuuksista ja toteuttamistavoista. Lisäyksiä, muutoksia ja korjauksia koskevien tietojen käsittely on tarpeellista säännöksessä tarkoitettujen tietojen yksilöintiä ja niitä koskevien tietojen hallintaa varten.

18 §. Järjestelmän tietojen luotettavuus. Pykälässä säädetään siitä, mitkä väestötietojärjestelmän tiedoista olisivat julkisesti luotettavia ja mikä olisi järjestelmän muiden tietojen asema tässä suhteessa.

Kun rekisterimerkintään liitetään julkinen tai muu korotettu luotettavuus, tarkoittaa tämä yleensä sitä, että merkintää pidetään oikeana, kunnes se osoitetaan vääräksi. Luottamus rekisterimerkintään on tällaisissa tapauksissa yleensä suojattu nimenomaisin normein, jotka suojaavat rekisteritietojen käyttäjiä myös silloin, kun merkinnät eivät vastaa todellisuutta. Esimerkkeinä tämän kaltaisesta sääntelystä voidaan mainita voimassa olevan väestötietolain 6 §:n 1 momentin säännös sekä kaupparekisterilain (129/1979) 26 §:n ja maakaaren 7 luvun 3 §:n säännökset. Kuten erityisesti edellä mainituista kaupparekisterilain ja maakaaren säännöksistä ilmenee, julkisen luotettavuuden ja vilpittömän mielen suojan periaatteiden välillä vallitsee läheinen yhteys. Asiaan vaikuttaa myös henkilötietolain 9 §:n 2 momentin säännös virheettömyysvaatimuksesta, jonka mukaan rekiste-

rinpitäjän on huolehdittava, ettei virheellisiä, epätäydellisiä tai vanhentuneita tietoja käsitellä. Rekisterinpitäjää koskee lisäksi henkilötietolain 47 §:n mukaan tuottamuksesta riippumaton vahingonkorvausvastuu. Erityisesti näiden seikkojen johdosta rekisterimerkintään liitetty julkinen luotettavuus asettaa merkinnöille korkean tosiasiallisen ajantasaisuuden ja luotettavuuden tason.

Pykälän mukaan pidetään väestötietojärjestelmään talletettuja 13 §:n 1 momentin 1-21 kohdissa tarkoitettuja henkilötietoja julkisesti luotettavina tietoina, jollei osoiteta, että tieto on virheellinen tai puutteellinen. Muita kuin edellä tarkoitettuja järjestelmään talletettuja tietoja julkinen luotettavuus ei pykälän mukaan koske ja niitä saa käyttää henkilöä koskevassa päätöksenteossa vain, jos hänelle annetaan päätöksenteon yhteydessä nimenomainen selvitys tietojen sisällöstä ja käytöstä. Käytännössä säännös tarkoittaisi ensinnäkin sitä, että julkisesti luotettavien tietojen osalta noudatettaisiin käännettyä todistus- taakkaa eli tietoa koskevan virheellisyysväitteen esittäjä olisi velvollinen näyttämään väitteensä toteen. Toiseksi säännöksestä seuraisi, että esimerkiksi järjestelmään talletetuilla kiinteistö, rakennus- ja huoneistotiedoilla ei olisi käytännössä julkisen luotettavuuden asemaa. Asiaa tarkentavia säännöksiä sisältäyty myös ehdotetun lain 29 ja 31 §:n säännöksiin. Julkisen luotettavuuden status annetaan ehdotetussa säännöksessä lähtökohteisesti vain sellaisille henkilötiedoille, joiden luotettavuus on erikseen varmistettu viranomaisen toimesta rekisterimerkintää tehtäessä tai sen voidaan katsoa seuraavan viranomaisen tuomioistuini- tai hallintoasian käsittelyssä tekemästä päätöksestä tai ratkaisusta. Ehdotetun lain 19 § sisältää tarkentavia säännöksiä järjestelmän tietojen luotettavuuden varmistamisesta. Lain 10 §:ssä on lisäksi erityissäännös ulkomaa kansalaisia koskevien tietojen luotettavuuden varmistamisesta. Tietojen luotettavuuteen vaikuttavat välillisesti myös ehdotetun lain 73 §:n tietojärjestelmien käytettävyyttä ja 74 §:n tietoturvasuutta koskevat säännökset.

19 §. Järjestelmän tietojen luotettavuuden varmistaminen. Pykälä sisältää säännökset siitä, kuinka ulkomaisen asiakirjan luotettavuus olisi selvitettävä ennen kuin siihen pe-

rustuvia tietoja talletetaan väestötietojärjestelmään sekä millä keinoilla järjestelmän tietojen ajantasaisuus ja luotettavuus tulisi ylläpitää.

Pykälän 1 momentissa säädetään ulkomaisen asiakirjan luotettavuuden selvittämisestä. Jos väestötietojärjestelmään tallettavaksi ilmoitettu tieto perustuu ulkomaiseen asiakirjaan, voidaan säännöksen mukaan julkisesti luotettavana tietona väestötietojärjestelmään tallettaa asiakirjan perusteella vain sellainen tieto, jonka luotettavuus on varmistettu alkuperäisestä virallisesta asiakirjasta tai sen luotettavasti oikeaksi todistetusta jäljennöksestä taikka tiedon luotettavuus on aiemmin varmistettu suomalaisessa tuomioistuini- tai hallintomenettelyssä. Asiakirjan on säännöksen mukaan oltava laillistettu tai siihen on liitettävä asianomaisen valtion toimivaltaisen viranomaisen todistus sen alkuperästä, jollei Suomea sitovan kansainvälisen sopimuksen velvoitteiden täyttämistä muuta johdu. Ulkomaisen asiakirjan esittäjä on velvollinen tarvittaessa huolehtimaan esittämänsä asiakirjan kääntämisestä suomen tai ruotsin kielelle sekä sen laillistamisesta. Maistraatti voi tarvittaessa pyytää ulkoasiainministeriön, maahanmuuttoviraston tai poliisiviranomaisen lausunnon edellä tarkoitetun asiakirjan aitoudesta ja luotettavuudesta. Suomalaisessa tuomioistuini- tai hallintomenettelyssä tapahtuvalla asiakirjan luotettavuusarvioinnilla tarkoitetaan kyseisen asiakirjan luotettavuuden nimenomaista varmistusta. Pelkkä asiakirjan esittäminen tai jättäminen tuomioistuimelle tai hallintoviranomaiselle jonkin asian käsittelyä varten ei siis olisi vielä riittävä luotettavuuden osoitus, vaan asian käsittelyssä tulisi asiakirjan luotettavuus erikseen todeta. Jos henkilötiedon luotettavuudesta ei olisi saatu tässä säännöksessä tarkoitettua varmistusta, ei tietoa tulisi myöskään tallettaa Väestötietojärjestelmään, koska järjestelmän henkilötiedoilla on lähtökohtaisesti julkinen luotettavuus.

Väestötietojärjestelmän tietoja on pykälän 2 momentin mukaan tarkistettava säännöllisesti niiden ajantasaisuuden ja luotettavuuden varmistamiseksi. Väestörekisterikeskus antaa tarkempia määräyksiä tarkistettavista tiedoista sekä tarkistuksen toteuttamismenetelmistä ja -ajankohdasta. Säännöllisyydellä tarkoitet-

taisiin tässä yhteydessä sitä, että sellaisiin järjestelmän tietoryhmiin, joiden ajantasaisuuden ja luotettavuuden ylläpitämisessä on havaittu rakenteellisia puutteita, tulisi kohdistaa tarkistustoimenpiteitä tiheämmällä rytmillä kuin sellaisiin tietoryhmiin, joissa on ilmennyt vain yksittäisiä virheellisyyksiä. Tarkistamisen olisi luonnollisesti oltava myös suunnitelmallista ja dokumentoitua, jotta väestötietojärjestelmän tietokokonaisuuden eheys pystyttäisiin hallitsemaan ja takaamaan myös pitkällä aikavälillä. Maistraateilla ja myös Väestörekisterikeskuksella olisi luonnollisesti velvollisuus jo henkilötietolain 5 §:ssä säädetyn huolellisuusvelvoitteen ja 9 §:n 2 momentissa säädetyn virheettömyysvaatimuksen perusteella huolehtia yleisesti tietojen ajantasaisuudesta ja luotettavuudesta. Määräyksenantovaltuuden antaminen Väestörekisterikeskukselle on perusteltua, jotta tarkistamistyössä voitaisiin noudattaa suunnitelmallisuutta ja yhdenmukaisia menettelyjä, sekä että tarkastustyö tapahtuisi tietojärjestelmän tietojen eheyden kannalta mahdollisimman tehokkaalla ja tarkoituksemukaisella tavalla.

20 §. Järjestelmän tietojen säilyttäminen ja poistaminen. Pykälässä säädettäisiin väestötietojärjestelmään talletettujen tietojen säilyttämisestä ja poistamisesta. Eduskunnan perustuslakivaliokunnan kannanottojen mukaan muun muassa henkilötietojen säilytysajasta on säädettävä lain tasolla (PeVL 25/1998 vp. ja 12/2002 vp.). Väestötietojärjestelmän henkilötietojen pysyvä säilytys olisi, kuten voimassa olevassa väestötietolaissakin, edelleen pääsääntö, josta tehtävät poikkeukset olisi säädeltävä pykälässä tyhjentävästi. Henkilötietojen pysyvä säilytys väestötietojärjestelmässä on perusteltua erityisesti sen vuoksi, että järjestelmän tietoja käytetään hyväksi selvittäessä henkilön perheoikeudellista asemaa ja toimintakelpoisuutta. Tällaisia selvityksiä joudutaan erilaisten oikeustoimien kohdalla tekemään varsin usein myös historialliseen tietoon pohjautuen esimerkiksi perinnönjakojen ja kiinteistöjen luovutustilanteissa. Lisäksi tietojen pysyvää säilytystä puoltavat tieteellisen ja historiallisen tutkimuksen tarpeet myös tulevaisuudessa.

Kaikki väestötietojärjestelmään talletetut henkilötiedot säilytetään pykälän 1 momen-

tissa olevan pääsäännön mukaan pysyvästi. Tästä pääsäännöstä tehtävistä poikkeuksista säädetään tyhjentävästi momentin 1-5 kohdissa. Nämä säännökset sisältävät myös tietokohtaisesti sen enimmäismääräajan, jonka kuluttua tiedon poistaminen olisi viimeistään tehtävä. Poistamista koskevat määräajat olisivat pituudeltaan erilaisia tietojen käyttötarkoituksiin liittyvien tarpeiden johdosta. Väestörekisterikeskuksen vastuulla olisi huolehtia tiedon poistamisesta. Säännöksessä tarkoitettu tietojen poistaminen järjestelmästä koskisi luonnollisesti vain tiettyjä digitaalisessa muodossa olevia tietoja. Muun asiakirja-aineiston, siis sekä digitaalisessa että manuaalisessa muodossa olevan, säilytysajat määräytyisivät arkistolain (831/1994) säännösten perusteella.

Momentin 1 kohdan mukaan väestötietojärjestelmästä on poistettava 13 §:n 1 momentin 12 kohdassa tarkoitettu lapsen huostaanottoa koskeva tieto välittömästi huostaanoton päättyttyä. Säännös vastaisi sisällöltään asian nykyistä sääntelyä. Tietojen poistaminen olisi perusteltua, koska kysymys on aina alaikäistä lasta koskevasta määräaikaisesta toimenpiteestä, jolla ei ole sen päättymisen jälkeen henkilön toimintakelpoisuutta tai perheoikeudellista asemaa koskevia vaikutuksia. Poistaminen olisi perusteltua myös sen vuoksi, että kysymys on henkilötietolain 11 §:n 6 kohdan mukaisesta arkaluonteisesta tiedosta. Huostaanotolla tarkoitettaisiin säännöksessä lastensuojelulain (683/1983) 5 luvussa säädettyjä toimenpiteitä. Jos tietoa huostaanotosta kuitenkin joissakin tapauksissa myöhemmin ehdottomasti tarvittaisiin, olisi tieto selvitettävissä sosiaaliviranomaisten avustuksella.

Momentin 2 kohdan mukaan väestötietojärjestelmästä on poistettava 17 §:n 1 momentin 4 kohdassa tarkoitettut ulkomaan kansalaisen oleskelulupaa koskevat tiedot välittömästi sen jälkeen, kun henkilö on saanut Suomen kansalaisuuden. Näiden tietojen poistaminen olisi perusteltua, koska niiden käsittelylle väestötietojärjestelmässä ei enää Suomen kansalaisuuden saamisen jälkeen ole mitään tosiasiallisia tarpeita. Jos näitä tietoja kuitenkin joissakin tapauksissa myöhemmin tarvittaisiin, olisivat ne selvitettävissä maahanmuuttoviranomaisten avustuksella.

Momentin 3 kohdan mukaan väestötietojärjestelmästä on poistettava 17 §:n 1 momentin 5 kohdassa tarkoitettujen kuolinpesän yhteystietoja koskevan tiedon muutosta tai korjausta edeltänyt tieto välittömästi muutoksen tai korjauksen tallettamisen jälkeen sekä tieto kuolinpesän olemassa olosta ja sitä koskevista yhteystiedoista välittömästi kuolinpesän lakkaamista koskevan ilmoituksen tai selvityksen saapumisen jälkeen. Näiden tietojen poistaminen olisi perusteltua, koska niiden tarve ja merkitys on yleensä vain määräaikainen.

Momentin 4 kohdan mukaan väestötietojärjestelmästä on poistettava 53 §:ssä tarkoitettujen käyttäjärekisterin tiedot viimeistään kymmenen vuoden kuluttua käyttöoikeuden lakkaamisesta. Näiden tietojen poistaminen olisi perusteltua, koska asiakkuutta koskevat tiedot eivät ole enää tarpeellisia yleisen velkasuh-teita koskevan vanhentumisajan jälkeen.

Momentin 5 kohdan mukaan väestötietojärjestelmästä on poistettava 56 §:ssä tarkoitettujen lokirekisterin tiedot ja 59 §:ssä tarkoitettujen tapahtumatiedot viimeistään viiden vuoden kuluttua tiedon tallettamisesta. Näiden tietojen poistaminen olisi perusteltua, koska mahdollisia väärinkäytöksiä koskevan syytöoikeuden vanhentumisaika umpeutuu viimeistään viiden vuoden kuluessa tapahtumajankohdasta lukien.

Pykälän 2 momentin mukaan väestötietojärjestelmään talletetuista rakennushankkeista, rakennuksista ja huoneistoista koskevista tiedoista säilytetään pysyvästi rakennuksen ja huoneiston edelliset tunnuksot ja osoitteet. Jos rakennus purettaisiin tai poistettaisiin muuten rakennuskannasta, säilytettäisiin väestötietojärjestelmässä pysyvästi kaikki rakennusta ja siinä olevia huoneistoja koskevat poistoajankohdan mukaiset tiedot. Poistoajankohdan mukaisten tietojen säilyttäminen on tarpeellista erilaisten takautuvasti tapahtuvien selvittelytehtävien hoitamista varten.

Pykälän 3 momentin mukaan 1 momentissa tarkoitettujen tietojen sekä väestötietojärjestelmän kiinteistö-, rakennus- ja huoneistotietojen säilyttämisestä ja poistamisesta annetaan tarkempia säännöksiä valtioneuvoston asetuksella. Asetuksenantovaltuuden säätäminen valtioneuvostotasolle on tässä tapauksessa perusteltua, koska järjestelmän asiallis-

ta tietosisältöä koskevat kysymykset ovat laajakantoisia ja periaatteellisesti merkittäviä asioita. Tietojen säilyttämisestä olisi lisäksi voimassa mitä asiakirjojen säilyttämisestä on erikseen säädetty arkistolaissa (831/1994) tai sen nojalla annetussa asetuksessa tai määräyksessä.

21 §. *Tietojen ylläpitoa koskeva yleinen toimivalta.* Pykälässä määritellään väestötietojärjestelmän tietojen ylläpitämistä koskeva yleinen toimivalta. Säännöksellä täsmennetään ehdotetun lain 4 §:ssä säädettyä rekisterinpitäjän vastuuta. Säännös sisältäisi muutoksen voimassa olevaan tilanteeseen verrattuna, sillä sen mukaisesti väestötietojärjestelmän tietojen ylläpitotoimivaltaa annettaisiin maistraattien ohella myös Väestörekisterikeskukselle.

Pykälän 1 momentin mukaan se maistraatti, jonka toimialueen tiedoista olisi kysymys, päättää yksittäistä henkilöä, kiinteistöä ja muuta rekisteriyksikköä, rakennushanketta ja rakennusta sekä huoneistoa koskevan tiedon lisäämistä, muuttamista tai korjaamista koskevan rekisterimerkinnän tekemisestä väestötietojärjestelmään siten kuin ehdotetussa laissa säädetään. Säännöksen mukaan Väestörekisterikeskus puolestaan päättää tiedon lisäämistä, muuttamista tai korjaamista koskevien muiden rekisterimerkintöjen tekemisestä väestötietojärjestelmään siten kuin ehdotetussa laissa säädetään.

Säännös antaa maistraatille toimivallan yksittäisten rekisterimerkintöjen tekemiseen toimialueensa tietojen osalta. Asianomaisella maistraatilla olisi mahdollisuus tehdä rekisterimerkintöjä säännöksen perusteella myös silloin, kun se on saanut tietää rekisteröinnin kohdetta koskevasta tiedon lisäys-, korjaus- tai muutostarpeesta muulla tavoin kuin ehdotetun lain 23 ja 24 §:n mukaisen tiedonsaantioikeuden kautta. Maistraatin tulisi luonnollisesti tällaisissa tapauksissa aina varmistaa tiedon ajantasaisuus ja luotettavuus sekä huolehtia tarvittaessa asianomaisten tahojen kuulemisesta ja muusta oikeusturvan toteutumisesta hallintolain säännösten ja periaatteiden mukaisesti. Maistraatin toimivalta olisi kuitenkin rajattu vain yksittäisten rekisterimerkintöjen tekemiseen sekä näitä koskevaan virheselvitykseen.

Väestörekisterikeskuksen toimivaltaan taas kuuluisivat muut rekisterimerkinnät eli käytännössä massamuotoisten ylläpitotapahtumien tallennus väestötietojärjestelmään. Massamuotoisilla ylläpitotapahtumilla tarkoitettaisiin säännöksessä esimerkiksi tietojen siirtoa kuntien tai oikeushallinnon tietojärjestelmistä tietoliikenneyhteyksin väestötietojärjestelmään tallettamista varten. Väestörekisterikeskus vastaisi tällaisesta eräajopohjaisesta tai vastaavasta erityisiä teknisiä keinoja ja menetelmiä vaativasta väestötietojärjestelmän tietojen ylläpidosta. Väestörekisterikeskus vastaisi myös näitä tietoja koskevasta virheselvityksestä. Ehdotettu toimivallan jako olisi perusteltu, koska Väestörekisterikeskuksen vastuulle kuuluu ehdotetun lain 4 §:n 2 momentin mukaan huolehtia väestötietojärjestelmän yleisestä toimivuudesta ja teknikkästä, tietohallinnosta sekä rekisteritoimintojen yhtenäisyydestä. Toimivallan jaon kannalta välitöntä merkitystä ei olisi kuitenkaan tiedon ilmoittamisessa käytetyllä tekniikalla, vaan esimerkiksi sähköisen asioinnin keinoja käyttäen olisi mahdollista ilmoittaa tietoja sekä maistraatille että Väestörekisterikeskukselle.

Pykälän 2 momentin perusteella valtiovarainministeriö voi Väestörekisterikeskusta ja niitä maistraatteja, joita asia koskee, kuultuaan asetuksella säätää tiedon tallettamista koskevan toimivallan siirtämisestä tai muusta uudelleen järjestämisestä rekisterihallinnon viranomaisten välillä. Tällainen toimivallan järjestely on säännöksen mukaan mahdollinen kuitenkin vain, jos sillä voidaan parantaa palvelujen saatavuutta, järjestelmän tietosisällön laatua tai toiminnan tehokkuutta taikka aikaansaada alueellisesti tasapainoinen työnjako rekisterihallinnossa. Ehdotettu säännös mahdollistaisi esimerkiksi sen, että massamuotoisesti toimitetun tiedon ylläpitovastuu voitaisiin joiltakin osin siirtää Väestörekisterikeskukselta tietyn tai tiettyjen maistraattien tehtäväksi. Asetuksenantovaltuuden säätäminen ministeriötasolle tässä tapauksessa on perusteltua, koska kysymys on teknisluonteisesta toimeenpanovaltaan liittyvästä asiasta. Asetuksella toteutettavat toimivaltajärjestelyt voisivat tapahtua vain rekisterihallinnon sisällä, joten ne voisivat koskea vain Väestörekisterikeskusta ja maistraatteja.

22 §. *Muiden viranomaisten toimivalta.* Pykälässä säädetään rekisterihallinnon ulkopuolisten viranomaisten tehtävistä ja toimivallasta väestötietojärjestelmän tietojen ylläpidossa. Näille viranomaisille annettava toimivalta voisi säännöksen mukaan koskea vain ulkomaan kansalaisten rekisteröintiin sekä järjestelmän rakennus- ja huoneistotietojen ylläpitoon liittyviä tehtäviä. Muiden viranomaisten toimivalta olisi poikkeuksellinen järjestely, sillä maistraatit ja Väestörekisterikeskus olisivat väestötietojärjestelmän pääasiallisia rekisterinpitäjiä ja niille kuuluisivat tämän johdosta myös järjestelmän tietojen ylläpitoon liittyvät keskeiset tehtävät. Ehdotettu sääntely vastaisi asiasisällöltään voimassa olevaa sääntelyä.

Pykälän 1 momentin mukaan ehdotetun lain 9 §:n 1 momentin 1-3 kohdassa tarkoitettu ulkomaan kansalainen voi esittää tietojensa tallettamista koskevan pyynnön maistraatin lisäksi verotoimistolle sekä, jos Kansaneläkelaitos ja Väestörekisterikeskus ovat niin sopineet, Kansaneläkelaitoksen paikallistoimistolle. Pyyntöön vastaanottajan on varmistettava henkilötietojen tallettamisen perusteeksi esitettyjen asiakirjojen luotettavuus siten kuin ehdotetussa laissa säädetään. Viittaus tarkoittaa ehdotetun lain 19 §:n 1 momentin mukaisen menettelyn noudattamista. Säännöksen mukaan vastaanottajan on toimitettava pyyntö sekä sen yhteydessä esitetyt henkilötiedot ja asiakirjat viipymättä väestötietojärjestelmään tallettamista varten sille maistraatille, jonka virka-alueella ulkomaan kansalainen ilmoittaa asuvansa. Maistraatin vastuulla olisi ennen rekisterimerkinnän tekemistä tehdä ehdotetun lain 10 §:ssä tarkoitettu tietojen luotettavuuden tarkistusmenettely ulkomaalaisrekisteriin. Säännöksessä tarkoitettujen viranomaisten toimivalta olisi varsin rajoitettu ja koskisi ensisijaisesti vain avustavia tehtäviä.

Lisäksi ehdotetun momentin viimeisen lauseen mukaan valtioneuvoston asetuksella annetaan tarkempia säännöksiä pyynnön vastaanottajana toimivan viranomaisen tehtävistä. Asetuksenantovaltuuden säätäminen valtioneuvostotasolle tässä tapauksessa on perusteltua, koska kysymys on laajakantoisesta ja periaatteellisesti merkittävästä asiasta.

Väestörekisterikeskus voi pykälän 2 momentin mukaan sopia kunnan kanssa, että kunta vastaa rekisterinpitäjänä alueensa rakennushankkeita, rakennuksia ja huoneistoja koskevien tietojen lisäämistä, muuttamista tai korjaamista koskevien rekisterimerkintöjen tekemisestä väestötietojärjestelmään siten kuin ehdotetussa laissa säädetään. Tämän tehtävän hoitamista varten Väestörekisterikeskus voi antaa kunnalle oikeuden käyttää teknisen käyttöyhteyden avulla väestötietojärjestelmään talletettuja rakennushankkeita, rakennuksia ja huoneistoja koskevia tietoja.

3 luku. **Rekisterinpitäjän tiedonsaantioikeudet sekä tiedon ilmoittamista koskevat velvoitteet**

23 §. *Tiedonsaantioikeus viranomaisilta.* Pykälässä säädetään rekisterinpitäjän oikeudesta saada tietoja viranomaisilta väestötietojärjestelmän tietojen ylläpitoa ja muuta käsittelyä varten. Tähän oikeuteen välittömästi liittyvästä viranomaisten ilmoitusvelvollisuudesta säädetään ehdotetun lain 25 §:ssä. Sääntelyn tavoitteena on koota mahdollisimman kattavasti ehdotettuun lakiin ne viranomaistahot, joilta olisi oikeus saada ja joilla olisi myös velvollisuus ilmoittaa tietoja väestötietojärjestelmään tallettamista varten. Säännösehdotuksella ei, pykälän kohdissa 5 ja 9 tarkoitettuja tapauksia lukuun ottamatta, asetettaisi viranomaisille sisällöllisesti uusia velvollisuuksia. Voimassa oleva sääntely on viranomaisten ilmoitusvelvollisuuden osalta kaksijakoinen siten, että viranomaisten ilmoitusvelvollisuus perustuu sekä väestötietolaisissa ja -asetuksessa että erityislainsäädännössä oleviin säännöksiin. Viranomaisia koskevan tiedonsaantioikeuden kokoamisella ehdotettuun säännökseen pyritään yhdenmukaistamaan, täsmentämään ja selkeyttämään sääntelyä tältä osin. Rekisterinpitäjän tiedonsaantioikeudesta viranomaisilta on myös tarkoituksenmukaista säätää erikseen omassa säännöksessä ja pitää se näin erillään ehdotetun lain 24 §:ssä säädetystä muusta tiedonsaantioikeudesta. Tämä on perusteltua siksi, että viranomaisten osuudella ja roolilla on erittäin keskeinen ja merkittävä asema väestötietojärjestelmän tietojen ylläpidossa. Tämä suhde edellyttää myös hyvin kiinteää toiminnallista

ja teknistä yhteistyötä rekisterihallinnon ja muiden viranomaisten välillä. Käytännössä tietojen tekninen toimittaminen väestötietojärjestelmään voisi tapahtua esimerkiksi suoraan asianomaisen viranomaisen tietojärjestelmästä tai sen kautta. Tietojen ilmoittamisen tavoista säädetään ehdotetun lain 26 §:ssä.

Rekisterinpitäjällä on pykälän 1 momentin mukaan oikeus saada salassapitosäännösten estämättä momentin 1-10 kohdissa tarkemmin säädettyiltä viranomaisilta näiden hallinnassa olevia tietoja väestötietojärjestelmän tietojen ylläpitoa ja muuta käsittelyä varten. Väestötietojärjestelmän yleiskäyttöisyydestä ja ehdotetun lain rakenteesta johtuen säännöksellä ei ole tarkoitus tehdä, pykälän 2 momentissa tarkoitettuja tapauksia lukuun ottamatta, mitään väestötietojen käyttötarkoituksia koskevia rajoituksia, vaan kaikki tietojen käsittelyä koskevat rajoitukset ilmenisivät ehdotetun lain 4 luvussa olevista väestötietojärjestelmän tietojen julkisuutta ja luovutusta sekä 5 luvussa olevista tietojen käsittelyn seuranta- ja valvontaa koskevista säännöksistä. Näissä säännöksissä yksityiselämän ja henkilötietojen suojaan sekä tietoturvaan liittyvät seikat ovat keskeisessä asemassa.

Momentin 1 kohdan mukaan rekisterinpitäjällä on oikeus salassapitosäännösten estämättä saada tuomioistuimelta tieto tuomioistuimen ratkaisusta, joka koskee henkilön siviilisäätyä, perheoikeudellista asemaa, toimintakelpoisuuden rajoitusta, edunvalvontaa ja kuolleeksi julistamista, kiinteistön saantoa, lainhuutoa ja käyttöoikeutta sekä rikosseuraamusvirastolta tieto henkilön yli kolme kuukautta kestävästä oleskelusta rangaistuslaitoksessa.

Momentin 2 kohdan mukaan rekisterinpitäjällä on oikeus salassapitosäännösten estämättä saada uskonnolliselta yhdyskunnalta, sen seurakunnalta tai muulta paikallisyhteisöltä uskonnonvapauslaissa tarkoitettua yhdyskuntaan liittymistä ja eroamista, nimilaisissa (694/1985) tarkoitettua etu- ja sukunimeä sekä avioliittoasetuksessa (234/1929) tarkoitettua vihkimistä koskeva tieto.

Momentin 3 kohdan mukaan rekisterinpitäjällä on oikeus salassapitosäännösten estämättä saada terveydenhuollon toimintayksiköltä ja ammattihenkilöltä tieto lapsen syn-

tymästä, henkilön kuolemasta ja henkilön yli kolme kuukautta kestävästä oleskelusta terveydenhuollon toimintayksikössä.

Momentin 4 kohdan mukaan rekisterinpitäjällä on oikeus salassapitosäännösten estämättä saada sosiaalihuollon toimintayksiköltä ja ammattihenkilöltä tieto lapsen huostaanotosta ja sen lakkaamisesta, lapsen huoltoa koskevasta sopimuksesta ja sen sisällöstä sekä henkilön yli kolme kuukautta kestävästä oleskelusta sosiaalihuollon toimintayksikössä.

Momentin 5 kohdan mukaan rekisterinpitäjällä on oikeus salassapitosäännösten estämättä saada kunnan viranomaiselta 15 ja 16 §:ssä tarkoitettu rakennushanke-, rakennus- ja huoneistotieto sekä tieto rakennustoiminnasta. Tämä velvollisuus koskisi luonnollisesti vain niitä tietoja, jotka kunnan viranomainen on saanut tietoonsa normaalin viranomaistoimintansa puitteissa.

Momentin 6 kohdan mukaan rekisterinpitäjällä on oikeus salassapitosäännösten estämättä saada maanmittauslaitoksen viranomaiselta 14 §:ssä tarkoitettu kiinteistön ja muun rekisteriyksikön yksilöinti- ja tunnistetieto sekä 15 §:ssä tarkoitettu rakennustieto.

Momentin 7 kohdan mukaan rekisterinpitäjällä on oikeus salassapitosäännösten estämättä saada ulkomaalaishallinnon viranomaiselta Suomen kansalaisuuden saamista, menettämistä ja säilyttämistä sekä ulkomaan kansalaisen henkilöllisyyttä, perhesuhteita ja oleskeluoikeutta Suomessa koskeva tieto. Säännöksen voitaisiin tulkita koskevan myös tietoa siitä, että ulkomaalainen henkilö on päätetty karkottaa maasta.

Momentin 8 kohdan mukaan rekisterinpitäjällä on oikeus salassapitosäännösten estämättä saada verohallinnon viranomaiselta henkilön kotikuntaa, siellä olevaa asuinpaikkaa tai tilapäistä asuinpaikkaa ja kiinteistön, rakennuksen tai toimitilahuoneiston omistajaa koskeva tieto sekä kuolinpesän edustajaa tai muuta yhteyshenkilöä koskeva tieto. Pykälän 2 momentin mukaan kuolinpesän edustajaa ja muuta yhteyshenkilöä koskevia tietoja lukuun ottamatta säännöksen perusteella saatuja tietoja on mahdollista käyttää vain väestötietojärjestelmän tietojen tarkistamista varten.

Momentin 9 kohdan mukaan rekisterinpitäjällä on oikeus salassapitosäännösten estämättä saada Kansaneläkelaitokselta henkilön kotikuntaa, siellä olevaa asuinpaikkaa tai tilapäistä asuinpaikkaa koskeva tieto. Pykälän 2 momentin mukaan säännöksen perusteella saatuja tietoja olisi mahdollista käyttää vain väestötietojärjestelmän tietojen tarkistamista varten.

Lisäksi momentin 10 kohdan mukaan rekisterinpitäjällä on oikeus salassapitosäännösten estämättä saada ulkoasianministeriöltä ja sen toimintayksiköltä ulkomailla asuvan Suomen kansalaisen tai ulkomaan viranomaisen toimintayksikölle ilmoittama tieto, joka koskee rekisteröinnin kohteena olevan henkilön asumista, perheoikeudellista asemaa tai muita väestötietojärjestelmään talletettuja tietoja. Pykälän 2 momentin mukaan säännöksen perusteella saatuja tietoja olisi mahdollista käyttää vain väestötietojärjestelmän tietojen tarkistamista varten. Tietoja olisi kuitenkin mahdollista käsitellä myös muuten sen jälkeen, kun ne olisi tarkistamismenettelyn kautta talletettu väestötietojärjestelmään. Tarkistamismenettelyn tarkoituksena olisi varmistua tietojen ajantasaisuudesta ja luotettavuudesta ja siinä tulisi mahdollisuuksien mukaan tarvittaessa myös kuulla asianomaista henkilöä.

Pykälän 2 momentin mukaan edellä 1 momentin 8 kohdassa mainitut henkilön kotikuntaa, siellä olevaa asuinpaikkaa tai tilapäistä asuinpaikkaa ja kiinteistön, rakennuksen tai toimitilahuoneiston omistajaa koskevat tiedot sekä 9 ja 10 kohdassa mainitut tiedot ovat tarkoitettuja käytettäväksi väestötietojärjestelmän tietojen tarkistamista varten. Koska tiedot olisivat viranomaiselle ilmoitettuja ja sen edelleen rekisterihallinnolle toimittamia tietoja, voitaisiin niiden katsoa lähikohtaisesti olevan luotettavia ja ajantasaisia. Jos tiedon toimittava viranomainen kuitenkin tekisi luovutuksen yhteydessä niiden eheyttä koskevia varauksia, olisi tiedot mahdollista tallettaa väestötietojärjestelmään vasta sen jälkeen, kun niiden eheys olisi varmistettu. Ajantasaisuuden ja luotettavuuden varmistaminen voisi tapahtua esimerkiksi teknisesti rekisteritietoja vertailemalla tai siten, että asianomaisille henkilöille varattaisiin tarvittaessa mahdollisuus antaa selvitys

niiden eheydestä. Väestötietojärjestelmään tämän menettelyn jälkeen talletetut tiedot olisivat luonnollisesti luovutettavissa ja muuten käsiteltävissä kuten muutkin järjestelmän tiedot. Tietojen tallettamisen jälkeen 1 momentin 8-10 kohdissa tarkoitettuja viranomaisia ei myöskään koskisi ehdotetun lain 27 §:ssä säädetty tiedon ilmoittajaa koskeva vastuu.

Pykälän 3 momentin mukaan valtioneuvoston asetuksella annetaan tarkempia säännöksiä tiedonsaantioikeuden toteuttamisesta ja sisällöstä. Asetuksenantovaltuuden säätäminen valtioneuvostotasolle tässä tapauksessa on perusteltua, koska kysymys on laajakantoisesta ja periaatteellisesti merkittävästä asiasta.

24 §. Muu tiedonsaantioikeus. Pykälässä säädetään rekisterinpitäjän oikeudesta saada tietoja muilta kuin viranomaisilta väestötietojärjestelmän tietojen ylläpitoa ja muuta käsittelyä varten. Tähän oikeuteen välittömästi liittyvästä ilmoitusvelvollisuudesta säädetään ehdotetun lain 25 §:ssä. Sääntelyn tavoitteena on koota mahdollisimman kattavasti ehdotettuun lakiin ne yksityishenkilöt sekä yritykset ja yhteisöt, joilta olisi oikeus saada ja joilla olisi myös velvollisuus ilmoittaa tietoja väestötietojärjestelmään tallettamista varten. Tiedonsaantioikeuksien kokoamisella säännösehdoitukseen olisi myös sääntelyä yhdenmukaistava, täsmäntävä ja selkeyttävä vaikutus. Säännöksellä ei yksityishenkilöille asetettaisi sisällöllisesti uusia velvoitteita, vaan ehdotettuun lakiin on pyritty kirjaamaan mahdollisimman kattavasti kaikki tätä ryhmää koskevat velvollisuudet. Rekisterinpitäjän oikeus saada tiettyjä tietoja pykälän 1 momentin 6 kohdassa tarkoitetuilta yrityksiltä ja yhteisöiltä sekä 7 kohdassa tarkoitetuilta kuolinpesiltä on kuitenkin uusi näille tahoille asetettu velvoite.

Rekisterinpitäjällä on pykälän 1 momentin mukaan oikeus saada salassapitosäännösten estämättä momentin 1-7 kohdissa tarkemmin säädettyiltä yksityishenkilöiltä sekä yrityksiltä ja yhteisöiltä tiettyjä tietoja väestötietojärjestelmän tietojen ylläpitoa ja muuta käsittelyä varten. Väestötietojärjestelmän yleiskäyttöisyydestä ja ehdotetun lain rakenteesta johtuen säännöksellä ei ole tarkoitus tehdä mitään tietojen käyttötarkoituksiin kohdistuvia rajoit-

tuksia, vaan kaikki väestötietojen käsittelyä koskevat rajoitukset ilmenisivät ehdotetun lain 4 luvussa olevista väestötietojärjestelmän tietojen julkisuutta ja luovutusta sekä 5 luvussa olevista tietojen käsittelyn seuranta ja valvontaa koskevista säännöksistä. Näissä säännöksissä yksityiselämän ja henkilötietojen suojaan sekä tietoturvaan liittyvät seikat ovat keskeisessä asemassa.

Momentin 1 kohdan mukaan rekisterinpitäjällä on oikeus salassapitosäännösten estämättä saada väestötietojärjestelmään rekisteröidyltä henkilöltä pyynnöstä lisätietoja ja muita tarpeellisia selvityksiä ehdotetun lain 13-17 §:ssä tarkoitetuista henkilöä itseään ja hänen huollettavanaan olevaa lasta koskevista tiedoista.

Momentin 2 kohdan mukaan rekisterinpitäjällä on oikeus salassapitosäännösten estämättä saada ulkomailla oleskelevalta Suomen kansalaiselta tiedot niistä hänen ulkomailla oleskelunsa aikana tapahtuneista lisäyksistä, muutoksista ja korjauksista, jotka koskisivat ehdotetun lain mukaan hänestä väestötietojärjestelmään talletettavia tietoja.

Momentin 3 kohdan mukaan rekisterinpitäjällä on oikeus salassapitosäännösten estämättä saada lapsen äidiltä tai siltä, jonka hoidossa lapsi on, tieto elävänä syntyneestä lapsesta, jos tietoa lapsen syntymästä ei ole toimitettu terveydenhuollon toimintayksikölle tai ammattihenkilölle.

Momentin 4 kohdan mukaan rekisterinpitäjällä on oikeus salassapitosäännösten estämättä saada lapsen vanhemmilta tai huoltajalta tiedot lapsen nimestä ja äidinkielestä kahden kuukauden kuluessa lapsen syntymästä lukien.

Momentin 5 kohdan mukaan rekisterinpitäjällä on oikeus salassapitosäännösten estämättä saada ehdotetun lain 16 §:ssä tarkoitulta asuinhuoneiston omistajalta ja haltijalta pyynnöstä tietoja tämän omistamasta tai hallitsemasta asuinhuoneistosta.

Momentin 6 kohdan mukaan rekisterinpitäjällä on oikeus salassapitosäännösten estämättä saada ehdotetun lain 16 §:ssä tarkoitettua toimitilahuoneiston omistajalta ja haltijalta tietoja tämän omistamasta tai hallitsemasta toimitilahuoneistosta. Tiedonsaantioikeuden toteuttaminen käytännössä edellyttäisi toimi-

tilahuoneiston omistajaa tai haltijaa koskevan ilmoitusmenettelyn aikaansaamista.

Lisäksi momentin 7 kohdan mukaan rekisterinpitäjällä on oikeus salassapitosäännösten estämättä saada kuolinpesältä pyynnöstä pesän edustajaa tai muuta yhteys henkilöä koskevia ehdotetun lain 17 §:ssä tarkoitettuja tietoja.

Pykälän 2 momentin mukaan valtioneuvoston asetuksella annetaan tarkempia säännöksiä tiedonsaantioikeuden toteuttamisesta ja sisällöstä. Asetuksenantovaltuuden säätäminen valtioneuvostotasolle tässä tapauksessa on perusteltua, koska kysymys on laajakantoisesta ja periaatteellisesti merkittävästä asiasta.

Pykälän 3 momentti sisältää lähinnä toteuttavan säännöksen, jonka mukaan kotikunnan, siellä olevan asuinpaikan ja tilapäisen asuinpaikan muuttumisen johdosta annettavasta ilmoituksesta säädetään kotikuntalaissa.

25 §. Tietojen ilmoittamisvelvollisuus. Pykälässä säädetään viranomaisia, yksityishenkilöitä, yrityksiä ja yhteisöjä koskevasta ilmoitusvelvollisuudesta. Säännös täydentää ja vahvistaa ehdotetun lain kahdessa edellisessä pykälässä säädettyä rekisterinpitäjän tiedonsaantioikeutta. Tiedonsaantioikeudella ja sitä täydentävällä ilmoitusvelvollisuudella tuetaisiin osaltaan väestötietojärjestelmään talletettävien tietojen ajantasaisuuden ja luotettavuuden korkean tason ylläpitämistä ja säilyttämistä. Säännös sisältää myös ilmoitusvelvollisuuden toteuttamista ja sisältää koskevan asetuksenantovaltuuden. Säätelyä täydentäisi myös ehdotetun lain 27 §:n säännös, jossa säädetään tiedon ilmoittajan vastuusta.

Pykälän 1 momentin mukaan ehdotetun lain 23 §:ssä tarkoitetuilla viranomaisilla sekä 24 §:ssä tarkoitetuilla henkilöillä, yrityksillä ja yhteisöillä on velvollisuus ilmoittaa tiedot väestötietojärjestelmän rekisterinpitäjälle välittömästi sen jälkeen, kun tiedoissa on todettu lisäys-, muutos- tai korjaustarve taikka rekisterinpitäjä on esittänyt lisätietotai selvityspyynnön. Tiedot on säännöksen mukaan ilmoitettava henkilön, kiinteistön, rakennuksen tai huoneiston yksilöinti- ja tunnistetietoineen. Yksilöinti- ja tunnistetiedoilla säännöksessä tarkoitettaisiin ensisijaisesti edellä mainittuja rekisteriyksiköitä koskevia tunnuksia, kuten henkilö-, kiinteistö-,

rakennus- ja huoneistotunnusta. Jos tunnus ei kuitenkaan olisi ilmoittajan tiedossa, voisivat myös muut kohteen riittävän tarkasti ja luotettavasti yksilöivät tiedot tulla kysymyseen. Tällaisia tietoja voisivat olla esimerkiksi henkilön syntymäaika sekä rekisteriyksikön nimeä, osoitetta ja sijaintia koskevat tiedot. Säännöksessä tarkoitettu lisäselvitys- tai korjauspyyntö tulisi luonnollisesti olla perusteltu ja se tulisi pääsääntöisesti tehdä kirjallisesti.

Momentin toisen lauseen mukaan valtioneuvoston asetuksella annetaan tarkempia säännöksiä ilmoitusvelvollisuuden toteuttamisesta ja sisällöstä. Asetuksenantovaltuuden säätäminen valtioneuvostotasolle tässä tapauksessa on perusteltua, koska kysymys on laajakantoisesta ja periaatteellisesti merkittävästä asiasta.

Pykälän 2 momentin mukaan rekisterinpitäjän on ilmoitettava viipymättä sosiaalihuollon toimintayksikölle siitä, että lapsi on huoltajan kuoleman johdosta jäänyt vaille huoltajaa. Ehdotettu sääntely vastaisi voimassa olevan väestötietoasetuksen 33 §:n säännöstä.

26 §. Tietojen ilmoittaminen. Pykälä sisältää säännökset tietojen ilmoittamista koskevista keinoista ja menetelmistä, eräistä näihin liittyvistä tietoturvaluokkukysymyksistä sekä ilmoitettujen tietojen viivytyksettömästä tallettamisesta väestötietojärjestelmään. Säännöksen ensisijaisena tavoitteena on tukea osaltaan tietoturvallisten ratkaisujen ja menetelmien käyttöä väestötietojärjestelmän tietojen käsittelyssä. Ehdotetussa sääntelyssä on myös otettu huomioon eduskunnan perustuslakivaliokunnan kannanotot, joiden mukaan muun muassa henkilötietojen käsittelystä teknisen käyttöyhteyden avulla on säädettävä lain tasolla (PeVL 12/2002 vp. ja PeVL 25/2005 vp.).

Pykälän 1 momentin mukaan väestötietojärjestelmään talletettavat tiedot on ilmoitettava rekisterinpitäjälle kirjallisesti, sähköisesti, teknisen käyttöyhteyden avulla tai muulla tarkoitukseen soveltuvalla luotettavalla ja turvallisella tavalla. Ehdotetun säännöksen mukaan Väestörekisterikeskus antaa luvan tietojen ilmoittamiseen, jos tiedot ilmoitetaan muutoin kuin kirjallisesti. Luvan antamisen edellytyksenä on, että tietojen ilmoittaja on

toimittanut Väestörekisterikeskukselle riittävän selvityksen tietojen suojauksesta.

Väestörekisterikeskuksen toimivalta näissä tapauksissa perustuu siihen, että viraston vastuulle kuuluisi ehdotetun lain 4 §:n 2 momentin mukaan muun muassa väestötietojärjestelmän yleisestä toimivuudesta ja teknikasta sekä tietohallinnosta huolehtiminen. Tietojen ilmoittaminen sähköisesti, teknisen käyttöyhteyden avulla tai muulla tarkoituksemukaisella tavalla edellyttäisi siis aina Väestörekisterikeskuksen lupaa. Lupa-asian käsittelyssä tulisi kiinnittää erityistä huomiota siihen, että ilmoittamista koskevat menetelmät ja tekniset ratkaisut ovat tietoturvasuuden kannalta mahdollisimman hyvät ja kattavat. Myös ilmoittajatahon yleinen luotettavuus olisi selvitettävä samassa yhteydessä. Lupa-asian käsittelyn yhteydessä Väestörekisterikeskus voisi tarvittaessa kuulla asianomaisia maistraatteja.

Pykälän 2 momentin mukaan ennen tietojen tallettamista väestötietojärjestelmään rekisterinpitäjän on varmistuttava tietojen ilmoittajasta, tämän oikeudesta ilmoituksen tekemiseen ja ilmoituksen muusta luotettavuudesta. Rekisterinpitäjän on ehdotetun säännöksen mukaan talletettava ilmoitetut tiedot väestötietojärjestelmään ilman aiheutonta viivytystä.

Ehdotetulla säännöksellä on tahdottu korostaa sitä, että luotettavuuden varmistamisen tulisi olla säännöllistä. Tietojen ilmoittajan identiteetti ja toimivaltaisuus sekä ilmoitustavan luotettavuus pitäisi olla mahdollista todeta teknisin tai toiminnallisin menetelmin vaikka jokaisen ilmoitustapahtuman yhteydessä. Säännöstä sovellettaessa olisi otettava huomioon, että rekisterihallinnon viranomaisia koskevat tässä tapauksessa myös ehdotetun lain 73 §:n tietojärjestelmien käytettyä ja 74 §:n tietoturvaluokkua koskevat yleiset velvoitteet.

Pääsääntöisesti järjestelmän tietojen ylläpidon tulisi tapahtua reaaliaikaisesti. Koska tämä ei kuitenkaan ole käytännössä aina mahdollista, tulisi tiedot tallettaa väestötietojärjestelmään viimeistään sellaisessa säännöllisessä järjestelmän ylläpitoajossa, joka tapahtuisi välittömästi sen jälkeen, kun tiedot olisivat saapuneet järjestelmän ylläpitorajapintaan.

Pykälän 3 momentin mukaan Väestörekisterikeskus vahvistaa ehdotetussa laissa tarkoitettujen ilmoitusten kaavat. Ehdotettu sääntely vastaisi voimassa olevan väestötietoasetuksen 36 §:n säännöstä.

27 §. Ilmoittajan vastuu. Pykälässä määritellään yleinen tietojen ilmoittajaa koskeva vastuu. Säännöksen mukaan se, jonka velvollisuutena on ilmoittaa väestötietojärjestelmään tallettamista varten tietoja, vastaa rekisterinpitäjälle ilmoittamiensa tietojen luotettavuudesta ja niiden pysymisestä ajan tasalla. Säännöksen ensisijaisena tavoitteena on painottaa tietojen eheyden merkitystä osana väestötietojärjestelmän kokonaistieturvallisuutta.

Säännös koskisi ensinnäkin kaikkia niitä ehdotetun lain 23-25 §:ssä tarkoitettuja viranomaisia, yrityksiä ja yhteisöjä sekä yksityishenkilöitä, joilla olisi velvollisuus ilmoittaa tietoja väestötietojärjestelmään tallettamista varten. Vastuu ei koskisi kuitenkaan ehdotetun lain 23 §:n 2 momentissa tarkoitettuja tapauksia, koska tällöin tiedot ilmoitettaisiin vain väestötietojärjestelmän tietojen tarkistamista eikä tallettamista varten. Toiseksi vastuu koskisi myös sellaisia ilmoittajatahoja, joille on muualla lainsäädännössä asetettu velvoite ilmoittaa tai luovuttaa tietoja väestötietojärjestelmän tietojen ylläpitämiseksi.

Pykälässä ei ehdoteta mitään sanktioita mahdollisen laiminlyönnin seuraamukseksi, koska kysymys on pääasiassa viranomaisten välisestä toiminnasta. Ilmoittajan vastuu olisikin toissijaista vastuuta eli se saattaisi tulla kysymykseen vain, jos rekisterinpitäjä olisi henkilötietolain 47 §:ssä säädetyn ensisijaisen vastuunsa perusteella joutunut suorittamaan vahingonkorvausta rekisteröidylle. Tässäkin tapauksessa ilmoittajan vastuu voisi tulla kysymykseen vain vahingonkorvauslain (412/1974) mukaisena vastuuna eli tilanteissa, joissa ilmoittaja on tahallisesti tai tuottamuksellisesti laiminlyönyt hänelle kuuluvia velvollisuuksia ja aiheuttanut näin vahinkoa. Huomion arvoista tässä yhteydessä on kuitenkin, että ehdotetun säännöksen mukaan ilmoittajan vastuu koskee sekä tietojen luotettavuutta että niiden ajantasaisuutta.

4 luku.

Väestötietojärjestelmän tietojen julkisuus ja niiden luovuttaminen

28 §. Tietojen luovuttamisen yleiset edellytykset. Pykälässä määritellään väestötietojärjestelmän tietojen luovuttamisen yleiset edellytykset. Näillä tarkoitetaan tässä yhteydessä edellytyksiä, joiden tulisi aina täyttyä, jotta järjestelmän tietoja voitaisiin yleensäkin luovuttaa. Toisaalta olisi kuitenkin myös otettava huomioon, että nämä edellytykset ovat sisällöltään varsin yleisluonteisia, joten luovutusta ei tulisi yleensä sallia tai siitä kieltäytyä pelkästään yleisiin edellytyksiin tukeutuen, vaan näitä edellytyksiä tulisi aina soveltaa yhdessä luovutusta koskevista säännöksistä johtuvien muiden edellytysten ja rajoitusten kanssa. Yleisten edellytysten ensisijainen tavoite on siis ohjata tulkintaa yksityisyyden suojan varmistamisen suuntaan. Väestötietojärjestelmän tietojen luovutusta koskevassa toiminnassa tämä tarkoittaa perusoikeusmyönteisen tulkintalinjan painottamista perustuslain 22 §:n säännösten mukaisesti.

Väestötietojärjestelmän tietoja on pykälän mukaan mahdollista luovuttaa vain, jos ehdotetussa laissa säädetty edellytykset tietojen luovuttamiselle ovat olemassa eikä henkilön oikeudesta kieltää tietojensa luovuttaminen muuta johdu. Väestötietojärjestelmästä luovutettavan tiedon tulee olla tarpeellinen siihen käyttötarkoitukseen, johon se luovutetaan. Säännöksen mukaan tietoja ei saa luovuttaa, jos luovuttamisen voidaan perustelusta syystä epäillä loukkaavan henkilön yksityiselämän tai henkilötietojen suojaa, hänen etujaan tai oikeuksiaan taikka vaarantavan valtion turvallisuutta. Luovutettavan tiedon tarpeellisuutta ilmoitettuun käyttötarkoitukseen tulisi aina punnita myös henkilötietojen käsittelyn yleisten periaatteiden kannalta eli punninnassa tulisi ottaa huomioon myös henkilötietolain 6 §:ssä tarkoitettu käsittelyn suunnitelmallisuus, 7 §:ssä tarkoitettu käyttötarkoitussidonnaisuus ja 9 §:ssä tarkoitettu tarpeellisuusvaatimus.

Ehdotettu säännös antaisi myös mahdollisuuden estää niin sanotun arkaluonteisen tietokokonaisuuden luovuttamisen. Tällä tarkoitetaan tilannetta, jossa väestötietojärjestelmästä pyydetty tai haetut tiedot muodostavat

asiasisällöltään sellaisen tietokokonaisuuden, jonka voidaan perustellusta syystä yksittäistapauksessa epäillä vaarantavan tai loukkaavan henkilön yksityiselämän tai henkilötietojen suojaa, hänen etujaan tai oikeuksiaan taikka vaarantavan valtion turvallisuutta. Arkaluonteisesta tietokokonaisuudesta olisi kysymys esimerkiksi silloin, kun väestötietojärjestelmästä pyydetäisiin poimittavaksi tiettyjen valtion turvallisuuden kannalta merkittäviä ammattiryhmiä edustavien henkilöiden nimet ja osoitteet. Tällaisesta tietokokonaisuudesta voisi olla kysymys myös silloin, kun viranomaisen sellaisesta maasta, jonka ihmisoikeustilanteesta on yleisesti ilmennyt epäkohtia, olisi pyytänyt väestötietojärjestelmästä poimittavaksi kyseisestä maasta Suomeen tulleiden ja täällä pakolaistatuksella oleskelevien henkilöiden nimet ja osoitteet. Tällaisen tietokokonaisuuden voisivat muodostaa lisäksi väestötietojärjestelmän kiinteistö-, rakennus- ja huoneistotiedot, jos näitä tietoryhmiä koskeva luovutus voisi yksittäistapauksessa vaarantaa esimerkiksi valtion turvallisuutta. Luovutuksen estäminen tulisi kuitenkin näissä tapauksissa aina perustua tilanteen mahdollisimman objektiiviseen kokonaisarvioon eikä luovutusta tulisi estää pelkästään luovutettavaksi pyydettyjen tietojen sisällön perusteella.

Ehdotettu laki ei sisällä erityissäännöksiä väestötietojärjestelmän tietojen luovuttamisesta ulkomaille, koska asiasta säädetään henkilötietolaissa varsin seikkaperäisesti ja koska selkeää tarvetta erityissäntelyyn tältä osin ei ole ilmennyt. Luovutettaessa väestötietojärjestelmän tietoja toiseen EU-maahan tai ETA-maahan noudatettaisiin samoja säännöksiä ja periaatteita kuin kotimaisissa luovutustapauksissa. Jos väestötietojärjestelmän tietojen luovuttaminen tapahtuisi EU:n alueen ulkopuolelle niin sanottuihin kolmansiin maihin, tulisivat tällaisissa tapauksissa henkilötietolain 5 luvun säännökset henkilötietojen siirrosta EU-maiden ulkopuolelle sovellettaviksi.

29 §. Tietojen luovuttaminen viranomais-tehtävän hoitamiseen. Pykälä on viranomais-tehtäviä ja -toimintaa koskeva erityissännös. Säännöksessä on myös määritelty, mitä tietoa tällaiseen toimintaan voidaan luovuttaa. Lisäksi pykälä sisältää väestötietojärjestel-

mästä luovutettuja rakennus- ja huoneistotietoja koskevan käyttörajoituksen.

Pykälän 1 momentissa mainitaan sallittuina käyttötarkoituserhminä tuomioistuin- ja hallintomenettely, viranomaisen suunnittelu- ja selvitystehtävä sekä muu näitä vastaava viranomaistehtävä. Säännöstä tulkittaessa voitaisiin analogisesti soveltaa viranomaisen toiminnan julkisuudesta annetun lain 4 §:n viranomaiskäsitettä koskevia säännöksiä. Viranomaistehtävällä tarkoitettaisiin ehdotetussa säännöksessä sellaista julkisen vallan käyttöä, jonka perusteella voidaan yksipuolisesti velvoittaa johonkin tai sallia jotakin. Viranomaistehtävästä olisi kysymys myös, jos julkisyhteisö olisi oikeussuhteessa osapuolena nimenomaan julkisen vallan edustajana ja julkiset intressit olisivat siinä yksinomaan tai pääasiallisesti määräävinä. Näin ollen säännös kattaisi julkisten palveluiden tuottamista ja tarjontaa sisältävät tehtävät organisaatiomuodosta riippumatta. Siten esimerkiksi julkinen hallintotehtävä, joka on perustuslain 124 §:n säännösten mukaisesti annettu hoitettavaksi muulle kuin viranomaiselle, kuuluisi säännöksen soveltamisalan piiriin. Säännöksessä tarkoitettuja toimijoita olisivat valtion ja kunnan viranomaisten lisäksi esimerkiksi tasavallan presidentti, eduskunta ja sen alaiset virastot, Ahvenanmaan maakunta, evankelis-luterilainen kirkko ja ortodoksinen kirkkokunta sekä itsenäiset julkisoikeudelliset laitokset. Lisäksi kysymykseen voisivat tulla myös EU:n tai sen jäsenvaltioiden viranomaiset, jos tietojen luovuttaminen perustuisi yhteisön lainsäädäntöön. Säännöksen soveltamisen kannalta merkittävää olisi ensisijaisesti luovutettavien tietojen käyttötarkoitus. Vasta toissijaisesti ja tulkintalinjaa mahdollisesti tukevana tekijänä voitaisiin ottaa huomioon tietoja hakevan asema ja organisaatiomuoto.

Momentin 1 kohdan mukaan väestötietojärjestelmästä luovutetaan säännöksessä mainittuihin käyttötarkoituksiin laissa tai sen nojalla annetussa asetuksessa säädetyt tiedot. Säännös olisi ehdoton oikeusohje. Jos luovutettavien tietojen käyttötarkoitus olisi viranomaistehtävän hoitaminen ja tietojen käsittelystä olisi säädetty ehdotetussa säännöksessä yksilöidyllä tavalla, olisi rekisterihallinnon viranomaisen luovutettava tiedot. Toisaalta

esimerkiksi ehdotetun lain 37, 44 ja 51 §:n luovutettujen tietojen käyttöä ja suojausta koskevista säännöksistä saattaisi yksittäistapauksessa seurata tiettyjä luovutettuja tietoja koskevia käyttöehtoja, jotka olisi otettava huomioon myös tässä kohdassa tarkoitetuissa luovutustapauksissa.

Momentin 2 kohdan mukaan väestötietojärjestelmästä luovutetaan säännöksessä mainittuja käyttötarkoituksia varten laissa tai sen nojalla säädetyn tai määrätyn tehtävän, toimenpiteen tai toimeksiannon hoitamisessa tarpeelliset tiedot. Säännös antaisi rekisterihallinnon viranomaiselle momentin 1 kohtaa laajemman mahdollisuuden käyttää oikeusharkintaa. Tämä laajempi harkintamahdollisuus koskisi säännöksessä olevaa ehtoa ”tarpeelliset tiedot”. Rekisterihallinnon viranomaisen tulisi tässä tapauksessa aina tutkia myös, että henkilötietolain 9 §:n mukainen tarpeellisuusvaatimus täyttyisi kaikkien luovutettavien tietojen osalta. Käytännössä tämä tarkoittaisi esimerkiksi myös sitä, että ehdotetun lain 36-43 §:n säännökset tietojen luovuttamisen rajoituksista sekä 44 ja 51 §:n luovutettujen tietojen käyttöä ja suojausta koskevat säännökset saattaisivat vaikuttaa välittömästi luovutettavien tietojen sisältöön ja laajuuteen.

Pykälän 2 momentin mukaan tulee tuomioistuimien ja hallintomenettelyssä sekä muussa viranomaistehtävän hoitamisessa tarvittavat väestötietojärjestelmän henkilötiedot hankkia viran puolesta, jollei rekisteröity ole asian viereille tultua viivytyksettä ilmoittanut toimittavansa itse tarpeelliset tiedot tai jollei muunlaiseen menettelyyn olisi erityisiä perusteita. Säännös vastaisi asiasisällöltään voimassa olevan väestötietolain 26 §:n 1 momentin säännöstä.

Pykälän 3 momentin mukaan edellä 1 momentissa tarkoitettuun toimintaan väestötietojärjestelmästä luovutettuja kiinteistö-, rakennus- ja huoneistotietoja ei saa käyttää kotikunnan tai siellä olevan asuinpaikan taikka tilapäisen asuinpaikan yksilöintimerkintöjä lukuun ottamatta henkilöä koskevassa oikeudellisessa tai hallinnollisessa päätöksenteossa, jollei henkilölle anneta päätöksenteon yhteydessä selvitystä tietojen sisällöstä ja käytöstä. Säännös vastaisi asiasisällöltään voimassa olevan väestötietolain 26 §:n 2 mo-

mentin säännöstä. Rajoitus on tarpeellinen siksi, että väestötietojärjestelmän rakennus- ja huoneistotiedoilla ei ole ehdotetun lain 18 §:n perusteella niin sanottua julkista luotettavuutta. Kiinteistö-, rakennus- ja huoneistotiedoilla tarkoitettaisiin säännöksessä kaikkia niitä tietoja, jotka ehdotetun lain 14-16 §:n mukaan talletetaan väestötietojärjestelmään. Oikeudellisella tai hallinnollisella päätöksenteolla tarkoitettaisiin tässä yhteydessä julkisen vallan käyttöön liittyviä viranomaisen päätöksenteon yhteydessä huomioon otettavia asianomaisen henkilön oikeuksia ja velvollisuuksia koskevia velvoitteita.

30 §. Tietojen luovuttaminen historialliseen ja tieteelliseen tutkimukseen sekä tilaston laatimiseen. Pykälän mukaan väestötietojärjestelmästä voidaan luovuttaa historialliseen ja tieteelliseen tutkimukseen, tilastojen laatimiseen sekä viranomaisen suunnittelu- ja selvitystehtäviin tutkimuksen, selvityksen tai muun vastaavan tehtävän hoitamisessa tarpeelliset tiedot siten kuin siitä säädetään henkilötietolaissa.

Henkilötietolain 7 § käyttötarkoitussidonnaisuutta koskeva säännös sisältää tätä periaatetta koskeva poikkeussäännöksen, jonka mukaan henkilötietojen myöhempää käsittelyä historiallista ja tieteellistä tutkimusta sekä tilastotarkoitusta varten ei pidetä yhteensopimattomana tietojen alkuperäisen käsittelyn tarkoituksen kanssa. Lisäksi henkilötietolain 14 §:ssä on historiallista ja tieteellistä tutkimusta ja 15 §:ssä tilastotarkoituksia koskevat erityissäännökset, joissa säädellään yksityiskohtaisesti henkilötietojen käsittelystä ja luovuttamisesta näihin käyttötarkoituksiin. Ehdotetussa säännöksessä historiallisen ja tieteellisen tutkimuksen sekä tilastotarkoituksen käsitteet ovat samansisältöiset kuin henkilötietolaissa.

Väestötietojärjestelmän tietoja käytetään erittäin paljon hyväksi muun muassa lääketieteellisessä ja yhteiskunnallisessa tutkimuksessa sekä tilastotarkoituksiin. Luovutustapaukset ovat suhteellisen vakiintuneita ja yleensä ongelmattomia. Väestötietojärjestelmän tietojen luovutussäännösten osalta ei olekaan ilmennyt yleislainsäädännöstä poikkeavia tarpeita erityissääntelyyn. Säännösehdotus olisikin tämän johdosta lähinnä informatiivinen. Se olisi kuitenkin tarpeellinen

erityisesti sen vuoksi, ettei syntyisi sellaista väärinkäsitystä, että järjestelmän tiedot eivät olisi käytettävissä edelleen myös tässä mainittuihin käyttötarkoituksiin. Säännös olisi myös tarpeellinen siksi, että tiedot luovuttavan rekisterihallinnon viranomaisen tulisi tässäkin tapauksessa tutkia, että henkilötietolain 9 §:n mukainen tarpeellisuusvaatimus täyttyy kaikkien luovutettavien tietojen osalta.

31 §. *Tietojen luovuttaminen rahoitus- ja vakuutustoimintaan sekä muuhun vastaavaan toimintaan.* Pykälä on rahoitus-, vakuutus- ja niitä vastaavaa sekä luottotieto- ja perintätoimintaa koskeva erityissäännös. Siinä säädetäisiin, mitä väestötietojärjestelmän tietoja ja miten niitä voitaisiin käsitellä ja luovuttaa säännöksessä mainittuihin käyttötarkoituksiin.

Pykälän 1 momentissa mainitaan sallittuina käyttötarkoituseryhminä rahoitus- ja vakuutustoiminta sekä muu näitä vastaava toiminta. Säännös kattaisi ensinnäkin kaiken sellaisen toiminnan, joka on järjestetty rahoitus- ja vakuutusryhmittymien valvonnasta annetun lain (699/2004) mukaisesti. Se kattaisi myös muun tätä vastaavan toiminnan, jos sen järjestämisestä on erikseen säädetty. Tällaisia erityissäädöksiä ovat esimerkiksi vakuutusyhtiölaki (1062/1979), laki ulkomaisista vakuutusyhtiöistä (398/1995), vakuutusyhdistyslaki (1250/1987) ja laki työeläkevakuutusyhtiöistä (354/1997). Keskeistä säännöksen soveltamisalan kannalta olisi, että toiminta tapahtuisi säännellyssä muodossa esimerkiksi jonkinasteisen virallisen valvonnan alaisuudessa ja että toiminnan järjestämisessä olisi otettu erikseen huomioon rahoitus- ja vakuutuspalveluiden käyttäjien aseman ja oikeusturvan varmistaminen. Säännöksen tavoitteena on turvata rahoitus- ja vakuutuspalvelujen käytössä tarvittavien henkilötietojen luovuttaminen väestötietojärjestelmästä nimenomaan näitä palveluja käyttävän henkilön tunnistamiseksi ja yksilöimiseksi sekä hänen toimintakelpoisuutensa varmistamiseksi. Säännös ei siten koskisi tilanteita, joissa väestötietojärjestelmän tietoja tarvittaisiin esimerkiksi rahoitus- ja vakuutuspalveluiden yleistä markkinointia varten. Näihin tilanteisiin sovellettaisiin ehdotetun lain 32 §:n säännöksiä.

Momentin 1 kohdan mukaan väestötietojärjestelmästä voidaan luovuttaa rahoitus- ja vakuutustoimintaan sekä muuhun näitä vastaavaan toimintaan laissa tai sen nojalla annetussa asetuksessa säädetty tiedot. Jos luovutettavien tietojen käyttötarkoitus olisi säännöksessä mainittu ja tietojen käsittelystä olisi säädetty säännöshedotuksessa yksilöidyllä tavalla, olisi rekisterihallinnon viranomaisen lähtökohtaisesti luovutettava tiedot. Toisaalta on kuitenkin otettava huomioon, että esimerkiksi ehdotetun lain luovutettujen tietojen käyttöä ja suojausta koskevista 44 ja 51 §:n säännöksistä saattaa yksittäistapauksessa seurata tiettyjä käyttörajoituksia, jotka olisi otettava huomioon myös tässä momentissa tarkoitetuissa luovutustapauksissa.

Momentin 2 kohdan mukaan väestötietojärjestelmästä voidaan luovuttaa rahoitus- ja vakuutustoimintaan sekä muuhun näitä vastaavaan toimintaan laissa tai sen nojalla annetussa asetuksessa tai määräyksessä säädetyn tehtävän, toimenpiteen tai toimeksiannon hoitamisessa tarpeelliset tiedot. Tehtävän, toimenpiteen tai toimeksiannon hoitamisen tulisi siis perustua joko suoraan laissa olevaan säännökseen tai laissa olevan valtuutus-säännöksen nojalla annettuun säädökseen tai määräykseen. Säännös antaisi rekisterihallinnon viranomaiselle momentin 1 kohtaa laajempaa mahdollisuuden käyttää oikeusharkintaa. Tämä laajempi harkintamahdollisuus koskisi ensisijaisesti säännöksessä olevaa edellytystä ”tarpeelliset tiedot”. Rekisterihallinnon viranomaisen tulisi siis tässä tapauksessa tutkia, että henkilötietolain 9 §:n mukainen tarpeellisuusvaatimus täyttyy kaikkien luovutettavien tietojen osalta. Käytännössä tämä tarkoittaisi esimerkiksi sitä, että ehdotetun lain 36-43 §:n säännökset tietojen luovuttamisen rajoituksista tulisi ottaa huomioon luovutuksesta päätettäessä.

Lisäksi momentin 3 kohdan mukaan väestötietojärjestelmästä voidaan luovuttaa rahoitus- ja vakuutustoimintaan sekä muuhun näitä vastaavaan toimintaan tarpeelliset tiedot sellaisen sopimuksen täytäntöönpanemiseksi, joka koskee edellä tarkoitettua toimintaa ja jossa rekisteröity on osallisena. Säännös antaisi rekisterihallinnon viranomaiselle momentin edellä olevia kohtia laajempaa mah-

dollisuuden käyttää oikeusharkintaa. Tämä laajempi harkintamahdollisuus koskisi ensinnäkin säännöksessä mainittua sopimusta ja sen sisältöä koskevia edellytyksiä ja toiseksi luovutettavien tietojen tarpeellisuutta koskevaa vaatimusta. Rekisterihallinnon viranomaisen tulisi siis tässä tapauksessa tutkia, että sopimus koskee välittömästi ja pääasiallisesti edellä mainittua toimintaa ja että rekisteröity on sopimuksen todellinen osapuoli. Lisäksi luovutettavan viranomaisen tulisi tutkia, että henkilötietolain 9 §:n mukainen tarpeellisuusvaatimus täyttyy kaikkien luovutettavien tietojen osalta. Käytännössä tämä tarkoittaisi esimerkiksi sitä, että ehdotetun lain 36-43 §:n säännökset tietojen luovuttamisen rajoituksista tulisi ottaa huomioon luovutuksesta päätettäessä.

Pykälän 2 momentin mukaan väestötietojärjestelmästä voidaan lisäksi luovuttaa luottotietotietolaissa (527/2007) tarkoitettua luottotietotoimintaa ja saatavien perinnästä annetussa laissa (513/1999) tarkoitettua perintätoimintaa varten tarpeelliset tiedot toiminnan kohteena olevan henkilön etu- ja sukunimestä, henkilötunnuksista tai syntymäajasta, osoite- ja muista yhteystiedoista, syntymäkotikunnasta ja syntymäpaikasta, holhoustoimen edunvalvonnasta ja sen sisällöstä sekä kuolinajasta tai kuolleeksi julistamisajasta. Eriyissäännös tässä tarkoitettujen käyttötarkoitusten osalta on tarpeellinen sääntelyn informatiivisuuden ja täsmällisyyden vuoksi, mutta myös siksi, että toiminnalla on välitön yhteys rahoitus- ja vakuutusmarkkinatoimintaan. Säännös sisältää tyhjentävän luettelon niistä tiedoista, jotka järjestelmästä voitaisiin enintään luovuttaa siinä mainittuihin käyttötarkoituksiin. Tietoluettelo vastaa kuolin-, syntymäkotikunta- ja syntymäpaikkatietoa lukuun ottamatta luottotietolain 12 §:n mukaista luetteloa niistä tiedoista, jotka luottotietorekisteriin saa henkilöstä tallettaa. Rekisterihallinnon viranomaisen tulisi kuitenkin aina tutkia, että henkilötietolain 9 §:n mukainen tarpeellisuusvaatimus täyttyy kaikkien luovutettavien tietojen osalta.

Pykälän 3 momentin mukaan edellä 1 momentissa tarkoitettuun toimintaan väestötietojärjestelmästä luovutettuja kiinteistö-, rakennus- ja huoneistotietoja ei saa käyttää kotikunnan tai siellä olevan asuinpaikan taikka

tilapäisen asuinpaikan yksilöintimerkintöjä lukuun ottamatta henkilöä koskevassa oikeudellisessa päätöksenteossa, jollei henkilölle ole annettu päätöksenteon yhteydessä selvitystä tietojen sisällöstä ja käytöstä. Tämä johtuu siitä, että järjestelmän rakennus- ja huoneistotiedoilla ei ole ehdotetun lain 18 §:n säännösten mukaan julkista luotettavuutta. Kiinteistö, rakennus- ja huoneistotiedoilla tarkoitettaisiin säännöksessä kaikkia niitä tietoja, jotka ehdotetun lain 14-16 §:n mukaan talletetaan väestötietojärjestelmään. Oikeudellisella päätöksenteolla tarkoitettaisiin tässä yhteydessä esimerkiksi luotto- tai vakuutus sopimuksen tekemisessä huomioon otettavia asianomaisen henkilön oikeusturvaa koskevia laillisia velvoitteita.

32 §. Tietojen luovuttaminen asiakkuuden hoitoon ja markkinointiin. Pykälässä säädetään väestötietojärjestelmän tietojen luovuttamisesta asiakkuuden hoitoa, markkinointia, mainontaa, mielipide- ja markkinatutkimusta sekä muuta näihin rinnastettavaa toimintaa varten. Pykälä olisi ehdotetun lain edellä olevia luovutussäännöksiä täydentävä säännös, joka koskisi kaikkia pykälässä mainittuihin käyttötarkoituksiin tietoja käyttäviä tahoja organisaatiomuodosta riippumatta. Vaikka säännöksessä tarkoitettuja toimintoja harjoitavatkin ensisijassa yksityiset yritykset ja yhteisöt, koskisi se myös viranomaisia, jos nämä harjoittaisivat tässä tarkoitettua toimintaa lakisääteisten toimintojensa tukena tai sen ohella. Säännös sisältäisi tyhjentävät luettelot niistä tiedoista, jotka järjestelmästä voitaisiin luovuttaa tai joita voitaisiin muuten käsitellä siinä mainittuja käyttötarkoituksia varten. Rekisterihallinnon viranomaisen tulisi aina tutkia, että henkilötietolain 9 §:n mukainen tarpeellisuusvaatimus täyttyy kaikkien luovutettavien tietojen osalta.

Pykälän 1 momentti sisältää säännökset asiakas-, markkinointi- ja vastaavien rekistereiden tietojen päivitys- ja ylläpitopalveluita. Säännös olisi soveltamisalaltaan hieman laajempi ja täsmällisempi kuin voimassa olevan väestötietolain 27 §:n 1 momentin vastaava säännös. Se koskisi myös henkilötietolain 19 §:n 1 kohdassa tarkoitettuja markkinointirekistereitä sekä sisältäisi luovutettavia henkilötietoja koskevan yksityiskohtaisen tietoluettelon. Säännöksessä erikseen mainit-

tujen henkilön perustietojen osalta luettelo olisi myös tyhjentävä. Säännöksen mukaan väestötietojärjestelmästä voidaan luovuttaa asiakas- tai markkinointirekisteriin tai vastaavaan muuhun rekisteriin talletettujen tietojen ylläpitämisessä, tarkistamisessa ja korjaamisissa tarpeellisia tietoja rekisteröidyn etu- ja sukunimestä, syntymävuodesta, sukupuolesta, äidinkielestä, osoitteesta ja muista yhteystiedoista sekä valtioneuvoston asetuksella tarkemmin säädettyjä henkilöön liittyviä kiinteistö-, rakennus- ja huoneistotietoja sekä aluejakoa koskevia tietoja. Asetuksenantovaltuuden säätäminen valtioneuvostotasolla tässä tapauksessa on perusteltua, koska kysymys on laajakantoisesta ja periaatteellisesti merkittävästä asiasta.

Säännös ei antaisi mahdollisuutta täydentää tai lisätä asiakasrekisteriin uusia henkilöitä väestötietojärjestelmästä, jos henkilötiedoissa tarkoitettu yhteysvaatimus tai muu käsittelyn peruste puuttuisi. Säännös ei myöskään sanamuotonsa mukaan mahdollistaisi tietojen luovuttamista väestötietojärjestelmästä markkinointirekisterin perustamista varten. Uusiasiakashankintaa olisi kuitenkin mahdollista tehdä esimerkiksi pykälän 2 momentin mukaisen kertaluonteisen poiminnan tai otannan avulla. Yleensäkin ostotapah-tuman yhteydessä ennen varsinaisen asiakas-suhteen syntymistä olisi väestötietojärjestelmän henkilötietojen mahdollista käsitellä esimerkiksi teknisen käyttöyhteyden avulla vain, jos asianomainen henkilö olisi antanut siihen käsittelyn yhteydessä nimenomaisen suostumuksensa.

Yksityiselämän suojan vaatimukset huomioiden ottaen tulisi myös suhtautua pidättyvästi väestötietojärjestelmän tietojen ja niihin liittyvien yksilöinti- ja tunnistamiskeinojen käyttöön sellaisissa tilanteissa, joissa niiden avulla asiakasrekisterin tietoja olisi tarkoitus täydentää esimerkiksi asiakkaaksi rekisteröidyn henkilön kuluttajakäyttäytymiseen yleisesti liittyvillä tiedoilla ilman, että rekisteröity on tästä tietoinen tai antanut siihen suostumustaan. Suostumukseen perustuvan käsittelyn lisäksi tällainen toiminta voisi olla sallittua vain, jos olisi aivan ilmeistä, ettei henkilön yksityiselämän ja henkilötietojen suoja missään tapauksessa vaarantuisi. Jos toiminta katsottaisiin yksittäistapauksessa

mahdolliseksi, olisi aina ennen toimenpiteeseen ryhtymistä lisäksi vähintään varmistettava, että henkilötietolain 24 §:n 1 momentissa tarkoitettu rekisteröityä koskeva informointivelvollisuus olisi täytetty. Tällaisten säännöksen tulkintalinjausten tarkempi määrittely voisi luontevasti tapahtua esimerkiksi henkilötietolain 42 §:ssä tarkoitettujen toimialakohtaisten käytännesääntöjen kautta.

Pykälän 2 momentissa säädetään väestötietojärjestelmän tietojen luovuttamisesta kertaluonteisia asiakashankinnan sekä markkinoinnin ja mainonnan käyttötarkoituksia varten. Säännös vastaisi keskeiseltä asiasisällöltään voimassa olevan väestötietolain 27 §:n 2 momentin säännöstä. Ehdotetun säännöksen mukaan väestötietojärjestelmästä voitaisiin luovuttaa henkilön nimi- sekä osoite- ja muita yhteystietoja suoramainontaa ja muuta suoramarkkinointia, mielipide- ja markkinatutkimuksen tekemistä tai muuta näihin rinnastettavaa toimintaa varten. Luovutettaessa tietoja näitä tarkoituksia varten voitaisiin tietojen käsittelyn perusteena käyttää henkilön nimeä, vähintään kuuden viikon ikää, sukupuolta, äidin- tai asiointikieltä, ammattia tai sitä koskevaa luokitustietoa, osoite- ja muita yhteystietoja, yhtä henkilöön liitettävää muuta tunnistetietoa sekä valtioneuvoston asetuksella tarkemmin säädettyjä henkilöön liittyviä kiinteistö-, rakennus- ja huoneistotietoja sekä aluejakoa koskevia tietoja. Säännöksen mukaan siis vain henkilön nimi- sekä osoite ja muu yhteystieto voitaisiin luovuttaa hakijalle, mutta ei niiden käsittelyn perusteena olleita säännöksessä mainittuja yksilötason tietoja. Käsittelyllä tarkoitetaan tässä yhteydessä esimerkiksi edellä mainittujen tietojen käyttämistä henkilön nimi- ja osoitetietojen otanta- tai poimintaperusteena. Asetuksenantovaltuuden säätäminen valtioneuvostotasolla tässä tapauksessa on perusteltua, koska kysymys on laajakantoisesta ja periaatteellisesti merkittävästä asiasta.

Säännöksen perusteella ei olisi mahdollista antaa hakijalle vapaata väestötietojen käsittelyoikeutta. Väestötietojärjestelmän tietoja ei siksi voitaisi luovuttaa esimerkiksi markkinointirekisterin perustamista varten. Tiedot olisivat säännöksen mukaan toisin sanoen tarkoitettua käytettäväksi rajattua tapauskohtaista käyttötarvetta varten. Luonnollisesti

niiden uudelleenkäyttökin voisi tarvittaessa olla mahdollista edellä mainituin rajauksin, kunhan tiedot pysyisivät rekisterihallinnon viranomaisen hallinnassa eikä niitä siis luovutettaisi käyttäjän vapaaseen hallintaan. Mikäli niitä olisi tarkoitus käyttää esimerkiksi suoramarkkinointikampanjan toteuttamisessa, olisi niiden osalta henkilötietolain 25 §:n mukaiseksi tietolähteeksi merkittävä väestötietojärjestelmä. Säännöksessä ei otettaisi kantaa siihen kuinka luovutettuja tietoja voisi toiminnallisesti ja teknisesti käyttää. Tämän ratkaiseminen kuuluisi säännöstä soveltavalle rekisterihallinnon viranomaiselle, jonka olisi tässä yhteydessä luonnollisesti otettava huomioon myös kaikki tietojen käyttöä ja suojausta koskevat seikat. Tällaisten seikkojen tarkempi määrittely voisi luontevasti tapahtua esimerkiksi henkilötietolain 42 §:ssä tarkoitettujen toimialakohtaisten käytännönsääntöjen kautta.

33 §. Tietojen luovuttaminen sukututkimukseen ja henkilömatrikkelin laatimiseen. Pykälässä säädetään väestötietojärjestelmän tietojen luovuttamisesta sukututkimukseen ja henkilömatrikkelin laatimiseen. Henkilötietolaki sisältää yleissäännökset henkilötietojen käsittelystä ehdotetussa pykälässä mainittuja käyttötarkoituksia varten.

Pykälän mukaan väestötietojärjestelmästä voidaan luovuttaa sukututkimukseen ja henkilömatrikkelin laatimiseen tarpeelliset tiedot siten, kuin siitä säädetään henkilötietolaissa. Henkilömatrikkelista säädetään henkilötietolain 17 §:ssä ja sukututkimuksesta lain 18 §:ssä. Säännösehdotus olisi tämän johdosta lähinnä informatiivinen. Se olisi kuitenkin tarpeellinen ensiksikin sen vuoksi, ettei synyisi sellaista käsitystä, että järjestelmän tiedot eivät olisi käytettävissä myös tässä mainittuihin käyttötarkoituksiin. Toiseksi säännös olisi tarpeellinen myös siksi, että tiedot luovuttavan rekisterihallinnon viranomaisen tulisi aina selvittää, että henkilötietolain 9 §:n mukainen tarpeellisuusvaatimus täyttyy kaikkien luovutettavien tietojen osalta. Ehdotetussa säännöksessä henkilömatrikkelin ja sukututkimuksen käsitteet ovat samansisältöiset kuin henkilötietolaissa.

34 §. Tietojen muu luovuttaminen. Pykälässä säädetään väestötietojärjestelmän tietojen käsittelystä yhteys-, osoite- ja muussa vas-

taavassa tietopalvelussa. Selkeyden vuoksi pykälässä myös todetaan, että ehdotettu laki ei sisällä täysin tyhjentävää sääntelyä väestötietojärjestelmän tietojen luovutuksesta, vaan järjestelmän tietoja voitaisiin luovuttaa myös muihin kuin edellä 29-33 §:ssä tarkoitettuihin käyttötarkoituksiin, jos henkilötietojen käsittelyn edellytykset yksittäistapauksessa täyttyisivät eikä ehdotetun lain mukaisista tietojen luovuttamisen rajoitusta koskevista säännöksistä muuta johtuisi.

Pykälän 1 momentin mukaan väestötietojärjestelmään talletettuja yksittäisiä ja yksilöityjä henkilöitä koskevia tietoja voidaan käsitellä yhteys-, osoite- ja muussa vastaavassa tietopalvelussa henkilökohtaisia tai niihin verrattavia tavanomaisia yksityisiä käyttötarkoituksia varten. Tällaisessa palvelussa voidaan luovuttaa tietoja vain henkilön nykyisistä nimistä, osoitteesta ja muista yhteystiedoista sekä elossa olosta. Ehdotetun säännöksen mukaan tietojen luovuttaminen ei edellyttäisi käyttötarkoituksen selvittämistä palvelutapahtuman yhteydessä, koska kysymys on henkilökohtaisista tai niihin verrattavista tavanomaisista yksityisistä käyttötarkoituksista (henkilötietolaki 2 § 3 momentti) ja koska luovutettava tietojoukko on suppea ja kattaa vain henkilön tavanomaiset yhteystiedot. Käytännössä tämä tarkoittaisi sitä, ettei rekisterihallinnon viranomaisella olisi ehdotonta käyttötarkoituksen selvittämismahdollisuutta, jollei asiayhteydestä selkeästi ilmeneisi, että tietojen käyttötarkoitus on jokin muu kuin säännöksessä mainittu.

Ehdotetussa säännöksessä termillä yksittäinen tarkoitettaisiin määrällisten seikkojen ohella myös luovutustavasta välittömästi johtuvia luovutuksen laajuuteen liittyviä käytännön rajoituksia. Esimerkiksi puhelinpalvelussa ei ole taloudellisesti ja toiminnallisesti järkevää luovuttaa kovin montaa tietoyksikköä kerralla. Yksilöintiä koskeva vaatimus edellyttäisi, ettei puutteellisin hakutiedoin haettua henkilötietojoukkoa voitaisi milloinkaan luovuttaa tässä tarkoitettun palvelun kautta, vaan haun kohteena oleva henkilö tai henkilöt olisi kyettävä aina riittävän täsmällisesti yksilöimään. Yhteys-, osoite- ja muulla vastaavalla tietopalvelulla tarkoitetaan kirjallisesti tai teknisen käyttöyhteyden kuten puhelimen tai tietoverkon kautta tapahtuvaa palvelua. Näi-

den seikkojen johdosta yhden palvelutapah-
tuman aikana olisi mahdollista luovuttaa joi-
denkin kymmenien yksittäin järjestelmästä
haettujen henkilöiden tiedot, jos palvelun
tekninen ja toiminnallinen toteutus mahdol-
listaisi tämän. Ehdotetussa säännöksessä tar-
koitettuja henkilökohtaisia tai niihin verratta-
via tavanomaisia yksityisiä käyttötarkoituk-
sia olisivat esimerkiksi yhteydenpito tuttavien
ja sukulaisiin, merkkipäivän muistaminen,
luokkakokouksen järjestäminen, saatavan pe-
rintä ja muut vastaavat tilanteet. Säännöstä
olisi mahdollista kuitenkin tulkita myös siten,
että siinä ei rajattaisi palvelun käyttäjäkuntaa
tiukasti vain luonnollisiin henkilöihin, vaan
palvelun käyttäjänä voisi olla myös yritys tai
yhteisö. Tällä hetkellä rekisterihallinnon vi-
ranomaiset tarjoavat muun muassa ehdote-
tussa säännöksessä tarkoitettua osoitepalve-
lua puhelin- ja verkkopalveluna. Ehdotetun
sääntelyn tarkoituksena ei olisi lakkauttaa
tällaisia palvelumuotoja. Tällaisen palvelun
teknisessä tuottamisessa olisi kuten nytkin
mahdollista tarvittaessa tukeutua rekisterihal-
linnon ulkopuolisiin toimeksisääjiin.

Muuten väestötietojärjestelmän tietoja voi-
daan pykälän 2 momentin mukaan luovuttaa
vain, jos hakijalla on oikeus käsitellä luovu-
tettavia tietoja henkilötietolain tai muun lain
perusteella. Säännös täydentäisi ehdotetun
lain 29-33 §:ssä ja kattaisi ne kaikki lailliset
käyttötarkoitukset, joita ei ole säännelty eri-
seen edellä mainituissa pykälissä. Koska eh-
dotettu laki ei sisällä esimerkiksi erityissään-
nöksiä väestötietojärjestelmän tietojen luov-
uttamisesta ulkomaille, tulisivat tällaisissa
tapauksissa henkilötietolain 5 luvun säännök-
set henkilötietoja siirrosta EU-maiden ulko-
puolelle sovellettaviksi.

35 §. Yleinen kielto-oikeus. Pykälässä sää-
detään rekisteröidylle kuuluvasta yleisestä
kielto-oikeudesta. Säännös vastaisi sisällöl-
tään ja laajuudeltaan voimassa olevan oikeu-
den mukaista rekisteröidylle kuuluvaa kielto-
oikeutta ja täydentäisi lisäksi henkilötietolain
kielto-oikeutta koskevaa sääntelyä.

Pykälän 1 momentin mukaan henkilötieto-
lain 30 §:ssä tarkoitettujen suoramarkkinoin-
tia, markkina- ja mielipidetutkimusta, henki-
lömatrikkeliä ja sukututkimusta koskevien
kielto-oikeuksien lisäksi rekisteröidyllä hen-
kilöllä on oikeus kieltää omansa, samassa ta-

loudessa asuvan puolisonsa ja huollossaan
olevan lapsensa osoitteen ja muun yhteystie-
don luovuttaminen ehdotetun lain 32 §:n 1
momentissa tarkoitettua asiakas- ja markki-
nointirekisterin päivityspalvelua ja 34 §:n 1
momentissa tarkoitettua osoite- ja yhteystie-
topalvelua varten.

Ehdotetun säännöksen mukaan kielto ei
kuitenkaan koske sellaisia tapauksia, joissa
tiedot luovutetaan ehdotetun lain 32 §:n 1
momentin perusteella toimintaan, jossa tietoa
käytetään henkilön, yrityksen tai yhteisön oi-
keuksien tai velvollisuuksien toteuttamiseksi.
Kielto-oikeus ei siis koskisi tilanteita, joissa
osoite- tai yhteystietoa tarvitaan viranomais-
tehtävissä tai muutoin lakisääteissä tehtä-
vissä eikä tapauksia, joissa henkilö tai yhteisö
toteuttaa tälle laillisesti kuuluvia oikeuksia
tai velvollisuuksia. Säännös mahdollistaisi
sen, että sivullisen oikeudet intressit tulisi-
vat riittävän laajasti huomioon otetuksi hen-
kilötietojen suojan siitä kuitenkaan kärsimät-
tä. Osoite- tai yhteystieto voitaisiin siten luov-
uttaa esimerkiksi perunkirjoituskutsujen lä-
hettämistä varten tai velkomiasian vireillepa-
noa varten. Pankeilla ja vakuutusyhtiöillä
olisi ehdotetun poikkeussäännöksen mukaan
myös oikeus saada väestötietojärjestelmästä
osoite- tai muu yhteystieto asiakasrekisterin
päivityksen yhteydessä käytettäväksi esimer-
kiksi luotonantotoiminnassa ja lakisääteisiin
vakuutuksiin liittyvissä tehtävissä.

Pykälän 2 momentin mukaan asianomaisen
henkilön tulee toimittaa kieltoa koskeva il-
moitus Väestörekisterikeskukselle tai maistraatille kirjallisesti tai muulla tarkoitukseen
soveltuvalla ja luotettavalla tavalla. Kysymys
olisi siis lähtökohtaisesti vapaamuotoisesta
ilmoituksesta, joka olisi mahdollista tehdä
myös puhelimitse tai sähköisesti avoimen tie-
toverkon välityksellä. Ilmoitustavan olisi kui-
tenkin oltava riittävän luotettava. Jos ilmoitus
koskisi ilmoituksen tekijän samassa taloudes-
sa asuvaa puolisoa, tulisi ilmoitus pyytää ai-
na kirjallisena. Jos ilmoitus koskisi muuta
henkilöä kuin ilmoittajan samassa taloudessa
asuvaa puolisoa tai hänen huollossaan olevaa
lastaan, tulisi tällöin aina vaatia kirjallisen
ilmoituksen lisäksi selvitys, että ilmoituksen
tekijällä on asiassa laillinen oikeus edustaa
toista henkilöä. Henkilön oikeus edustaa asi-
assa hänen huollossaan olevaa lastaan perus-

tuisi holhustoimilain säännöksiin ja huoltosuhde olisi mahdollista selvittää viran puolesta väestötietojärjestelmän tietojen avulla. Rekisterihallinnon viranomaisten tulisi lisäksi huolehtia, että väestötietojärjestelmään talletetusta kiellosta toimitettaisiin aina henkilökohtainen vahvistus rekisteröidylle riippumatta siitä kuka ilmoituksen on tehnyt.

36 §. Turvakielto. Pykälässä säädetään rekisteröidylle kuuluvasta erityisestä oikeudesta saada hakemuksesta talletettua väestötietojärjestelmään niin sanottu turvakielto, turvakiellon myöntämisen edellytyksistä ja voimassaoloajasta sekä kiellon hakemusmenettelystä. Ehdotettu pykälä olisi erityissäännös suhteessa viranomaisen toiminnan julkisuudesta annetun lain 24 §:n 1 momentin 31 kohdan salassapitoa koskeviin säännöksiin.

Pykälä vastaisi keskeiseltä asiasisällöltään voimassa olevan väestötietolain 25 §:n säännöksiä asiasta. Sääntelyä kuitenkin täsmennettäisiin siten, että turvakiellon myöntämisen perusteena olevan uhkan tulisi olla ilmeinen ja että turvakielto koskisi tietyin edellytyksin nimenomaisesti myös asianomaisen henkilön omistuksessa tai hallinnassa olevaa kiinteistöä, rakennusta ja huoneistoa koskevia eräitä tietoja. Lisäksi ehdotettu säännös edellyttää, että maistraatin tulisi aina varata kiellon hakijalle mahdollisuus ilmoittaa väestötietojärjestelmään talletettavaksi sellainen yhteysosoite, jota turvakielto ei koskisi. Yhteysosoitteen tavoitteena olisi turvata, että asianomainen henkilö olisi tarvittaessa saatavissa turvakiellosta huolimatta.

Jos henkilöllä on perusteltu ja ilmeinen syy epäillä itsensä tai perheensä terveyden tai turvallisuuden tulevan uhatuksi, voidaan pykälän 1 momentin mukaan väestötietojärjestelmään hakemuksesta tallettaa turvakielto. Kun turvakielto on talletettu järjestelmään, tämän henkilön, hänen kanssaan samassa taloudessa asuvan puolison tai lapsen kotikunta, asuinpaikka, osoite ja muu yhteystieto voidaan luovuttaa vain sellaiselle viranomaiselle, jonka oikeus näiden tietojen käsittelyyn perustuu lain tai sen nojalla säädetyn tai määrätyn tämän henkilön oikeutta tai velvollisuutta koskevan tehtävän, toimenpiteen tai toimeksiannon hoitamiseen. Säännöksen mukaan turvakielto koskee myös edellä mainittujen henkilöiden omistuksessa tai hallinnas-

sa olevan kiinteistön, rakennuksen ja huoneiston yksilöinti- ja sijaintitietoja, jos niitä ei voida käsitellä erillään turvakiellon kohteena olevista tiedoista. Kiinteistöllä, rakennuksella ja huoneistolla tarkoitettaisiin ehdotetun lain 14-16 §:ssä tarkoitettuja yksiköitä.

Säännöksen mukaan turvakiellon asettamisen edellytykset olisivat objektiivisia edellytyksiä, ja niiden tulisi olla ilmeisesti käsillä. Tällä on säännösehdoituksessa haluttu painottaa sitä, että turvakiellon myöntäminen olisi lähtökohtaisesti poikkeuksellinen turvaamistoimi eikä sitä tulisi myöntää pelkästään henkilön subjektiivisten tuntemusten perusteella. Turvakielto voisi olla mahdollista myöntää esimerkiksi todistajan suojelutilanteissa, perheväkivaltatilanteissa tai sellaisille ammattiryhmille, jotka joutuvat säännöllisesti kokemaan vakavan fyysisen väkivallan uhkaa työnsä johdosta. Turvakieltoa koskevan hakemuksen pitäisi aina olla perusteltu ja siitä tulisi selkeästi ilmetä uhka ja sen todennäköisyys.

Kielto kattaisi pykälän 2 momentissa tarkoitettua erillistä yhteysosoitetta lukuun ottamatta kaikki muut väestötietojärjestelmään henkilölle talletetut kotikunta, asuinpaikka, osoite- ja yhteystiedot mukaan lukien tietyt kiinteistö-, rakennus- ja huoneistotiedot.

Turvakiellon kohteena olevat tiedot voitaisiin luovuttaa vain sellaiselle viranomaiselle, jonka oikeus kiellon kohteena olevan tiedon käsittelyyn perustuu lain tai sen nojalla säädetyn tai määrätyn tämän kiellon tehneen henkilön oikeutta tai velvollisuutta koskevan tehtävän, toimenpiteen tai toimeksiannon hoitamiseen. Esimerkiksi turvakiellon alaisen tietojen säännöllinen toimittaminen viranomaiselle talletettavaksi tämän pitämään henkilörekisteriin olisi säännöksen mukaan poikkeuksellinen toimenpide, jonka yhteydessä tulisi asettaa mahdollisimman täsmälliset ja tarkat tietojen käyttöä ja suojausta koskevat ehdot. Turvakiellon kohteena olevien tietojen käsittelystä säädettäisiin tarkemmin ehdotetun lain 37 ja 44 §:ssä. Turvakiellon alaisen tietojen käyttö tulisikin ensisijaisesti järjestää siten, että asianomaiset viranomaiset pääsisivät niihin käsiksi vain tapauskohtaisesti esimerkiksi yksittäisinä kyselyinä väestötietojärjestelmän reaaliaikaisen kyselyjärjestelmän avulla.

Pykälän 2 momentissa säädetään turvakielon hakemista koskevasta menettelystä. Sen henkilön, jota asia koskee, tai hänen laillisen edustajansa tulee hakea turvakieltoa maistraatilta kirjallisesti tai muulla todistettavalla tavalla. Kun henkilö hakee turvakieltoa, olisi maistraatin varattava hänelle mahdollisuus ilmoittaa väestötietojärjestelmään tallettavaksi sellainen yhteysosoite, joka voitaisiin luovuttaa myös muille kuin edellä 1 momentissa tarkoitetuille viranomaisille.

Rekisteröidyn tulisi hakea turvakieltoa maistraatilta kirjallisesti tai muulla todistettavalla tavalla. Hakemuksen voisi jättää mille tahansa maistraatille. Tämä mahdollistaisi sen, että kiireellisissä tapauksissa kieltoa olisi mahdollista hakea sijainniltaan lähimmästä maistraatista. Jos turvakieltoa haettaisiin asuinpaikan muuton yhteydessä, mahdollistaisi säännös myös sen, että henkilön uuden asuinpaikan maistraatti tekisi muutosta ja turvakiellosta samanaikaiset ratkaisut. Henkilön oikeusturvan kannalta olisi tarkoituksenmukaisinta edellyttää, että turvakieltoa haettaisiin kirjallisesti. Poikkeuksellisesti kiireellisen suojeluntarpeen edellyttämässä tapauksissa suullinenkin hakemus voisi olla riittävä. Tällöin maistraatin tulisi huolehtia hakijan ja hänen suullista hakemustaan koskevien perusteiden dokumentoinnista.

Käytännössä säännöstä olisi mahdollista tulkita myös siten, että kieltoa olisi mahdollista hakea paitsi henkilökohtaisesti niin myös koko samassa taloudessa asuvaa perhettä koskevana, jos sama uhka kohdistuisi kaikkiin perheenjäseniin. Tämän vuoksi esimerkiksi hakijan puolisoa ja hänen lastaan koskeva turvakieltohakemus tulisi vaatia kirjallisena. Jos hakemus tehtäisiin muun kuin edellä mainittujen perheenjäsenten puolesta, tulisi hakemus tällöin aina tehdä kirjallisena ja siihen tulisi liittää kirjallinen valtuutus. Rekisterihallinnon viranomaisten tulisi huolehtia, että väestötietojärjestelmään talletetusta turvakiellosta toimitettaisiin aina henkilökohtainen vahvistus rekisteröidylle.

Turvakielon tehneiden henkilöiden yhteysosoitteiden saanti mahdollisimman kattavasti väestötietojärjestelmään olisi perusteltua siksi, että myös turvakielon tehnyt henkilö tulisi olla hänen omista sekä ulkopuolisista tarpeistaan johtuen järkevällä ja turval-

lisella tavalla tavoitettavissa turvatason siitä kuitenkaan kärsimättä. Säännöksessä tarkoitettu yhteysosoite voisi olla esimerkiksi postilokero-osoite, työpaikan osoite tai muu vastaava osoite, josta ei ilmenisi henkilön asuimista koskevia täsmällisiä tietoja. Säännöksen mukaan yhteysosoite voitaisiin luovuttaa kaikille sitä tarvitseville tahoille. Luonnollisesti ehdotetun lain 35 §:n mukaiset luovutuskiekkot voisivat koskea asianomaisen henkilön niin halutessa myös tässä tarkoitettua yhteysosoitetta. Maistraatin olisi hyvä informoida hakijaa näistä yhteysosoitteen suojausmahdollisuuksista.

Pykälän 3 momentin mukaan turvakielto voi ensimmäisen kerran olla voimassa enintään viisi vuotta ja sen voimassaoloa voidaan tämän jälkeen hakemuksesta jatkaa kahdeksi vuodeksi kerrallaan. Ehdotettu sääntely vastaa tältä osin voimassa olevan väestötietolain säännöksiä asiasta. Rekisterihallinnon viranomaisten tulisi huolehtia, että päättyvästä turvakiellosta ilmoitetaan hyvissä ajoin ennen määräajan päättymistä asianomaiselle henkilölle. Luonnollisesti turvakielon tehnyt henkilö voisi milloin tahansa kiellon voimassa ollessa pyytää sen voimassa olon päättämistä. Tällainen pyyntö tulisi asianomaisen henkilön oikeusturvan johdosta aina vaatia tehtäväksi kirjallisena.

37 §. Turvakielon kohteena olevien tietojen käsittely. Pykälä sisältää erityissäännöksiä väestötietojärjestelmästä luovutettujen ja turvakielon kohteena olevien tietojen käsittelyä koskevasta menettelystä. Sääntely täydentäisi ehdotetun lain 44 §:ssä olevia väestötietojärjestelmästä luovutettujen tietojen käyttöä ja suojausta koskevia säännöksiä. Erityissääntelyn tavoitteena on vahvistaa turvakielon antaman suojan laajuutta ja pitävyyttä.

Viranomainen, jolle väestötietojärjestelmästä on luovutettu turvakielon kohteen olevia tietoja, ei saa pykälän 1 momentin mukaan luovuttaa tietoja edelleen eikä antaa niitä sivullisen nähtäväksi tai käsiteltäväksi, jollei laissa toisin säädetä. Ehdotetun säännöksen mukaan viranomaisen on myös huolehdittava siitä, että tietoja saavat käsitellä vain sellaiset henkilöt, joiden tehtäviin kyseisten tietojen käsittely välittömästi kuuluu.

Turvakiellon kohteena olevien tietojen edelleen luovutus olisi siten sallittua vain, jos siitä olisi erikseen säädetty. Ottaen huomioon turvakiellon erityisluonne ja sen asettamisen tarkoitukset, tulisi mahdollisia erityissäännöksiä pyrkiä tulkitsemaan siten, että edelleenluovutus voisi olla vain poikkeustapauksissa mahdollista. Mahdollisuus näiden tietojen edelleen luovuttamiseen tulisi myös aina kuvata ehdotetun lain 44 §:n mukaisesti rekisterihallinnon viranomaiselle annettavassa tietojen käyttöä ja suojausta koskevassa selvityksessä.

Väestötietojärjestelmästä luovutettuja turvakiellon kohteena olevia tietoja voisi ehdotetun säännöksen mukaan käsitellä vain sellaiset henkilöt, joiden tehtäviä ja toimintaa asianomaisella viranomaisella olisi mahdollisuus seurata ja valvoa ja tämäkin henkilö ainoastaan sellaisissa tehtävissä, joissa näiden tietojen käsittely on välttämätöntä. Käytännössä ehdotettu säännös edellyttää, että turvakiellon kohteena olevia tietoja saavan viranomaisen on muun muassa huolehdittava siitä, että sen vastuulla olevat tietojärjestelmät ja toiminnalliset menettelytavat tukevat tietojen suojattua käsittelyä.

Kun rekisterihallinnon viranomaisen luovuttaa toiselle viranomaiselle turvakiellon kohteena olevia tietoja, sen on pykälän 2 momentin mukaan samalla ilmoitettava viranomaiselle myös turvakiellosta, jollei kysymys ole tiedon luovuttamisesta postilähetystä tai muuta vastaavaa kertakäyttöä varten. Ehdotettu sääntely vastaa tältä osin voimassa olevan väestötietolain säännöksiä asiasta. Tällä ilmoitusmenettelyllä halutaan varmistaa, että tiedot saava viranomaisen on tietoinen luovutettujen tietojen erityisluonteesta ja että tämä viranomaisen voi suunnitella oman tietojen käyttöä ja suojausta koskevan prosessinsa nämä näkökohdat huomioon ottaen. Postilähetystä ja muita tiedon käytön kertatarpeita koskeva poikkeussäännös on katsottu tarpeelliseksi, koska näissä tapauksissa turvakiellosta ilmoittaminen saattaisi itse asiassa aiheuttaa suuremman vaaran turvakiellon alaisten tietojen paljastumiseen ulkopuolisille kuin sen ilmoittamatta jättäminen.

38 §. *Ottolapsisuhdetta koskevan tiedon luovuttamisen rajoitukset.* Pykälässä säädetään väestötietojärjestelmään talletettujen ot-

tolapsisuhdetietojen luovuttamisen rajoituksista. Tieto ottolapsisuhteesta talletetaan järjestelmään ehdotetun lain 13 §:n 1 momentin 10 kohdan perusteella. Luovuttamisen rajoituksista on tarpeellista säätää tarkasti ja täsmällisesti erityissäännöksessä, koska kysymys on henkilötietolain 11 §:n 6 kohdassa tarkoitettusta arkaluonteisesta henkilötiedosta. Erityissääntelyn tarve johtuu myös siitä, että ottolapsisuhte vaikuttaa asianomaisen henkilön perheoikeudelliseen asemaan, jonka selvittäminen on eräs väestötietojärjestelmän tietojen keskeisistä käyttötarkoituksista. Voimassa olevassa väestötietolaissa ei ole erityissäännöksiä ottolapsisuhdetta koskevan tiedon luovuttamisesta.

Säännöksen mukaan luovutusrajoituksen alaisia tietoja väestötietojärjestelmän kannalta ovat ainakin tieto ottolapsisuhteen olemassaolosta sekä tieto siitä, kuka on ottolapsen biologinen vanhempi. Toisaalta olisi myös pidettävä mielessä, ettei biologisilla vanhemmilla olisi enää ottolapsisuhteen vahvistamisen jälkeen pelkästään vanhemmuuteen perustuvaa oikeutta saada tietää lapsesta tai tämän ottovanhemmista. Säännöstä sovellettaessa olisi lisäksi otettava huomioon, että on olemassa henkilöitä, joiden ottolapsisuhte on vahvistettu ennen lapseksiottamisesta annettua lakia (153/1985) voimassa olleiden säädösten perusteella ja joiden adoptioon saataan joutua soveltamaan sanottuja säädöksiä. Näiden säädösten mukaan vahvistetulla adoptiolla on osittain erilaiset oikeusvaikutukset kuin voimassa olevan lain mukaan vahvistetulla adoptiolla. Myös tällaiset erityiskysymykset olisi otettava huomioon väestötietojärjestelmän palvelujen toiminnallisia ja tietoteknisiä ratkaisuja suunniteltaessa ja tehtäessä.

Pykälässä säädettäisiin tyhjentävästi millä edellytyksillä ja kenelle väestötietojärjestelmään talletettuja tietoja ottolapsisuhteesta ja siitä, kuka on ottolapsen biologinen vanhempi, voidaan luovuttaa. Säännöksen ensisijaisena tavoitteena on turvata ottolapsisuhteen osapuolten yksityiselämän ja henkilötietojen suoja ottaen erityisesti huomioon, että kysymys on arkaluonteisten henkilötietojen käsittelystä. Tämän johdosta, ja koska säännös olisi ensisijaisesti tiedon käsittelyä koskeva erityinen rajoitussäännös, sen soveltamisala

olisi tarkoitettu suppeaksi. Käytännössä tämä tarkoittaisi sitä, että tiedon tarpeen tulisi aina liittyä mahdollisimman konkreettiseen ja yksilöityyn asiaan tai tarpeeseen.

Säännöstä sovellettaessa olisi lähtökohtana hyvä pitää, että ottolapsisuhdetta koskevien tietojen säännöllinen toimittaminen esimerkiksi viranomaiselle tallettavaksi tämän pitämään henkilökisteriin olisi säännöksen mukaan poikkeuksellinen toimenpide, jonka yhteydessä tulisi asettaa mahdollisimman täsmälliset ja tarkat tietojen käyttöä ja suojausta koskevat ehdot. Käyttöä ja suojausta koskevista ehdoista säädetään tarkemmin ehdotetun lain 44 §:ssä. Näiden tietojen käyttö tulisikin ensisijaisesti järjestää siten, että asianomaiset viranomaiset pääsisivät niihin käsiksi vain tapauskohtaisesti esimerkiksi teknisen käyttöyhteyden kautta tehtyinä yksittäisinä kyselyinä reaaliaikaisen kyselyjärjestelmän avulla.

Pykälän 1 kohdan mukaan väestötietojärjestelmään talletettuja tietoja ottolapsisuhteesta ja siitä, kuka on ottolapsen biologinen vanhempi, voidaan luovuttaa ottolapselle, jos hän on täysi-ikäinen. Säännöksen tarkoituksena on tukea ja turvata täysi-ikäisen henkilön tiedollisen itsemääräämisoikeuden toteutumista.

Pykälän 2 kohdan mukaan väestötietojärjestelmään talletettuja tietoja ottolapsisuhteesta ja siitä, kuka on ottolapsen biologinen vanhempi, voidaan luovuttaa ottolapselle ja ottovanhemmille yhteisesti, jos ottolapsi on täyttänyt viisitoista vuotta. Yksimielisyyden vaatimus edellyttäisi tässä tapauksessa sitä, että ottolapsi ja molemmat ottovanhemmat olisivat ilmaisseet asiasta nimenomaisen, vapaaehtoisen ja myönteisen tahdonilmaisunsa. Myös tämän säännöksen tarkoituksena on tukea ottolapsen tiedollisen itsemääräämisoikeuden toteutumista ottaen kuitenkin huomioon hänen ikänsä ja se, että hän on toistaiseksi vielä ottovanhempiensa huoltajuuden alainen.

Pykälän 3 kohdan mukaan väestötietojärjestelmään talletettuja tietoja ottolapsisuhteesta ja siitä, kuka on ottolapsen biologinen vanhempi, voidaan luovuttaa ottovanhemmille, jos ottolapsi on alle viisitoistavuotias, ja kysymys on ottolapsen terveyttä tai turvallisuutta välittömästi koskevasta tietotarpeesta.

Käytännössä esimerkiksi ottolapsen sairastuessa johonkin sellaiseen sairauteen, joka normaalitilanteessa periytyy biologisessa sukulaisuussuhteessa ja jonka hoidon yhteydessä lapsen biologisen taustan selvittämisestä olisi hyötyä, voitaisiin tiedot lapsen biologisista vanhemmista luovuttaa.

Pykälän 4 kohdan mukaan väestötietojärjestelmään talletettuja tietoja ottolapsisuhteesta ja siitä, kuka on ottolapsen biologinen vanhempi, voidaan luovuttaa sellaiselle viranomaiselle, jonka oikeus näiden tietojen käsittelyyn perustuu lain tai sen nojalla säädetyn tai määrätyn edellä mainittujen henkilöiden oikeutta tai velvollisuutta koskevan tehtävän, toimenpiteen tai toimeksiannon hoitamiseen. Ehdotettu säännös edellyttäisi siis, että kysymys on konkreettisesta tehtävästä, toimenpiteestä tai toimeksiannosta, jonka hoitaminen kuuluu välittömästi tiedot tarvitsevan viranomaisen toimivaltaan.

Pykälän 5 kohdan mukaan väestötietojärjestelmään talletettuja tietoja ottolapsisuhteesta ja siitä, kuka on ottolapsen biologinen vanhempi, voidaan luovuttaa virallisen tilaston laatimista varten. Tietojen luovutuksessa tulisivat täydentävinä säännöksinä tällöin sovellettaviksi myös henkilötietolain 15 §:n säännökset henkilötietojen käsittelystä tilastotarkoituksia varten. Virallisen tilaston käsitteen sisältöä määriteltäessä voitaisiin ottaa huomioon muun muassa tilastolain (280/2004) säännökset.

Pykälän 6 kohdan mukaan väestötietojärjestelmään talletettuja tietoja ottolapsisuhteesta ja siitä, kuka on ottolapsen biologinen vanhempi, voidaan luovuttaa historiallisen tai tieteellisen tutkimuksen tekemistä varten. Tietojen luovutuksessa tulisivat täydentävinä säännöksinä tällöin sovellettaviksi myös henkilötietolain 14 §:n säännökset henkilötietojen käsittelystä historiallista tai tieteellistä tutkimusta varten.

Lisäksi pykälän 7 kohdan mukaan väestötietojärjestelmään talletettuja tietoja ottolapsisuhteesta ja siitä, kuka on ottolapsen biologinen vanhempi, voidaan luovuttaa muulle yksilöidyssä asiassa tietoja pyytävälle henkilölle, yritykselle tai yhteisölle, joka ehdottomasti tarvitsee tiedot ottolapsen yksilöintiä taikka hänen henkilö- ja perheoikeudellisen asemansa tai toimintakelpoisuutensa selvit-

tämistä varten. Säännös olisi tarkoitettu sovellettavaksi vain poikkeuksellisissa ja tarkasti sen sanamuodon mukaisissa tapauksissa. Sen soveltaminen voisi tulla kysymyksen esimerkiksi silloin, kun ottolapsella olisi säilynyt aiemmin voimassa olleen lainsäädännön perustella perintäoikeus myös biologisiin sukulaisiinsa. Luovutustarpeen yksilöintivaatimuksella tarkoitettaisiin säännöksessä sitä, että tietojen luovuttamista koskeva pyyntö tulisi vaatia tehtäväksi kirjallisesti ja sen tulisi olla täsmällisesti perusteltu. Yksilöintivaatimuksesta johtuen säännöksessä tarkoitettut tiedot voitaisiin luovuttaa vain täsmällisesti rajattua kertakäyttöä varten.

39 §. *Lapsen huostaanottoa koskevan tiedon luovuttamisen rajoitukset.* Pykälässä säädetään väestötietojärjestelmään tallettujen lapsen huostaanottoa koskevien tietojen luovuttamisen rajoituksista. Tiedot lapsen huostaanotosta talletetaan järjestelmään ehdotetun lain 13 §:n 1 momentin 12 kohdan perusteella. Luovuttamisen rajoituksista olisi tarpeellista säätää tarkasti ja täsmällisesti erityissäännösin, koska kysymys on henkilötietolain 11 §:n 6 kohdassa tarkoitettua arkaluonteisesta henkilötiedosta. Erityissääntelyn tarve johtuu myös siitä, että huostaanotto vaikuttaa asianomaisen lapsen asumiseen ja perheoikeudelliseen asemaan, joiden selvittäminen on eräs väestötietojärjestelmän tietojen käyttötarkoituksista. Säännös vastaisi pääasialliselta sisällöltään asian nykyistä sääntelyä ja sen vakiintunutta tulkintaa.

Pykälässä säädettäisiin tyhjentävästi millä edellytyksillä ja kenelle väestötietojärjestelmään talletettuja huostaanottotietoja voitaisiin luovuttaa. Säännöksen ensisijaisena tavoitteena olisi turvata huostaanoton tarkoituksen toteutuminen sekä huostaanottosuhteen osapuolten yksityiselämän ja henkilötietojen suoja ottaen erityisesti huomioon, että kysymys on arkaluonteisten henkilötietojen käsittelystä. Tämän johdosta, ja koska säännös olisi ensisijaisesti tiedon käsittelyn rajoitussäännös, sen soveltamisala olisi tarkoitettu suppeaksi.

Pykälän 1 kohdan mukaan väestötietojärjestelmään talletettuja tietoja lapsen huostaanotosta voidaan luovuttaa sellaiselle viranomaiselle, jonka oikeus näiden tietojen käsittelyyn perustuu lain tai sen nojalla sää-

detyn tai määrätyn kyseisen henkilön oikeutta tai velvollisuutta koskevan tehtävän, toimenpiteen tai toimeksiannon hoitamiseen.

Säännöksessä tarkoitettuja viranomaisia voisivat olla esimerkiksi sosiaali- ja terveydenhuollon viranomaiset, kansaneläkelaitos sekä poliisi- ja oikeusviranomaiset. Merkittävien ero voimassa olevaan sääntelyyn olisi, että tiedon luovuttaminen olisi sidottu nykyistä selkeämmin huostaanottoa koskevan tehtävän, toimenpiteen tai toimeksiannon hoitamiseen. Käytännössä tämä rajausta tarkoittaisi sitä, että tiedon tarpeen tulisi lähtökohtaisesti liittyä mahdollisimman konkreettiseen asiaan, jonka hoitaminen kuuluu välittömästi tiedot tarvitsevan viranomaisen toimivaltaan. Esimerkiksi huostaanottotietojen säännöllinen toimittaminen viranomaiselle talletettavaksi tämän pitämään henkilörekisteriin olisi säännöksen mukaan poikkeuksellinen toimenpide, jonka yhteydessä tulisi asettaa mahdollisimman täsmälliset ja tarkat tietojen käyttöä ja suojausta koskevat ehdot. Käyttöä ja suojausta koskevista ehdoista säädetään tarkemmin ehdotetun lain 44 §:ssä. Huostaanottotietojen käyttö tulisikin ensisijaisesti järjestää siten, että asianomaiset viranomaiset pääsisivät niihin käsiksi vain tapauskohtaisesti esimerkiksi teknisen käyttöyhteyden kautta tehtyinä yksittäisinä kyselyinä reaaliaikaisen kyselyjärjestelmän avulla.

Pykälän 2 kohdan mukaan väestötietojärjestelmään talletettuja tietoja lapsen huostaanotosta voidaan luovuttaa virallisen tilaston laatimista varten. Tietojen luovutuksessa tulisivat täydentävinä säännöksinä tällöin sovellettaviksi myös henkilötietolain 15 §:n säännökset henkilötietojen käsittelystä tilastotarkoituksia varten. Virallisen tilaston käsittelyn sisältöä määriteltäessä voitaisiin ottaa huomioon muun muassa tilastolain säännökset.

Lisäksi pykälän 3 kohdan mukaan väestötietojärjestelmään talletettuja tietoja lapsen huostaanotosta voidaan luovuttaa historiallisen tai tieteellisen tutkimuksen tekemistä varten. Tietojen luovutuksessa tulisivat täydentävinä säännöksinä tällöin sovellettaviksi myös henkilötietolain 14 §:n säännökset henkilötietojen käsittelystä historiallista tai tieteellistä tutkimusta varten.

Jos huostaan otetun lapsen vanhemmilla, muilla huoltajilla tai läheisillä henkilöillä olisi tarve saada tietoja esimerkiksi lapsen asuinpaikasta, olisi huostaanoton tarkoituksen toteutumiseksi ja ottaen huomioon lastensuojelulain 9 luvun säännökset tarkoituksenmukaisinta, että vanhemmat saisivat tätä koskevat tiedot sosiaaliviranomaisilta eikä väestötietojärjestelmästä.

40 §. Sukupuolen vahvistamista koskevan tiedon luovuttamisen rajoitukset. Pykälässä säädetään väestötietojärjestelmään tallettujen sukupuolen vahvistamista koskevien tietojen luovuttamisen rajoituksista. Luovuttamisen rajoituksista on tarpeellista säätää tarkasti ja täsmällisesti erityissäännöksiin, koska kysymys on henkilötietolain 11 §:n 5 kohdassa tarkoitettusta arkaluonteisesta henkilötiedosta. Erityissääntelyn tarve johtuu myös siitä, että sukupuolen vahvistaminen vaikuttaa välillisesti asianomaisen henkilön perheoikeudelliseen asemaan, jonka selvittäminen on eräs väestötietojärjestelmän tietojen käytötarkoituksista. Voimassa olevan väestötietolain mukaan sukupuolen vahvistamista koskevaa tietoa ei ole erikseen talletettu väestötietojärjestelmään. Näin ollen voimassa oleva väestötietolaki ei sisällä erityissäännöksiä tämän tiedon muustakaan käsittelystä. Ehdotetun lain 13 §:n 1 momentin 15 kohdan mukaan nimenomainen tieto transseksuaalin sukupuolen vahvistamisesta talletettaisiin väestötietojärjestelmään.

Ehdotetussa pykälässä sukupuolen vahvistamista koskevalla tiedolla tarkoitetaan tilannetta, jossa henkilön sukupuoli on transseksuaalin sukupuolen vahvistamisesta annetun lain mukaisesti vahvistettu kuuluvaksi vastakkaiseen sukupuoleen kuin mihin hänet on väestötietojärjestelmään merkitty. Säännöksessä tarkoitettujen luovutusrajoitusten alaisia tietoja olisivat sukupuolen vahvistamista sekä välittömästi ennen sukupuolen vahvistamista tällä henkilöllä ollut entistä henkilötunnusta ja mahdollista entistä etunimeä koskevat tiedot.

Pykälässä säädettäisiin tyhjentävästi millä edellytyksillä ja kenelle väestötietojärjestelmään talletettuja sukupuolen vahvistamista koskevia tietoja voitaisiin luovuttaa. Luonnollisesti sukupuolen vahvistamista koskevat tiedot voitaisiin aina luovuttaa myös asian-

omaiselle henkilölle itselleen. Säännöksen ensisijaisena tavoitteena olisi turvata sukupuolensa vahvistaneen henkilön yksityiselämän ja henkilötietojen suoja ottaen erityisesti huomioon, että kysymys on arkaluonteisten henkilötietojen käsittelystä. Tämän johdosta, ja koska säännös olisi ensisijaisesti tiedon käsittelyn rajoitussäännös, sen soveltamisala olisi tarkoitettu suppeaksi.

Pykälän 1 kohdan mukaan voidaan edellä mainitut sukupuolen vahvistamista koskevat tiedot luovuttaa sellaiselle viranomaiselle, jonka oikeus näiden tietojen käsittelyyn perustuu lain tai sen nojalla säädetyn tai määrätyn kyseisen henkilön oikeutta tai velvollisuutta koskevan tehtävän, toimenpiteen tai toimeksiannon hoitamiseen. Ehdotettu säännös edellyttäisi siis, että kysymys on konkreettisesta tehtävästä, toimenpiteestä tai toimeksiannosta, jonka hoitaminen kuuluu välittömästi tiedot tarvitsevan viranomaisen toimivaltaan.

Säännöstä sovellettaessa olisi lähtökohtana pidettävä, että sukupuolen vahvistamista koskevien tietojen säännöllinen toimittaminen viranomaiselle tallettavaksi tämän pitämään henkilörekisteriin olisi säännöksen mukaan poikkeuksellinen toimenpide, jonka yhteydessä tulisi asettaa mahdollisimman täsmälliset ja tarkat tietojen käyttöä ja suojausta koskevat ehdot. Käyttöä ja suojausta koskevista ehdoista säädetään tarkemmin ehdotetun lain 44 §:ssä. Sukupuolen vahvistamista koskevien tietojen käyttö tulisikin ensisijaisesti järjestää siten, että asianomaiset viranomaiset pääsisivät niihin käsiksi vain tapauskohtaisesti esimerkiksi teknisen käytöyhteyden kautta tehtyinä yksittäisinä kyselyinä reaaliaikaisen kyselyjärjestelmän avulla.

Lisäksi pykälän 2 kohdan mukaan voidaan edellä mainitut sukupuolen vahvistamista koskevat tiedot luovuttaa muulle yksilöidyssä asiassa tietoja pyytävälle henkilölle, yritykselle tai yhteisölle, joka ehdottomasti tarvitsee tiedot kyseisen henkilön yksilöintiä taikka hänen henkilö- ja perheoikeudellisen asemansa tai toimintakelpoisuutensa selvittämistä varten.

Säännös olisi tarkoitettu sovellettavaksi vain poikkeuksellisissa ja tarkasti sen sanamuodon mukaisissa tapauksissa. Sen sovel-

taminen voisi tulla kysymykseen esimerkiksi silloin, jos kyseinen henkilö olisi tehnyt pyy-
syviä tai pitkävaikutteisia oikeustoimia ennen
sukupuolen vahvistamista toiseksi ja oikeus-
toimiin liittyvien velvoitteiden täytäntöönpa-
no edellyttäisi hänen henkilöllisyytensä sel-
vittämistä. Luovutustarpeen yksilöintivaati-
muksella tarkoitettaisiin säännöksessä sitä,
että tietojen luovuttamista koskeva pyyntö
tulisi aina vaatia tehtäväksi kirjallisesti ja sen
tulisi olla täsmällisesti perusteltu. Säännök-
sessä tarkoitettut tiedot voitaisiin luovuttaa
vain täsmällisesti rajattua kertakäyttöä var-
ten.

41 §. *Laitosasumista koskevan tiedon luovuttamisen rajoitukset.* Pykälässä säädetään väestötietojärjestelmään talletettujen lait-
tosumista koskevien tietojen luovuttamisen
rajoituksista. Luovuttamisen rajoituksista on
tarpeellista säätää tarkasti ja täsmällisesti eri-
tyissäännöksiin, koska kysymys on ainakin
osittain henkilötietolain 11 §:n 3, 4 ja 6 koh-
dissa tarkoitettua arkaluonteisesta henkilö-
tiedosta. Erityissäntelyn tarve johtuu myös
siitä, että asumista koskevat tiedot ovat eräs
väestötietojärjestelmän käytetyimmistä tie-
doista. Säännös vastaisi pääasialliselta sisäl-
löltään asian nykyisen sääntelyn vakiintunut-
ta tulkintalinjaa.

Laitosasumista koskevalla tiedolla tarkoi-
tettaisiin tässä yhteydessä sitä, että henkilö
on sijoitettuna terveyden- tai sosiaalihuollon
viranomaisten ylläpitämään tai käyttämään
hoito- tai huoltolaitokseen taikka vankeinhoi-
toviranomaisten ylläpitämään rangaistuslai-
tokseen pitemmäksi ajaksi kuin kolmeksi
kuukaudeksi. Näillä viranomaisilla olisi eh-
dotetun lain 23 §:n 1 momentin ja 25 §:n 1
momentin mukaan velvollisuus ilmoittaa täl-
laisesta asumisesta rekisterihallinnon viran-
omaisille.

Pykälässä säädettäisiin tyhjentävästi millä
edellytyksillä ja kenelle väestötietojärjestel-
mään talletettuja laitosasumista koskevia tie-
toja voitaisiin luovuttaa. Luonnollisesti lai-
tosasumista koskevat tiedot voitaisiin aina
luovuttaa myös asianomaiselle henkilölle it-
selleen. Säännöksen ensisijaisena tavoitteena
on turvata laitoksessa asuvan henkilön yksi-
tyiselämän ja henkilötietojen suoja ottaen eri-
tyisesti huomioon, että kysymys on arkaluon-
teisten henkilötietojen käsittelystä. Tämän

johdosta, ja koska säännös olisi ensisijaisesti
tiedon käsittelyn rajoitussäännös, sen sovel-
tamisala olisi tarkoitettu suppeaksi.

Pykälän 1 momentin 1 kohdan mukaan vä-
estötietojärjestelmään talletettuja tietoja hen-
kilön asumisesta tai oleskelusta hoito-, huol-
to- tai rangaistuslaitoksessa voidaan luovut-
taa sellaiselle viranomaiselle, jonka oikeus
näiden tietojen käsittelyyn perustuu lain tai
sen nojalla säädetyn tai määrätyn kyseisen
henkilön oikeutta tai velvollisuutta koskevan
tehtävän, toimenpiteen tai toimeksiannon
hoitamiseen. Ehdotettu säännös edellyttäisi
siis, että kysymys on konkreettisesta tehtä-
västä, toimenpiteestä tai toimeksiannosta,
jonka hoitaminen kuuluu välittömästi tiedot
tarvitsevan viranomaisen toimivaltaan.

Tätä säännöstä sovellettaessa olisi lähtö-
kohtana hyvä pitää, että laitosasumista kos-
kevien tietojen säännöllinen toimittaminen
viranomaiselle tallettavaksi tämän pitä-
mään henkilörekisteriin olisi säännöksen
mukaan poikkeuksellinen toimenpide, jonka
yhteydessä tulisi asettaa mahdollisimman
täsmälliset ja tarkat tietojen käyttöä ja suoja-
usta koskevat ehdot. Käyttöä ja suojausta
koskevista ehdoista säädetään tarkemmin eh-
dotetun lain 44 §:ssä. Tietojen käyttö tulisi-
kin ensisijaisesti järjestää siten, että asian-
omaiset viranomaiset pääsisivät niihin käsik-
si vain tapauskohtaisesti esimerkiksi teknisen
käyttöyhteyden kautta tehtyinä yksittäisinä
kyselyinä reaaliaikaisen kyselyjärjestelmän
avulla.

Momentin 2 kohdan mukaan väestötietojär-
jestelmään talletettuja laitosasumista koske-
via tietoja voidaan luovuttaa virallisen tilas-
ton laatimista varten. Tietojen luovutuksessa
tulisivat täydentävinä säännöksiin tällöin so-
vellettaviksi myös henkilötietolain 15 §:n
säännökset henkilötietojen käsittelystä tilas-
totarkoituksia varten. Virallisen tilaston kä-
sitteen sisältöä määriteltäessä voitaisiin ottaa
huomioon muun muassa tilastolain säännök-
set.

Lisäksi momentin 3 kohdan mukaan väes-
tötietojärjestelmään talletettuja laitosasumista
koskevia tietoja voidaan luovuttaa historialli-
sen tai tieteellisen tutkimuksen tekemistä.
Tietojen luovutuksessa tulisivat täydentävinä
säännöksiin tällöin sovellettaviksi myös
henkilötietolain 14 §:n säännökset henkilötie-

tojen käsittelystä historiallista tai tieteellistä tutkimusta varten.

Jos henkilö on itse ilmoittanut hoito- tai huoltolaitoksen osoitteen myös henkilökohdaisessa käytössä olevaksi osoite- tai yhteystiedokseen, osoite voidaan pykälän 2 momentin mukaan luovuttaa. Säännöksen tavoitteena on turvata sellaisten henkilöiden postinkulku ja osoitehuolto, joiden asumisen tai oleskelun pääasiallinen tarkoitus hoito- tai huoltolaitoksessa olisi muu kuin hänen terveyttään taikka sosiaalihuollon palveluja tai tukitoimia koskeva. Lähtökohtaisesti ilmoitus tulisi vaatia tehtäväksi kirjallisesti tai muulla luotettavalla tavalla. Ilmoittajan tarkoitus tulisi selvittää esimerkiksi muuttoilmoituksen teon yhteydessä ja ilmoituksen sisällöstä tulisi tehdä merkintä väestötietojärjestelmään, jotta tietojen luovutus voisi tapahtua laillisesti ja olisi käytännössä mahdollista toteuttaa. Säännös koskisi vain hoito- ja huoltolaitoksia, joten vankeusrangaistusta kärsivän henkilön ei olisi säännöksen mukaan mahdollista ilmoittaa väestötietojärjestelmään rangaistuslaitoksen osoitetta säännöksessä tarkoitettuun osoite- tai yhteystiedokseen. Luonnollisesti ehdotetun lain 35 §:n mukaiset luovutuskielet voisivat koskea asianomaisen henkilön niin halutessa myös tässä momentissa tarkoitettua yhteysosoitetta.

42 §. Uskonnollisen yhdyskunnan jäsenyyttä koskevan tiedon luovuttamisen rajoitukset. Pykälässä säädettäisiin väestötietojärjestelmään talletettujen uskonnollisen yhdyskunnan jäsenyyttä koskevien tietojen luovuttamisen rajoituksista. Luovuttamisen rajoituksista on tarpeellista säätää tarkasti ja täsmällisesti erityissäännösin, koska kysymys on henkilötietolain 11 §:n 2 kohdassa tarkoitettua arkaluonteisesta henkilötiedosta. Erityissääntelyn tarve johtuu myös siitä, että evankelisluterilaisen kirkon ja ortodoksisen kirkkoon viranomaisilla on eräitä väestötietojen käsittelyyn liittyviä viranomaistehtäviä, joiden kautta henkilön jäsenyys näihin kirkkokuntiin tulee julkiseksi. Muiden uskonnollisten yhdyskuntien osalta erityissääntelyn tarve johtuu siitä, että väestötietojärjestelmä on ainoa näiden jäsentietoja koskeva keskitetty ja yleinen tietolähde. Säännös vastaisi pääasialliselta sisällöltään asian nykyistä sääntelyä. Ehdotetun lain 23 §:n 1 momentin

2 kohdan sekä 25 §:n 1 momentin mukaan uskonnollinen yhdyskunta tai sen seurakunta olisi velvollinen ilmoittamaan yhdyskunnan jäsenyyttä koskevat tiedot väestötietojärjestelmään tallettamista varten. Tieto yhdyskunnan jäsenyydestä talletettaisiin järjestelmään ehdotetun lain 13 §:n 1 momentin 19 kohdan perusteella.

Pykälän 1 momentissa säädettäisiin tyhjentävästi millä edellytyksillä ja kenelle väestötietojärjestelmään talletettu uskonnollisen yhdyskunnan jäsenyyttä koskeva tieto voitaisiin luovuttaa. Luonnollisesti jäsenyyttä koskevat tiedot voitaisiin aina luovuttaa myös asianomaiselle henkilölle itselleen. Yhdyskunnan jäsenyyttä koskevalla tiedolla tarkoitetaan tässä yhteydessä uskonnonvapauslaissa (453/2003) tarkoitettua uskonnollista yhdyskuntaa sekä yhdyskuntaan liittymistä ja eroamista koskevaa tietoa. Säännöksen ensisijaisena tavoitteena olisi turvata yhdyskunnan jäsenenä olevan henkilön yksityiselämän ja henkilötietojen suoja ottaen erityisesti huomioon, että kysymys olisi arkaluonteisten henkilötietojen käsittelystä. Tämän johdosta, ja koska säännös olisi ensisijaisesti tiedon käsittelyn rajoitussäännös, sen soveltamisala olisi tarkoitettu suppeaksi.

Säännöstä sovellettaessa olisi lähtökohtana hyvä pitää, että uskonnollista yhdyskuntaa koskevien tietojen säännöllinen toimittaminen viranomaiselle tallettavaksi tämän pitämään henkilörekisteriin olisi säännöksen mukaan poikkeuksellinen toimenpide, jonka yhteydessä tulisi asettaa mahdollisimman täsmälliset ja tarkat tietojen käyttöä ja suojausta koskevat ehdot. Käyttöä ja suojausta koskevista ehdoista säädetään tarkemmin ehdotetun lain 44 §:ssä. Tietojen käyttö tulisi-kin ensisijaisesti järjestää siten, että asianomaiset viranomaiset pääsisivät niihin käsiksi vain tapauskohtaisesti esimerkiksi teknisen käyttöyhteyden kautta tehtyinä yksittäisinä kyselyinä reaaliaikaisen kyselyjärjestelmän avulla.

Momentin 1 kohdan mukaan väestötietojärjestelmään talletettu tieto henkilön jäsenyydestä uskonnollisessa yhdyskunnassa voidaan luovuttaa alaikäisen lapsen huoltajalle. Tämä olisi uudistus voimassa olevaan sääntelyyn verrattuna. Säännös olisi tarpeellinen, jotta lapsen kaikilla huoltajilla olisi saatavis-

sa riittävät tiedot, kun he tekevät uskonnonvapauslain 3 §:n mukaisesti ratkaisun alaikäisen lapsensa uskonnollisesta asemasta.

Momentin 2 kohdan mukaan väestötietojärjestelmään talletettu tieto henkilön jäsenyydestä uskonnollisessa yhdyskunnassa voidaan luovuttaa sille yhdyskunnalle, jonka jäsen henkilö on.

Momentin 3 kohdan mukaan väestötietojärjestelmään talletettu tieto henkilön jäsenyydestä uskonnollisessa yhdyskunnassa voidaan luovuttaa sellaiselle viranomaiselle, jonka oikeus näiden tietojen käsittelyyn perustuu lain tai sen nojalla säädetyn tai määrätyn kyseisen henkilön oikeutta tai velvollisuutta koskevan tehtävän, toimenpiteen tai toimeksiannon hoitamiseen. Tässä tarkoitettuja viranomaisia olisivat esimerkiksi verohallinnon ja puolustushallinnon viranomaiset sekä opetus- ja kouluviranomaiset.

Momentin 4 kohdan mukaan väestötietojärjestelmään talletettu tieto henkilön jäsenyydestä uskonnollisessa yhdyskunnassa voidaan luovuttaa virallisen tilaston laatimista varten. Tietojen luovutuksessa tulisivat täydentävinä säännöksinä tällöin sovellettaviksi myös henkilötietolain 15 §:n säännökset henkilötietojen käsittelystä tilastotarkoituksia varten. Virallisen tilaston käsitteen sisältöä määriteltäessä voitaisiin ottaa huomioon muun muassa tilastolain säännökset.

Momentin 5 kohdan mukaan väestötietojärjestelmään talletettu tieto henkilön jäsenyydestä uskonnollisessa yhdyskunnassa voidaan luovuttaa avioliiton esteiden tutkinnassa kirkollisen vihkimisen edellytysten selvittämistä varten.

Lisäksi momentin 6 kohdan mukaan väestötietojärjestelmään talletettu tieto henkilön jäsenyydestä uskonnollisessa yhdyskunnassa voidaan luovuttaa perunkirjoitusta, perinnönjakoa tai muuta näihin verrattavaa yksilöityä tarkoitusta varten siltä osin kuin jäsenyyttä koskeva tieto on tarpeellinen sen selvittämiseksi mistä uskonnollisesta yhdyskunnasta tai sen seurakunnasta on saatavissa asiassa mahdollisesti tarvittavia lisätietoja henkilöstä. Muu verrattava tarkoitus voisi liittyä esimerkiksi asianomaista henkilöä koskevien julkis- tai yksityisoikeudellisten velvollisuuksien tai oikeuksien toteuttamiseen. Myös sukututkimuksen tekeminen voisi olla tällainen käyttö-

tarkoitus. Ehdotettu säännös rajaisi tiedonsaantioikeuden vain sellaisiin tapauksiin, joissa henkilöhistoriaa koskevilla tiedoilla on välitöntä merkitystä asian käsittelyssä. Lisäksi säännös mahdollistaisi vain yksittäisen tiedon luovuttamisen kertakäyttöä varten.

Pykälän 2 momentin mukaan maistraatti voi lisäksi luovuttaa kirkollisen vihkimisen edellytysten selvittämistä varten ehdotetun lain 70 §:ssä tarkoitettussa uskonnolliselle yhdyskunnalle annetussa palvelussa käsiteltäviä, avioliiton esteiden tutkinnassa tarvittavia tietoja niille henkilöille, joiden avioliiton esteet se tutkii. Luovutustoimivaltaa koskeva erityissäännös on tarpeellinen, koska säännöksessä tarkoitettujen tietojen rekisterinpitäjänä toimii asianomainen uskonnollinen yhdyskunta eikä maistraatti.

43 §. Tunnuksen luovuttaminen. Pykälässä määritellään henkilötunnuksen, ulkomaisen henkilönumeron sekä teknisen tunnisteiden ja sähköisen asiointitunnuksen luovuttamisen edellytykset. EU:n tietosuojadirektiivin 8 artiklan 7 kohdan mukaan jäsenvaltioiden on määriteltävä ne olosuhteet, joiden vallitessa henkilönumeroa tai muuta yleistä tunnistetta voidaan käsitellä. Pykälässä tarkoitettut tunnukset ovat kaikki edellä mainitussa tietosuojadirektiivin säännöksessä tarkoitettuja henkilönumeroita tai muita yleisiä tunnisteita. Koska pykälässä säädettäisiin tunnusten luovuttamisesta, joka direktiivin ja henkilötietolain terminologian mukaan on eräs henkilötietojen käsittelyn muoto, toteuttaisi ehdotettu pykälä osaltaan direktiivin asettamia velvoitteita. Voimassa olevan henkilötunnuksen lisäksi säännös koskisi myös muutettua tai korjattua entistä henkilötunnusta ja sähköistä asiointitunnusta. Edellä mainittujen tunnusten ja henkilönumeroiden muusta käsittelystä väestötietojärjestelmän tietojen käsittelyn yhteydessä säädettäisiin ehdotetun lain 7, 11–17, 31, 53 ja 62–65 §:ssä.

Pykälän 1 momentin ensimmäisen lauseen säännös vastaisi nykytilan mukaista sääntelyä. Säännöksen mukaan väestötietojärjestelmään talletettu henkilötunnus voidaan luovuttaa, jos tiedon käyttäjällä on oikeus käsitellä tunnusta henkilötietolain tai muun lain perusteella.

Momentin toinen lause sisältää ulkomailta henkilönumeroa koskevan erityissään-

nöksen, jonka mukaan väestötietojärjestelmään talletetun ulkomaisen henkilön numeron luovuttamisessa noudatetaan soveltuvin osin henkilötietolain henkilötunnuksen käsittelyä koskevia säännöksiä. Nämä säännökset sisältyvät henkilötietolain 13 §:ään. Erityissäännös olisi tarpeellinen, koska edellä mainitussa henkilötietolain pykälässä säädetään sanamuotonsa mukaisesti vain henkilötunnuksesta eikä säännös siten koske muita henkilönumeroita. Rekisteröinnin kohteena olevalle henkilölle voitaisiin tarvittaessa ehdotetun lain 17 §:n 1 momentin 1 kohdan mukaan tallettaa ulkomainen henkilönumero väestötietojärjestelmään siten kuin valtioneuvoston asetuksella tarkemmin säädettäisiin. Käyttötarkoitussidonnaisuudesta johtuen henkilönumero olisi ensisijaisesti tarkoitettu käytettäväksi henkilöllisyyden selvittämisen apuvälineenä. Tästä johtuen numero olisi luonnollisesti käytettävissä ja luovutettavissa myös asianomaisten maiden viranomaisten kesken tapahtuvissa kansainväliseen tietojen vaihtoon liittyvissä tilanteissa yksilöivänä tunnistetietona.

Momentin kolmannen lauseen mukaan väestötietojärjestelmästä annettavaan todistukseen tai otteeseen voidaan henkilötunnus tai ulkomainen henkilönumero merkitä vain, jos todistus tai ote annetaan laissa tai sen nojalla annetussa asetuksessa säädetyn yksilöidyn tehtävän tai toimenpiteen toteuttamiseksi. Henkilötietolain 13 §:n 4 momentin mukaan henkilötunnusta ei tule tarpeettomasti merkitä henkilörekisterin perusteella tulostettuihin tai laadittuihin asiakirjoihin. Ehdotettu säännös tiukentaisi henkilötunnuksen käsittelyn edellytyksiä annettaessa todistuksia ja otteita väestötietojärjestelmästä. Tämä olisi perusteltua erityisesti sen vuoksi, että todistukset ja otteet voivat paperiasiakirjoina helposti tulla käytetyiksi myös muihin tarkoituksiin kuin mihin ne ovat alun perin tarkoitettut käytettäväksi. Yleensä ne myös annetaan asianomaiselle henkilölle itselleen toimitettavaksi edelleen käyttötarkoitukseensa, jolloin tällä henkilöllä olisi mahdollisuus tarvittaessa ilmoittaa todistuksen käyttäjälle henkilötunnuksensa sekä antaa nimenomainen ja taupauskohtainen suostumus sen käyttöön.

Pykälän 2 momentti sisältää sähköisen asiointitunnuksen luovuttamista koskevat sään-

nökset. Ehdotettu sääntely olisi muutos voimassa olevaan tilanteeseen verrattuna ja se mahdollistaisi asiointitunnuksen nykyistä laajemman luovuttamisen käytettäväksi sähköisistä allekirjoituksista annetussa laissa tarkoitettuihin varmenteisiin. Varmenteet on määritelty lain 2 §:n 7 kohdassa ja 7 §:ssä. Muutoksen tarkoituksena olisi osaltaan parantaa sähköisen asioinnin yleisiä toimintaedellytyksiä.

Ehdotetussa säännöksessä sähköisen asiointitunnuksen luovuttaminen olisi säännelty tyhjentävästi eikä tunnusta voisi säännösehdoituksen mukaan luovuttaa mihinkään muuhun tarkoitukseen. Sähköisen asiointitunnuksen käyttötarkoitusta koskeva rajoitus on katsottu tarpeelliseksi erityisesti sen vuoksi, että asiointitunnuksesta ei käytännössä muodostuisi henkilötunnuksen korvaavaa tunnistetta. Asiointitunnuksen ehdotettu käyttörajoitus on säännöksessä kaksitasoinen. Tunnus voitaisiin ehdotetun säännöksen mukaan luovuttaa käytettäväksi vain varmennettuun sähköiseen asiointiin ja tässäkin tapauksessa sitä olisi mahdollista käyttää ainoastaan varmenteen haltijan yksilöivänä tunnistetietona asiointitapahtumassa. Tarkoituksena on luonnollisesti, ettei henkilön yksilöintiä tehtäisi ainoastaan asiointitunnuksen perusteella, vaan siinä käytettäisiin aina hyväksi myös muita tunnuksen haltijaa koskevia henkilötietoja. Tunnuksen luovutusta koskeva rajoitus olisi hyvä kirjata selkeästi ja yksiselitteisesti myös tiedon luovuttamista koskeviin Väestörekisterikeskuksen antamiin hallintopäätöksiin. Sähköinen asiointitunnuksen määrittely ja sen antamista koskevat säännökset sisältyvät ehdotetun lain 63 §:ään.

Väestötietojärjestelmään talletettu sähköinen asiointitunnus voidaan momentin 1 kohdan mukaan luovuttaa, jos sitä käytetään kansalaisvarmenteen tai muun Väestörekisterikeskuksen luonnolliselle henkilölle myöntämän varmenteen käyttöön perustuvan palvelun tai suoritteiden tuottamisen yhteydessä varmenteen haltijan yksilöivänä tunnistetietona. Tältä osin ehdotettu sääntely vastaisi voimassa olevan väestötietolain 21 §:n säännöksiä ja niiden vakiintuneesti noudatettua tulkintalinjaa. Väestörekisterikeskuksen tuottaman varmennetun sähköisen asioinnin pal-

velukokonaisuuden sisältö ja kansalaisvarmenne on määritelty ehdotetun lain 61 §:ssä.

Lisäksi väestötietojärjestelmään talletettu sähköinen asiointitunnus voidaan momentin 2 kohdan mukaan luovuttaa, jos muu Suomeen sijoittunut varmentaja kuin Väestörekisterikeskus käyttää tunnusta sähköisistä allekirjoituksista annetussa laissa tarkoitettussa tai vastaavassa tunnistamistarkoitukseen käytettävässä varmenteessa varmenteen haltijan yksilöivänä tunnistetietona. Ehdotettu sääntely laajentaisi sähköisen asiointitunnuksen käyttöalaa niin, että tunnus olisi mahdollista luovuttaa kaikille sellaisille Suomeen sijoituneille varmentajille, jotka tuottaisivat sähköisistä allekirjoituksista annetun lain 2 §:n 7 kohdassa tai 7 §:ssä tarkoitettuja varmenteita tai vastaavia tunnistamistarkoitukseen käytettäviä varmenteita. Koska sähköisistä allekirjoituksista annetun lain edellä mainituissa säännöksissä tarkoitettujen varmenteiden ensisijainen käyttötarkoitus on toimia allekirjoitusvarmenteina, on perusteltua sisällyttää säännöksen soveltamisalaan myös vastaavat pelkästään tunnistamistarkoitukseen käytettävät varmenteet. Varmentajan sijoittumisella Suomeen tarkoitettaisiin säännöksessä sitä, että varmennepalvelun tarjoajalla tulisi olla Suomessa kiinteä toimipiste, josta käsin toimintaa harjoitettaisiin laillisessa yritys- tai muussa vastaavassa toimintamuodossa. Ehdotettua sääntelyä puoltaa myös se seikka, että sähköisistä allekirjoituksista annetun lain 19 §:n 2 momentin mukaan varmenteeseen ei saa sisällyttää allekirjoittajan henkilötunnusta. Koska Väestörekisterikeskuksella olisi säännöksessä tarkoitettussa tapauksessa vain vähäiset käytännön mahdollisuudet valvoa asiointitunnuksen käyttöä toisen varmentajan toiminnassa, se ei luonnollisesti olisi vastuussa käytön yhteydessä mahdollisesti tapahtuneista asiointitunnuksen käsittelyvirheistä. Niin sanotun laatuvarmentajan osalta vahingonkorvausvastuusta säädetään sähköisistä allekirjoituksista annetun lain 16 §:ssä.

Pykälän 3 momentti sisältää teknisen tunnisteen luovutusta koskevan ehdottoman rajoituksen, joka vastaa sisällöltään voimassa olevaa sääntelyä väestötietolain 21 §:n 4 momentissa. Säännöksen mukaan väestötietojärjestelmään talletettua teknistä tunnistetta voidaan käsitellä vain sähköisen asiointitun-

nuksen luonnissa sekä väestötietojärjestelmän sisäisenä teknisenä tunnistetieto- ja tarkistus-tietona. Tekninen tunnistetieto on määritelty ehdotetun lain 63 §:ssä.

44 §. *Selvitys tietojen käytöstä ja suojauksesta.* Pykälä sisältää luovutettujen tietojen käytön ja suojauksen selvittämiselvöllisyyttä koskevat säännökset. Sääntelyn tavoitteena on tukea väestötietojärjestelmän henkilötietojen suojan ja tietoturvan ylläpitoa. Ehdotettu sääntely vastaisi pääasialliselta asiiasällöltään voimassa olevan väestötietolain 32 §:n säännöksiä. Se olisi väestötietojen käsittelyä koskeva erityissäännös, jolla täsmennettäisiin henkilötietolain 7 luvussa olevia tietoturvasuutta ja tietojen suojaa koskevia säännöksiä. Eduskunnan perustuslakivaliokunnan kannanottojen mukaan tietojen käyttöä ja suojausta koskeva turvallisuus selvitys olisi vaadittava muun muassa silloin, kun henkilötietoja luovutetaan massaluonteisesti, tai kun kysymys on arkaluonteisten tietojen tai teknisen käyttöyhteyden avulla tapahtuvasta luovuttamisesta (vrt. PeVL 12/2002 vp.).

Pykälän 1 momentin ensimmäisen lauseen mukaan rekisterihallinnon viranomaisen voi ennen tietojen luovuttamista tarvittaessa vaatia käyttäjältä selvityksen siitä, kuinka luovutettujen tietojen käyttö ja suojaus on tarkoitettu järjestää. Selvityksen vaatiminen olisi lähtökohtaisesti tarpeetonta ja käytännössä usein mahdotontakin esimerkiksi silloin, kun kysymys on yksittäisten tietojen luovuttamisesta todistuksella tai otteella taikka puhelinpalvelussa. Massaluovutustapauksissa selvityksen vaatiminen voisi olla puolestaan tarpeetonta esimerkiksi silloin, kun luovutettavat tiedot olisivat ainoastaan kiinteistöjä, rakennuksia tai huoneistoja koskevia tietoja. Selvitys voisi olla tarpeeton myös sellaisissa henkilötietojen massaluovutustapauksissa, joissa luovutettavat tiedot olisi tarkoitettu käytettäväksi kertakäyttöisesti ja ne koskisivat vain henkilön perustietoja kuten nimeä ja yhteystietoja. Viimeksi mainitussa tapauksessa edellytyksenä olisi luonnollisesti, että kertakäyttötilanne olisi järjestetty turvallisesti ja luotettavaksi.

Momentin toisen lauseen 1 kohdan mukaan tällainen turvallisuus selvitys on vaadittava, jos tiedot luovutetaan teknisen käyttöyhteyden avulla tai luovuttaminen koskisi laajaa

tietojoukkoa ja kysymys on ehdotetun lain 36-43 §:ssä säädettyjen tietojen luovuttamisesta. Teknisen käyttöyhteyden avulla tapahtuvalla luovutuksella tarkoitettaisiin säännöksessä kaikkia informaatioteknologian mahdollistamia turvallisia ja luotettavia keinoja käsitellä sähköisesti järjestelmän tietoja. Tällaisia keinoja olisivat tällä hetkellä muun muassa reaaliaikaiset erilaisiin tietoliikenneyhteyksiin perustuvat kysely-yhteydet järjestelmään tai siitä poimittujen tietojen satunainen tai määräaikainen siirto digitaalisessa muodossa teknisen yhteyden avulla toiseen tietojärjestelmään. Laajasta tietojoukosta taas olisi kysymys silloin, kun poiminnan tai otannan lopputulos kattaisi kaikki tiettyä aihealuetta koskevat tiedot, kuten esimerkiksi kaikki Suomen valtion omistamat rakennukset tietyllä alueella tai kaikki sellaiset henkilöt, joiden ammatiksi on järjestelmään ilmoitettu poliisi. Tällä tarkoitettaisiin niin sanottuja massaluovutustapauksia.

Momentin toisen lauseen 2 kohdan mukaan tällainen turvallisuus selvitys on lisäksi vaadittava, jos tietojen käytön voidaan muusta perustellusta syystä olettaa loukkaavan henkilön yksityiselämän tai henkilötietojen suojaa, hänen etujaan tai oikeuksiaan taikka vaarantavan valtion turvallisuutta. Tällainen tilanne voisi olla käsillä esimerkiksi silloin, kun tietoja olisi tarkoitus luovuttaa tai muuten käsitellä EU:n jäsenvaltioiden alueen tai ETA:n ulkopuolella ainakin silloin, kun kyseisen maan tietosuojan taso ei täytä kaikkia EU:n tietosuojadirektiivin vaatimuksia. Turvallisuus selvityksen vaatiminen tulisi kuitenkin kyetä aina objektiivisesti perustelemaan.

Pykälän 2 momentin mukaan 1 momentissa tarkoitettu selvitys on annettava kirjallisesti ja siinä on ilmoitettava, kuinka luovutettavien tietojen hallinnollinen ja fyysinen turvallisuus sekä henkilöstö-, tietoliikenne-, ohjelmisto-, tietoaineisto-, käyttö-, ja laitteistoturvallisuus on tarkoitus varmistaa. Selvityksen tulisi sisällöltään täyttää henkilötietolain 32 §:ssä asetetut tietojen suojaamista koskevat vaatimukset. Myös Valtionhallinnon tietoturvallisuudesta annetun valtioneuvoston periaatepäätöksen (VM 0024:00/02/99/1998) ja Valtionhallinnon tietoaineistojen käsittelyn turvallisuusohjeen (VAHTI 2/2000) määrä-

ykset ja linjaukset tulisi selvitystä laadittaessa ottaa huomioon.

45 §. Tietojen luovuttamista koskevien rajoitusten päätyminen. Pykälässä määritellään väestötietojärjestelmään talletettujen henkilötietojen luovutusta koskevien rajoitusten päättymisen ajankohta. Käytännössä tämä tarkoittaisi sitä ajankohtaa, josta lukien tiedot olisivat myös tosiasiallisesti täysin julkisia. Kysymys olisi siis tietojen todellisesta eikä muodollisesta julkisuudesta. Tiedot olisivat kyseisestä ajankohdasta lukien käytettävissä ilman muita kuin puhtaasti tietojen luovuttamiseen liittyvistä teknisistä tai toiminnallisista seikoista johtuvia käytännön rajoituksia. Voimassa olevaan väestötietolain 33 a ja 43 §:n säännöksiin verrattuna ehdotetussa säännöksessä korotettaisiin henkilön kuolemasta laskettava määräaika 25 vuodesta 50 vuoteen. Näin säännös vastaisi yleisiltä periaateiltaan julkisuuslain 31 §:n 2 momentissa tarkoitettua yksityiselämän suojaamisen salsapitoaikaa koskevaa sääntelyä. Sääntelyn yhdenmukaisuutta puoltaa erityisesti se seikka, että väestötietojärjestelmä sisältää henkilön perustietojen lisäksi myös eräitä arkaluonteiseksi katsottavia tietoja. Tällaisia väestötietojärjestelmän tietoja ovat esimerkiksi ottolapsisuhdetta, lapsen huostaanottoa, transseksuaalin sukupuolen vahvistamista ja uskonnollisen yhdyskunnan jäsenyyttä koskevat tiedot.

Pykälän mukaan väestötietojärjestelmään rekisteröityä henkilöä välittömästi koskevia järjestelmään talletettuja henkilötietoja ehdotetun tai muun lain nojalla koskevat luovutusrajoitukset päättyvät, kun henkilön kuolemasta on kulunut 50 vuotta tai, jollei tästä ole tietoa, viimeistään silloin, kun hänen henkilötietojaan koskevan viimeisen merkinnän tekemisestä järjestelmään on kulunut 100 vuotta. Säännöksessä tarkoitettu julkisuus koskisi vain kyseistä henkilöä itseään välittömästi koskevia tietoja. Näin ollen esimerkiksi hänen vanhempiaan, puolisoaan ja lapsiaan koskevien tietojen julkisuus määräytyisi kunkin henkilön osalta itsenäisesti ja erikseen.

Väestötietojärjestelmään talletettujen kiinteistö-, rakennus- ja huoneistotietojen julkiseksi tulon ajankohdalle ei ole välttämätöntä asettaa laissa edellä mainittuja määräaikoja,

koska näiden tietojen elinkaari ja sisällön dynamiikka on toisenlainen kuin henkilötietojen eikä niitä myöskään koske samankaltaiset tietosuojavaatimukset kuin henkilötietoja. Tämä koskee luonnollisesti kiinteistö-, rakennus- ja huoneistotietoja vain siltä osin kuin niitä on mahdollista käsitellä henkilö-tiedoista erillisesti.

46 §. *Tietojen luovuttamisen tavat ja keinot.* Pykälässä säädetään siitä, mitä tapoja ja keinoja väestötietojärjestelmän tietoja luovutettaessa olisi mahdollista käyttää. Eduskunnan perustuslakivaliokunnan kannanottojen mukaan muun muassa henkilötietojen luovuttamisesta teknisen käyttöyhteyden avulla on säädettävä aina laintasoisin säännöksiin (vrt. PeVL 12/2002 vp.). Ehdotettu sääntely vastaisi pääasialliselta sisällöltään voimassa olevan väestötietolain 28 §:n säännöksiä. Pykälän säännöksiä täydentäisivät lisäksi ehdotetun lain 73 §:n tietojärjestelmien käytettävyyttä ja 74 §:n tietoturvaan koskevat säännökset.

Pykälän 1 momentin mukaan väestötietojärjestelmän tietoja voidaan luovuttaa teknisen käyttöyhteyden avulla, muussa teknisesti tai sähköisesti käsiteltävässä muodossa, kirjallisesti tai muulla tarkoitukseen soveltuvalta turvallisella ja luotettavalla tavalla. Teknisellä käyttöyhteydellä tarkoitettaisiin säännöksessä kaikkia informaatioteknologian mahdollistamia turvallisia ja luotettavia keinoja käsitellä järjestelmän tietoja. Tällaisia keinoja olisivat tällä hetkellä muun muassa reaaliaikaiset erilaisiin tietoliikenneyhteyksiin perustuvat väestötietojärjestelmän kysely-yhteydet. Muulla teknisesti tai sähköisesti käsiteltävällä muodolla tarkoitettaisiin esimerkiksi järjestelmästä poimittujen tietojen satunaista tai määräaikaista siirtoa digitaalisessa muodossa teknisen yhteyden avulla toiseen tietojärjestelmään. Kirjallisella muodolla tarkoitettaisiin todistuksia, otteita ja jäljennöksiä asiakirjoista, mutta myös tiedon luovuttamista muussa kirjallisessa muodossa kuten esimerkiksi osoitetarroina tai -lipukkeina taikka tietoluetteloina. Keskeistä säännöksen soveltamisalan kannalta olisi, että luovutusmuodon tulisi aina olla turvallinen ja luotettava luovutettavien tietojen ja niiden käyttötarkoituksen kannalta. Säännöksessä ei otettaisi kantaa luovutettavien tietojen määrää

koskeviin seikkoihin eli siihen tapahtuisiko tietojen luovuttaminen massamuotoisesti vai yksittäisen tiedon luovutuksena.

Momentin toisen lauseen mukaan valtioneuvoston asetuksella voidaan antaa tarkempia säännöksiä väestötietojärjestelmästä, siihen kuuluvista asiakirjoista ja muista vastaavista tietoaineistoista annettavista todistuksista ja otteista sekä niihin sisältyvistä tiedoista. Asetuksenantovaltuuden säätäminen valtioneuvostotasolle on perusteltua, koska kysymys on laajakantoisesta ja periaatteellisesti merkittävästä asiasta.

Pykälän 2 momentin mukaan rekisterihallinnon viranomaisen voi ehdotetussa laissa säädetyin edellytyksin antaa henkilölle oikeuden tutkia valvonnassaan väestötietojärjestelmään kuuluvia asiakirjoja ja muita vastaavia tietoaineistoja, joita ei ole otettu digitaalisessa muodossa automaattisen tietojenkäsittelyn avulla pidettävään tietojärjestelmään. Tämä luovutusmuoto tulisi kysymykseen esimerkiksi silloin, kun asiakirjoissa olevia tietoja tarvittaisiin historiallista tai tieteellistä tutkimusta taikka sukututkimusta varten. Digitaalisessa muodossa olevaa tietoa koskeva luovutusrajoitus olisi tältä osin välttämätön tietoturvasuuteen liittyvien seikkojen johdosta. Väestötietojärjestelmän digitaalisesta aineistosta olisi luonnollisesti mahdollista laatia poimintoja ja otoksia erilliseen kirjalliseen tai digitaaliseenkin muotoon ja luovuttaa tällainen aineisto tutkijan käyttöön, jos luovutuksen edellytykset muuten täyttyisivät. Joka tapauksessa tutkittavaksi luovutettujen tietojen käyttöä koskeva valvonta tulisi kuitenkin aina asianmukaisesti järjestää.

Pykälän 3 momentti sisältäisi erityissäännöksen asiakirjojen koneellisesta allekirjoittamisesta. Vastaavan sisältöinen säännös on voimassa olevan väestötietoasetuksen 30 §:ssä. Momentin mukaan väestötietojärjestelmästä annettava asiakirja voidaan allekirjoittaa koneellisesti.

47 §. *Tietojen luovuttamisesta päättävä viranomaisen.* Pykälässä säädetään rekisterihallinnon viranomaisten välisestä toimival- lan- ja työnjaosta väestötietojärjestelmän tietojen luovuttamisessa. Pykälä täydentäisi ja täsmentäisi ehdotetun lain 4 §:n 1 momentissa olevaa järjestelmän rekisterinpitovastuuta koskevaa pääsääntöä. Säännös sisältäisi muu-

toksen voimassa olevaan väestötietolain 31 §:n säännökseen verrattuna siten, että Väestörekisterikeskus päättäisi kaikesta teknisen käyttöyhteyden avulla tapahtuvasta väestötietojärjestelmän tietojen luovuttamisesta. Ehdotetun säännöksen mukaan maistraattien toimivalta ei myöskään olisi enää virka-aluekohtainen. Valtakunnallinen massatietopalvelu kuuluisi pääasiassa Väestörekisterikeskuksen tehtäviin ja alueellisista tai paikallisista tarpeista lähtevä pienimuotoinen ja teknisesti yksinkertainen luovutustoiminta olisi maistraattien tehtävänä. Näin määriteltynä rekisterihallinnon sisäinen toimivallan jako vastaisi nykyistä sääntelyä paremmin tämän hetkistä tosiasiallista käytännön toimintatapaa.

Pykälän 1 momentin mukaan Väestörekisterikeskus päättää väestötietojärjestelmän tietojen luovuttamisesta, jos luovuttaminen tapahtuu teknisen käyttöyhteyden välityksellä tai kysymys on muiden kuin yksittäisten tietojen luovuttamisesta ulkomaille. Käytännössä Väestörekisterikeskus päättää jo tänä päivänä määrällisesti merkittävimmistä osasta järjestelmän tietojen luovuttamisesta silloin kun se tapahtuu teknisen käyttöyhteyden avulla tai muutoin massaluovutuksena. Tietojenluovutustoimintaa varten Väestörekisterikeskus on antanut henkilötietolain 42 §:n mukaiset toimialakohtaiset käytännesäännöt. Päättötoimivallan keskittämisellä voitaisiin varmistaa, että luovutuskäytännöt ja valtakunnalliset linjat näissä tapauksissa myös jatkossa olisivat mahdollisimman johdonmukaiset ja yhtenäiset. Päättötoimivallan keskittäminen tukisi parhaiten myös yksityiselämän ja henkilö-tietojen suojaa.

Teknisen käyttöyhteyden välityksellä tapahtuvalla luovutuksella tarkoitettaisiin esimerkiksi reaaliaikaisia kysely-yhteyksiä väestötietojärjestelmään ja tietojen toimittamista tietoliikenneyhteyksin väestötietojärjestelmästä toiseen tietojärjestelmään sekä yleensäkin kaikkia niitä teknisiä keinoja ja tapoja, jotka olisivat ehdotetun lain 46 §:n mukaisesti käytettävissä.

Väestötietojärjestelmän tietojenluovutustoiminnassa käytetään melko laajasti rekisterihallinnon ulkopuolisia palveluyrityksiä. Näiden tehtävänä ja roolina järjestelmän tietojen käsittelyssä on sellaisten teknisluonteis-

ten avustavien tuotantotehtävien hoitaminen, joihin ei kuulu julkisen vallan käyttöä. Tällä hetkellä Väestörekisterikeskuksella on voimassa väestötietojärjestelmän tietopalvelua koskevat toimeksiantosopimukset kahden palveluyrityksen kanssa. Toimeksisaajat toteuttavat Väestörekisterikeskuksen toimeksiannosta ja sen valvonnassa tietojen teknisen irrottamisen järjestelmästä, sen muokkaamisen luovutettavaan muotoon ja toimittamisen tiedon käyttäjälle. Näissä tapauksissa kysymys on sellaisen teknisen erityisasiantunteumuksen käytöstä, jota ei ole Väestörekisterikeskuksessa eikä maistraateissa. Tietoturvallisuuteen liittyvistä seikoista johtuen toimeksiantosopimusten solmimista sekä niiden puitteissa tehtävää toimintaa ja sen valvontaa ei olisi mahdollista eikä järkevää hajauttaa koko hallinnonalalle. Tämän vuoksi tällaisen yhteistyön avulla tehtävät tietojenluovutukset, jotka ovat pääasiassa valtakunnallisia massaluovutuksia, olisi tarkoituksenmukaista hoitaa tulevaisuudessakin Väestörekisterikeskuksessa. Tätä menettelyä tukevat myös ehdotetun lain 4 § 2 momentin säännökset, joiden mukaan Väestörekisterikeskus vastaa automaattisen tietojenkäsittelyn avulla pidetyn valtakunnallisen tietojärjestelmän yleisestä toimivuudesta ja tietotekniikasta, tietohallinnosta sekä rekisteritoimintojen yhtenäisyydestä.

Pykälän 2 momentin mukaan maistraatti päättää todistuksen, otteen tai jäljennöksen antamisesta väestötietojärjestelmän tiedoista tai niihin liittyvistä asiakirjoista ja muista vastaavista tietoaaineistoista sekä muusta kuin 1 momentissa tarkoitettusta väestötietojärjestelmän tietojen luovuttamisesta. Säännös vastaisi asialliselta sisällöltään tämän hetkistä tosiasiallista tilannetta. Säännös mahdollistaisi maistraattien toimivaltarajoista riippumattoman tietojen luovuttamisen. Maistraatti voisi esimerkiksi antaa todistuksia ja otteita kaikista valtakunnalliseen väestötietojärjestelmään talletetuista henkilöistä. Muulla kuin 1 momentissa mainitulla tiedon luovuttamisella tarkoitettaisiin säännöksessä niitä luovutustapauksia, jotka maistraatti kykenisi sen käytössä olevin teknisin keinoin ja apuvälinein tuottamaan oman henkilökuntansa toimesta. Säännös mahdollistaisi siinä tarkoitetuissa tapauksissa myös alueellisista tai pai-

kallisista tarpeista lähtevät tietojen massaluovutukset. Maistraattien vastuulle kuuluisi myös sellainen ehdotetun lain 34 §:ssä tarkoitettu yksittäisen tiedon luovutus, joka tänä päivänä tapahtuu puhelinpalveluna tai tietoverkon välityksellä, mutta jonka toteuttaminen yksittäistapauksessa edellyttää myös rekisterihallinnon työntekijän toimenpiteitä.

Pykälän 3 momentin mukaan valtiovaraministeriö voi Väestörekisterikeskusta ja maistraatteja kuultuaan antaa asetuksella tarkempia säännöksiä 1 ja 2 momenteissa tarkoitettujen toimivallan siirtämisestä tai uudelleen järjestämisestä rekisterihallinnon viranomaisten välillä, jos toimenpiteellä voidaan parantaa palvelujen saatavuutta, toiminnan tehokkuutta tai aikaansaada alueellisesti tasapainoinen työnjako rekisterihallinnossa. Asetuksenantovaltuuden säätäminen ministeriötasolla tässä tapauksessa on perusteltua, koska kysymys on tekniluonteisesta toimeenpanovaltaan liittyvästä asiasta. Asetuksella toteutettavat järjestelyt voisivat tapahtua vai rekisterihallinnon sisällä.

48 §. Kirkollisen viranomaisen luovutustoimivalta. Pykälä sisältää erityissäännöksen kirkollisten viranomaisten tietojenluovutustoimivallasta. Säännös vastaisi pääasialliselta sisällöltään voimassa olevan väestötietolain 38 §:n säännöksiä. Säännös säilyttäisi evankelis-luterilaisen kirkon ja ortodoksisen kirkkokunnan viranomaisilla tällä hetkellä olevan mahdollisuuden antaa todistuksia ja otteita väestötietojärjestelmän tiedoista myös tulevaisuudessa. Historiallisesti tämä mahdollisuus perustuu näiden kirkkokuntien seurakunnilla aikaisemmin olleeseen väestörekisterinpitäjän asemaan.

Ehdotetun pykälän mukaan evankelis-luterilaisen kirkon ja ortodoksisen kirkkokunnan viranomaisten on pyydettyessä annettava todistuksia, otteita tai näitä vastaavia muita yksittäisiä kirjallisia selvityksiä hallusaan olevista, ennen uskontokuntien jäsenrekisteriä koskevan lain (614/1998) voimaan tuloa pidetyistä kirkollisista väestörekistereistä ja niihin kuuluvista asiakirjoista. Jos edellä mainittujen kirkollisten viranomaisten jäsenrekistereitä pidetään säännöllisesti ajan tasalla väestötietojärjestelmän tiedoilla, on näillä viranomaisilla ehdotetun säännöksen mukaan lisäksi oikeus luovuttaa kirjalli-

sesti jäsenistään yksittäisiä tietoja henkilön oikeuksien ja velvollisuuksien toteuttamiseksi. Tietojen luovuttamisessa on noudatettava soveltuvin osin ehdotetun lain 4 luvun säännöksiä. Säännöksessä tarkoitettaisiin todistuksilla ja otteilla esimerkiksi virkatodistuksia ja sukuselvityksiä. Väestötietojärjestelmästä peräisin olevien tietojen massamuotoinen edelleenluovutus jäsenrekisterijärjestelmistä ei olisi säännöksen mukaan mahdollista.

49 §. Muu luovutustoimivalta. Pykälä sisältää säännökset, joiden perusteella Väestörekisterikeskuksen olisi mahdollista sopia väestötietojärjestelmän eräitä tietoja koskevan luovutustoimivallan antamisesta viranomaisille sekä eräille muille viranomaispiirin ulkopuolisille organisaatioille. Osittain vastaavan sisältöinen säännös on voimassa olevan väestötietolain 38 §:ssä.

Pykälän 1 momentti sisältää ensinnäkin säännökset luovutustoimivallan antamisen yleisistä tarpeellisuusedellytyksistä. Toimivallan antamista koskeva sopimus olisi mahdollista solmia, jos se olisi palvelujen saatavuuden, toiminnan tehokkuuden tai muun vastaavan erityisen syyn vuoksi tarpeellista. Muu vastaava erityinen syy voisi olla esimerkiksi julkisten palvelutehtävien alueellistamiselle asetettujen tavoitteiden edistäminen. Momentissa ehdotettu sääntely tukisi myös osaltaan julkisen hallinnon yhteispalvelusta annetun lain (223/2007) tavoitteiden toteuttamista.

Toiseksi momentissa määritellään ne tahot, joiden kanssa sopimus olisi mahdollista solmia ja mitä tietoja nämä organisaatiot voisivat luovuttaa. Käytännössä palvelu voitaisiin järjestää esimerkiksi siten, että Väestörekisterikeskus antaisi sopimuskumppaneilleen rajoitetun käyttöoikeuden väestötietojärjestelmän tietoihin teknisen suorakäyttöyhteyden avulla. Näin olisi mahdollista varmistaa, että luovutettavat tiedot olisivat mahdollisimman luotettavat ja ajantasaiset.

Momentin 1 kohdan mukaan Väestörekisterikeskus voi, jos edellä mainitut toiminnan järjestämisestä koskevat tarpeellisuusedellytykset täyttyvät, tehdä viranomaisen kanssa sopimuksen väestötietojärjestelmään talletettujen yksittäisten tietojen luovuttamisesta henkilön oikeuksien ja velvollisuuksien toteut-

tamiseksi. Lähtökohtaisesti tällöin olisi kysymys yksittäistapauksittain luovutettavien todistusten ja otteiden antamisesta väestötietojärjestelmästä. Tällainen toiminta saattaisi tulla kysymykseen esimerkiksi kiinteistöviranomaisten, oikeushallinnon viranomaisten ja julkisen hallinnon yhteispalvelusta annetussa laissa tarkoitettujen viranomaisten kanssa. Näiden viranomaisten antamalla todistuksilla ja otteilla olisi samansisältöiset oikeusvaikutukset kuin on rekisterihallinnon viranomaisten antamalla todistuksilla ja otteilla.

Momentin 2 kohdan mukaan Väestörekisterikeskus voi, jos edellä mainitut toiminnan järjestämistä koskevat tarpeellisuusedellytykset täyttyvät, tehdä muun rekisterihallinnon ulkopuolisen organisaation kanssa sopimuksen väestötietojärjestelmään talletettujen yksittäisten ja yksilöityjä henkilöitä koskevien nimi-, osoite- ja yhteystietojen sekä elossa oloa koskevien tietojen luovuttamisesta. Tällainen luovutustoimivallasta sopiminen voisi tulla kysymykseen esimerkiksi ehdotetun lain 34 §:ssä tarkoitettuja puhelin- tai vastaavia palveluja toteutettaessa. Palvelunantajana voisi toimia myös yksityinen yritys. Sopimuskumppanin luotettavuuteen tulisi näissä tapauksissa kiinnittää erityistä huomiota, koska kysymys on julkisen hallintotehtävän hoitamisesta. Palvelunantajan kanssa olisi aina tehtävä asiasta kirjallinen toimeksiantosopimus. Sopimuksessa tulisi varmistaa, että yleiset hallinnon oikeusturvan takeena olevat säädökset tulisivat palvelussa noudatettaviksi. Tällaisia säädöksiä ovat muun muassa hallintolaki, kielilaki (423/2003) ja saamen kielilaki (1086/2003). Toimeksiantosopimuksen sisältöön voitaisiin soveltaa esimerkiksi julkisen hallinnon yhteispalvelusta annetun lain 8 §:n säännöksiä soveltuvin osin. Voimassa olevan väestötietolain 31 a §:ssä on keskeisiltä osin saman sisältöinen säännös osoitepalvelutehtävän hoitamisesta. Myös ajoneuvoverolain (1281/2003) 56 §:n 3 momentissa on säädetty vastaavankaltaisesta viranomaisen ja yksityisen yrityksen välillä tehtyyn sopimukseen perustuvasta palvelutuotannosta.

Pykälän 2 momentin ensimmäisen lauseen mukaan Väestörekisterikeskus voi tehdä 1 momentissa tarkoitetuissa tapauksissa sopimuksen tietojen luovuttamisesta vain, jos tie-

tojen luovuttaja on toimittanut Väestörekisterikeskukselle ehdotetun lain 44 §:ssä tarkoitettua turvallisuusselvityksen. Selvityksessä on ilmoitettava kuinka luovutettavien tietojen hallinnollinen, fyysinen, henkilöstö-, tietoliikenne-, ohjelmisto-, tietoaineisto-, käyttö-, ja laitteistoturvallisuus on luovutustoiminnassa tarkoitettu varmistaa.

Momentin toisen lauseen mukaan tietoja 1 momentin 2 kohdan perusteella luovuttavaan henkilöön sovelletaan tässä tehtävässä rikosoikeudellista virkavastuuta koskevia säännöksiä. Tämä on katsottu tarpeelliseksi, koska kysymys on julkisen hallintotehtävän hoitamisesta.

Momentin viimeisen lauseen mukaan tietojen luovuttamisessa on noudatettava soveltuvin osin ehdotetun lain 4 luvun säännöksiä.

50 §. *Tietojen luovuttamisesta koskeva menettely.* Pykälä sisältää väestötietojärjestelmän tietojen luovuttamismenettelyä koskevat erityissäännökset. Menettelyssä tulisivat muilta osin sovellettaviksi erityisesti hallintolain hallintopäätöksen antamista ja sisältöä koskevat säännökset.

Pykälän 1 momentin sisältämän pääsääntönsä mukaan väestötietojärjestelmän tietojen luovuttamista haetaan kirjallisesti. Luovuttamista voidaan pyytää myös muulla turvallisella ja luotettavalla tavalla, jos kysymys on yksilöityä henkilöä koskevan nimi- ja yhteystiedon luovuttamisesta, todistuksen, otteen tai jäljennöksen antamisesta väestötietojärjestelmän tiedoista tai niihin liittyvistä asiakirjoista taikka muun yksittäisen ja yksilöityä rekisteröinnin kohdetta koskevan tiedon luovuttamisesta. Kirjallinen hakemus voisi olla paitsi postitse toimitettu kirje, niin myös sähköisestä asiointista viranomaistoiminnassa annetun lain mukaisesti tehty hakemus. Muulla turvallisella ja luotettavalla tavalla tarkoitettaisiin säännöksessä esimerkiksi maistraatissa tapahtuvan asiakaskäynnin yhteydessä tai puhelimitse tehtyä suullista pyyntöä. Näissä tapauksissa olisi pyynnön esittäjän henkilöllisyys kuitenkin pyrittävä tarvittaessa varmistamaan esimerkiksi henkilötodistuksesta tai puhelimesta tehtyjen kontrollikysymysten avulla.

Väestötietojärjestelmän tietoja haettaessa tai pyydettyäessä on momentin toisen lauseen mukaan ilmoitettava tietojen käyttötarkoitus

sekä muut luovuttamisen edellytysten selvittämiseksi tarpeelliset seikat. Selvitystä ei tarvitse antaa, jos luovutetaan vain tilasto- tai vastaavia lukumäärätietoja. Poikkeuksen tekeminen edellä mainituissa tapauksissa on perusteltua, koska tällöin ei yleensä käsitellä yksilöityjä henkilöitä koskevia tietoja. Ehdotetun lain 34 §:n 1 momentti sisältää myös käyttötarkoituksen ilmoittamista koskevan poikkeuksen yksittäisen ja yksilöityä henkilöä koskevan tiedon luovuttamisen osalta. Käyttötarkoituksen ilmoittamisvelvollisuutta koskevat poikkeustapaukset on näissä säännöksissä säännelty tyhjentävästi. Poikkeussääntely vastaisi pääosin voimassa olevan väestötietolain mukaista sääntelyä.

Pykälän 2 momentin mukaan väestötietojärjestelmän tietojen luovuttamista koskevas- ta hakemuksesta on tehtävä kirjallinen päätös, jossa tulee olla tarvittavat määräykset tietojen käyttäjän oikeuksista ja velvollisuuksista sekä tietojen käytöstä ja suojauksesta. Päätöksessä on myös määrättävä luovutuksesta mahdollisesti perittävät maksut. Kirjallisella päätöksellä tarkoitettaisiin hallintolain 43-49 §:ssä säädettyä hallintopäätöstä. Säännös koskisi sanamuotonsa mukaan vain hakemusasioita.

Jos kysymys on yksittäistä henkilöä koskevan nimi- ja yhteystiedon kirjallisesta luovuttamisesta taikka todistuksen, otteen tai jäljennöksen antamisesta, on pykälän 3 momentin mukaan luovutuksesta tehtävä kirjallinen päätös vain tarvittaessa. Maistraatin on kuitenkin ehdotetun säännöksen mukaan huolehdittava, että luovutettujen tietojen kohdetta, käyttötarkoitusta ja luovutusajankohtaa sekä luovutettujen tietojen tilaajaa tai käyttäjää koskevat tiedot on kirjattu tarkoituksenmukaisella tavalla. Kirjallisen päätöksen tekeminen saattaisi olla tarpeellista esimerkiksi asian käsittelyyn, yksityiselämän ja henkilötietojen suojaan tai hakijan oikeusturvaan liittyvien seikkojen johdosta. Luovutuspyyntöä koskevan tiedon kirjaaminen voisi tapahtua esimerkiksi manuaalisesti erilliseen asiointitapahtumaluetteloon taikka diaari- tai muuhun asiankäsittelyjärjestelmään. Kirjaaminen olisi tarpeellista tietojen käytön valvontaa, mahdollisten väärinkäytöstapausten selvittämistä sekä luonnollisesti myös tietojen toimitusta ja niistä perittäviä maksuja

koskevia tarpeita varten. Säännös olisi otettava huomioon myös ehdotetun lain 48 §:n ja 49 §:n 1 momentin 1 kohdassa tarkoitettussa luovutustoiminnassa.

5 luku. **Tietojen käsittelyn seuranta ja valvonta**

51 §. *Luovutettujen tietojen käyttö.* Pykälä sisältää väestötietojärjestelmästä luovutettujen tietojen käyttöä koskevat säännökset. Ehdotettu sääntely vastaisi pääasialliselta asiassällöltään voimassa olevan väestötietolain 30 §:n säännöksiä. Se olisi väestötietojen käsittelyä koskeva erityissäännös, jolla täsmennettäisiin henkilötietolain 2 luvussa olevia henkilötietojen käsittelyn yleisiä periaatteita.

Pykälän mukaan väestötietojärjestelmästä luovutettuja tietoja saa käyttää vain siihen käyttötarkoitukseen, johon ne on luovutettu. Tiedot saa luovuttaa edelleen tai muuten antaa sivulliselle vain, jos siitä on säädetty laissa tai jos tiedon luovuttanut rekisterihallinnon viranomaisen on antanut siihen nimenomaisen luvan.

Ehdotettu pykälä perustuu henkilötietolain 7 §:ssä säädetylle käyttötarkoitussidonnaisuuden periaatteelle, joka on eräs henkilötietojen käsittelyn keskeisistä periaatteista. Tämän periaatteen mukaisesti myös väestötietojärjestelmästä luovutettuja tietoja saisi käyttää vain siihen tarkoitukseen, johon ne on luovutettu ja tästä johtuen tietojen edelleenluovutus, tapahtuipa se mihin alkuperäisestä käyttötarkoituksesta poikkeavaan tarkoitukseen tahansa, olisi lähtökohtaisesti kielletty. Säännöksellä ei luonnollisestikaan olisi tarkoitus estää määriteltyyn käyttötarkoitukseen välittömästi liittyvää edelleenluovutusta esimerkiksi viranomaisille säädetyn tai määrätyn yhteistyön puitteissa taikka luovutettujen tietojen käyttötarkoituksen mukaista käyttöä ja luovutusta konserniyhtiöiden kesken. Tiedon edelleenluovutusta koskeva kielto on kuitenkin eräs keskeisimmistä keinoista varmistaa, ettei tietoja käytetä alkuperäisestä käyttötarkoituksesta ja asiayhteydestä erillisesti tai poikkeavasti. Kiellolla olisi myös välillisesti mahdollista estää se, ettei vanhentuneita tietoja käytettäisi. Tiukka käyttötarkoitussidonnaisuuden noudattaminen on lisäksi

erityisesti rekisterinpitäjää koskevien vastuukysymysten kannalta merkittävä asia.

Ehdotettu säännös mahdollistaa ensinnäkin alkuperäisestä käyttötarkoituksesta poikkeavan käsittelyn, jos siitä on säädetty laissa. Toiseksi säännös antaa rekisterinpitäjälle mahdollisuuden tehdä edelleenluovutuskielosta poikkeuksia. Tältä osin säännös on tarkoitettu soveltamisalaltaan suppeaksi. Poikkeusmahdollisuus olisi tarkoitettu käytettäväksi vain sellaisissa tapauksissa, joissa luovutettavat tiedot olisivat esitystavaltaan tai sisällöltään yleisiä, tai joissa edelleenluovutuksen salliminen ei missään tapauksessa vaarantaisi yksityiselämän ja henkilötietojen suojaa. Esimerkiksi rakennus- ja huoneistotietojen edelleenluovutus voisi olla mahdollista sallia laajemmin kuin henkilötietojen. Luonnollisesti päätöksenteossa tulisi ottaa huomioon alkuperäisen käyttötarkoituksen lisäksi edelleenluovutuksen käyttötarkoitus. Jos ne poikkeaisivat merkittävästi toisistaan, tulisi edelleenluovutuksen sallimiseen suhtautua varauksellisesti. Edelleenluovutustilanteissa tulisi luonnollisesti aina sopia vastuukysymyksistä sekä määrittellä se aika minkä kuluessa edelleenluovutettuja tietoja olisi mahdollista käyttää.

52 §. Väestörekisterikeskuksen tiedonsaanti- ja tarkastusoikeus. Pykälässä ehdotettu tiedonsaanti- ja tarkastusoikeus väestötietojärjestelmän tietojen käytön ja suojauksen valvontaa ja seurantaa varten on uudistus voimassa olevaan tilanteeseen verrattuna. Pykälä olisi väestötietojen käsittelyä koskeva erityissäännös, jolla täsmennettäisiin henkilötietolain 5 §:n huolellisuusvelvoitetta ja 32 §:n tietojen suojaamista koskevia säännöksiä. Vastaavan sisältöiset valvontaoikeudet on sähköisen asioinnin osalta Viestintävirastolla sähköisistä allekirjoituksista annetun lain 23, 24 ja 27 §:n säännösten perusteella. Ehdotettu erityissääntelyyn olisi olemassa selkeät perusteet, koska kysymys on valtakunnallisesta ja laajassa käytössä olevasta tietojärjestelmästä, joka sisältää arkaluonteisiksikin määriteltäviä henkilötietoja sekä tietoja, jotka saattaisivat väärinkäytettyinä vaarantaa yksityiselämän ja henkilötietojen suojan lisäksi myös valtion turvallisuutta. Säännös olisi tarkoitettu soveltamisalaltaan suppeaksi ja tämän vuoksi Väestörekisterikeskuksen tulisi

ensisijaisesti pyrkiä sopimaan tietojen käyttäjän kanssa valvonnan toteuttamisesta vapaaehtoisin toimenpitein. Ehdotetun lain 69 §:ssä olisi vastaavan sisältöinen säännös Väestörekisterikeskuksen tarjoaman kansalaisvarmenteen käsittelyn valvontaa ja seurantaa varten.

Pykälän 1 momentin mukaan Väestörekisterikeskuksella olisi oikeus salassapitosäännösten estämättä saada väestötietojärjestelmästä luovutettujen tietojen käyttäjältä tietojen käytön ja suojauksen seurantaa ja valvontaa varten tarpeellisia tietoja. Säännös täydentäisi ehdotetun lain 44 §:ssä tarkoitettuja preventiivisiä valvontakeinoja ja mahdollistaisi tarvittaessa luovutuksen jälkeisen valvonnan toteuttamisen. Tarpeellisuusvaatimuksella tarkoitettaisiin säännöksessä sitä, että Väestörekisterikeskus voisi vaatia vain sellaisia tietoja esitettäväksi, jotka olisivat välittömästi tarpeellisia valvonnan suorittamiseksi.

Väestörekisterikeskuksen määräämällä tarkastajalla olisi pykälän 2 momentin mukaan lisäksi oikeus väestötietojärjestelmän tietojen käytön ja suojauksen valvomiseksi toimittaa tarkastus. Tarkastajalla olisi oikeus tutkia salassapitosäännösten estämättä väestötietojärjestelmästä luovutettujen tietojen käsittelyssä käytetyt laitteet ja ohjelmistot sekä päästä tässä yhteydessä muihin kuin kotirauhan piiriin kuuluviin tiedon käyttäjän hallinnassa oleviin tiloihin. Tarkastus olisi toteutettava niin, että siitä ei aiheutuisi tarkastuksen kohteelle tarpeettomasti haittaa eikä kustannuksia.

Vaikka säännöksen mukaan tarkastusta ei olisikaan mahdollista ulottaa perustuslain 10 §:ssä säädetyn kotirauhan suojan piirissä oleviin tiloihin, olisi tarkastuksen toteuttaminen kuitenkin varsin velvoittava ja poikkeuksellinen toimenpide. Tämän johdosta säännös olisi tarkoitettu tulkittavaksi suppeasti siten, että sen soveltaminen tulisi kysymykseen vain sellaisissa tapauksissa, joissa valvonnan toteuttamiseen ei olisi tosiasiallisesti käytettävissä enää muita tarkoitukseen soveltuvia keinoja. Valvontatarkastuksen toimittamisen tarpeen tulisi siis olla ilmeinen ja tarkastuksesta tulisi seurata myös konkreettisia hyötyjä tietoturvallisuuden parantamisessa ja kehittämässä. Säännöksessä tarkoitettun tar-

kastajan tulisi olla ammattitaitoinen ja luotettava henkilö. Ensisijaisesti tarkastajan tulisi olla viranomaisvastuulla toimiva henkilö. Jos riittävän ammattitaitoista ja luotettavaa viranomaisvastuulla toimivaa henkilöä ei olisi saatavilla, voitaisiin tarkastajaksi valita myös muu pätevä ja puolueeton henkilö.

Pykälän 3 momentin mukaan tiedonsaanti- ja tarkastusoikeuden toteuttamisen tehosteeksi Väestörekisterikeskus voisi asettaa uhkasakon siten, kuin siitä uhkasakkoilaisista (1113/1990) säädetään. Tavoitteena olisi, että uhkasakkomenettely tulisi käytännössä kysymykseen vain aivan poikkeuksellisissa tapauksissa esimerkiksi silloin, kun tietojen käyttäjä ei osoita minkäänlaista yhteistyöhalukkuutta ilmenneen ongelmatilanteen ratkaisemiseksi tai väärinkäytösepäilyä selvittämiseksi. Tiedonsaanti- ja tarkastusoikeus seuranta- ja valvontaa varten tulisi ensisijaisesti siis toteuttaa yhteisymmärryksessä sen kohteena olevan tahon kanssa.

53 §. Käyttäjärekisteri. Pykälässä säädetään väestötietojärjestelmään talletettujen tietojen käsittelystä pidettävästä käyttäjärekisteristä, rekisterin tietosisällöstä ja sen tietojen säilytysajasta. Lisäksi pykälä sisältää rekisterin tietosisältöä koskevan asetuksenantovaltuuden. Säännös täydentäisi henkilötietolain 32 §:ssä olevia tietojen suojaamista koskevia säännöksiä. Käyttäjärekisteri kuuluisi väestötietojärjestelmän loogiseen rekisterikokonaisuuteen. Ehdotettu säännös olisi uudistus voimassa olevaan väestötietolakiin verrattuna, joka ei sisällä säännöksiä käyttäjätietojen käsittelystä, vaikka väestötietojärjestelmään on kuulunut myös käyttäjätietojen rekisteröinti. Toisaalta on otettava myös huomioon, että voimassa oleva yleislainsäädäntökään ei edellä mainittua henkilötietolain säännöstä lukuun ottamatta sisällä säännöksiä käyttäjätietojen käsittelystä. Käyttäjärekisterin tietojen käytöstä säädettäisiin tarkemmin ehdotetun lain 54 §:ssä ja rekisterin tietojen luovuttamisesta 55 §:ssä.

Käyttäjärekisterin rekisterinpitäjänä toimisi ehdotetun lain 4 §:n 1 momentin mukaan Väestörekisterikeskus. Käyttäjärekisteri olisi henkilötietolain 3 §:n 3 kohdassa tarkoitetun määritelmän mukainen henkilörekisteri. Rekisteröidyllä tarkoitettaisiin tässä tapauksessa sitä henkilöä, jolle on myönnetty väestötieto-

järjestelmän käyttöoikeus. Rekisteröity voisi siis olla joko rekisterihallinnon edustaja tai ulkopuolisen käyttäjäorganisaation palveluksessa oleva henkilö.

Mikäli se olisi teknisesti mahdollista, tulisi käyttäjärekisterissä rekisterihallinnon palveluksessa olevat ja sen lukuun toimivat henkilöt erotella rekisterihallinnon ulkopuolisia organisaatioita edustavista henkilöistä, koska näillä käyttäjäryhmillä on suhteessa rekisterinpitäjään erilainen oikeudellinen asema. Rekisterihallinnon sisäisen käytön osalta kysymys on myös henkilöstöhallinnollisesta toiminnasta, jonka yhteydessä tulevat sovellettaviksi myös yksityisyydensuojasta työelämässä annetun lain (759/2004) säännökset. Käyttäjärekisteristä, sen sisällöstä ja käytöstä tulisi Väestörekisterikeskuksen tiedottaa rekisteröityjä tarkoitukseen soveltuvalla tavalla.

Pykälän 1 momentin mukaan Väestörekisterikeskuksen on pidettävä teknisen käyttöyhteyden avulla tapahtuvasta väestötietojärjestelmän tietojen käsittelystä käyttäjärekisteriä. Tietojen käsittelyllä tarkoitettaisiin säädöksessä kaikkea sellaista käsittelyä, josta on säädetty henkilötietolain 3 §:n 2 kohdassa. Koska pykälä koskisi vain teknisen käyttöyhteyden avulla tapahtuvaa käsittelyä, voisi se kohdistua vain ehdotetun lain 3 §:n 2 momentissa tarkoitettuun automaattisen tietojenkäsittelyn avulla pidettyyn tietojärjestelmäosuuteen. Näin ollen järjestelmään kuuluvien asiakirja-aineistojen käsittelytiedot tulisi tarvittaessa dokumentoida esimerkiksi diaariin tai muuhun asiankäsittelyjärjestelmään.

Käyttöoikeuden järjestelmän tietojen käyttöön myöntäisi maistraatin työntekijöille maistraatin päällikkö tai muu sen työjärjestyksessä tarkoitettu virkamies. Väestörekisterikeskuksen työntekijöille ja järjestelmän tietojen muille käyttäjille myöntäisi käyttöoikeuden Väestörekisterikeskuksen ylijohtaja tai muu sen työjärjestyksessä määrätty virkamies.

Säännöksessä määriteltäisiin käyttäjärekisterin enimmäistietosisältö. Näin ollen kaikkia säännöksessä mainittuja tietoja ei olisi välttämätöntä tallettaa rekisteriin, jos tallettaminen ei olisi yksittäistapauksessa toiminnallisista tai teknisistä syistä välttämätöntä. Kaikista rekisteriin tallettavista henkilötiedo-

ta ei olisi henkilötietojen suojan kannalta perusteltua eikä toiminnan järjestämisen ja ohjauksen kannalta tarkoituksenmukaistakaan säätää laissa tietotasoisesti, vaan tietoryhmätasoinen sääntely olisi riittävä taso. Tietosivallisuuden tarkempi määrittely tapahtuisi pykälän 3 momentin mukaan valtioneuvoston asetuksella.

Momentin 1 kohdan mukaan käyttäjärekisteriin voidaan tallettaa tiedot käyttäjän täydellisestä nimestä ja henkilötunnuksesta, henkilönumerosta tai syntymäajasta. Käyttäjän täydellisellä nimellä tarkoitettaisiin hänen etu- ja sukunimiään. Ulkomainen henkilönumero tai pelkkä syntymäaika voitaisiin tallettaa rekisteriin sellaisesta käyttäjästä, jolla ei ole suomalaista henkilötunnusta.

Momentin 2 kohdan mukaan käyttäjärekisteriin voidaan tallettaa käyttöoikeuden yksilöintiä koskevat tiedot. Käyttöoikeuden yksilöintiä koskevilla tiedoilla tarkoitettaisiin käyttäjäidentiteetin tunnistetietoja, joita voisivat olla esimerkiksi käyttäjätunnus ja salasana tai asiointikortilla tai vastaavalla alustalla olevat käyttäjää koskevat varmennetiedot.

Momentin 3 kohdan mukaan käyttäjärekisteriin voidaan tallettaa käyttöoikeuden sisältöä ja laajuutta koskevat tiedot. Käyttöoikeuden sisältöä ja laajuutta koskevilla tiedoilla tarkoitettaisiin tietoja siitä, mihin väestötietojärjestelmän tietokantoihin, sovelluksiin ja ohjelmistoihin sekä tietoryhmiin tai tietoihin käyttäjällä olisi käyttöoikeus.

Momentin 4 kohdan mukaan käyttäjärekisteriin voidaan tallettaa väestötietojärjestelmän tietojen väärinkäytön seuraamuksena käyttäjälle asetettu käyttöoikeuden rajoitus tai käyttökielto. Säännöksessä tarkoitettu käyttöoikeuden rajoitus tai käyttökielto olisi EU:n tietosuojadirektiivin 8 artiklan 5 kohdassa tarkoitettu hallinnollinen tai vastaava sanktio, joka olisi mahdollista asettaa järjestelmän tietoja väärinkäyttäneelle henkilölle. Direktiivin säännös mahdollistaa tässä kohdassa mainittujen tietojen käsittelyn julkisen viranomaisen valvonnassa. Kysymys olisi tietojen käyttöä ja suojausta koskevien ehtojen vastaisesta menettelystä, joka olisi todettu joko hallinnollisessa tai rikosoikeudellisessa menettelyssä. Näiden tietojen tallettaminen olisi välttämätöntä, jotta väärinkäyttöön syyllystynyt käyttäjä ei voisi jatkaa menette-

lyään hakemalla uutta käyttöoikeutta. Lisäksi ehdotetun pykälän 2 momentti sisältäisi näiden tietojen tallettamisen edellytyksiä koskevan erityissäännöksen.

Momentin 5 kohdan mukaan käyttäjärekisteriin voidaan tallettaa käyttäjän edustamaa organisaatiota koskevat tiedot. Käyttäjäorganisaatiota koskevilla tiedoilla tarkoitettaisiin organisaation ja sen asianomaisen toimintayksikön nimeä, yhteystietoja sekä yksilöintitietoja kuten esimerkiksi yritys- ja yhteisötunnusta tai kaupparekisterinumeroa. Eri käyttäjäryhmät voisivat olla esimerkiksi tämän tiedon avulla eroteltavissa toisistaan.

Lisäksi momentin 6 kohdan mukaan käyttäjärekisteriin voitaisiin tallettaa käyttöoikeuspäätöstä tai -ratkaisua koskevat tiedot. Käyttöoikeuspäätöksellä tai -ratkaisulla tarkoitettaisiin rekisterihallinnon viranomaisen tekemää hallinnollista päätöstä tai muuta ratkaisua käyttöoikeudesta, sen laajuudesta ja ehdoista. Tässä tapauksessa ainakin päätöksen tai ratkaisun yksilöintitiedot tulisi tallettaa rekisteriin.

Pykälän 2 momentin mukaan edellä 1 momentin 4 kohdassa tarkoitettu tieto voidaan tallettaa rekisteriin vain, jos väärinkäytön seuraamus mainitaan käyttöoikeuspäätöksessä tai -ratkaisussa ja käyttäjä tietää seurauksesta. Säännöksen tavoitteena olisi estää se, ettei hallinnollisten tai vastaavien sanktioiden rekisteröinti ja käyttö voisi tapahtua missään tapauksessa asianomaisen henkilön siitä etukäteen tietämättä. Säännös toteuttaisi siis henkilötietolain 24 §:ssä säädettyä rekisterinpitäjän informointivelvoitetta.

Pykälän 3 momentissa säädetään käyttäjärekisteriin talletettujen tietojen vähimmäissäilytysajasta ja rekisterin tietosisältöä koskevasta asetuksenantovaltuudesta.

Väestörekisterikeskuksen on momentin ensimmäisen lauseen mukaan säilytettävä käyttäjärekisteriin talletetut tiedot vähintään kaksi vuotta käyttöoikeuden päättymisestä. Tietojen vähimmäissäilytysaika vastaisi tietosuojavaltuutetun toimiston käyttäjälökin tietojen käsittelystä antamassa ohjeessa (Asiain tietosuojasta 1/2003, 10.2.2003) mainittua säilytysaika. Ehdotetun lain 20 §:n 1 momentin 4 kohdan mukaan tiedot olisi poistettava rekisteristä viimeistään kymmenen vuoden kuluttua käyttöoikeuden lakkaamisesta.

Koska rekisterin tietoja olisi mahdollista käyttää muun muassa käytön laskutusta varten, olisi kymmenen vuoden enimmäissäilytysaika, joka vastaisi saatavan vanhentumisen yleistä määräaikaa, tarpeellinen.

Ehdotetun momentin toisen lauseen mukaan valtioneuvoston asetuksella voidaan antaa tarkempia säännöksiä käyttäjärekisterin tietosisällöstä. Asetuksenantovaltuuden säätäminen valtioneuvostotasolle on perusteltua, koska kysymys on laajakantoisesta ja periaatteellisesti merkittävästä asiasta.

54 §. Käyttäjärekisterin tietojen käyttö. Pykälässä säädetään käyttäjärekisterin tietojen käyttötarkoituksesta. Ehdotettu säännös olisi uudistus voimassa olevaan väestötietolakiin verrattuna, joka ei sisällä käyttäjätietojen käsittelyä koskevia erityissäännöksiä. Käyttäjätietojen käsittelyn yksityiskohtainen ja laintasoinen sääntely olisi tarpeellinen, koska kysymys on myös henkilötietojen käsittelystä.

Pykälän 1 momentissa säädetään siitä, mihin tarkoituksiin Väestörekisterikeskus saa käyttää käyttäjärekisteriin talletettuja tietoja toiminnassaan. Käyttäjärekisteristä laadittuja tilastoja ja muita lukumääräselvityksiä, joista yksittäistä käyttäjää koskevat tiedot eivät olisi selvitettävissä, olisi Väestörekisterikeskuksen mahdollista käyttää myös järjestelmän tietojen ylläpitoa ja luovutusta koskevaan toimintaan ja sen kehittämiseen. Käyttökohde on ehdotetussa säännöksessä määritelty tyhjentävästi.

Momentin 1 kohdan mukaan Väestörekisterikeskus saa käyttää käyttäjärekisteriin talletettuja tietoja väestötietojärjestelmän tietojen käsittelyn hallintaa, seurantaa, valvontaa ja suojausta varten. Tällä tarkoitettaisiin järjestelmän tietojen käytön ja suojauksen yleistä seurantaa ja valvontaa, jonka kautta huolehdittaisiin muun muassa henkilötietolain 32 §:ssä asetettujen velvoitteiden toteuttamisesta. Hallinnalla taas tarkoitettaisiin asianmukaisessa järjestyksessä myönnettyjen käyttöoikeuksien ylläpitoa.

Momentin 2 kohdan mukaan Väestörekisterikeskus saa käyttää käyttäjärekisteriin talletettuja tietoja väestötietojärjestelmän tietojen käytön määrän ja laajuuden sekä kustannusten seurannan ja jaon selvittämistä hoitamista varten. Kysymys olisi käyttäjärekiste-

rin käyttötarkoitukseen ja olemassaoloon liittyvästä keskeisestä perustarpeesta tai käyttöominaisuudesta.

Momentin 3 kohdan mukaan Väestörekisterikeskus saa käyttää käyttäjärekisteriin talletettuja tietoja väestötietojärjestelmän tietojen käyttöä koskevan laskutuksen hoitamista varten. Myös tässä olisi kysymys käyttäjärekisterin käyttötarkoitukseen ja olemassaoloon liittyvästä keskeisestä perustarpeesta tai käyttöominaisuudesta.

Lisäksi momentin 4 kohdan mukaan Väestörekisterikeskus saa käyttää käyttäjärekisteriin talletettuja tietoja väestötietojärjestelmän toimivuuden varmistamista ja parantamista sekä tietojen käyttöä koskevien ongelmien selvittämistä varten. Käyttötarve liittyisi kiinteästi henkilötietolain 9 §:ssä tarkoitetun virheittömyysvaatimuksen toteuttamiseen. Tietojen käyttöä koskevat ongelmat voisivat koskea sekä toiminnallisia että teknisiä seikkoja.

Pykälän 2 momentti sisältää tietojen käytön rajoitusta koskevan erityissäännöksen. Säännöksen mukaan ehdotetun lain 53 §:n 1 momentin 4 kohdassa tarkoitettuja käyttöoikeuden rajoitusta tai käyttökieltoa koskevia tietoja Väestörekisterikeskus saa käyttää vain tietojen käsittelyn hallintaa, seurantaa, valvontaa ja suojausta varten. Ehdotetussa säännöksessä asetettu tietojen käsittelyä koskeva rajoitus perustuu siihen, että kysymys on henkilötietolain 11 §:n 3 kohdassa tarkoitetun arkaluonteisen tiedon kaltaisesta tiedosta.

55 §. Käyttäjärekisterin tietojen luovuttaminen. Pykälässä säädetään käyttäjärekisterin tietojen luovuttamisesta. Ehdotettu säännös olisi uudistus voimassa olevaan väestötietolakiin verrattuna, joka ei sisällä käyttäjätietojen luovuttamista koskevia erityissäännöksiä. Käyttäjätietojen luovuttamisen yksityiskohtainen ja laintasoinen sääntely olisi tarpeellinen, koska kysymys on myös henkilötietojen käsittelystä.

Pykälässä luetellaan ne viranomaiset, joille Väestörekisterikeskus voi luovuttaa käyttäjärekisteriin talletettuja tietoja. Tietojen luovuttamisessa olisi tällöin noudatettava soveltuvin osin ehdotetun lain 4 luvun säännöksiä. Sovellettaviksi tulisivat lähinnä luovuttamisen yleisiä edellytyksiä, tunnuksen luovuttamista, luovuttamisen tapoja ja keinoja sekä

luovutusmenettelyä koskevat 4 luvun säännökset.

Säännöksessä ei ole erikseen mainittu eduskunnan oikeusasiamiestä ja valtioneuvoston oikeuskansleria käyttäjätietoihin oikeutettuina viranomaisina, mutta luonnollisesti Väestörekisterikeskuksen tulee luovuttaa käyttäjärekisteriin talletettuja tietoja laillisuusvalvonnan toteuttamista varten myös näille viranomaisille. Muilta osin luovutuksensaajat on ehdotetussa säännöksessä määritelty tyhjentävästi.

Pykälän 1 kohdan mukaan Väestörekisterikeskus voi luovuttaa käyttäjärekisteriin talletettuja tietoja poliisi-, esitutkinta- ja syyttäjäviranomaiselle sekä tuomioistuimelle rikoksen ehkäisemistä ja selvittämistä varten. Esitutkintaviranomaisia olisivat myös tullin ja rajavartiolaitoksen tutkintaa tekevät viranomaiset.

Pykälän 2 kohdan mukaan Väestörekisterikeskus voi luovuttaa käyttäjärekisteriin talletettuja tietoja tietosuojavaltuutetulle ja -lautakunnalle tietosuojan valvonnan toteuttamista varten.

Pykälän 3 kohdan mukaan Väestörekisterikeskus voi luovuttaa käyttäjärekisteriin talletettuja tietoja käyttöoikeuden saaneelle organisaatiolle käytön ja siitä aiheutuneiden kustannusten seuranta ja valvontaa varten. Kysymys olisi käyttäjärekisterin käyttötarkoitukseen ja olemassaoloon liittyvästä keskeisestä perustarpeesta tai käyttöominaisuudesta.

Lisäksi pykälän 4 kohdan mukaan Väestörekisterikeskus voi luovuttaa käyttäjärekisteriin talletettuja tietoja muuta yksilöityä tarkoitusta varten, jos tietojen käyttäjä ja hänen edustamansa organisaatio olisivat antaneet tähän nimenomaisen suostumuksensa. Suostumus tulisi aina vaatia kirjallisessa muodossa ja sen tulisi olla yksilöity.

56 §. Lokirekisteri. Pykälässä säädetään automaattisen tietojenkäsittelyn avulla pidettyyn väestötietojärjestelmään talletettujen tietojen käsittelystä pidettävästä lokirekisteristä, rekisterin tietosisällöstä ja sen tietojen säilytysajasta. Lisäksi pykälä sisältää rekisterin tietosisältöä koskevan asetuksenantovaltuuden. Säännös täydentäisi henkilötietolain 32 §:ssä olevia tietojen suojaamista koskevia säännöksiä. Lokirekisteri kuuluisi väestötie-

tojärjestelmän loogiseen rekisterikokonaisuuteen. Säännös ei kuitenkaan koskisi esimerkiksi niin sanottuja systeemi- ja muita pelkästään teknisiä tarkoituksia varten luotuja lokeja ja niiden käyttöä, koska nämä lokit sisältävät vain tietojen käsittelyn teknistä hallintaa koskevaa informaatiota eikä niissä käsitellä henkilötietoja. Ehdotettu säännös olisi uudistus voimassa olevaan väestötietolakiin verrattuna, joka ei sisällä säännöksiä lokitietojen käsittelystä, vaikka väestötietojärjestelmään on kuulunut myös lokitietojen rekisteröinti. Toisaalta on otettava myös huomioon, että voimassa oleva yleislainsäädäntökään ei edellä mainittua henkilötietolain säännöstä lukuun ottamatta sisällä säännöksiä lokitietojen käsittelystä. Lokirekisterin tietojen käytöstä säädettäisiin tarkemmin ehdotetun lain 57 §:ssä ja sen tietojen luovuttamisesta 58 §:ssä.

Lokirekisterin rekisterinpitäjänä toimisi ehdotetun lain 4 §:n 1 momentin mukaan Väestörekisterikeskus. Lokirekisteri olisi henkilötietolain 3 §:n 3 kohdassa tarkoitettun määritelmän mukainen henkilörekisteri. Rekisteröidyllä tarkoitettaisiin tässä tapauksessa väestötietojärjestelmän tietoja käsitellyttä henkilöä. Se henkilö, jonka tiedot olisivat olleet tällaisen käsittelyn kohteena, ei olisi rekisteröity suhteessa lokirekisteriin, vaan hänen oikeutensa tietojensaantiin määräytyisivät julkisuuslain asianosaisjulkisuutta koskevien säännösten perusteella.

Mikäli se olisi teknisesti mahdollista, lokirekisterissä tulisi rekisterihallinnon palveluksessa olevat ja sen lukuun toimivat henkilöt erotella rekisterihallinnon ulkopuolisia organisaatioita edustavista henkilöistä, koska näillä käyttäjäryhmillä on suhteessa rekisterinpitäjään erilainen oikeudellinen asema. Rekisterihallinnon sisäisen käytön osalta kysymys on myös henkilöstöhallinnollisesta toiminnasta, jonka yhteydessä tulisivat sovellettaviksi myös yksityisyydensuojasta työelämässä annetun lain säännökset. Lokirekisteristä, sen sisällöstä ja käytöstä tulisi Väestörekisterikeskuksen tiedottaa rekisteröidyille tarkoitukseen soveltuvalla tavalla.

Pykälän 1 momentin mukaan Väestörekisterikeskuksen on pidettävä teknisen käyttöyhteyden avulla tapahtuvasta väestötietojärjestelmän tietojen käsittelystä lokirekiste-

riä. Tietojen käsittelyllä tarkoitettaisiin säädöksessä kaikkea sellaista käsittelyä, josta on säädetty henkilötietolain 3 §:n 2 kohdassa. Koska pykälä koskisi vain teknisen käyttöyhteyden avulla tapahtuvaa käsittelyä, voisi se kohdistua vain ehdotetun lain 3 §:n 2 momentissa tarkoitettuun automaattisen tietojenkäsittelyn avulla pidettyyn tietojärjestelmäosuuteen. Näin ollen järjestelmään kuuluvien asiakirja-aineistojen käsittelytiedot tulisi tarvittaessa dokumentoida esimerkiksi diaariin tai muuhun asiankäsittelyjärjestelmään.

Säännöksessä määriteltäisiin lokirekisterin enimmäistietosisältö. Näin ollen kaikkia säännöksessä mainittuja tietoja ei olisi välttämätöntä tallettaa rekisteriin, jos tallettaminen ei olisi yksittäistapauksessa toiminnallisista tai teknisistä syistä välttämätöntä. Kaikista rekisteriin talletettavista henkilötiedoista ei olisi henkilötietojen suojan kannalta perusteltua eikä toiminnan järjestämisen ja ohjauksen kannalta tarkoituksenmukaistakaan säätää laissa tietotasoisesti, vaan tietoryhmätasoinen sääntely olisi riittävä taso. Tietosisällön tarkempi määrittely tapahtuisi pykälän 2 momentin mukaan valtioneuvoston asetuksella.

Momentin 1 kohdan mukaan lokirekisteriin voidaan tallettaa sen organisaation tunnistetiedot, jonka nimissä käsittely tapahtuu. Kysymys on siis tietojen käytöstä vastuussa olevasta organisaatiosta, josta tulisi tallettaa ainakin organisaation ja sen asianomaisen toimintayksikön nimi sekä tarvittaessa yksilöintitieto kuten esimerkiksi yritys- ja yhteisötunnus tai kaupparekisterinumero.

Momentin 2 kohdan mukaan lokirekisteriin voidaan tallettaa käyttäjän tunnistetieto. Käyttäjällä tarkoitettaisiin sellaista edellä mainitun organisaation palveluksessa olevaa henkilöä, jolle on myönnetty käyttöoikeus tietojen käsittelyyn. Käyttäjän tunnistetiedolla tarkoitettaisiin tietoa, jonka avulla käyttäjät eroteltaisiin toisistaan ja jonka perusteella käyttäjän henkilöllisyys olisi mahdollista yksiselitteisesti selvittää. Tällaisia tietoja voisivat olla esimerkiksi käyttäjätunnus tai asiointikortin varmennetieto. Tämä olisi ainoa tieto, jolla käyttäjä olisi lokirekisterissä yksilöity. Käyttäjää koskevat muut henkilötiedot olisi mahdollista tarvittaessa hakea tämän tunnistetiedon avulla käyttäjärekisteristä.

Momentin 3 kohdan mukaan lokirekisteriin voidaan tallettaa käytetyn sovelluksen, ohjelman tai niiden teknisesti itsenäisen osan nimi tai muu näitä koskeva yksilöintitieto. Kysymys olisi lokirekisterin tietosisältöön liittyvästä perustiedosta. Tiedon tallettaminen olisi välttämätöntä, koska järjestelmän tietoja käsitellään lukuisilla sovelluksilla ja ohjelmistoilla, joiden sovelluslogiikka ja käytetyt tekniset komponentit tulisi olla selvitettävissä.

Momentin 4 kohdan mukaan lokirekisteriin voidaan tallettaa tieto käsittelyn ajankohdasta. Ajankohdalla tarkoitettaisiin esimerkiksi kyselytapahtuman suorittamisen alkamis- ja loppuhetken päivämäärää ja tarkkaa kellon-aikaa. Kysymys on aikaleimapaalvelun kaltaisesta menettelystä.

Momentin 5 kohdan mukaan lokirekisteriin voidaan tallettaa käsitellyt tai käsittelyn kohteena olleet järjestelmän tiedot tai tietoryhmät. Säännöksen mukaan rekisteriin tulisi tallettaa kenen henkilön tai minkä kiinteistön, rakennuksen tai huoneiston tietoja on käsitelty. Lisäksi tulisi käsittelytapahtumasta riippuen tallettaa kaikki käsitellyt tiedot tai ainakin tieto siitä, mitkä tietoryhmät olisivat olleet käsittelytapahtuman kohteena. Massaluovutustapauksissa ei rekisteriin olisi tarpeellista tallettaa kaikkia luovutettuja tietoja yksityiskohtaisesti, vaan esimerkiksi poiminta- tai otantaperusteiden tallettaminen olisi katsottava riittäväksi. Teknisen käyttöyhteyden avulla tapahtuvissa yksittäiskyselyissä taas olisi yleensä tarpeellista tallettaa käsittelyn kohteena olleet tiedot yksityiskohtaisesti.

Pykälän 2 momentissa säädetään lokirekisteriin talletettujen tietojen vähimmäissäilytysajasta ja rekisterin tietosisältöä koskevasta asetuksenantovaltuudesta.

Väestörekisterikeskuksen on momentin ensimmäisen lauseen mukaan säilytettävä lokirekisteriin talletetut tiedot vähintään kaksi vuotta niiden tallettamisajankohtaa seuraavan kalenterivuoden alusta. Tietojen vähimmäissäilytysaika vastaisi tietosuojavaltuutetun toimiston käyttäjälökin tietojen käsittelystä henkilötietolain mukaan antamassa ohjeessa (Asiaa tietosuojasta 1/2003, 10.2.2003) mainittua säilytysaikaa. Ehdotetun lain 20 §:n 1 momentin 5 kohdan mukaan tiedot olisi poistettava viimeistään viiden vuoden kuluttua

niiden tallettamisesta. Viiden vuoden enimmäissäilytysaika vastaisi mahdollisia väärinkäytöksiä koskevan syyteoikeuden yleistä vanhentumisaikaa.

Ehdotetun momentin toisen lauseen mukaan valtioneuvoston asetuksella voidaan antaa tarkempia säännöksiä lokirekisterin tietosisällöstä. Asetuksenantovaltuuden säätämisen valtioneuvostotasolle on perusteltua, koska kysymys on laajakantoisesta ja periaatteellisesti merkittävästä asiasta.

57 §. Lokirekisterin tietojen käyttö. Pykälässä säädetään lokirekisterin tietojen käyttötarkoituksesta. Ehdotettu säännös olisi uudistus voimassa olevaan väestötietolakiin verrattuna, joka ei sisällä lokitietojen käsittelyä koskevia erityissäännöksiä. Lokitietojen käsittelyn yksityiskohtainen ja laintasoinen sääntely olisi tarpeellinen, koska kysymys on myös henkilötietojen käsittelystä.

Pykälässä säädetään siitä, mihin tarkoitukseen Väestörekisterikeskus saa käyttää lokirekisteriin talletettuja tietoja toiminnassaan. Lokirekisteristä laadittuja tilastoja ja muita lukumääräselvityksiä, joista yksittäistä käyttäjää tai käytön kohdetta koskevat tiedot eivät olisi selvitettävissä, olisi Väestörekisterikeskuksen mahdollista käyttää myös tietojen luovutusta koskevaan toimintaan ja sen kehittämiseen. Käyttökohteet on ehdotetussa säännöksessä määriteltä tyhjentävästi.

Pykälän 1 kohdan mukaan Väestörekisterikeskus saa käyttää lokirekisteriin talletettuja tietoja väestötietojärjestelmän tietojen käsittelyn seurantaan ja valvontaa sekä tietoturvallisuuden ylläpitoa varten. Tällä tarkoitettaisiin järjestelmän tietojen käytön ja suojauksen yleistä seurantaan ja valvontaa, jonka kautta huolehdittaisiin henkilötietolain 32 §:ssä mainittujen tietojen suojaamista koskevien velvoitteiden toteuttamisesta. Kysymys olisi lokirekisterin käyttötarkoitukseen ja olemassaoloon liittyvästä keskeisestä perustarpeesta tai käyttöominaisuudesta.

Pykälän 2 kohdan mukaan Väestörekisterikeskus saa käyttää lokirekisteriin talletettuja tietoja väestötietojärjestelmän tietojen käytön määrän ja kustannusten seurannan ja jaon selvittämistä sekä laskutuksen hoitamista varten. Tiedoilla tuettaisiin väestötietojärjestelmän toimintaa ja sen varmuutta.

Pykälän 3 kohdan mukaan Väestörekisterikeskus saa käyttää lokirekisteriin talletettuja tietoja väestötietojärjestelmän tietojen luotavuuden ja ajantasaisuuden selvittämistä varten. Kysymys on tietojärjestelmään talletettujen tietojen eheydestä. Käyttötarve liittyy kiinteästi henkilötietolain 9 §:ssä tarkoitettun virheettömyysvaatimuksen toteuttamiseen.

Lisäksi pykälän 4 kohdan mukaan Väestörekisterikeskus saa käyttää lokirekisteriin talletettuja tietoja väestötietojärjestelmän toimivuuden varmistamista ja parantamista sekä tietojen käyttöä koskevien ongelmien selvittämistä varten. Käyttötarve liittyy kiinteästi henkilötietolain 9 §:ssä tarkoitettun virheettömyysvaatimuksen toteuttamiseen.

58 §. Lokirekisterin tietojen luovuttaminen. Pykälässä säädetään lokirekisterin tietojen luovuttamisesta. Ehdotettu säännös olisi uudistus voimassa olevaan väestötietolakiin verrattuna, joka ei sisällä lokitietojen luovuttamista koskevia erityissäännöksiä. Lokitietojen luovuttamisen yksityiskohtainen ja laintasoinen sääntely olisi tarpeellinen, koska kysymys on myös henkilötietojen käsittelystä.

Pykälässä luetellaan ne viranomaiset, joille Väestörekisterikeskus voi luovuttaa lokirekisteriin talletettuja tietoja. Tietojen luovuttamisessa olisi noudatettava soveltuvin osin ehdotetun lain 4 luvun säännöksiä. Sovellettavaksi tulisivat lähinnä luovuttamisen yleisiä edellytyksiä, tunnuksen luovuttamista, luovuttamisen tapoja ja keinoja sekä luovutusmenettelyä koskevat säännökset.

Säännöksessä ei ole erikseen mainittu eduskunnan oikeusasiamiestä ja valtioneuvoston oikeuskansleria käyttäjätietoihin oikeutettuina viranomaisina, mutta luonnollisesti Väestörekisterikeskuksen tulee luovuttaa käyttäjärekisteriin talletettuja tietoja lailisuusvalvonnan toteuttamista varten myös näille viranomaisille. Muilta osin luovutussensaatit on ehdotetussa säännöksessä määriteltä tyhjentävästi.

Pykälän 1 kohdan mukaan Väestörekisterikeskus voi luovuttaa lokirekisteriin talletettuja tietoja poliisi-, esitutkinta- ja syyttäjäviranomaiselle sekä tuomioistuimelle rikoksen ehkäisemistä ja selvittämistä varten. Esitutkintaviranomaisia olisivat myös tullin ja ra-

javartiolaitoksen tutkintaa tekevät viranomaiset.

Pykälän 2 kohdan mukaan Väestörekisterikeskus voi luovuttaa lokirekisteriin talletettuja tietoja tietosuojavaltuutetulle ja -lautakunnalle tietosuojan valvonnan toteuttamista varten.

Pykälän 3 kohdan mukaan Väestörekisterikeskus voi luovuttaa lokirekisteriin talletettuja tietoja käyttöoikeuden saaneelle organisaatiolle käytön seuranta ja valvontaa varten. Säännös olisi tarpeellinen, koska väestötietojärjestelmän tietojen käsittely tapahtuu käytännössä aina jonkin organisaation lukuun ja vain sen laillisen toiminnan puitteissa. Kysymys olisi lokirekisterin käyttötarkoitukseen ja olemassaoloon liittyvästä keskeisestä perusominaisuudesta.

Pykälän 4 kohdan mukaan Väestörekisterikeskus voi luovuttaa lokirekisteriin talletettuja tietoja sille henkilölle, jonka väestötietojärjestelmään talletetut tiedot ovat olleet käsittelyn kohteina noudattaen soveltuvin osin viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetun lain 11 ja 12 §:n säännöksiä. Koska tässä tarkoitettu henkilö ei olisi lokirekisterin osalta rekisteröity, olisi hänen tiedonsaantioikeutensa järjestetty edellä mainittuihin säännöksiin perustuvan asianosaisjulkisuuden kautta. Ehdotetussa kohdassa tarkoitettua julkisuutta voitaisiin siis rajoittaa vain edellä mainittujen julkisuuslain säännösten määrittelemien perusteiden mukaisesti. Väestörekisterikeskuksen tulisi esimerkiksi ennen tiedon luovuttamista selvittää säännöksissä mainittujen viranomaisten kanssa tulisivatko rajoitusperusteet yksittäistapauksessa sovellettaviksi. Rajoitusperusteiden selvittäminen koskee erityisesti esi- ja poliisitutkintaa.

Lisäksi pykälän 5 kohdan mukaan Väestörekisterikeskus voi luovuttaa lokirekisteriin talletettuja tietoja muuta yksilöityä tarkoitusta varten, jos tietojen käsittelijä ja käsittelyn kohteena ollut henkilö ovat antaneet tähän nimenomaisen suostumuksensa. Suostumus tulisi aina vaatia kirjallisessa muodossa ja sen tulisi olla yksilöity.

59 §. Tapahtumatietojen käsittely. Pykälässä säädetään niin sanotusta lokin lokista eli sellaisesta käyttäjärekisterin ja lokirekisterin henkilötietojen käsittelystä, joka tapahtuu Väestörekisterikeskuksessa joko sen omaan

sisäiseen käyttöön tai kun se luovuttaa tapahtumatietoja ulkopuolista käyttötarvetta varten. Pykälässä määritellään myös tapahtumatietojen säilytysaika. Lisäksi pykälä sisältää tiedoston tietosisältöä koskevan asetuksenantovaltuuden. Ehdotettu säännös olisi uudistus voimassa olevaan väestötietolakiin verrattuna, joka ei sisällä säännöksiä tapahtumatietojen käsittelystä. Vastaavan kaltaisesta tapahtumatietojen käsittelystä on säädetty sähköisen viestinnän tietosuojalain (516/2004) 15 §:ssä.

Säännöksessä tarkoitettua tapahtumatietojen käsittelyä ei olisi sellainen käyttäjärekisterin tietojen käsittely, jonka ainoana tarkoituksena olisi normaalissa järjestyksessä tapahtuva väestötietojärjestelmän käyttöoikeuksien hallinta. Tällainen tilanne olisi käsillä esimerkiksi silloin, kun uusi käyttäjä lisätään käyttäjärekisteriin, käyttäjän käyttöoikeuksien laajuutta muutetaan tai käyttäjä poistetaan käyttäjärekisteristä.

Pykälän 1 momentin mukaan Väestörekisterikeskuksen on talletettava tapahtumatiedot käyttäjärekisterin ja lokirekisterin henkilötietojen käsittelystä. Rekisterin nimi olisi tapahtumatiedosto. Tapahtumatiedosto olisi henkilötietolain 3 §:n 3 kohdassa tarkoitettua määritelmän mukainen henkilörekisteri. Tapahtumatiedoston rekisterinpitäjänä toimisi ehdotetun lain 4 §:n 1 momentin mukaan Väestörekisterikeskus. Rekisteröidyllä tarkoitettaisiin tässä tapauksessa tapahtumatietoja käsitellyttä Väestörekisterikeskuksen virkamiestä. Väestörekisterikeskuksen tulisi työjärjestyksessään määritellä kenellä sen virkamiehistä viraston ylijohdajan lisäksi olisi oikeus käsitellä tapahtumatietoja. Tapahtumatiedosto kuuluisi väestötietojärjestelmän loogiseen rekisterikokonaisuuteen.

Momentin 1 kohdan mukaan tapahtumatiedostoon talletetaan tieto siitä päätöksestä tai ratkaisusta, johon tietojen käsittely perustuu. Tapahtumatietojen käsittelyn tulisi aina perustua kirjalliseen päätökseen tai ratkaisuun. Päätöksellä tai -ratkaisulla tarkoitettaisiin säännöksessä Väestörekisterikeskuksen yksittäistapauksessa virkamiehelleen antamaa toimeksiantoa loki- tai käyttäjärekisterin tietojen käsittelyyn. Tarvittaessa voitaisiin tallettaa myös tiedot päätöksen laajuudesta ja ehdoista.

Momentin 2 kohdan mukaan tapahtumatiedostoon talletetaan tapahtumatietojen käsittelyn ajankohta. Käsittelyajankohdalla tarkoitettaisiin säännöksessä ainakin käsittelytapahtuman päivämäärää.

Momentin 3 kohdan mukaan tapahtumatiedostoon talletetaan tieto käsittelyn kohteesta. Käsittelyn kohteella tarkoitettaisiin sitä, ketä koskevia ja missä tietokannassa olevia tietoja on käsitelty.

Lisäksi momentin 4 kohdan mukaan tapahtumatiedostoon talletetaan tapahtumatietojen käsittelijän tunnistetiedot. Käsittelijällä tarkoitettaisiin rekisteröityä eli Väestörekisterikeskuksen asianomaista virkamiestä. Tunnistiedoilla tarkoitettaisiin säännöksessä ainakin käsittelijän täydellistä nimeä. Myös syntymäaika tai henkilötunnus, virka-asema tai muu vastaava tieto saattaisi olla joissakin tapauksissa tarpeellista tallettaa tiedostoon esimerkiksi samannimisten henkilöiden erottamiseksi toisistaan.

Pykälän 2 momentissa säädetään tapahtumatietojen vähimmäissäilytysajasta sekä tiedoston tietosisältöä koskevasta asetuksenantovaltuudesta. Ehdotetun säännöksen ensimmäisen lauseen mukaan tapahtumatiedot on säilytettävä vähintään kaksi vuotta niiden tallettamisesta. Säilytysaika olisi yhtä pitkä kuin käyttäjärekisterin ja lokirekisterin tietojen säilytysaika. Se vastaisi myös tietosuojavaltuutetun toimiston käyttäjälökin tietojen käsittelystä henkilötietolain mukaan antamassa ohjeessa (Asiaa tietosuojasta 1/2003, 10.2.2003) mainittua säilytysaikaa. Ehdotetun lain 20 §:n 1 momentin 5 kohdan mukaan tiedot olisi poistettava viimeistään viiden vuoden kuluttua niiden tallettamisesta. Viiden vuoden enimmäissäilytysaika vastaisi mahdollista väärinkäytöstä koskevan syyte-oikeuden yleistä vanhentumisaikaa. Ehdotetun momentin toisen lauseen mukaan valtioneuvoston asetuksella voidaan antaa tarkempia säännöksiä lokirekisterin tietosisällöstä. Asetuksenantovaltuuden säätäminen valtioneuvostotasolle on perusteltua, koska kysymys on laajakantoisesta ja periaatteellisesti merkittävästä asiasta.

Pykälän 3 momentissa säädetään tapahtumatiedostoon talletettujen tietojen käyttötarkoituksesta. Väestörekisterikeskus saa momentin ensimmäisen lauseen mukaan käyttää

tapahtumatietoja käyttäjärekisterin ja lokirekisterin tietojen käsittelyn sisäiseen seurantaan ja valvontaan. Kysymys olisi Väestörekisterikeskuksen oman organisaation sisäisestä controller-toiminnasta. Toiminnan avulla huolehdittaisiin osaltaan myös henkilötietolain 32 §:ssä mainittujen tietojen suojaamista koskevien velvoitteiden toteuttamisesta. Tietojen erityisluonne huomioon ottaen säännös olisi tarkoitettu soveltamisalaltaan suppeaksi.

Momentin toisessa lauseessa säädetään siitä, mihin tarkoituksiin ja kenelle Väestörekisterikeskus voi luovuttaa tapahtumatiedostoon talletettuja tietoja. Tietojen luovuttamisessa olisi noudatettava soveltuvin osin ehdotetun lain 4 luvun säännöksiä. Säännöksessä ei ole erikseen mainittu eduskunnan oikeusasiamiestä ja valtioneuvoston oikeuskansleria tapahtumatietoihin oikeutettuina viranomaisina, mutta luonnollisesti Väestörekisterikeskuksen tulee luovuttaa tapahtumatiedostoon talletettuja tietoja laillisuusvalvonnan toteuttamista varten myös näille viranomaisille. Muilta osin luovutuksensaajat on säännöksessä määritelty tyhjentävästi.

Momentin 1 kohdan mukaan Väestörekisterikeskus voi luovuttaa tapahtumatietoja poliisi-, esitutkinta- ja syyttäväviranomaiselle sekä tuomioistuimelle rikoksen ehkäisemistä ja selvittämistä varten. Esitutkintaviranomaisia olisivat myös tullin ja rajavartiolaitoksen tutkintaa tekevät viranomaiset.

Momentin 2 kohdan mukaan Väestörekisterikeskus voi luovuttaa tapahtumatietoja tietosuojavaltuutetulle ja -lautakunnalle tietosuojan valvonnan toteuttamista varten.

Lisäksi momentin 3 kohdan mukaan Väestörekisterikeskus voi luovuttaa tapahtumatietoja muuta yksilöityä tarkoitusta varten, jos tietojen käsittelijä olisi antanut tähän nimenomaisen suostumuksensa. Suostumus tulisi vaatia kirjallisessa muodossa ja sen tulisi olla yksilöity.

60 §. Väestörekisterikeskuksen selvitysvelvollisuus. Pykälässä säädetään Väestörekisterikeskukselle kuuluvasta velvollisuudesta antaa vuosittain tietosuojavaltuutetulle selvitys lokirekisteriin talletettujen tietojen ja tapahtumatietojen käsittelystä. Koska väestötietojärjestelmän loogiseen rekisterikonaisuuteen kuuluvien tietojen käsittelyssä korostuu

vat laillisuutta ja oikeusturvaa koskevat seikat, on riippumattomasta valvontamenettelystä katsottu tarpeelliseksi säätää ehdotetussa laissa erikseen.

Väestörekisterikeskuksen on ehdotetun pykälän mukaan toimitettava vähintään kerran vuodessa lokirekisteriin talletettujen tietojen ja tapahtumatietojen käsittelystä yksityiskohdainen selvitys tietosuojavaltuutetulle. Tietosuojavaltuutettu ja Väestörekisterikeskus voisivat sopia yhteistyössä selvityksen laajuuteen, sisältöön ja antamisen ajankohtaan liittyvistä käytännön yksityiskohdista ja järjestelyistä.

6 luku. **Väestörekisterikeskuksen varmennettu sähköinen asiointi**

61 §. *Varmennetun sähköisen asioinnin palvelut.* Pykälässä määritellään Väestörekisterikeskuksen tarjoaman varmennetun sähköisen asioinnin palvelukokonaisuuden laajuus ja sisältö. Väestörekisterikeskukselle kuuluvat tehtävät on pykälässä jaettu kahteen osaan, joista ensimmäinen koskee viranomaistehtäviä eli viraston hoidettavaksi säädettyä kansalaisvarmennetta koskevaa tehtäväkokonaisuutta sekä toinen osa niitä tehtäviä ja palveluita, joita Väestörekisterikeskuksen olisi mahdollista tarjota esimerkiksi liiketaloudellisina palveluina. Lisäksi ehdotettu pykälä sisältää kansalaisvarmenteen määrittelyn. Kansalaisvarmennetta lukuun ottamatta säännös ei antaisi Väestörekisterikeskukselle minkäänlaista monopoliasemaa tai yksinoikeutta siinä mainittujen palvelujen ja tuotteiden tuottamiseen.

Pykälän 1 momentti sisältää säännökset siitä varmennetun sähköisen asioinnin palvelujärjestelmän osuudesta, jota Väestörekisterikeskuksella olisi velvollisuus tarjota viranomaispalveluina ja joka kuuluisi Väestörekisterikeskuksen yksinoikeuden piiriin. Kysymys olisi julkisoikeudellisesta suoritettavasta. Näiden seikkojen johdosta ehdotettu säännös on pyritty laatimaan asiasisällöltään mahdollisimman täsmälliseksi. Palvelun teknisen toteuttamisen osalta säännös olisi soveltamisalaltaan sen asiasisältöä väljempi ja se antaisi Väestörekisterikeskukselle tarvittavaa liikkumavaraa erilaisten teknisten ratkaisujen valinnassa ja käytössä.

Ehdotetun säännöksen mukaan Väestörekisterikeskuksen tehtävänä on tuottaa, tarjota ja hallinnoida varmennetussa sähköisessä asiointissa käytettäväksi tarkoitettu kansalaisvarmenne sekä sen käyttöön välittömästi liittyvät varmennehakemisto- ja sulkulistapalvelut. Varmenteen tarjoamisella tarkoitettaisiin säännöksessä sen myöntämistä henkilökorttiin tai muuhun sähköisessä asiointissa käytettävään viranomaisen asiakirjaan tai tekniseen alustaan. Hallinnoinnilla tarkoitettaisiin kansalaisvarmenteen hakemiseen, myöntämiseen ja sen ylläpitoon liittyviä tehtäviä. Sääntely ei olisi tältä osin tyhjentävä, sillä säännöksessä mainittujen tehtävien lisäksi Väestörekisterikeskuksen vastuulle kuuluu myös muussa erityislainsäädännössä säädettyjä varmenneviranomaistehtäviä.

Pykälän 2 momentti sisältää kuvauksen siitä Väestörekisterikeskuksen varmennetun sähköisen asioinnin palvelujärjestelmän osuudesta, jota ei koskisi ehdoton palveluvelvoite, vaan jossa mainittuja palveluja viraston olisi mahdollista tarjota normaalissa kaupallisessa kilpailutilanteessa ja siinä noudatetuin taloudellisin edellytyksin ja vaatimuksin. Palvelukokonaisuutta koskeva kuvaus on säännöksessä laadittu siten, että toisaalta se määrittelee Väestörekisterikeskuksen toimintaratat, mutta toisaalta antaa virastolle tarvittavaa liikkumavaraa ottaa hallitusti käyttöön informaatioteknologian kehitystyön seurauksena saavutetut innovaatiot ja muut uudet tekniset ratkaisut. Useimmat palvelukokonaisuuden osat olisivat itsenäisiä toiminnallisia ja teknisiä kokonaisuuksia eli niitä voitaisiin tarjota maksullisina palveluina esimerkiksi muille varmennepalveluja tuottaville yrityksille ja yhteisöille liitettäväksi näiden tarjoamaan palveluun.

Momentin 1 kohdan mukaan Väestörekisterikeskus voi tuottaa varmennetussa sähköisessä asiointissa käytettäväksi muun varmenteen kuin kansalaisvarmenteen tarjoamisen ja hallinnoinnin. Muu varmenne voisi olla sähköisistä allekirjoituksista annetun lain 7 §:ssä tarkoitettu laatuvarmenne tai sellainen varmenne, joka ei täyttäisi laatuvarmenteelle asetettuja muodollisia vaatimuksia. Keskeistä säännöksen soveltamisen kannalta olisi, että tarjottu varmenne olisi aina käyttötarkoituksensa kannalta toiminnallisesti ja teknisesti

riittävän turvallinen. Säännöksessä tarkoitettu varmenne voisi olla esimerkiksi sähköisistä allekirjoituksista annetun lain 2 §:n 7 kohdassa tarkoitettu varmenne, organisaatiovarmenne, palvelinvarmenne, yrityksen tai yhteisön tunnistamiseen liittyvä varmenne taikka testaustoimintaan liittyvä varmenne.

Momentin 2 kohdan mukaan Väestörekisterikeskus voi tuottaa varmennetussa sähköisessä asiointissa käytettäväksi varmennetun sähköisen asioinnin osapuolten todentamisen ja asioinnin hallinnoinnin. Osapuolten todentamisella tarkoitettaisiin sitä, että sähköisen asioinnin palvelutapahtumassa toimivien henkilöiden henkilöllisyys tai yritysten, yhteisöjen tai palvelinten yksilöinti olisi varmistettu ja hallittu koko palvelutapahtuman ajan. Tapahtumassa tarvittavien henkilötietojen osalta käytettäisiin tässä yhteydessä hyväksi varmennerekisterin tietojen lisäksi väestötietojärjestelmän tietoja ehdotetun lain 5 §:n 2 momentin ja 6 §:n 3 momentin mukaisesti.

Momentin 3 kohdan mukaan Väestörekisterikeskus voi tuottaa varmennetussa sähköisessä asiointissa käytettäväksi sähköisten asiakirjojen ja viestien sähköisen allekirjoittamisen ja salaamisen. Kysymys olisi varmennettuun sähköiseen asiointiin kiinteästi liittyvistä perustoiminnoista ja -ominaisuuksista.

Momentin 4 kohdan mukaan Väestörekisterikeskus voi tuottaa varmennetussa sähköisessä asiointissa käytettäväksi sähköisten asiakirjojen ja viestien aitouden, luottamuksellisuuden ja eheyden säilyttämisen ja varmentamisen. Kysymys olisi varmennettuun sähköiseen asiointiin kiinteästi liittyvistä perustoiminnoista ja -ominaisuuksista.

Momentin 5 kohdan mukaan Väestörekisterikeskus voi tuottaa varmennetussa sähköisessä asiointissa käytettäväksi varmennetun sähköisen asiointitapahtuman toimijoiden aseman tai roolin varmentamisen. Toimijan aseman tai roolin varmentamisella tarkoitettaisiin esimerkiksi henkilön asemaa ja roolia yrityksessä tai julkishallinnon organisaatiossa.

Momentin 6 kohdan mukaan Väestörekisterikeskus voi tuottaa varmennetussa sähköisessä asiointissa käytettäväksi muun varmenteen kuin kansalaisvarmenteen käyttöön

liittyvien varmennehakemisto- ja sulkulista-palvelujen tarjoamisen ja hallinnoinnin. Kysymys olisi varmennettuun sähköiseen asiointiin kiinteästi liittyvistä perustoiminnoista ja -ominaisuuksista.

Momentin 7 kohdan mukaan Väestörekisterikeskus voi tuottaa varmennetussa sähköisessä asiointissa käytettäväksi varmennetun aikaleimapalvelun tarjoamisen ja hallinnoinnin. Aikaleimapalvelussa käytetyn koordinoitun yleisajan voisi tuottaa mittayksiköistä ja mittanormaalijärjestelmästä annettussa laissa (1156/1993) tarkoitettu Mittatekniikan keskus. Aikaleimapalvelun avulla voidaan tietyn tapahtuman ajankohta liittää kiistämättömästi tähän tapahtumaan, kuten esimerkiksi asiakirjan vastaanottohetkeen. Aikaleima allekirjoitetaan varmenteella, joka varmistaa aikaleiman muuttumattomuuden.

Lisäksi momentin 8 kohdan mukaan Väestörekisterikeskus voi tuottaa varmennetussa sähköisessä asiointissa käytettäväksi muun vastaavan varmennetun sähköisen asioinnin toiminnon tai palvelun.

Pykälän 3 momentti sisältää kansalaisvarmenteen määritelmän. Kansalaisvarmenteella tarkoitettaisiin ehdotetussa säännöksessä Väestörekisterikeskuksen luonnolliselle henkilölle myöntämää varmennetta, joka sisältyy henkilökorttilaissa (829/1999) tarkoitettuun henkilökorttiin tai muuhun siihen verrattavaan viranomaisen asiakirjaan tai tekniseen alustaan, ja jota käytetään henkilön todentamista, sähköisen allekirjoituksen tekemistä sekä asiakirjojen ja viestien salausta varten. Säännöksessä tarkoitettuna asiakirjan ja teknisen alustan käsitettä määriteltäessä voitaisiin ottaa soveltuvin osin huomioon viranomaisen toiminnan julkisuudesta annetun lain 5 §:n 2 momentin säännökset. Muu henkilökorttiin verrattava viranomaisen asiakirja voisi olla esimerkiksi passi, ajokortti tai muu henkilöllisyyden osoittava asiakirja, jos tällaisiin asiakirjoihin jossakin vaiheessa päätetään sisällyttää henkilövarmenne. Tekninen alusta voisi olla esimerkiksi muistitikku tai tunnistetarra. Kansalaisvarmenteella tarkoitetaan ehdotetun säännöksen toisen lauseen mukaan myös muuhun viranomaisen asiakirjaan tai tekniseen alustaan sisältyvää Väestörekisterikeskuksen myöntämään varmennetta, jota käytetään edellä mainittuun tarkoitukseen ja

joka täyttää sähköisistä allekirjoituksista annetun lain 7 §:ssä asetetut vaatimukset. Kansalaisvarmennetta haettaisiin ehdotetun lain 66 §:n mukaan aina poliisiviranomaiselta, joka tunnistaisi varmenteen hakijan.

Kansalaisvarmenne täyttää tällä hetkellä sähköisistä allekirjoituksista annetun lain 7 §:ssä tarkoitettua laatuvarmenteelle asetettuja vaatimukset siltä osin kuin sitä käytetään sähköiseen allekirjoittamiseen. Kansalaisvarmenne olisi siis laatuvarmenteen erityinen muoto, jonka Suomen valtio tarjoaa Väestörekisterikeskuksen toimesta kansalaisille ja maassa vakinaisesti asuville ulkomaalaisille. Sääntelyn tavoitteena olisi edistää turvallista sähköistä asiointia yhteiskunnassa. Ehdotetussa laissa olevat kansalaisvarmenteen käyttöä koskevat lisävaatimukset täyttäisivät sähköisiä allekirjoituksia koskevista yhteisön puitteista annetun direktiivin (1999/93/EY) 3 artiklan 7 kohdassa asetetut vaatimukset.

62 §. *Varmennetussa sähköisessä asiointinissa käytettävien varmenteiden tiedot.* Pykälässä säädetään kansalaisvarmenteeseen ja muuhun Väestörekisterikeskuksen luonnolliselle henkilölle myöntämään varmenteeseen sisältyvien henkilötietojen käsittelystä. Lisäksi pykälässä todetaan selkeyden vuoksi, että sähköinen asiointitunnus voi sisältyä myös muun varmentajan kuin Väestörekisterikeskuksen tuottamaan varmenteeseen.

Pykälän 1 momentin ensimmäisen lauseen mukaan kansalaisvarmenteeseen ja muuhun Väestörekisterikeskuksen luonnolliselle henkilölle myöntämään varmenteeseen sisältyvistä tiedoista säädetään sähköisistä allekirjoituksista annetussa laissa. Sähköisistä allekirjoituksista annetun lain 7 §:n 2 momentin mukaan laatuvarmenteen tulee sisältää seuraavat tiedot:

- 1) tieto siitä, että varmenne on laatuvarmenne,
- 2) tieto varmentajasta ja sen sijoittautumisvaltiosta,
- 3) allekirjoittajan nimi tai salanimi, josta ilmenee, että se on salanimi,
- 4) allekirjoituksen todentamistiedot, jotka vastaavat allekirjoittajan hallinnassa olevia allekirjoituksen luomistietoja,
- 5) laatuvarmenteen voimassaoloaika,
- 6) laatuvarmenteen yksilöivä tunnus,

7) varmentajan kehittynyt sähköinen allekirjoitus,

8) mahdolliset laatuvarmenteen käyttörajotukset, sekä

9) allekirjoittajaan liittyvät erityiset tiedot, jos ne ovat tarpeen laatuvarmenteen käyttötarkoituksen kannalta.

Varmenteen tietosisällön osalta on lisäksi otettava huomioon sähköisistä allekirjoituksista annetun lain 19 §, joka sisältää säännökset henkilötietojen käsittelystä varmenteen myöntämisessä ja ylläpidossa. Tämän pykälän mukaan henkilötunnusta ei saa sisällyttää varmenteeseen.

Momentin toisen lauseen mukaan kansalaisvarmenteessa ja muussa Väestörekisterikeskuksen luonnolliselle henkilölle myöntämässä varmenteessa on varmenteen haltijan yksilöivänä tunnistetietona sähköinen asiointitunnus. Sähköisestä asiointitunnuksesta säädetään tarkemmin ehdotetun lain 63 §:ssä. Momentin kolmannen lauseen mukaan kansalaisvarmenteeseen ja muuhun Väestörekisterikeskuksen luonnolliselle henkilölle myöntämään varmenteeseen voi sisältyä myös muita varmenteen käytössä tarvittavia välttämättömiä teknisiä tietoja. Väestörekisterikeskus päättäisi näistä tiedoista. Tällaisia tietoja voisivat olla esimerkiksi tiedot niin sanotusta juurivarmenteesta tai sulkulistapalvelun osoitteesta.

Sähköinen asiointitunnus voi pykälän 2 momentin mukaan sisältyä myös sähköisistä allekirjoituksista annetussa laissa tarkoitettuun muuhun luonnollisen henkilön varmenteeseen varmenteen haltijan yksilöivänä tunnistetietona. Säännös täydentäisi ehdotetun lain 43 §:n 2 momentin 2 kohdan sääntelyä, jonka mukaan Väestörekisterikeskuksen olisi mahdollista luovuttaa sähköinen asiointitunnus myös ehdotetussa laissa tarkoitettulle muulle varmentajalle. Sääntely on tarpeellinen myös siksi, että sähköisistä allekirjoituksista annettu laki ei sisällä säännöksiä sähköisen asiointitunnuksen yleisestä käsittelystä.

63 §. *Tekninen tunnistetieto ja sähköinen asiointitunnus sekä niiden antaminen.* Pykälässä säädetään teknisen tunnistetiedon ja sähköisen asiointitunnuksen antamisesta ja sisällöstä. Pykälä sisältää lisäksi teknisen tunnistetiedon ja sähköisen asiointitunnuksen

sisältöä koskevan asetuksenantovaltuuden. EU:n tietosuojadirektiivin 8 artiklan 7 kohdan mukaan jäsenvaltioiden on määriteltävä ne olosuhteet, joiden vallitessa henkilönnumeroa tai muuta yleistä tunnistetta voidaan käsitellä. Ehdotetussa säännöksessä tarkoitettujen tunnusten tallettamisesta väestötietojärjestelmään ja niiden luovuttamisesta säädetään ehdotetun lain 13 ja 43 §:ssä.

Kun henkilön tiedot talletetaan ensimmäisen kerran väestötietojärjestelmään, hänelle on pykälän 1 momentin mukaan annettava sähköisen asiointitunnuksen antamisessa tarvittava yksilöllinen tekninen tunnistetieto. Tekninen tunnistetieto annetaan automaattisesti väestötietojärjestelmästä ja sen antamisesta ja tallettamisesta väestötietojärjestelmään vastaa Väestörekisterikeskus. Tekninen tunnistetieto olisi siis eräänlainen sähköisen asiointitunnuksen esiaste. Tämän johdosta sitä olisi ehdotetun lain 43 §:n 3 momentin mukaan mahdollista käsitellä vain väestötietojärjestelmän sisäisenä teknisenä tunnisteenä.

Pykälän 2 momentti sisältää säännökset teknisen tunnistetiedon muuttamisesta sähköiseksi asiointitunnukseksi. Sääntely täydentää ehdotetun lain 43 §:n 2 momentissa olevia sähköisen asiointitunnuksen luovuttamista koskevia säännöksiä. Käytännössä säännöksessä määriteltäisiin tyhjentävästi sähköisen asiointitunnuksen antamista koskevat tilanteet.

Momentin 1 kohdan mukaan Väestörekisterikeskus muuttaa teknisen tunnistetiedon yksilölliseksi sähköiseksi asiointitunnukseksi, kun henkilölle myönnetään ensimmäisen kerran kansalaisvarmenne tai muu Väestörekisterikeskuksen luonnolliselle henkilölle myöntämä varmenne. Säännös vastaisi pääasialliselta sisällöltään voimassa olevaa sääntelyä.

Lisäksi Väestörekisterikeskus muuttaa momentin 2 kohdan mukaan teknisen tunnistetiedon yksilölliseksi sähköiseksi asiointitunnukseksi, kun henkilöllä, jonka tiedot on talletettu väestötietojärjestelmään, ei ole sähköistä asiointitunnusta ja Väestörekisterikeskus saa ehdotetun lain 43 §:n 2 momentin 2 kohdassa tarkoitettulta varmentajalta pyynnön muuttaa tämän henkilön tekninen tunnistetieto sähköiseksi asiointitunnukseksi. Säännös

mahdollistaisi osaltaan sen, että asiointitunnusta voitaisiin käyttää Väestörekisterikeskuksen tuottaman varmenteen lisäksi muissakin sähköisistä allekirjoituksista annetussa laissa tarkoitetuissa ja vastaavissa tunnistamistarkoitukseen käytettävissä varmenteissa. Tietoturvallisuuteen liittyvistä seikoista johtuen Väestörekisterikeskuksen olisi näissä tapauksissa hyvä tarvittaessa varmistaa, että pyynnön esittäjä on noudattanut varmenteitoiminnassaan henkilötietolaissa säädettyjä henkilötietojen käsittelyä sekä sähköisistä allekirjoituksista annetussa laissa asetettuja varmenteen myöntämistä koskevia vaatimuksia.

Pykälän 3 momentin mukaan tekninen tunnistetieto ja sähköinen asiointitunnus muodostuvat kahdeksasta satunnaisesti valitusta numerosta sekä tarkistusmerkistä. Luonnollisen henkilön tekninen tunnistetieto ja sähköinen asiointitunnus eivät saa sisältää henkilöön liittyviä tunnistetietoja. Korjattua tai muutettua teknistä tunnistetietoa tai sähköistä asiointitunnusta ei saa ehdotetun säännöksen mukaan antaa toiselle henkilölle.

Momentin viimeisen lauseen mukaan tarkempia säännöksiä teknisen tunnistetiedon ja sähköisen asiointitunnuksen yksityiskohtaisesta sisällöstä annetaan valtioneuvoston asetuksella. Asetuksenantovaltuuden säätäminen valtioneuvostotasolle tässä tapauksessa on perusteltua, koska kysymys on laajakantoisesta ja periaatteellisesti merkittävästä asiasta.

64 §. Sähköisen asiointitunnuksen korjaaminen ja muuttaminen. Pykälässä säädetään sähköisen asiointitunnuksen korjaamisesta ja muuttamisesta sekä näitä koskevasta menettelystä. Pykälä vastaa pääasialliselta sisällöltään ehdotetun lain 12 §:ssä olevaa henkilötunnuksen korjaamista ja muuttamista koskevaa sääntelyä.

Pykälän 1 momentissa säädetään sähköisen asiointitunnuksen korjaamisesta. Jos sähköinen asiointitunnus on virheellinen tai tunnuksen luontimenettelyssä on tapahtunut virhe, Väestörekisterikeskuksen on ehdotetun säännöksen mukaan viipymättä korjattava virhe ja annettava henkilölle tarvittaessa uusi asiointitunnus. Asiasta on ilmoitettava tunnuksen haltijalle. Tavoitteena on, että Väestörekisterikeskus reagoisi mahdollisiin virheelli-

syyksiin välittömästi ja oma-aloitteisesti. Luonnollisesti asianomainen henkilö voisi pyytää tunnuksessa olevan virheen korjaamista, jos hän olisi havainnut virheen ennen kuin Väestörekisterikeskus olisi ryhtynyt omasta aloitteestaan virheen korjaamiseen. Virheellä tarkoitettaisiin säännöksessä sitä, että tunnus ei vastaisi esimerkiksi tietojärjestelmän käytössä tapahtuneen teknisen virheen tai häiriön johdosta vahvistetun laskentakaaavan mukaista tunnusta. Säännös olisi tarkoitettu sovellettavaksi sekä inhimillisestä että teknisestä toiminnasta tai laiminlyönnistä johtuviin asia-, kirjoitus- ja laskuvirheisiin sekä muihin vastaaviin virheisiin. Virheen tulisi kuitenkin olla selvä.

Pykälän 2 momentissa määritellään sähköisen asiointitunnuksen muuttamisen edellytykset. Keskeisin periaate ja lähtökohta momentin säännöksinä sovellettaessa tulisi aina olla, että kerran annettu sähköinen asiointitunnus on lähtökohtaisesti tarkoitettu muuttamattomaksi ja pysyväksi. Merkittävää säännöksen soveltamisalan kannalta olisi myös se, että muuttamisen edellytykset on säännöksessä lueteltu tyhjentävästi. Nämä lähtökohdat huomioon ottaen säännöksen tulkinta-ala olisi suppea ja se olisi tarkoitettu sovellettavaksi vain erityisen poikkeuksellisissa tapauksissa ja silloinkin vain, jos muuttamisen perusteet olisivat aivan ilmeisesti ja todistettavasti käsillä. Tunnuksen muuttaminen olisi lähtökohtaisesti poikkeuksellinen turvaamistoimenpide. Sen toteuttamiselle asetetut edellytykset olisivat objektiivisia edellytyksiä eikä sitä tulisi tehdä pelkästään henkilön subjektiivisten tuntemusten perusteella.

Momentin 1 kohdan mukaan Väestötietojärjestelmään talletettu sähköinen asiointitunnus voidaan muuttaa, jos muuttaminen on ehdottoman välttämätöntä henkilön suojelemiseksi sellaisissa tilanteissa, joissa hänen terveyteensä tai turvallisuuteensa kohdistuisi ilmeinen ja pysyvä uhka.

Lisäksi momentin 2 kohdan mukaan Väestötietojärjestelmään talletettu sähköinen asiointitunnus voidaan muuttaa, jos muu kuin asiointitunnuksen haltija on toistuvasti väärinkäyttänyt tunnusta ja käytöstä on aiheutunut merkittävää taloudellista tai muuta haittaa tunnuksen oikealle haltijalle ja asiointi-

tunnuksen muuttamisella voidaan tosiasiallisesti estää tunnuksen väärinkäytön haitallisten seurausten jatkuminen.

Pykälän 3 momentti sisältää muuttamista koskevat menettelysäännökset. Asianosaisen on haettava asiointitunnuksen muuttamista kirjallisesti Väestörekisterikeskukselta. Asianosainen voisi tarvittaessa valtuuttaa toisen henkilön toimimaan asianosaisen puolesta tässä asiassa. Muuttamista koskevan hakemuksen käsittelyssä tulisi noudattaa soveltuvin osin hallintolain säännöksiä. Muuttamista tulisi hakea aina kirjallisella perustellulla hakemuksella. Väestörekisterikeskuksen tulisi myös aina antaa hakemuksen johdosta tekemästään ratkaisusta kirjallinen ja valituskelppoinen hallintopäätös. Ehdotetussa säännöksessä on menettelyä koskevan sääntelyn tarkoituksena ollut korostaa sitä, että tunnuksen muuttaminen on poikkeuksellinen toimenpide, joka koskee keskeisesti asianomaisen henkilön henkilöllisyyden perusteita.

65 §. *Varmenteen ja siihen sisältyvien tietojen käsittely.* Pykälä sisältää kansalaisvarmenteen ja muun Väestörekisterikeskuksen myöntämän yleisesti sähköisessä asioinnissa käytettävän luonnollisen henkilön varmenteen sekä niihin sisältyvien tietojen käsittelyä ja julkisuutta koskevan erityissäännöksen. Ehdotettu pykälä vastaisi pääasialliselta sisältöltään voimassa olevan väestötietolain 22 §:n sääntely asiasta.

Pykälän mukaan kansalaisvarmenteet ja muut Väestörekisterikeskuksen myöntämät yleisesti sähköisessä asioinnissa käytettävät luonnollisen henkilön varmenteet sekä niihin sisältyvät tiedot talletetaan Väestörekisterikeskuksen pitämään julkiseen hakemistoon, josta jokaisella on oikeus saada tietoja siten kuin viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetussa laissa säädetään viranomaisen julkisesta asiakirjasta. Kansalaisvarmenteeseen ja muihin laatuvarmenteisiin sisältyvistä tiedoista säädetään sähköisistä allekirjoituksista annetun lain 7 ja 19 §:ssä. Koska säännöksessä tarkoitettun varmenteen tulisi olla yleisesti sähköisessä asioinnissa käytettävä varmenne, säännös ei siis koskisi esimerkiksi virkavarmenteita tai muita vain tietyn organisaation käyttöön tuotettuja varmenteita.

66 §. *Kansalaisvarmenteen hakeminen ja myöntäminen.* Pykälä sisältää säännökset sii-

tä, kenelle kansalaisvarmenne voidaan myöntää, sekä kansalaisvarmenteen hakemista ja myöntämistä koskevat menettelysäännökset. Pääasialliselta sisällöltään ehdotettu pykälä vastaa voimassa olevan väestötietolain 23 §:n sääntelyä asiasta. Kansalaisvarmenne on määritelty ehdotetun lain 61 §:n 3 momentissa.

Kansalaisvarmenne voidaan pykälän 1 momentin mukaan myöntää vain Suomen kansalaiselle sekä sellaiselle kotikuntalain (201/1994) mukaisesti Suomessa vakinaisesti asuvalle ulkomaalaiselle, jonka tiedot on talletettu väestötietojärjestelmään, ja jonka henkilöllisyys on voitu luotettavasti todeta. Säännöksen tavoitteena on varmistaa varmenteen haltijaa koskevien henkilötietojen luotettavuus ja ajantasaisuus.

Pykälän 2 momentin mukaan kansalaisvarmennetta koskeva kirjallinen hakemus on jätettävä henkilökohtaisesti poliisilaitokselle, jossa hakija tunnustetaan ja hänen esittämänsä henkilötiedot tarkistetaan hänen suostumuksellaan väestötietojärjestelmästä. Jos henkilökorttiin talletetaan ja merkitään henkilökorttilain 3 a §:ssä tarkoitettuja tietoja, noudatetaan kansalaisvarmenteen hakemisessa henkilökorttilain 6 §:n 2 momentissa säädettyä menettelyä. Kansalaisvarmenteen rekisteröinnin ja hakijan tunnistamisen suorittaisi siis ehdotetun säännöksen mukaan aina poliisiviranomainen. Voimassa olevan väestötietolain 23 §:n 4 momentin mukaan Väestörekisterikeskus on voinut tehdä varmenteen rekisteröinnistä sopimuksen myös muun viranomaisen, yrityksen tai yhteisön kanssa, joten ehdotettu säännös olisi muutos nykytilaan verrattuna. Sääntelyn tavoitteena olisi edistää tietoturvaluutta viranomaisen sähköisessä asiointissa.

Hakemuksen vastaanottajan on pykälän 3 momentin mukaan noudatettava henkilötietolaissa säädettyjä henkilötietojen käsittelyä sekä sähköisistä allekirjoituksista annetussa laissa asetettuja varmenteen myöntämistä koskevia vaatimuksia. Laatuvarmenteen myöntämisestä säädetään sähköisistä allekirjoituksista annetun lain 2 luvussa.

67 §. Muun varmenteen hakeminen ja myöntäminen. Pykälässä säädetään Väestörekisterikeskuksen tuottaman muun luonnollisen henkilön varmenteen kuin kansalaisvar-

menteen hakemis- ja myöntämismenettelystä sekä siitä, kenelle tällainen varmenne voidaan myöntää. Pykälässä ehdotettu menettely vastaisi pääasialliselta sisällöltään voimassa olevan väestötietolain 23 §:n 4 ja 5 momenttien sääntelyä asiasta. Ehdotetussa säännöksessä tarkoitettu varmenne voisi olla muikin varmenne kuin sähköisistä allekirjoituksista annetun lain 7 §:ssä tarkoitettu laatuvarmenne.

Pykälän 1 momentin ensimmäisen lauseen mukaan säännöksessä tarkoitettu varmenne voidaan myöntää vain Suomen kansalaiselle sekä kotikuntalain mukaisesti Suomessa vakinaisesti asuvalle ulkomaalaiselle, jonka tiedot on talletettu väestötietojärjestelmään ja jonka henkilöllisyys on voitu luotettavasti todeta. Säännöksen tavoitteena on varmistaa varmenteen haltijaa koskevien henkilötietojen luotettavuus ja ajantasaisuus.

Momentin toisen lauseen mukaan säännöksessä tarkoitettu varmenne voi hakijan pyynnöstä sisältyä sähköisessä asiointissa käytettävään viranomaisen, yrityksen tai yhteisön myöntämään asiakirjaan tai tekniseen alustaan. Säännöksessä tarkoitettua asiakirjan ja teknisen alustan käsitettä määriteltäessä voitaisiin analogisesti soveltaa viranomaisen toiminnan julkisuudesta annetun lain 5 §:n 2 momenttiin sisältyvää viranomaisen asiakirjan määritelmää. Luonnollisesti varmenne voisi sisältyä sähköisessä asiointissa käytettävään korttiin, kuten esimerkiksi pankkikorttiin tai matkapuhelimen niin sanottuun SIM-korttiin. Väestörekisterikeskus voi momentin kolmannen lauseen mukaan sopia asiakirjan tai teknisen alustan myöntävän viranomaisen, yrityksen tai yhteisön kanssa, että varmennetta koskeva hakemus voidaan jättää tälle henkilökohtaisesti Väestörekisterikeskukselle edelleen toimitettavaksi. Väestörekisterikeskuksen on tällöin varmistettava, että hakemuksen vastaanottaja noudattaa henkilötietolaissa säädettyjä henkilötietojen käsittelyä sekä sähköisistä allekirjoituksista annetussa laissa asetettuja varmenteen myöntämistä koskevia vaatimuksia. Laatuvarmenteen myöntämisestä säädetään sähköisistä allekirjoituksista annetun lain 2 luvussa.

Hakemuksen vastaanottajan on pykälän 2 momentin mukaan tunnistettava hakija toteamalla hänen henkilöllisyytensä voimassa

olevasta, poliisin myöntämästä henkilöllisyyden osoittavasta asiakirjasta ja tarkistamalla varmenteen hakijan suostumuksella hakijan esittämät henkilötiedot väestötietojärjestelmästä. Jos hakijalla ei ole esittää poliisin myöntämää henkilöllisyyden osoittavaa asiakirjaa tai hakijan tunnistamisen varmistamiseksi olisi olemassa muita erityisiä syitä, hakijan tunnistamisen suorittaisi poliisi.

Momentin viimeisen lauseen mukaan poliisin myöntämistä henkilöllisyyden osoittavista asiakirjoista voitaisiin antaa tarkempia säännöksiä valtioneuvoston asetuksella. Asetuksenantovaltuuden säätäminen valtioneuvostotasolle on perusteltua, koska kysymys on laajakantoisesta ja periaatteellisesti merkittävästä asiasta.

68 §. *Varmenteen hakemista ja myöntämistä koskeva menettely eräissä tapauksissa.* Pykälässä säädetään kansalaisvarmenteen ja muun Väestörekisterikeskuksen tuottaman varmenteen uusimista koskevasta sähköisestä hakemusmenettelystä sekä varmenteen myöntämistä koskevan päätöksen koneellisesta allekirjoittamisesta.

Pykälän 1 momentin mukaan henkilökohtaisen käynnin sijasta kansalaisvarmenteen uusimista koskeva hakemus voidaan tehdä myös sähköisesti ja allekirjoittaa hakijan kansalaisvarmenteella ja muun Väestörekisterikeskuksen tuottaman varmenteen uusimista koskeva hakemus hakijan käytössä olevalla sähköisistä allekirjoituksista annetun lain 7 §:ssä tarkoitetulla varmenteella, jos tällainen palvelu on Väestörekisterikeskuksella käytössä. Muuten hakemuksen käsittelyssä noudatetaan soveltuvin osin sähköisistä allekirjoituksista annetussa laissa asetettuja laatuvarmenteen myöntämistä koskevia vaatimuksia. Tämä olisi uudistus nykytilaan verrattuna ja se mahdollistaisi Väestörekisterikeskuksen tuottaman varmenteen uusimisen sähköisesti voimassa olevan laatuvarmenteen avulla. Hakemuksen käsittelyn yhteydessä tulisivat sovellettaviksi ensisijaisesti sähköisistä allekirjoituksista annetun lain 12 §:n säännökset. Väestörekisterikeskus voisi esimerkiksi niin sanotussa varmennepolitiiksaan ottaa kantaa siihen, mitä vaikutuksia ja vaatimuksia edellä mainittujen säännösten soveltamisesta seuraa käytännössä varmenteen uusimisprosessiin.

Pykälän 2 momentin mukaan ehdotetussa laissa tarkoitetun Väestörekisterikeskuksen tuottaman varmenteen myöntämistä koskeva päätös voidaan allekirjoittaa koneellisesti. Säännös koskisi sekä kansalaisvarmennetta että muuta Väestörekisterikeskuksen tuottamaa varmennetta. Vastaavan sisältöisiä säännöksiä on muun muassa ehdotetun lain 46 §:n 3 momentissa ja sähköisestä asioinnista viranomaistoiminnassa annetun lain 20 §:ssä.

69 §. *Väestörekisterikeskuksen tiedonsaanti- ja tarkastusoikeus.* Pykälässä ehdotettu tiedonsaanti- ja tarkastusoikeus Väestörekisterikeskuksen tuottamaa varmennetta koskevan toiminnan valvontaa ja seurantaa varten olisi uudistus voimassa olevaan sääntelyyn verrattuna. Se olisi Väestörekisterikeskuksen tuottamia varmenteita koskeva erityissäännös. Väestörekisterikeskuksen tuottamat varmenteet on määritelty ehdotetun lain 61 §:ssä. Sääntely vastaisi yleiseltä sisällöltään sähköisistä allekirjoituksista annetun lain 23, 24 ja 27 §:n säännöksiä, jotka muun muassa antavat vastaavan sisältöiset yleiset valvontaoikeudet Viestintävirastolle.

Tässä pykälässä ehdotettuun sääntelyyn olisi olemassa selkeät perusteet, koska kysymys on julkisen viranomaisen tarjoamasta yleisestä palvelusta, jossa toiminnan luotettavuudella on erittäin tärkeä merkitys muun muassa siihen välillisesti liittyvien oikeusvaikutusten johdosta. Sääntelytarvetta puoltaisi myös se, että varmenteen käytön yhteydessä tulevat käsiteltäviksi myös varmenteen haltijan henkilötiedot, joiden väärinkäytöstä saattaisi seurata yksityiselämän ja henkilötietojen suojan loukkauksen lisäksi myös valtion turvallisuuden vaarantuminen. Ehdotetun lain 52 §:ssä olisi vastaavan sisältöinen säännös väestötietojärjestelmän henkilötietojen käsittelyä koskevasta valvonnasta.

Pykälän 1 momentin mukaan Väestörekisterikeskuksella on oikeus salassapitosäännösten estämättä saada 67 §:ssä tarkoitetulta viranomaiselta, yritykseltä ja yhteisöltä tarpeellisia tietoja ehdotetussa laissa tarkoitetun Väestörekisterikeskuksen tuottaman varmenteen myöntämistä koskevan toiminnallisen ja teknisen menettelyn luotettavuuden seurantaa ja valvontaa varten. Tarpeellisuusvaatimuksen osalta voitaisiin noudattaa soveltuvin osin henkilötietolain 9 §:n säännöksiä.

Pykälän 2 momentin mukaan Väestörekisterikeskuksen määräämällä tarkastajalla on lisäksi oikeus edellä 1 momentissa tarkoitetuissa tapauksissa toimittaa tarkastus. Tarkastajalla on ehdotetun säännöksen mukaan oikeus tutkia salassapitosäännösten estämättä ehdotetussa laissa tarkoitettua Väestörekisterikeskuksen tuottaman varmenteen myöntämisessä käytetyt asiakirjat, laitteet ja ohjelmistot sekä päästä tässä yhteydessä muihin kuin kotirauhan piiriin kuuluviin tarkastuksen kohteen hallinnassa oleviin tiloihin. Tarkastus on toteutettava niin, että siitä ei aiheudu tarkastuksen kohteelle tarpeettomasti haittaa eikä kustannuksia.

Vaikka säännöksen mukaan tarkastusta ei olisikaan mahdollista ulottaa perustuslain 10 §:ssä säädetyn kotirauhan suojan piirissä oleviin tiloihin, olisi tarkastuksen toteuttaminen kuitenkin varsin velvoittava ja poikkeuksellinen toimenpide. Tämän johdosta säännös on tarkoitettu tulkittavaksi suppeasti siten, että sen soveltaminen tulisi kysymykseen vain sellaisissa tapauksissa, joissa valvonnan toteuttamiseen ei olisi tosiasiallisesti käytettävissä enää muita tarkoitukseen soveltuvia keinoja. Valvontatarkastuksen toimittamisen tarpeen tulisi siis olla ilmeinen ja tarkastuksesta tulisi seurata myös konkreettisia hyötyjä tietoturvallisuuden parantamisessa ja kehittämässä. Säännöksessä tarkoitettua tarkastajan tulisi olla ammattitaitoinen ja luotettava henkilö. Ensisijaisesti tarkastajan tulisi olla viranomaisvastuulla toimiva henkilö. Jos riittävän ammattitaitoista ja luotettavaa viranomaisvastuulla toimivaa henkilöä ei olisi saatavilla, voitaisiin tarkastajaksi valita myös muu Väestörekisterikeskuksen valitsema ammattitaitoinen, luotettava ja puolueeton henkilö.

Tiedonsaanti- ja tarkastusoikeuden toteuttamisen tehosteeksi Väestörekisterikeskus voisi pykälän 3 momentin mukaan asettaa uhkasakon siten, kuin siitä uhkasakkolaisissa (1113/1990) säädetään. Tavoitteena olisi, että uhkasakkomenettely tulisi käytännössä kysymykseen vain aivan poikkeuksellisissa tapauksissa esimerkiksi silloin, kun toimeksisaaja ei osoita minkäänlaista yhteistyöhalukkuutta ilmenneen ongelman ratkaisemiseksi tai väärinkäyttöepäilyä selvittämiseksi. Tiedonsaanti- ja tarkastusoikeus tulisi siis

ensisijaisesti toteuttaa yhteisymmärryksessä toimeksisaajan kanssa.

7 luku. Erinäiset säännökset

70 §. Tietojenkäsittelypalvelu. Pykälässä säädetään Väestörekisterikeskuksen mahdollisuudesta tarjota erillisestä toimeksiannosta niin sanottua tietojenkäsittelypalvelua. Palvelu olisi erityinen väestötietojärjestelmän tietoja hyväksikäyttävä palvelumuoto, jota Väestörekisterikeskus voisi tarjota varsinaisten ydintoimintojensa ohella. Palvelusta säädetään voimassa olevan väestötietolain 23 a-23 d §:ssä. Ehdotettu pykälä ei aiheuta asiallista muutosta nykytilaan. Tällä hetkellä palvelua annetaan evankelis-luterilaisen kirkon ja ortodoksisen kirkkokunnan seurakunnille niiden jäsenrekistereihin talletettavia kirkollisia toimituksia (kaste, voitelu ja rippikoulu) koskevien tietojen ylläpitoa ja muuta käsittelyä varten. Palvelussa käsiteltävien tietojen piirissä voisivat olla henkilötietojen lisäksi myös väestötietojärjestelmän kiinteistö-, rakennus- ja huoneistotiedot. Palvelu kuuluisi Väestörekisterikeskuksen maksulliseen palvelutoimintaan ja se tulisi hinnoitella liiketaloudellisin perustein.

Väestörekisterikeskus voi pykälän 1 momentin mukaan ottaa rekisterinpitäjän toimeksiannosta tehtäväkseen huolehtia tämän vastuulla olevan rekisterin tai tietojärjestelmän teknisestä ylläpitämisestä ja tietojenkäsittelystä. Palvelu olisi nimeltään tietojenkäsittelypalvelu. Väestörekisterikeskuksen toimeksiantajana voisi olla vain valtion tai kunnan viranomaisvastuulla taikka muu sellainen rekisterinpitäjä, jolla on lakiin tai sen nojalla annettuun asetukseen perustuva oikeus rekisterin pitämiseen. Väestörekisterikeskus voisi tietojenkäsittelypalvelun tuottamisessa käyttää hyväksi väestötietojärjestelmään talletettuja tietoja siten kuin tässä tai muussa laissa säädetään. Väestörekisterikeskuksella ei olisi kuitenkaan oikeutta päättää toimeksiannon kohteena olevaan rekisteriin talletettujen tietojen muusta käsittelystä tai luovuttamisesta. Säännöksessä mainittu muu rekisterinpitäjä voisi olla esimerkiksi julkinen laitos tai julkista tehtävää hoitava yritys tai yhteisö. Väestörekisterikeskus toimisi tietojenkäsittelypalvelussa vain henkilötietolain 8 §:n 1 mo-

mentin 7 kohdassa tarkoitetun kaltaisena teknisenä toimeksisaajana.

Pykälän 2 momentin mukaan tietojenkäsittelypalvelusta on tehtävä kirjallinen sopimus. Luonteeltaan sopimus olisi toimeksiantosopimus, jossa toimeksiantajana olisi palvelua käyttävä rekisterinpitäjä ja toimeksisaajana Väestörekisterikeskus. Valtioneuvoston asetuksella voidaan antaa tarkempia säännöksiä tietojenkäsittelypalvelua koskevan sopimuksen sisällöstä. Asetuksenantovaltuuden säätäminen valtioneuvostotasolle tässä tapauksessa on perusteltua, koska kysymys on laajakantoisesta ja periaatteellisesti merkittävää asiasta.

Sopimuksen tulisi sisältää määräykset ainakin seuraavista seikoista: osapuolten tehtävät ja vastuut, toiminnan ohjaus, palvelussa käsiteltävät tiedot ja niiden tietosuojat ja -turva, palvelussa käsiteltävien tietojen säilyttäminen ja hävittäminen, tietojenkäsittelyn vaiheet ja menettelytavat, palvelusta perittävät maksut sekä sopimuksen purkautumisen ja irtisanomisen perusteet ja sen voimassaolo.

71 §. Väestötietojärjestelmän tietojen ylläpidon kustannukset. Pykälässä määritellään valtion budjettirahoituksen piiriin kuuluva kustannusosuus väestötietojärjestelmän tietojen käsittelyn kokonaiskustannuksista. Tämä osuus kattaisi vain järjestelmän tietojen ylläpidosta välittömästi aiheutuneet kustannukset. Budjettirahoituksen piiriin kuuluvaan voimassa olevaan kustannusvastuuseen ei pykäläehdotuksessa tehtäisi tältä osin muutosta.

Pykälän mukaan valtion varoista maksetaan väestötietojärjestelmän tietojen ylläpitämisestä aiheutuvat kustannukset lukuun ottamatta tietojen ilmoittamisesta aiheutuvia kustannuksia. Säännös vastasi sisällöltään voimassa olevan väestötietolain 40 §:n säännöksiä. Säännöksen tavoitteena olisi säilyttää tältä osin nykytilanteen mukainen rahoitusvastuu. Ylläpitämisestä aiheutuvilla kustannuksilla tarkoitettaisiin väestötietojärjestelmän tietojen tallettamisesta, päivittämisestä ja muusta ylläpidosta sekä näiden toimintojen edellyttämistä tietotekniikkainvestoinneista ja ostetuista palveluista aiheutuvia kustannuksia. Näin ollen säännös ei koskisi esimerkiksi väestötietojärjestelmän tietojen luovuttamisesta tai varmennetun sähköisen

asiointipalvelun tarjonnasta aiheutuvia kustannuksia.

72 §. Suoritteista ja palveluista perittävät maksut. Pykälässä määritellään väestötietojärjestelmän ja varmennetun sähköisen asiointipalveluista ja suoritteista perittävien maksujen määräytymisen perusteet. Sääntelyllä täydennetään ja täsmennetään edellä mainittujen palvelujen ja suoritteiden osalta valtion maksuperustelaisissa (150/1992) säädettyjä yleisiä maksuperusteita. Pykälä vastaa sisällöltään voimassa olevan väestötietolain 34 §:n säännöksiä asiasta.

Pykälän 1 momentti sisältää maksuja koskevan pääsäännön, jonka mukaan rekisterihallinnon viranomaisen on perittävä ehdotetun lain perusteella tuottamastaan suoritteesta tai palvelusta maksu siten kuin siitä erikseen säädetään tai määrätään. Maksujen perusteista säädetään valtion maksuperustelaisissa. Valtion maksuperustelain 8 §:n mukaan toimivaltainen viranomainen antamaan rekisterihallinnon suoritteiden maksuja koskevia säännöksiä on valtiovarainministeriö. Ministeriö päättää lain 8 §:n 2 momentin mukaan, mitkä ministeriön ja hallinnonalan muiden viranomaisten suoritteet tai suoriteryhvät ovat maksullisia ja mistä suoritteesta tai suoriteryhmästä maksu määrätään omakustannusarvon perusteella sekä mitkä suoritteet hinnoitellaan liiketaloudellisin perustein. Muiden suoritteiden osalta toimivalta kuuluu valtion maksuperustelain 9 §:n perusteella asianomaiselle viranomaiselle, joka rekisterihallinnon osalta on joko Väestörekisterikeskus tai maistraatti. Viimeksi mainitut tapaukset koskevat yleensä liiketaloudellisia suoritteita ja niistä perittäviä maksuja.

Pykälän 2 momentin mukaan maksu voidaan jättää kokonaan määräämättä tai se voidaan määrätä suoritteiden tai palvelun omakustannusarvoa pienemmäksi, jos suoritteiden tai palvelun käyttäjä osallistuu väestötietojärjestelmän henkilö-, kiinteistö-, rakennus- tai huoneisto- ja toimitilatielien ylläpitoon merkittävällä työpanoksella. Myös kansalaisvarmenteesta perittävä maksu voidaan ehdotetun säännöksen mukaan määrätä sen omakustannusarvoa pienemmäksi. Jos maksu on määrätty suoritteiden tai palvelun omakustannusarvoa pienemmäksi, olisi tällöin kuitenkin perittävä ainakin suoritteiden tai palvelun tuotta-

miseen liittyvät rekisterihallinnon viranomaisen kolmannelta osapuolelta ostamista palveluista aiheutuvat kustannukset.

Säännös olisi poikkeus 1 momentin pääsäännöstä ja sitä tulisi tämän johdosta soveltaa suppeasti ja vain sellaisissa tilanteissa, missä poikkeusperusteet olisivat ilmeisesti käsillä. Omakustannusarvoa pienempi maksu voisi nykykäytännön mukaisesti koskea esimerkiksi evankelis-luterilaisen kirkon ja ortodoksisen kirkkokunnan viranomaisille väestötietojärjestelmästä luovutettujen tietojen maksuja. Täysi maksuttomuus voisi taas tulla kysymykseen esimerkiksi silloin, kun kunta, joka toimintaa standardoidun rajapinnan kautta säännöllisesti ja ajantasaisesti rakennustietoja väestötietojärjestelmään tallettamista varten, tarvitsisi näitä tietoja myöhemmin kunnan eri hallinnonalojen viranomaistoiminnan tukena.

73 §. Tietojärjestelmien käytettävyys. Pykälä sisältää säännökset väestötietojärjestelmän ja varmennetun sähköisen asioinnin tietojärjestelmien käytettävyyden perustasosta. Käytettävyydellä tarkoitettaisiin tässä yhteydessä sitä, että tietojärjestelmien tiedot ja palvelut olisivat niihin oikeutettujen käytettävissä tietyn etukäteen määritellyn vasteajan kuluessa. Käytettävyys tarkoittaisi myös sitä, että tiedot eivät olisi tuhottavissa eikä palvelujen saatavuus estynyt teknisten tai toiminnallisten vikojen, vauriutumien tai muun vastaavan toiminnan seurauksena. Tärkeä oseelementti käytettävyyden kannalta on myös yhteiskunnan tietohuollon turvaaminen ja hallinta kriisitilanteissa ja poikkeusoloissa.

Pykälän ensimmäisen lauseen mukaan väestötietojärjestelmän ja varmennetun sähköisen asioinnin automaattisen tietojenkäsittelyn avulla pidettävien teknisten tietojärjestelmien sekä niihin liittyvien laitteistojen ja ohjelmistojen tulee olla kaikkien siihen oikeutettujen käytettävissä ajantasaisesti, turvallisesti ja suojatusti. Vaikka säännöksessä ei oteta nimenomaista kantaa esimerkiksi järjestelmien eri toimintoja koskevien vasteaikojen pituuteen, olisi säännös kuitenkin tosiasiaa toimintaa siinä määrin velvoittava oikeusohje, ettei tietojärjestelmien käytettävyydessä saisi olla normaalioloissa kahta tuntia pitempiä käyttökatkoja. Myöskään kriisitilanteissa tai poikkeusoloissa järjestelmien käytettävyys-

dessä ei saisi olla muutamaa tuntia tai enintään yhtä päivää pitempää käyttökatkoa.

Pykälän toinen lause sisältää valtio kustannusvastuuta koskevan säännöksen, jonka mukaan valtion varoista maksetaan käytettävyyden edellyttämät tietojärjestelmien sekä niihin liittyvien laitteistojen ja ohjelmistojen hankinnasta, ylläpidosta ja hallinnasta aiheutuvat välittömät kustannukset. Käytettävyyden perustasosta aiheutuvien välittömien kustannusten kattaminen on perusteltua sisällyttää valtion vastuulle, koska kysymys on tässä tapauksessa yhteiskunnan tietohallinnon ja -huollon perusteisiin kuuluvasta infrastruktuurista.

74 §. Tietoturvallisuus. Pykälä sisältää säännökset väestötietojärjestelmän ja varmennetun sähköisen asioinnin tietoturvallisuuden perustasosta. Tietoturvallisuudella tarkoitettaisiin tietojen, järjestelmien, palveluiden ja tietoliikenteen asianmukaista suojaamista sekä normaali- että poikkeusoloissa hallinnollisilla, teknisillä ja muilla toimenpiteillä. Pykälä ei siis rajoittuisi vain tietojärjestelmien teknisen ja toiminnallisen tietoturvan varmistamisesta, vaan se koskisi myös henkilötietojen käsittelyä eli tietosuojaa ja täydentäisi näin ehdotetun lain 4-5 luvuissa olevia tietosuojaa välittömästi koskevia erityissäännöksiä. Pykälän tarkoituksena on hyvän tiedonhallintatavan periaatteiden mukaisesti painottaa valtionhallinnon tietoturvallisuudesta annetun valtioneuvoston periaatepäätöksen (VM 0024:00/02/99/1998) sekä valtionhallinnon tietoturvallisuuden johtoryhmän (VAHTI) antamien määräysten ja ohjeiden huomioonottamisen merkitystä väestötietojärjestelmän ja varmennetun sähköisen asioinnin toimintojen yhteydessä. Säännös tukisi osaltaan myös henkilötietolain 7 luvun tietoturvallisuutta koskevaa sääntelyä.

Pykälän mukaan Väestörekisterikeskuksen ja maistraattien on väestötietojärjestelmän tietoja käsitellessään sekä Väestörekisterikeskuksen varmennetun sähköisen asioinnin palveluja tuottaessaan huolehdittava vastuulleen kuuluvien tietojärjestelmien ja niiden sisältämien tietojen tietosuojasta ja -turvasta (tietoturvallisuus). Ehdotetun säännöksen mukaan Väestörekisterikeskus ja maistraatit vastaavat tietoturvallisuudesta myös sellaisen kolmannen osapuolen osalta, joka niiden lu-

kuun toimeksiannosta suorittaa tässä laissa tarkoitettujen tietojen käsittelyyn ja palvelujen tuottamiseen liittyviä toimenpiteitä.

Pykälän viimeinen lause sisältää tietoturvallisuudesta aiheutuvien kustannusten kattamista koskevan säännöksen, jonka mukaan valtion varoista maksetaan tietoturvallisuuden edellyttämät tietojärjestelmien sekä niihin liittyvien laitteistojen ja ohjelmistojen hankinnasta, ylläpidosta ja hallinnasta aiheutuvat välittömät kustannukset. Tietoturvallisuuden perustasosta aiheutuvien välittömien kustannusten kattaminen on perusteltua sisällyttää valtion vastuulle, koska kysymys on tässä tapauksessa yhteiskunnan tietohallinnon ja -huollon perusteisiin kuuluvasta infrastruktuurista.

75 §. Oikaisuvaatimus. Pykälä sisältää säännökset oikaisuvaatimuksesta ja sen käsitteistä. Ehdotetun lain mukaiset oikeusturva-keinot rakentuvat kaksitasoiselle menettelylle, jossa ensimmäisessä vaiheessa muutosta haettaisiin oikaisuvaatimuksella päätöksen tehneeltä viranomaiselta ja vasta toisessa vaiheessa asian voisi saada hallintotuomioistuimen käsiteltäväksi. Sääntelyn tavoitteena on vähentää hallintotuomioistuihin menevien valitusten määrää. Koska rajoituksia oikaisuvaatimuksen tekemiseen tai muutoksenhakuoikeuteen ei ehdoteta, ei sääntely heikentäisi asianosaisten oikeusturvaa.

Voimassa olevassa väestötietolaissa oikaisuvaatimusta ja muutoksenhakua koskevat säännökset sisältyvät lain 14 a, 33 ja 39 §:iin. Säännös toteuttaa osaltaan perustuslain 21 §:n oikeusturvaa koskevaa perusoikeussäännöstä. Lisäksi pykälä täydentää virheenkorjaamista koskevia säännöksiä hallintolain 50-53 §:ssä ja henkilötietolain 29 §:ssä. Ehdotetun oikaisuvaatimusmenettelyn alaan kuuluvat tapaukset ovat luoneeltaan sellaisia, joiden osalta on asian sisältöön, oikeusvaikutuksiin tai päätöksentekijän asemaan liittyvien seikkojen vuoksi perusteltua käyttää ensimmäisenä oikeusturvakeinona oikaisuvaatimusta. Oikaisuvaatimuksesta annettuun päätöksen on ehdotetun lain 76 §:n perusteella mahdollista hakea muutosta valittamalla siitä hallinto-oikeuteen. Väestörekisteritietojen oikaisua koskee myös ehdotetun lain 80 §:n 8 kohdassa oleva siirtymäsäännös. Ehdotetun lain 12 ja 64 §:ään sisältyy lisäksi hen-

kilötunnuksen ja sähköisen asiointitunnuksen korjaamista koskevat erityissäännökset.

Pykälän 1 momentin mukaan se, jonka oikeutta, etua tai velvollisuutta ehdotetun lain nojalla tehty rekisterimerkintä tai tiedon luovuttamista koskeva päätös tai ratkaisu välittömästi koskee, voi hakea siihen kirjallisesti oikaisua. Ehdotetun säännöksen mukaan oikaisua haetaan Väestörekisterikeskukselta, jos virasto on tehnyt sen kohteena olevan rekisterimerkinnän tai tiedon luovuttamista koskevan päätöksen tai ratkaisun. Muissa ehdotetun lain soveltamisalaan kuuluvissa rekisterimerkintää koskevissa asioissa oikaisuvaatimusta haetaan henkilön kotikunnan maistraatilta ja tiedon luovutus päätöstä tai -ratkaisua koskevissa asioissa päätöksen tai ratkaisun tehneeltä maistraatilta. Ehdotetun säännöksen mukaan väestörekisterikeskuksen ja maistraatin on annettava oikaisuvaatimuksen johdosta kirjallinen päätös. Oikaisuvaatimuksen käsittelyn tulisi luonnollisesti tapahtua hallintolain säännösten mukaisesti.

Oikaisuvaatimuksen hakija on ehdotetussa säännöksessä pyritty määrittelemään pääpiirteissään hallintolainkäyttölain 6 §:n säännöksistä ilmenevän asianosaiskäsitteen mukaisesti. Lähtökohtaisesti oikaisuvaatimuksen hakijana voisi olla vain se, jota rekisterimerkinnän, päätöksen tai ratkaisun välittömät oikeusvaikutukset koskevat. Oikaisuvaatimuksen tekemistä koskevaa oikeutta ei voitaisi johtaa yksinomaan päätöksen välillisistä vaikutuksista. Välittömyysedellytyksen täytymistä arvioitaessa olisi kiinnitettävä huomiota käsiteltävänä olevan asian laatuun ja siinä ilmenevään oikeusturvan tarpeeseen. Oikaisuvaatimuksen hakijalla tulisi siis olla asiassa selkeä muutoksenhakuintressi. Ehdotetussa säännöksessä tarkoitettuja asianosaisia voisivat olla niin luonnolliset henkilöt kuin oikeushenkilötkin. Myös viranomaisella voisi olla asiassa asianosaisten asema, jos asia koskee viranomaisen oikeutta ehdotetussa pykälässä edellytetyllä tavalla oikeudellisesti. Tällainen tilanne saattaisi tulla kysymykseen esimerkiksi silloin, kun viranomaiselta olisi evätty oikeus saada tietoja väestötietojärjestelmästä.

Oikeusturvan toteutumista koskevat näkökohdat huomioon ottaen tulisi säännöksessä käytettyä termiä rekisterimerkintä tulkita laa-

jentavasti siten, että se kattaisi kaikki tiedon lisäämistä, muuttamista tai korjaamista koskevat ratkaisut tai toimenpiteet. Jos kysymys kuitenkin olisi rekisterimerkinnän perustana olevan päätöksen aineellisoikeudellista sisältöä koskevasta muutoksenhakuasiasta, olisi asia ratkaistava sitä koskevien erityissäännösten mukaisesti. Esimerkiksi nimilaki (694/1985) ja avioliittolaki (234/1929) sisältävät omat muutoksenhakusäännöksensä. Ehdotetun säännöksen mukaan myös väestötietojen luovuttamista koskevaan rekisterihallinnon viranomaisen tekemään päätökseen tai ratkaisuun haettaisiin ensiasteessa muutosta oikaisuvaatimuksen kautta. Säännös koskisi sekä yksittäin, esimerkiksi todistuksella tai otteella, luovutettua tietoa koskevia ratkaisuja että tietojen massaluovutusta koskevia päätöksiä. Koska ehdotetun lain 53 §:ssä tarkoitettu käyttäjärekisteri ja 56 §:ssä tarkoitettu lokirekisteri kuuluisivat väestötietojärjestelmän loogiseen tietojärjestelmäkokonaisuuteen, koskisi ehdotettu pykälä soveltuvin osin myös niiden tietojen käsittelyä koskevia muutoksenhakutarpeita.

Ehdotetun säännöksen mukaan oikaisuvaatimus tehtäisiin siis aina asianomaiselle rekisterihallinnon viranomaiselle. Oikaisuvaatimuksen käsittelijää koskeva toimivaltajako noudattaisi ehdotetun lain 21 ja 47 §:ssä säädettyä rekisterihallinnon sisäistä toimivaltajakoa. Ennen oikaisuvaatimuksen ratkaisua rekisterihallinnon viranomaisen tulisi tarvittaessa varata ehdotetun lain 23-25 §:ssä tarkoitetuille tahoille tilaisuus antaa selvityksensä asiasta.

Jos oikaisuvaatimus koskee ehdotetun lain 10 §:ssä tarkoitettua ulkomaan kansalaista koskevaa rekisterimerkintää, maistraatin on pykälän 2 momentin mukaan ennen oikaisuvaatimuksen ratkaisemista pyydettävä asiasta lausunto maahanmuuttovirastolta. Maistraatin tulisi tässä tapauksessa antaa oikaisuvaatimuksen johdosta tekemänsä päätös tiedoksi maahanmuuttovirastolle.

Pykälän 3 momentin mukaan väestötietojärjestelmään tehdyn kotikuntaa koskevan merkinnän korjaamisesta säädetään kotikuntalaissa. Viittauksella tarkoitetaan kotikuntalain 16 ja 17 §:ssä tarkoitettuja asia- ja kirjoitusvirheen korjaamista koskevia säännöksiä.

76 §. Muutoksenhaku. Pykälässä säädetään muutoksenhakuoikeudesta oikaisuvaatimuksen johdosta annettuun päätökseen. Ehdotettu säännös toteuttaa osaltaan perustuslain 21 §:n oikeusturvaa koskevaa perusoikeussäännöstä. Muutoksenhakuoikeutta ei ehdotetussa pykälässä rajoitettaisi millään tavalla.

Pykälän 1 momentin mukaan oikaisuvaatimuksesta annettuun päätökseen haetaan muutosta valittamalla siten kuin hallintolainkäyttölaissa säädetään. Muutoksenhakuoikeus olisi ehdotetun säännöksen mukaan toissijainen oikeusturvakeino ja sen piirissä olisivat kaikki ne päätökset ja ratkaisut, joista ehdotetun lain perusteella rekisterihallinnon viranomainen on oikaisuvaatimuksen johdosta antanut päätöksensä asiassa.

Pykälän soveltamisalan kannalta olisi otettava huomioon, että ehdotetun lain 52 ja 69 §:ssä tarkoitettuun uhkasakon asettamista ja maksettavaksi tuomitsemista koskevaan päätökseen haettaisiin muutosta siten kuin uhkasakkolaissa säädetään. Lisäksi moniin rekisterimerkinnän perustana oleviin erityislakien nojalla tehtyihin päätöksiin tai ratkaisuihin olisi ensisijaisesti käytettävissä niitä koskevat omat oikeusturvakeinot.

Pykälän 2 momentin mukaan sillä rekisterihallinnon viranomaisella, jonka päätöksen hallinto-oikeus on kumonnut tai muuttanut, on oikeus hakea muutosta hallinto-oikeuden päätökseen valittamalla. Säännöksessä rekisterihallinnon viranomaisilla tarkoitettaisiin Väestörekisterikeskusta ja maistraatteja. Rekisterihallinnon viranomaisen jatkovalitusoikeus olisi tarpeellinen oikeuskäytännön yhtenäisyyden ylläpitämiseksi. Oikeuskäytännön yhtenäisyydellä on näissä tapauksissa tärkeä merkitys, koska kysymys on henkilötietojen käsittelyä ja rekisterinpitoa koskevasta toiminnallisesta ja teknisestä erityisasiantuntemuksesta edellyttävästä ratkaisutoiminasta. Huomioon tulee ottaa myös, että valitusten määrä on perinteisesti ollut näissä tapauksissa suhteellisen vähäinen.

77 §. Vaitiolovelvollisuus ja hyväksikäyttökielto. Pykälässä säädetään väestötietojärjestelmään talletettuja tietoja sekä eräitä valvontatietoja koskevasta vaitiolovelvollisuudesta ja hyväksikäyttökiellosta. Voimassa olevan väestötietolain 35 § sisältää säännökset väestötietoja koskevasta vaitiolovelvollisuudesta.

Vaitiolovelvollisuuden ja hyväksikäyttökiellon osalta ehdotetussa säännöksessä viitataan viranomaisen toiminnan julkisuudesta annettuun lakiin. Viittaussäännös yleislakiin on katsottu sekä velvollisuuden kohteena olevien henkilöiden vastuun ja oikeusturvan toteutumisen että rekisteröityjen luottamuksen säilyttämisen kannalta tarpeelliseksi.

Pykälän mukaan sen henkilön, joka palvelussuhteen, toimeksiannon tai rekisterihallinnon viranomaisen antaman päätöksen tai luvan perusteella käsittelee väestötietojärjestelmään talletettuja tietoja tai ehdotetun lain 52 taikka 69 §:n nojalla saamia muita tietoja, vaitiolovelvollisuudesta ja hyväksikäyttökiellosta säädetään viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetussa laissa. Konkreettisesti viittaus tarkoittaisi lain 23 §:n säännöksiä.

Vaitiolovelvollisuuden ja hyväksikäyttökiellon alaisia tietoja olisivat lähtökohtaisesti kaikki ehdotetun lain mukaan väestötietojärjestelmään talletetut tiedot sekä tämän lisäksi tiedonsaanti- ja tarkastusoikeuden kautta saadut tiedot. Väestötietojärjestelmä on määritelty ehdotetun lain 3 §:ssä ja sen tietosisältö lain 13-17 §:ssä. Ehdotetun lain 52 ja 69 §:ssä tarkoitetut tiedonsaanti- ja tarkastusoikeutta koskevat tiedot voisivat olla muitakin kuin väestötietojärjestelmään talletettuja tietoja. Esimerkiksi sellaiset tarkastuksen kohdetta koskevat liikealaisuudet, jotka olisivat tulleet ilmi tarkastusta suoritettaessa, voisivat myös olla säännöksessä tarkoitettuja tietoja.

Vaitiolovelvollisuus ja hyväksikäyttökielto koskisivat kaikkia niitä henkilöt, joilla olisi oikeus käsitellä edellä mainittuja tietoja. Palvelussuhteella tarkoitettaisiin säännöksessä esimerkiksi virkasuhdetta rekisterihallintoon. Toimeksiantotilanne voisi tulla kysymykseen esimerkiksi valvontatarkastuksen toteuttamisen yhteydessä tai ehdotetun lain 49 §:ssä säädettyissä tapauksissa. Päätöksellä tai luvalla tarkoitettaisiin säännöksessä tietojen luovuttamista koskevaa ehdotetun lain 50 §:n mukaista hallintopäätöstä.

78 §. Rangaistussäännökset. Pykälä sisältää säännökset vaitiolovelvollisuuden tai hyväksikäyttökiellon rikkomisen seuraamuksista sekä viittaukset tietosuojaa ja tietoturvaa välittömästi koskeviin yleislainsäädännössä oleviin rangaistussäännöksiin.

Pykälän 1 momentin mukaan rangaistus ehdotetun lain 77 §:ssä säädetyn vaitiolovelvollisuuden tai hyväksikäyttökiellon rikkomisesta tuomitaan rikoslain (39/1889) 38 luvun 1 tai 2 §:n mukaan, jollei teko ole rangaistava rikoslain 40 luvun 5 §:n mukaan tai siitä muualla laissa säädetä ankarampaa rangaistusta. Rikoslain 38 luvun 1 §:ssä säädetään salassapitorikoksesta ja 2 §:ssä salassapitorikkomuksesta. Rikoslain 40 luvun 5 §:n säännökset koskevat virkasalaisuuden rikkomista ja tuottamuksellista virkasalaisuuden rikkomista, joihin voi vain virkamies syyllistyä.

Pykälän 2 momentin mukaan rangaistus väestötietojärjestelmään tai varmennetun sähköisen asiointin tietojärjestelmään kohdistuvasta tietomurrosta säädetään rikoslain 38 luvun 8 §:ssä ja järjestelmiin kohdistuvasta henkilörekisteririkoksesta mainitun rikoslain luvun 9 §:ssä sekä henkilörekisteririkkomuksesta henkilötietolain 48 §:n 2 momentissa.

8 luku. **Voimaantulo ja siirtymäsäännökset**

79 §. Voimaantulo. Pykälässä säädetään ehdotetun lain voimaantulosta sekä sillä kumottavasta lainsäädännöstä.

Voimaantulon ajankohdasta säädetään pykälän 1 momentissa. Tarkoituksena on, että ehdotettu laki tulisi voimaan noin puolen vuoden kuluttua siitä, kun se on hyväksytty ja vahvistettu.

Pykälän 2 momentin mukaan ehdotetulla lailla kumotaan 11 päivänä kesäkuuta 1993 annettu väestötietolaki (507/1993) siihen myöhemmin tehtyine muutoksineen.

Pykälän 3 momentin mukaan ennen ehdotetun lain voimaantuloa voidaan ryhtyä lain täytäntöönpanon edellyttämiin toimenpiteisiin.

80 §. Siirtymäsäännökset. Pykälä sisältää ehdotetun lain voimaantuloon liittyvän siirtymävaiheen hallintaa koskevat erityissäännökset. Pykälän mukaan siirtymävaiheen hallintaa koskevia kysymyksiä olisivat tietojärjestelmämuutosten hallintaa, niin sanotun pysyvän rakennustunnuksen antamista, transseksuaalin sukupuolen vahvistamista koskevan tiedon tallettamista, vireillä olevien ha-

kemusten käsittelyä, eräiden väestökirjanpitoa koskevien erityiskysymysten oikeusvaikutuksia sekä tiettyjen toimivaltakysymysten hallintaa koskeva sääntely.

Pykälän 1 kohdan mukaan Väestörekisterikeskuksen on saatettava väestötietojärjestelmän automaattisen tietojenkäsittelyn avulla pidetty tietojärjestelmä ja varmennetun sähköisen asioinnin tekninen palvelujärjestelmä ehdotetun lain mukaiseksi kolmen vuoden kuluessa ehdotetun lain voimaantulosta.

Pykälän tässä kohdassa ehdotettu kolmen vuoden siirtymäaika olisi tarpeellinen, sillä lainuudistuksesta johtuvat tietojärjestelmämuutokset olisivat laajahkot ja merkittävilta osin myös teknisesti monimutkaiset toteuttaa. Taloudellisista, teknisistä ja toiminnallisista seikoista johtuen niitä ei olisi mahdollista toteuttaa kerralla, vaan muutosten toteuttamien olisi vaiheistettava ehdotetulle siirtymäkaudelle.

Pykälän 2 kohdan mukaan Väestörekisterikeskuksen annettava rakennuksille, joiden tiedot on talletettu väestötietojärjestelmään ehdotetun lain voimaantullessa, pysyvä rakennustunnus kahden vuoden kuluessa ehdotetun lain voimaantulosta. Tunnuksen rakenteesta ja sisällöstä annettaisiin ehdotetun lain 15 §:n 2 momentin mukaan tarkempia säännöksiä valtioneuvoston asetuksella. Asetuksella säädettäisiin myös pysyvän rakennustunnuksen antamisesta uusille rakennuksille. Tiedon eheyden varmistamiseksi on tarkoituksena kuitenkin, ettei pysyvän rakennustunnuksen käyttöönoton johdosta luovuttaisi käyttämästä rinnalla myös nykyisin käytössä olevaa rakennustunnusta, jonka yhtenä osana on rakennuksen sijaintikiinteistön tunnus.

Jos henkilö on transseksuaalin sukupuolen vahvistamisesta annetun lain mukaisesti vahvistettu vastakkaiseen sukupuoleen kuuluvaksi ennen ehdotetun lain voimaantuloa, maistraatti voi pykälän 3 kohdan mukaan tallettaa väestötietojärjestelmään ehdotetun lain 13 §:n 1 momentin 15 kohdassa tarkoitettun tiedon sukupuolen vahvistamisesta vain, jos asianomainen henkilö hakee sitä. Säännöstä voitaisiin soveltaa vain transseksuaalin sukupuolen vahvistamisesta annetun lain voimaantulon aikana tehtyihin vahvistamispäätöksiin. Kyseinen laki tuli voimaan 1 päivänä tammikuuta 2003. Ehdotetun säännöksen

mukaan tiedon takautuva tallettaminen edellyttäisi myös aina, että asianomainen henkilö haluaisi itse, että tieto talletettaisiin väestötietojärjestelmään.

Pykälän 4 kohdan mukaan ennen ehdotetun lain voimaantullessa vireille olevan väestötietojärjestelmän tietojen luovuttamista ja kansalaisvarmenteen myöntämistä koskevan pyynnön ja hakemuksen käsittelyssä noudetaan ehdotetun lain säännöksiä. Säännöksen tarkoituksena olisi hallita vireillä olevien hakemusten käsittely lain voimaantulon yhteydessä.

Jos muussa laissa tai asetuksessa viitataan ehdotetulla lailla kumotun väestötietolain säännöksiin, viittauksen on pykälän 5 kohdan mukaan katsottava tarkoittavan ehdotetun lain vastaavaa lainkohtaa. Kaikkien mahdollisten viittaussäännösten kartoittaminen ja muuttaminen ei tässä yhteydessä olisi tarkoituksenmukaista, koska viittauksella ei ole yleensä itsenäisiä oikeusvaikutuksia. Mahdolliset viittaussäännökset olisi mahdollista muuttaa esimerkiksi silloin, kun asianomaisia lakeja ja asetuksia muutetaan niiden asiasisältöön liittyvistä seikoista johtuen.

Jos muussa laissa tai asetuksessa säädetty oikeus tai velvollisuus määräytyy henkikirjoituksen, tammikuun ensimmäisen päivän kotipaikan tai vuodenvaihteen kotikunnan perusteella, sovelletaan siihen pykälän 6 kohdan mukaan vastaavan ajankohdan mukaista väestötietojärjestelmään talletettua tietoa henkilön kotikunnasta ja siellä olevasta asuinpaikasta. Jos kysymys on henkikirjoitetusta asukasmäärästä, tammikuun ensimmäisen päivän asukasluvusta tai vuodenvaihteen asukasluvusta, sovelletaan siihen vastaavan ajankohdan mukaista väestötietojärjestelmään talletettuihin tietoihin perustuvaa asukaslukutietoa. Kaikkien mahdollisten viittaussäännösten kartoittaminen ja muuttaminen ei tässä yhteydessä olisi tarkoituksenmukaista, koska viittauksella ei ole yleensä itsenäisiä oikeusvaikutuksia. Mahdolliset viittaussäännökset olisi mahdollista muuttaa esimerkiksi silloin, kun asianomaisia lakeja ja asetuksia muutetaan niiden asiasisältöön liittyvistä seikoista johtuen.

Pykälän 7 kohdan mukaan muussa laissa tai asetuksessa väestörekisterin pitäjälle säädetyt tehtävät hoitaa, jollei ehdotetusta laista

muuta johdu, se maistraatti, jonka toimialueella henkilöllä on kotikunta tai väestökirjanpitokunta. Valtiovarainministeriön asetuksella säädetään, mikä maistraatti käsittelee sellaista henkilöä, jolla ei ole koskaan ollut kotikuntaa eikä väestökirjanpitokuntaa Suomessa, koskevat asiat.

Väestökirjanpitokunta on määritelty kotikuntalain 6 a §:ssä. Ehdotetussa säännöksessä tarkoitettuja henkilöitä olisivat esimerkiksi sellaiset ulkomailla asuvat Suomen kansalaiset ja heidän jälkeläisensä, joiden viimeisin kotikunta tai väestökirjanpitokunta Suomessa olisi ollut Jatkosodan rauhanteon yhteydessä Neuvostoliitolle luovutetulla alueella ollut kunta. Ministeriö voisi määrätessään asetuksella toimivaltajärjestelystä ottaa huomioon palvelujen saatavuutta, toiminnan tehokkuutta tai alueellisesti tasapainoista työnjakoa koskevia seikkoja. Asetuksenantovaltuuden säätäminen ministeriötasolle on tässä tapauksessa perusteltua, koska kysymys on teknisluonteisesta toimeenpanovaltaan liittyvästä asiasta. Asetuksella toteutettavat järjestelyt voisivat tapahtua vain rekisterihallinnon viranomaisten välillä.

Pykälän 8 kohdan 1 momentin mukaan evankelis-luterilaisen kirkon ja ortodoksisen kirkkokunnan viranomaisen ennen uskontokuntien jäsenrekisteristä annetun lain (614/1998) voimaantuloa pitämään kirkolliseen väestörekisteriin tai siihen kuuluvaan asiakirjaan sisältyvän tiedon, jota ei olisi otettu väestötietojärjestelmään, luovuttamisessa noudatetaan soveltuvin osin ehdotetun lain 4 luvun säännöksiä. Käytännössä säännöksessä tarkoitettuja tietoja olisivat pääasiassa perunkirjoitusta ja sukututkimusta varten annettavat yksittäiset todistukset ja otteet niin sanotuista historiakirjoista. Sovellettaviksi tulisivat tässä yhteydessä ainakin ehdotetun lain 28-30 ja 33-46 §:n, säännökset soveltuvin osin.

Pykälän 8 kohdan 2 momentissa säädetään rekisteröidyn oikeusturvakeinoista sellaisissa tapauksissa, jotka koskevat kirkonkirjoissa olevaa väestörekisterimerkintää. Sääntely vastaisi pääasialliselta sisällöltään voimassa olevan väestötietolain mukaista sääntelyä. Säännösehdotuksen mukaan se, jonka oikeutta, etuutta tai velvollisuutta ennen uskontokuntien jäsenrekisteristä annetun lain voi-

maantuloa pidettyyn kirkolliseen väestörekisteriin tai siihen kuuluvaan asiakirjaan tehty merkintä, jota ei ole otettu väestötietojärjestelmään, välittömästi koskee, voi pyytää siihen korjausta evankelis-luterilaisen kirkon tai ortodoksisen kirkkokunnan viranomaiselta. Jollei kirkollinen viranomainen korjaa merkintää, voi pyynnön esittäjä kirjallisesti vaatia merkinnän oikaisemista tältä viranomaiselta. Jos kirkollinen viranomainen ei hyväksy oikaisuvaatimusta, sen tulee saattaa asia maistraatin käsiteltäväksi kahden viikon kuluessa kirjallisen oikaisuvaatimuksen saapumisesta. Maistraatin asiasta antamaan päätökseen haetaan muutosta valittamalla siten kuin hallintolainkäyttölaissa säädetään.

Pykälän 8 kohdan 3 momentin mukaan kirkonkirjoista on muutoin voimassa, mitä niistä erikseen säädetään. Tällä tarkoitettaisiin esimerkiksi kirkkolain (1054/1993) ja ortodoksisesta kirkosta annetun lain (985/2006) asinomaisia säännöksiä.

Pykälän 9 kohdan mukaan väestötietojärjestelmän asiakirjoihin kuuluvat myös ennen vuotta 1971 pidetyt rekisteröityjen uskonnollisten yhdyskuntien jäsenluettelot. Helsingin maistraatti säilyttää ne ja päättää niissä olevien tietojen luovuttamisesta noudattaen soveltuvin osin ehdotetun lain 4 luvun säännöksiä. Säännöksessä tarkoitettuja asiakirjoja ovat nyt jo kumotussa väestökirja-asetuksen (198/1970) 63 §:ssä tarkoitettujen jäsenluettelot ja niihin liittyvät muut luettelot. Luetteloista annetaan tänä päivänä lähinnä sukuselvityksiä.

2 Tarkemmat säännökset ja määräykset

Ehdotettu laki sisältää useita valtuutuksia asetuksen tai määräyksen antamiseen.

Ehdotetun lain mukaan valtioneuvoston asetuksella annettaisiin tai voitaisiin antaa tarkempia säännöksiä seuraavissa tapauksissa:

- lain 8 §:n 2 momentin mukaan niistä tietoyksiköistä, joiden tietoja ei talletettaisi väestötietojärjestelmään,

- lain 10 §:n 1 momentin mukaan ulkomaalaisia koskevien tietojen tarkistamisesta ja tarkistamisvelvollisuuden laajuudesta,

- lain 11 §:n 2 momentin mukaan henkilötunnuksen yksityiskohtaisesta sisällöstä,
 - lain 13 §:n 2 momentin mukaan henkilötietojen ja niitä koskevien lisäysten, muutosten ja korjausten tallettamisesta sekä tietojen yksityiskohtaisesta sisällöstä,
 - lain 14 §:n 2 momentin mukaan kiinteistötietojen ja niitä koskevien lisäysten, muutosten ja korjausten tallettamisesta sekä tietojen yksityiskohtaisesta sisällöstä,
 - lain 15 §:n 2 momentin mukaan rakennustietojen ja niitä koskevien lisäysten, muutosten ja korjausten tallettamisesta sekä tietojen yksityiskohtaisesta sisällöstä,
 - lain 16 §:n 2 momentin mukaan huoneistotietojen ja niitä koskevien lisäysten, muutosten ja korjausten tallettamisesta sekä tietojen yksityiskohtaisesta sisällöstä,
 - lain 17 §:n 3 momentin mukaan muiden järjestelmään talletettavien tietojen ja niitä koskevien lisäysten, muutosten ja korjausten tallettamisesta sekä tietojen yksityiskohtaisesta sisällöstä,
 - lain 20 §:n 3 momentin mukaan eräiden henkilötietojen sekä kiinteistö-, rakennus- ja huoneistotietojen poistamisesta väestötietojärjestelmästä,
 - lain 22 §:n 1 momentin mukaan niiden rekisterihallinnon ulkopuolisten viranomaisten tehtävistä, jotka osallistuisivat ulkomaa-alaisten rekisteröintiin,
 - lain 23 §:n 3 momentin mukaan viranomaisia koskevan tiedonsaantioikeuden toteuttamisesta ja sisällöstä,
 - lain 24 §:n 2 momentin mukaan muita kuin viranomaisia koskevan tiedonsaantioikeuden toteuttamisesta ja sisällöstä,
 - lain 25 §:n 1 momentin mukaan tiedonsaantioikeuteen liittyvän ilmoitusvelvollisuuden toteuttamisesta ja sisällöstä,
 - lain 32 §:n 1-2 momenttien mukaan niistä kiinteistö-, rakennus- ja huoneistotiedoista sekä aluejakoa koskevista tiedoista, joita voitaisiin käsitellä tai luovuttaa asiakkuuden hoitoa ja markkinointia varten,
 - lain 46 §:n 1 momentin mukaan väestötietojärjestelmästä, siihen kuuluvista asiakirjoista ja muista vastaavista tietoaaineistoista annettavista todistuksista ja otteista sekä niihin sisältyvistä tiedoista,
 - lain 53 §:n 3 momentin mukaan väestötietojärjestelmän käyttäjärekisterin tietosisällöstä,
 - lain 56 §:n 2 momentin mukaan väestötietojärjestelmän lokirekisterin tietosisällöstä,
 - lain 59 §:n 2 momentin mukaan tapahtumätiedoston tietosisällöstä,
 - lain 63 §:n 3 momentin mukaan varmennepalvelussa käytettävän teknisen tunnistetiedon ja sähköisen asiointitunnuksen yksityiskohtaisesta sisällöstä,
 - lain 67 §:n 2 momentin mukaan niistä poliisin myöntämistä henkilöllisyyttä osoittavista asiakirjoista, joiden perusteella varmenteen hakija voitaisiin tunnistaa,
 - lain 70 §:n 2 momentin mukaan Väestörekisterikeskuksen vastuulle kuuluvaa tietojenkäsittelypalvelua koskevan toimeksiantosopimuksen sisällöstä.
- Ehdotetun lain mukaan valtiovarainministeriön asetuksella annettaisiin tai voitaisiin antaa tarkempia säännöksiä seuraavissa tapauksissa:
- lain 7 §:n 1 momentin 6 kohdan mukaan niistä hallinnollisista ja muista vastaavista aluejaoista, joita koskevat tiedot talletettaisiin väestötietojärjestelmään,
 - lain 21 §:n 2 momentin mukaan rekisterihallinnon viranomaisten välisestä toimivallan siirtämisestä tai muusta uudelleen järjestämisestä,
 - lain 47 §:n 3 momentin mukaan rekisterihallinnon viranomaisten välisestä toimivallan siirtämisestä tai muusta uudelleen järjestämisestä, sekä
 - lain 80 §:n 7 kohdan mukaan siitä maistraatista, joka olisi toimivaltainen viranomaisen, jos asianomaisella henkilöllä ei olisi koskaan ollut kotikuntaa tai väestökirjanpito-kuntaa Suomessa.
- Lisäksi ehdotetun lain 19 §:n 2 momentin mukaan Väestörekisterikeskus antaa tarkempia määräyksiä niistä väestötietojärjestelmän tiedoista, jotka tulee tarkistaa niiden ajantasaisuuden ja luotettavuuden varmistamiseksi, sekä tarkistuksen toteuttamismenettelmistä ja -ajankohdasta. Väestörekisterikeskus vahvistaa lain 26 §:n 3 momentin mukaan myös ehdotetussa laissa tarkoitettujen ilmoitusten kaavat.

3 Voimaantulo

Laki ehdotetaan tulemaan voimaan noin puolen vuoden kuluttua siitä, kun se on hyväksytty ja vahvistettu. Ehdotettuun lakiin sisältyisi yksityiskohtainen siirtymäsäännös, jonka mukaan rekisterihallinnolle varattaisiin enimmillään kolmen vuoden pituinen siirtymäaika saattaa toiminta ja tietojärjestelmät ehdotetun lain asettamien vaatimusten mukaisiksi.

4 Suhde perustuslakiin ja sääntämisyjärjestys

Perustuslain 10 §:n 1 momentin mukaan jokaisen yksityiselämä on turvattu. Henkilötietojen suojasta säädetään tarkemmin lailla. Säännöksen lakiviittaus henkilötietojen suojasta edellyttää perusoikeusuudistuksen tarkoituksen mukaisesti (PeVM 25/1994 vp, s. 6/I) lainsäätäjän säätävän tästä oikeudesta, mutta se jättää sääntelyn yksityiskohdat lainsäätäjän harkintaan.

Perustuslakivaliokunnan käytännön mukaan (PeVL 51/2002 vp, s. 2/I, PeVL 6/2003 vp, s. 2/I) lainsäätäjän liikkuma-alaa rajoittaa kuitenkin se, että henkilötietojen suoja osittain sisältyy samassa momentissa turvattuun yksityiselämän piiriin. Lainsäätäjän tulee turvata tämä oikeus tavalla, jota voidaan pitää hyväksyttävänä perusoikeusjärjestelmän kokonaisuuden kannalta. Perustuslakivaliokunnan käytännön mukaan henkilötietojen suoja koskevan perusoikeussäännöksen kannalta tärkeitä sääntelykohteita ovat ainakin rekisteröinnin tavoite, rekisteröitävien henkilötietojen sisältö, niiden sallitut käyttötarkoitukset mukaan lukien tietojen luovutettavuus ja tietojen säilytysaika henkilörekistereissä sekä rekisteröidyn oikeusturva samoin kuin näiden seikkojen sääntelemisen kattavuus ja yksityiskohtaisuus lain tasolla. Lailla sääntämisen vaatimus ulottuu myös mahdollisuuteen luovuttaa henkilötietoja teknisen käyttöyhteyden avulla (PeVL 12/2002 vp).

Hallintovaliokunnan, jonka toimialaan henkilötietokysymykset kuuluvat, linjavedot henkilötietojen käsittelyn sääntelystä vastaavat perustuslakivaliokunnan kantaa (HaVM 19/2005 vp). Tämä käy ilmi muun muassa hallintovaliokunnan lausunnoista HaVL

16/1998 vp ja HaVL 19/1998 sekä hallintovaliokunnan mietinnöistä HaVM 25/1998 vp ja HaVM 26/1998 vp. Lain tasolla on ilmevä ainakin perustuslakivaliokunnan lausunnoissa mainitut asiat. Asetustasolla on hallintovaliokunnan kannan mukaan mahdollista antaa rekisterin tietosisältöä täydentäviä ja tarkentavia säännöksiä, kunhan lakitekstin perusteella voidaan riittävän selkeästi päätellä asetuksen tasoisen sääntelyn sisältö. Hallintovaliokunta pitää kuitenkin asianmukaisena lähtökohtana pyrkimystä säätää mahdollisimman yksityiskohtaisesti henkilötietojen suojaan liittyvistä seikoista jo lain tasolla (HaVM 26/1998 vp).

Ehdotettu laki sisältää säännökset rekisteröinnin tavoitteesta eli väestötietojärjestelmän, sen tietojen ja palvelujen sekä varmennetun sähköisen asioinnin ja sen palvelujen ylläpitämisestä, hyväksikäyttämistä ja kehittämisestä yhteiskunnan toimintojen ja tietotuollon tueksi. Väestötietojärjestelmään talletettavista henkilötiedoista tai tietoryhmistä sekä tietojen säilyttämisestä ja poistamisesta säädettäisiin lain tasolla. Laki sisältäisi säännökset myös muista perustuslakivaliokunnan ja hallintovaliokunnan linjauksissa mainituista asioista kuten esimerkiksi väestötietojärjestelmän sekä Väestörekisterikeskuksen tarjoamien valtakunnallisten varmennetun sähköisen asioinnin palvelujen ja suoritteiden käyttötarkoituksesta ja väestötietojärjestelmän tietojen luovuttamisesta.

Perustuslain 21 §:n mukaan jokaisella on oikeus saada asiansa käsitellyksi asianmukaisesti ja ilman aiheetonta viivytystä lain mukaan toimivaltaisessa tuomioistuimessa tai muussa viranomaisessa sekä oikeus saada oikeuksiaan ja velvollisuuksiaan koskeva päätös tuomioistuimen tai muun riippumattoman lainkäyttöelimen käsiteltäväksi. Käsittelyn julkisuus sekä oikeus tulla kuulluksi, saada perusteltu päätös ja hakea muutosta samoin kuin muut oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin ja hyvän hallinnon takeet turvataan lailla. Ehdotettu laki sisältää säännökset rekisteröidyn oikeudesta oikaisuvaatimuksen tekemiseen ja muutoksenhakuun.

Perustuslain 80 §:n mukaan valioneuvosto ja ministeriö voivat antaa asetuksia perustuslaissa tai muussa laissa säädetyn valtuuden nojalla. Lailla on kuitenkin säädettävä yksi-

lön oikeuksien ja velvollisuuksien perusteista sekä asioista, jotka perustuslain mukaan muuten kuuluvat lain alaan. Perustuslakivaliokunnan vakiintuneessa käytännössä on kohdistettu vaatimuksia sääntelyn täsmällisyydestä ja tarkkarajaisuudesta (esim. PeVL 1/2004 vp).

Ehdotettu laki sisältäisi kattavat säännökset kaikista väestötietojärjestelmän tietojen ylläpitoon liittyvistä ilmoitusvelvollisuuksista ja rekisterinpitäjän tiedonsaantioikeuksista. Esitykseen sisältyy useita asetuksenantovaltuutusta koskevia säännöksiä, joiden mukaan tietystä asioista voitaisiin antaa tarkempia säännöksiä valtioneuvoston tai eräissä tapauksissa valtiovarainministeriön asetuksella. Lakiin sisältyy säännökset muun muassa rekisteröinnin kohteista, henkilötunnuksen ja teknisen tunnistetiedon sekä sähköisen asiointitunnuksen antamisesta, korjaamisesta ja muuttamisesta, järjestelmään tallettavista tiedoista sekä niiden säilyttämisestä ja poistamisesta, maistraatin ja Väestörekisterikeskuksen toimivallasta tietojen ylläpidossa ja luovuttamisesta, muiden viranomaisten toimivallasta tietojen ylläpidossa, rekisterinpitäjän oikeudesta saada tietoja viranomaisilta ja muilta tahoilta, asiakkuuden hoitoa ja markkinointia varten luovutettavista henkilötiedoista, käyttäjä- ja lokirekisteristä, kansalaisvarmenteen hakemisesta ja myöntämisestä sekä toimeksiantosopimuksista.

Esityksen mukaan valtioneuvoston asetuksella voitaisiin antaa tarkempia säännöksiä väestötietojärjestelmän rekisteröinnin kohteita koskevista rajauksista, henkilötunnuksen, teknisen tunnistetiedon ja sähköisen asiointitunnuksen yksityiskohtaisesta sisällöstä, väestötietojärjestelmään henkilöistä, kiinteistöistä, rakennuksista ja huoneistoista tallettavien tietojen yksityiskohtaisesta sisällöstä ja tietojen tallettamisesta, tietojen poistamisesta, tietojen ylläpitoon osallistuvista viranomaisista, rekisterinpitäjän tiedonsaantioikeuden ja siihen liittyvän ilmoitusvelvollisuuden toteuttamisesta ja sisällöstä, asiakkuuden hoitoa ja markkinointia varten luovutettavista muista kuin henkilötiedoista, käyttäjä- ja lokirekisterin tietosisällöstä, kansalaisvarmenteen hakijan tunnistamisessa tarvittavista asiakirjoista sekä toimeksiantosopimuksen sisällöstä. Valtiovarainministeriön

asetuksella voitaisiin säätää rekisteröinnin kohteena olevista hallinnollisista ja muista vastaavista aluejaoista sekä antaa laissa säädettyin edellytyksin tarkempia säännöksiä tiedon tallettamista tai tietojen luovuttamista koskevan toimivallan siirtämisestä tai muusta uudelleen järjestämisestä rekisterihallinnon viranomaisten välillä. Mahdollisuus toimivallan siirtämiseen olisi rajattu niihin tilanteisiin, joissa toimenpiteellä voitaisiin parantaa palvelujen saatavuutta, toiminnan tehokkuutta tai aikaansaada alueellisesti tasapainoinen työnjako rekisterihallinnossa. Järjestely voisi koskea ainoastaan rekisterihallinnon viranomaisten eli Väestörekisterikeskuksen ja maistraattien välistä toimivallan jakoa. Valtuutussäännökset on pyritty laatimaan mahdollisimman täsmällisiksi ja tarkkarajaisiksi, jotta ne täyttäsivät perustuslakivaliokunnan käytännössä asetetut vaatimukset.

Perustuslain 121 §:n mukaan kunnille annettavista tehtävistä säädetään lailla. Esityksen mukaan kunnille kuuluvista väestötietojärjestelmän tietojen ylläpitoon liittyvistä velvollisuuksista säädettäisiin lain tasolla. Ehdotetun lain mukaan kunnilla olisi velvollisuus ilmoittaa väestötietojärjestelmään rakennushanke-, rakennus- ja huoneistotietoja koskevista lisäyksistä, muutoksista ja korjauksista sekä tietoja rakennustoiminnasta kuten voimassa olevassa väestötietolaissakin.

Perustuslain 124 §:n mukaan julkinen hallintotehtävä voidaan antaa muulle kuin viranomaiselle vain lailla tai lain nojalla, jos se on tarpeen tehtävän tarkoituksenmukaiseksi hoitamiseksi eikä vaaranna perusoikeuksia, oikeusturvaa tai muita hyvän hallinnon vaatimuksia. Merkittävää julkisen vallan käyttöä sisältäviä tehtäviä voidaan kuitenkin antaa vain viranomaisille. Esityksen mukaan väestötietojärjestelmän tietojen ylläpitoon ja tietojen luovutukseen liittyviä tehtäviä voitaisiin antaa pääsääntöisesti vain viranomaisille. Esitys sisältää kuitenkin säännöksen, jonka mukaan Väestörekisterikeskus voisi tietyin edellytyksin antaa myös muulle kuin viranomaiselle oikeuden luovuttaa toimeksiannosta teknisen käyttöyhteyden avulla väestötietojärjestelmästä haettuja yksittäisiä ja yksilöityjä henkilöitä koskevia nimi-, osoite- ja yhteystietoja. Koska kysymys on henkilön tavoitettavuuteen liittyvistä suppeista perustie-

doista, joiden käsittelyssä ehdotetun lain mukaiset tietojen käyttörajoitukset luonnollisesti otettaisiin huomioon, ei tehtävä sisällä edellä mainitussa perustuslain säännöksessä tarkoitettua merkittävää julkisen vallan käyttöä. Esitykseen sisältyy erillinen säännös väestötietojärjestelmän tietojen käsittelyä ja varmennettua sähköistä asiointia koskeviin tehtäviin liittyvistä toimeksiantosopimuksista. Kuten nykyisinkin, Väestörekisterikeskus voisi solmia väestötietojärjestelmän tietojen käsittelyä ja varmennettua sähköistä asiointia

koskevista avustavista teknisistä, tuotannollisista ja toiminnallisista tehtävistä, jotka eivät sisällä julkisen vallan käyttöä, toimeksiantosopimuksia viranomaisen tai luotettavan yksityisen yrityksen tai yhteisön kanssa.

Edellä mainitun johdosta katsotaan, että lakiehdotus voidaan säätää tavallisessa lainsäätämisyjärjestyksessä.

Edellä esitetyn perusteella annetaan Eduskunnan hyväksyttäväksi seuraava lakiehdotus:

Laki

väestötietojärjestelmästä ja Väestörekisterikeskuksen varmennepalveluista

Eduskunnan päätöksen mukaisesti säädetään:

1 luku

Yleiset säännökset

1 §

Lain tarkoitus

Tämän lain tarkoituksena on mahdollistaa väestötietojärjestelmän tietojen ja Väestörekisterikeskuksen varmennetun sähköisen asiointin palvelujen käyttö yhteiskunnan toimintojen ja tietohuollon tukena. Lain tarkoituksena on myös edistää yksityiselämän ja henkilötietojen suojaa ja tietoturvallisuutta sekä hyvän tietojenkäsittely- ja tiedonhallintatavan kehittämistä ja noudattamista.

2 §

Lain soveltamisala

Tätä lakia sovelletaan väestötietojärjestelmän, sen tietojen ja palvelujen sekä Väestörekisterikeskuksen varmennetun sähköisen asioinnin ja sen palvelujen ylläpitämiseen, hyväksikäyttämiseen ja kehittämiseen.

Jollei tässä laissa toisin säädetä, sovelletaan:

1) väestötietojärjestelmän tietojen julkisuu-
teen ja sallassapitoon viranomaisten toiminnan julkisuudesta annettua lakia (621/1999) sekä henkilötietojen käsittelyyn henkilötietolakia (523/1999); sekä

2) varmennetussa sähköisessä asiointissa ja tässä laissa tarkoitettun varmennerekisterin tietojen käsittelyssä lakia sähköisestä asiointista viranomaistoiminnassa (13/2003) ja lakia sähköisistä allekirjoituksista (14/2003).

3 §

Väestötietojärjestelmä

Väestötietojärjestelmä on yleinen valtakunnallinen perusrekisteri, joka sisältää tässä laissa säädetty tiedot henkilöistä, kiinteistöistä, rakennuksista ja huoneistoista sekä hallinnollisista ja muista vastaavista aluejaoista.

Väestötietojärjestelmä muodostuu automaattisen tietojenkäsittelyn avulla pidetystä valtakunnallisesta tietojärjestelmästä sekä niistä alueellisesti järjestetyistä asiakirja- ja muista vastaavista tietoaineistoista, joita ei ole otettu digitaalisessa muodossa automaattisen tietojenkäsittelyn avulla pidettävään tietojärjestelmään.

4 §

Väestötietojärjestelmän rekisterinpitäjä

Väestötietojärjestelmän päävastuullisia rekisterinpitäjiä ovat maistraatit ja Väestörekisterikeskus. Maistraattien ja Väestörekisterikeskuksen kesken rekisterinpitoon liittyvä vastuu jakautuu siten kuin tässä laissa tai muussa laissa taikka niiden nojalla tarkemmin säädetään. Tämän lain 53 §:ssä tarkoitettua käyttäjärekisterin, 56 §:ssä tarkoitettua lokirekisterin ja 59 §:ssä tarkoitettua tapahtumatiedoston päävastuullinen rekisterinpitäjä on Väestörekisterikeskus.

Väestörekisterikeskus vastaa lisäksi automaattisen tietojenkäsittelyn avulla pidetyn valtakunnallisen väestötietojärjestelmän ja 1 momentissa tarkoitettujen rekistereiden yleisestä toimivuudesta ja tietotekniikasta, tietohallinnosta sekä rekisteritoimintojen yhtenäisyydestä.

5 §

Väestötietojärjestelmän käyttötarkoitus

Väestötietojärjestelmää pidetään yhteiskunnan toimintojen ja tietohuollon sekä sen jäsenille kuuluvien oikeuksien ja velvollisuuksien mahdollistamiseksi, toteuttamiseksi ja turvaamiseksi.

Väestörekisterikeskus ja maistraatit saavat käyttää väestötietojärjestelmän tietoja niille tämän tai muun lain mukaan kuuluvien tai sen nojalla säädettyjen tai määrättyjen tehtävien tai velvoitteiden hoitamisessa.

6 §

Väestörekisterikeskuksen varmennettu sähköinen asiointi ja sen tarkoitus

Väestörekisterikeskuksen tehtävänä on tarjota valtakunnallisia varmennetun sähköisen asioinnin palveluja ja suoritteita siten kuin jäljempänä tässä laissa säädetään. Palvelut ja suoritteet ovat tarkoitettut yhteiskunnan toimintojen ja tietohuollon sekä sen jäsenille kuuluvien oikeuksien ja velvollisuuksien mahdollistamiseen, toteuttamiseen ja turvaamiseen.

Väestörekisterikeskus pitää myöntämistään henkilövarmenteista sähköisistä allekirjoituksista annetussa laissa tarkoitettua varmennerekisteriä. Väestörekisterikeskus on tämän varmennerekisterin rekisterinpitäjä.

Väestörekisterikeskus saa varmennetun sähköisen asioinnin palveluita ja suoritteita tarjotessaan käyttää hyväkseen varmennerekisterin sisältämiä tietoja.

2 luku

Väestötietojärjestelmän tietosisältö ja tietojen ylläpito

7 §

Rekisteröinnin kohteet

Väestötietojärjestelmään talletetaan tässä laissa säädetty tiedot seuraavista rekisteröinnin kohteista:

- 1) Suomen kansalaiset;
- 2) ulkomaan kansalaiset, jos jäljempänä tässä laissa säädetty rekisteröinnin edellytykset täyttyvät;
- 3) valtakunnan alueella sijaitsevat kiinteistöt ja muut rekisteriyksiköt, jos niitä koskevia tietoja tarvitaan järjestelmän henkilö-, rakennus- tai huoneistotietojen käsittelemiseksi;
- 4) edellä mainituilla kiinteistöillä ja muilla rekisteriyksiköillä olevat rakennushankkeet ja rakennukset;
- 5) edellä mainituissa rakennuksissa olevat asuin- ja toimitilahuoneistot; sekä
- 6) hallinnolliset ja muut vastaavat aluejaot, joista säädetään tarkemmin valtiovaraministeriön asetuksella.

Rekisteröinnin kohteille annetaan jäljempänä tässä laissa säädetty kohteen yksilöivä tunnus, jolla väestötietojärjestelmässä muodostetaan yhteys rekisteröinnin eri kohteiden ja näitä koskevien tietojen välille.

8 §

Rekisteröinnin kohteita koskevat rajaukset

Väestötietojärjestelmään ei talleteta tietoja:

- 1) vieraan valtion Suomessa olevan diplomaattisen tai muun edustuston taikka lähetetyn konsulin viraston palveluksessa olevasta ulkomaan kansalaisesta;
- 2) Yhdistyneiden Kansakuntien, sen erityisjärjestön tai sellaiseen rinnastettavan muun kansainvälisen järjestön palveluksessa olevasta ulkomaan kansalaisesta;
- 3) 1 ja 2 kohdassa tarkoitettun henkilön perheenjäsenestä tai hänen yksityisessä palveluksessaan olevasta ulkomaan kansalaisesta, jollei maistraatti erityisestä syystä toisin päättä; sekä
- 4) sellaisesta kiinteistöstä tai muusta rekisteriyksiköstä, rakennushankkeesta, rakennuksesta tai huoneistosta, jonka tietoja ei lain, asetuksen tai niiden nojalla annetun määräyksen mukaan talleteta väestötietojärjestelmään.

Valtioneuvoston asetuksella voidaan antaa tarkempia säännöksiä 1 momentissa tarkoitetuista yksiköistä.

9 §

Ulkomaan kansalaisen rekisteröinnin edellytykset

Ulkomaan kansalaista koskevat tiedot talletetaan väestötietojärjestelmään, jos hänellä on Suomessa kotikuntalain (201/1994) mukaan määräytynyt kotikunta ja siellä oleva asuinpaikka. Muuta ulkomaan kansalaista koskevat tiedot voidaan tallettaa väestötietojärjestelmään, jos:

1) hänellä on Suomessa kotikuntalaissa tarkoitettu tilapäinen asuinpaikka ja tallettaminen on tarpeen työskentelyyn, opiskeluun tai muuhun vastaavaan olosuhteeseen liittyvien velvollisuuksien tai oikeuksien toteuttamisen vuoksi;

2) tallettaminen johtuu Suomea sitovan kansainvälisen sopimuksen velvoitteiden täyttämiseksi; tai

3) tallettaminen on muun erityisen ja perustellun syyn vuoksi välttämätöntä.

Ulkomaan kansalaisen on esitettävä tietojen tallettamista koskeva perusteltu pyyntö sille maistraatille, jonka virka-alueella hän ilmoittaa asuvansa. Maistraatin on varmistuttava pyynnön esittäjän henkilöllisyydestä voimassa olevasta matkustusasiakirjasta tai muusta vastaavasta luotettavasta asiakirjasta.

10 §

Ulkomaan kansalaista koskevien tietojen luotettavuuden varmistaminen

Maistraatin on tarkistettava, mitä tietoja ulkomaan kansalaisesta on talletettu ulkomaalaisrekisteristä annetussa laissa (1270/1997) tarkoitettuun ulkomaalaisrekisteriin, ennen kuin se päättää häntä koskevan henkilötiedon lisäämistä, muuttamista tai korjaamista koskevan rekisterimerkinnän tekemisestä väestötietojärjestelmään. Valtioneuvoston asetuksella voidaan antaa tarkempia säännöksiä tarkistettavista tiedoista ja tarkistamisvelvollisuuden laajuudesta.

Jos ulkomaan kansalaisen maistraatille ilmoittamia tietoja ei ole talletettu ulkomaalaisrekisteriin tai tiedot poikkeavat ulkomaalaisrekisteriin talletetuista tiedoista, maistraatin on ennen rekisterimerkinnän tekemistä

pyydettyä asiasta maahanmuuttoviraston lausunto. Maahanmuuttoviraston on käsiteltävä asia ilman aiheutonta viivytystä.

Maistraatin on välittömästi rekisterimerkinnän tehtyään ilmoitettava sen sisällöstä kirjallisesti ulkomaan kansalaiselle. Jos maistraatin väestötietojärjestelmään tekemän ulkomaan kansalaista koskevan rekisterimerkinnän sisältö poikkeaa Maahanmuuttoviraston lausunnossa ilmoitetuista tiedoista, maistraatin on välittömästi ilmoitettava merkinnän sisällöstä myös maahanmuuttovirastolle.

11 §

Henkilötunnus ja sen antaminen

Kun henkilön tiedot talletetaan ensimmäisen kerran väestötietojärjestelmään, hänelle on annettava henkilötunnus. Henkilötunnus annetaan automaattisesti väestötietojärjestelmästä ja sen antamisesta vastaa Väestörekisterikeskus. Korjattua tai muutettua henkilötunnusta ei saa antaa toiselle henkilölle.

Henkilötunnus on yksilöllinen ja se muodostuu syntymäajasta, yksilönumerosta ja tarkistusmerkistä. Yksilönumerolla erotetaan samana päivänä syntyneet henkilöt toisistaan ja se sisältää tiedon henkilön sukupuolesta. Valtioneuvoston asetuksella annetaan tarkempia säännöksiä henkilötunnuksen yksityiskohtaisesta sisällöstä.

12 §

Henkilötunnuksen korjaaminen ja muuttaminen

Väestötietojärjestelmään talletettu henkilötunnus on korjattava, jos tunnus on teknisesti virheellinen tai tieto tunnuksen sisältävästä syntymäajasta tai sukupuolesta on virheellinen. Korjaamisesta päättää se maistraatti, jonka toimialueella henkilö asuu. Maistraatin on varattava sille henkilölle, jota asia koskee, tai hänen lailliselle edustajalleen tilaisuus lausua mielipiteensä asiasta. Korjaamisesta on ilmoitettava edellä mainitulle henkilölle.

Väestötietojärjestelmään talletettu henkilötunnus voidaan muuttaa, jos:

1) muuttaminen on ehdottoman välttämätöntä henkilön suojelemiseksi sellaisissa ti-

lanteissa, joissa hänen terveyteensä tai turvallisuuteensa kohdistuu ilmeinen ja pysyvä uhka;

2) muu kuin henkilötunnuksen haltija on toistuvasti väärinkäyttänyt tunnusta ja käytöstä on aiheutunut merkittävää taloudellista tai muuta haittaa tunnuksen oikealle haltijalle ja henkilötunnuksen muuttamisella voidaan tosiasiallisesti estää väärinkäytön haitallisten seurausten jatkuminen;

3) henkilö on transseksuaalin sukupuolen vahvistamisesta annetun lain (563/2002) mukaisesti vahvistettu vastakkaiseen sukupuoleen kuuluvaksi.

Henkilötunnuksen muuttamisesta päättää 2 momentin 1 ja 2 kohdassa tarkoitetussa tapauksessa Väestötietokeskus ja 3 kohdassa tarkoitetussa tapauksessa transseksuaalin sukupuolen vahvistamisesta annetussa laissa tarkoitettu maistraatti. Asianosaisen on haettava henkilötunnuksen muuttamista kirjallisesti edellä mainitulta viranomaiselta.

13 §

Henkilöstä järjestelmään talletettavat tiedot

Väestötietojärjestelmään talletetaan rekisteröinnin kohteena olevasta henkilöstä seuraavat tiedot:

- 1) täydellinen nimi;
- 2) henkilötunnus sekä tekninen tunnistetieto ja sähköinen asiointitunnus;
- 3) kotikunta ja siellä oleva asuinpaikka, tilapäinen asuinpaikka sekä sellaiset tiedot kiinteistöstä, rakennuksesta ja huoneistosta, jotka yksilöivät henkilön kotikunnan ja siellä olevan asuinpaikan;
- 4) vanhempien täydelliset nimet ja henkilötunnukset;
- 5) siviilisääty sekä tieto avioliiton solmimisesta ja purkautumisesta tai parisuhteen rekisteröinnistä ja rekisteröidyn parisuhteen purkautumisesta;
- 6) aviopuolison tai rekisteröidyn parisuhteen toisen osapuolen täydellinen nimi ja henkilötunnus;
- 7) lasten täydelliset nimet ja henkilötunnukset;
- 8) lapsen ja vanhemman perheoikeudellista asemaa koskevat tiedot;

9) lapsen huoltoa ja sen sisältöä koskevat tiedot;

10) vahvistettua ottolapsisuhdetta koskevat tiedot;

11) toimintakelpoisuuden rajoittamista, edunvalvontaa ja edunvalvontavaltuutusta koskevat tiedot sekä edunvalvojan tai valtuutetun yksilöintitiedot;

12) lapsen huostaanottoa koskevat tiedot;

13) syntymäkotikunta tai -paikka ja syntymävaltio;

14) kansalaisuus;

15) transseksuaalin sukupuolen vahvistamista koskeva tieto;

16) kuolinaikaa tai kuolleeksi julistamisaikaa koskeva tieto;

17) paikallista rekisteriviranomaista koskevat tiedot;

18) vaalien ja kansanäänestysten toimittamista varten tarvittavat tiedot ääni- ja äänestys-oikeudesta;

19) tieto jäsenyydestä uskonnonvapauslaissa (453/2003) tarkoitetussa uskonnollisessa yhdyskunnassa;

20) henkilön ilmoittama äidinkieli ja asiantikieli;

21) henkilötietolain ja tämän lain nojalla ilmoitetut rajoitukset luovuttaa väestötietojärjestelmän tietoja; sekä

22) henkilön ilmoittama postiosoite ja muu yhteystieto sekä ammatti.

Edellä 1 momentissa tarkoitettujen tietojen ja niitä koskevien lisäysten, muutosten ja korjausten tallettamisesta sekä tietojen yksityiskohtaisesta sisällöstä annetaan tarkempia säännöksiä valtioneuvoston asetuksella.

14 §

Kiinteistöstä järjestelmään talletettavat tiedot

Väestötietojärjestelmään talletetaan rekisteröinnin kohteena olevasta kiinteistöstä ja muusta rekisteriyksiköstä seuraavat tiedot:

1) kiinteistötunnus tai muu kiinteistön tai rekisteriyksikön yksilöivä tunnistetieto; ja

2) omistajan ja haltijan täydellinen nimi ja henkilötunnus tai syntymäaika taikka yritys- ja yhteisötunnus sekä omistajan ja haltijan osoite tai muut yhteystiedot.

Edellä 1 momentissa tarkoitettujen tietojen ja niitä koskevien lisäysten, muutosten ja korjausten tallettamisesta sekä tietojen yksityiskohtaisesta sisällöstä annetaan tarkempia säännöksiä valtioneuvoston asetuksella.

15 §

Rakennuksesta järjestelmään talletettavat tiedot

Väestötietojärjestelmään talletetaan rekisteröinnin kohteena olevasta rakennushankkeesta ja rakennuksesta seuraavat tiedot:

- 1) rakennustunnus taikka muu rakennushankkeen tai rakennuksen yksilöivä tunnistetieto;
- 2) omistajan tai haltijan henkilötunnus, yritys- ja yhteisötunnus tai täydellinen nimi ja syntymäaika sekä osoite tai muut yhteystiedot;
- 3) koordinaatit, osoite, käyttötarkoitus, valmistumisvuosi, kerrosluku, huoneistoala, tilavuus ja äänestysalue; sekä
- 4) rakennushanketta ja rakennusta, sen rakenteita ja ominaisuuksia kuvaavat muut tiedot.

Edellä 1 momentissa tarkoitettujen tietojen ja niitä koskevien lisäysten, muutosten ja korjausten tallettamisesta sekä tietojen yksityiskohtaisesta sisällöstä annetaan tarkempia säännöksiä valtioneuvoston asetuksella.

16 §

Huoneistosta järjestelmään talletettavat tiedot

Väestötietojärjestelmään talletetaan rekisteröinnin kohteena olevasta asuin- ja toimitilahuoneistosta seuraavat tiedot:

- 1) huoneistotunnus tai muu huoneiston yksilöivä tunnistetieto;
- 2) huoneistoa ja sen ominaisuuksia kuvaavat tiedot;
- 3) asuinhuoneiston hallintaperustetta ja käytössäoloa koskevat tiedot; sekä
- 4) toimitilahuoneiston omistajan tai haltijan henkilötunnus tai yritys- ja yhteisötunnus taikka omistajan tai haltijan täydellinen nimi ja syntymäaika sekä osoite tai muu yhteystieto.

Edellä 1 momentissa tarkoitettujen tietojen ja niitä koskevien lisäysten, muutosten ja korjausten tallettamisesta sekä tietojen yksityiskohtaisesta sisällöstä annetaan tarkempia säännöksiä valtioneuvoston asetuksella.

17 §

Muut järjestelmään talletettavat tiedot

Väestötietojärjestelmään voidaan tallettaa rekisteröinnin kohteena olevaa henkilöä koskevana myös seuraavat tiedot:

- 1) 13 - 16 §:ssä mainitun henkilön mahdollinen ulkomainen henkilönnumero;
- 2) ulkomailla vakinaisesti asuvalle Suomen kansalaiselle tieto kotikuntalaisesta tarkoituksesta väestökirjanpitokunnasta;
- 3) sellaisen Suomen kansalaisen ulkomailla asuvan puolison ja lapsen, jolle ei ole annettu henkilötunnusta, täydellinen nimi, syntymäaika, sukupuoli, siviilisääty, kansalaisuus, osoite ja kuolinaika;
- 4) ulkomaan kansalaisen oleskeluluvan lajia ja luvan kestoa koskevat tai muut vastaavat tiedot; sekä
- 5) vainajaa koskevien tietojen yhteyteen kuolinpesän yhteystietoina pesän edustajan tai muun yhteyshenkilön täydellinen nimi ja henkilötunnus, syntymäaika, ulkomainen henkilönnumero tai yritys- ja yhteisötunnus sekä yhteystiedot.

Väestötietojärjestelmään voidaan lisäksi tallettaa rekisteröinnin kohteita koskevana teknisinä tietoina väestötietojärjestelmän tietojen käsittelyssä välttämättömät kirjaamismerkinnät.

Edellä 1 ja 2 momenteissa tarkoitettujen tietojen ja niitä koskevien lisäysten, muutosten ja korjausten tallettamisesta sekä tietojen yksityiskohtaisesta sisällöstä annetaan tarkempia säännöksiä valtioneuvoston asetuksella.

18 §

Järjestelmän tietojen luotettavuus

Väestötietojärjestelmään talletettuja 13 §:n 1 momentin 1-21 kohdassa tarkoitettuja henkilötietoja pidetään julkisesti luotettavina tietoina, jollei osoiteta, että tieto on virheellinen

tai puutteellinen. Muita kuin edellä tarkoitettuja järjestelmään talletettuja tietoja saa käyttää henkilöä koskevassa päätöksenteossa vain, jos hänelle annetaan päätöksenteon yhteydessä nimenomainen selvitys tietojen sisällöstä ja käytöstä.

19 §

Järjestelmän tietojen luotettavuuden varmistaminen

Jos väestötietojärjestelmään talletettavaksi ilmoitettu tieto perustuu ulkomaiseen asiakirjaan, voidaan julkisesti luotettavana tietona väestötietojärjestelmään tallettaa asiakirjan perusteella vain sellainen tieto, jonka luotettavuus on varmistettu alkuperäisestä virallisesta asiakirjasta tai sen luotettavasti oikeaksi todistetusta jäljennöksestä taikka tiedon luotettavuus on aiemmin varmistettu suomalaisessa tuomioistuini- tai hallintomenettelyssä. Tässä tarkoitettuna asiakirjan on oltava laillistettu tai siihen on liitettävä asianomaisen valtion toimivaltaisen viranomaisen todistus sen alkuperästä, jollei Suomea sitovan kansainvälisen sopimuksen velvoitteiden täyttämistä muuta johdu. Ulkomaisen asiakirjan esittäjä on velvollinen tarvittaessa huolehtimaan esittämänsä asiakirjan kääntämisestä suomen tai ruotsin kielelle sekä sen laillistamisesta. Maistraatti voi tarvittaessa pyytää ulkoasiainministeriön, maahanmuuttoviraston tai poliisiviranomaisen lausunnon edellä tarkoitettuna asiakirjan aitoudesta ja luotettavuudesta.

Väestötietojärjestelmään talletettuja tietoja on tarkistettava säännöllisesti niiden ajantasaisuuden ja luotettavuuden varmistamiseksi. Väestörekisterikeskus antaa tarkempia määräyksiä tarkistettavista tiedoista sekä tarkistuksen toteuttamismenetelmistä ja -ajankohdasta.

20 §

Järjestelmän tietojen säilyttäminen ja poistaminen

Väestötietojärjestelmään talletetut henkilötiedot säilytetään pysyvästi. Väestörekisteri-

keskuksen on kuitenkin poistettava seuraavat henkilöitä koskevat tiedot järjestelmästä:

1) 13 §:n 1 momentin 12 kohdassa tarkoitettu lapsen huostaanottoa koskeva tieto välittömästi huostaanoton päätyttyä;

2) 17 §:n 1 momentin 4 kohdassa tarkoitettuihin ulkomaan kansalaisen oleskelulupaa koskevat tiedot välittömästi sen jälkeen, kun henkilö on saanut Suomen kansalaisuuden;

3) 17 §:n 1 momentin 5 kohdassa tarkoitettuihin kuolinpesän yhteystietoja koskevan tiedon muutosta tai korjausta edeltänyt tieto välittömästi muutoksen tai korjauksen tallettamisen jälkeen sekä tieto kuolinpesän olemassa olosta ja sitä koskevista yhteystiedoista välittömästi kuolinpesän lakkaamista koskevan ilmoituksen tai selvityksen saapumisen jälkeen;

4) 53 §:ssä tarkoitettuihin käyttäjärekisterin tiedot viimeistään kymmenen vuoden kuluttua käyttöoikeuden lakkaamisesta; sekä

5) 56 §:ssä tarkoitettuihin lokirekisterin tiedot ja 59 §:ssä tarkoitettuihin tapahtumatiedot viimeistään viiden vuoden kuluttua tiedon tallettamisesta.

Väestötietojärjestelmään talletetuista rakennushankkeista, rakennuksista ja huoneistoista koskevista tiedoista säilytetään pysyvästi rakennuksen ja huoneiston edelliset tunnuksat ja osoitteet. Jos rakennus puretaan tai poistetaan muuten rakennuskannasta, säilytetään väestötietojärjestelmässä pysyvästi kaikki rakennusta ja siinä olevia huoneistoja koskevat poistoajankohdan mukaiset tiedot.

Edellä 1 momentissa tarkoitettujen tietojen sekä väestötietojärjestelmän kiinteistö-, rakennus- ja huoneistotietojen säilyttämisestä ja poistamisesta annetaan tarkempia säännöksiä valtioneuvoston asetuksella. Tietojen säilyttämisestä on lisäksi voimassa mitä asiakirjojen säilyttämisestä on erikseen säädetty arkistolaissa (831/1994) tai sen nojalla annetussa asetuksessa tai määräyksessä.

21 §

Tietojen ylläpitoa koskeva yleinen toimivalta

Se maistraatti, jonka toimialueen tiedoista on kysymys, päättää yksittäistä henkilöä, kiinteistöä, rakennusta ja huoneistoa koskevan tiedon lisäämistä, muuttamista tai kor-

jaamista koskevan rekisterimerkinnän tekemisestä väestötietojärjestelmään siten kuin tässä laissa säädetään. Väestörekisterikeskus päättää tiedon lisäämistä, muuttamista tai korjaamista koskevien muiden rekisterimerkintöjen tekemisestä väestötietojärjestelmään siten kuin tässä laissa säädetään.

Valtiovarainministeriö voi Väestörekisterikeskusta ja niitä maistraatteja, joita asia koskee, kuultuaan antaa asetuksella tarkempia säännöksiä tiedon tallettamista koskevan toimivallan siirtämisestä tai muusta uudelleen järjestämisestä rekisterihallinnon viranomaisten välillä, jos toimenpiteellä voidaan parantaa palvelujen saatavuutta, järjestelmän tietosisällön laatua tai toiminnan tehokkuutta taikka aikaansaada alueellisesti tasapainoinen työnjako rekisterihallinnossa.

22 §

Muiden viranomaisten toimivalta

Tämän lain 9 §:n 1 momentin 1-3 kohdassa tarkoitettu ulkomaan kansalainen voi esittää tietojensa tallettamista koskevan pyynnön maistraatin lisäksi verotoimistolle sekä, jos Kansaneläkelaitos ja Väestörekisterikeskus ovat niin sopineet, Kansaneläkelaitoksen paikallistoimistolle. Pyyntöön vastaanottajan on varmistettava henkilötietojen tallettamisen perusteeksi esitettyjen asiakirjojen luotettavuus siten kuin tässä laissa säädetään. Vastaanottajan on toimitettava pyyntö sekä sen yhteydessä esitetyt henkilötiedot ja asiakirjat viipymättä väestötietojärjestelmään tallettamista varten sille maistraatille, jonka virka-alueella ulkomaan kansalainen ilmoittaa asuvansa. Valtioneuvoston asetuksella annetaan tarkempia säännöksiä pyynnön vastaanottajan tehtävistä.

Väestörekisterikeskus voi sopia kunnan kanssa, että kunta vastaa rekisterinpitäjänä alueensa rakennushankkeita, rakennuksia ja huoneistoja koskevien tietojen lisäämistä, muuttamista tai korjaamista koskevien rekisterimerkintöjen tekemisestä väestötietojärjestelmään siten kuin tässä laissa säädetään. Tämän tehtävän hoitamista varten Väestörekisterikeskus voi antaa kunnalle oikeuden käyttää teknisen käyttöyhteyden avulla väestötietojärjestelmään talletettuja rakennus-

hankkeita, rakennuksia ja huoneistoja koskevia tietoja.

3 luku

Rekisterinpitäjän tiedonsaantioikeudet sekä tiedon ilmoittamista koskevat velvoitteet

23 §

Tiedonsaantioikeus viranomaisilta

Rekisterinpitäjällä on oikeus salassapitosäännösten estämättä saada tietoja väestötietojärjestelmän tietojen ylläpitoa ja muuta käsittelemistä varten seuraavasti:

1) tuomioistuimelta tieto tuomioistuimen ratkaisusta, joka koskee henkilön siviilisäätyä, perheoikeudellista asemaa, toimikelpoisuuden rajoitusta, edunvalvontaa ja kuolleeksi julistamista, kiinteistön saantoa, lainhuutoa ja käyttöoikeutta sekä rikosseuraamusvirastolta tieto henkilön yli kolme kuukautta kestävästä oleskelusta rangaistuslaitoksessa;

2) uskonnolliselta yhdyskunnalta, sen seurakunnalta tai muulta paikallisyhteisöltä uskonnonvapauslaissa tarkoitettua yhdyskuntaan liittymistä ja eroamista, nimilaissa (694/1985) tarkoitettua etu- ja sukunimeä sekä avioliittoasetuksessa (234/1929) tarkoitettua vihkimistä koskeva tieto;

3) terveydenhuollon toimintayksiköltä ja ammattihenkilöltä tieto lapsen syntymästä, henkilön kuolemasta ja henkilön yli kolme kuukautta kestävästä oleskelusta terveydenhuollon toimintayksikössä;

4) sosiaalihuollon toimintayksiköltä ja ammattihenkilöltä tieto lapsen huostaanotosta ja sen lakkaamisesta, lapsen huoltoa koskevasta sopimuksesta ja sen sisällöstä sekä henkilön yli kolme kuukautta kestävästä oleskelusta sosiaalihuollon toimintayksikössä;

5) kunnan viranomaiselta 15 ja 16 §:ssä tarkoitettu rakennushanke-, rakennus- ja huoneistotieto sekä tieto rakennustoiminnasta;

6) maanmittauslaitoksen viranomaiselta 14 §:ssä tarkoitettu kiinteistön ja muun rekiste-

riyksikön yksilöinti- ja tunnistetieto sekä 15 §:ssä tarkoitettu rakennustieto;

7) ulkomaalaishallinnon viranomaiselta Suomen kansalaisuuden saamista, menettämistä ja säilyttämistä sekä ulkomaan kansalaisen henkilöllisyyttä, perhesuhteita ja oleskeluoikeutta Suomessa koskeva tieto;

8) verohallinnon viranomaiselta henkilön kotikuntaa, siellä olevaa asuinpaikkaa tai tilapäistä asuinpaikkaa ja kiinteistön, rakennuksen tai toimitilahuoneiston omistajaa koskeva tieto sekä kuolinpesän edustajaa tai muuta yhteyshenkilöä koskeva tieto;

9) Kansaneläkelaitokselta henkilön kotikuntaa, siellä olevaa asuinpaikkaa tai tilapäistä asuinpaikkaa koskeva tieto; sekä

10) ulkoasianministeriöltä ja sen toimintayksiköltä ulkomailla asuvan Suomen kansalaisen tai ulkomaan viranomaisen toimintayksikölle ilmoittama tieto, joka koskee rekisteröinnin kohteena olevan henkilön asumista, perheoikeudellista asemaa tai muita väestötietojärjestelmään talletettuja tietoja.

Edellä 1 momentin 8 kohdassa mainitut henkilön kotikuntaa, siellä olevaa asuinpaikkaa tai tilapäistä asuinpaikkaa ja kiinteistön, rakennuksen tai toimitilahuoneiston omistajaa koskevat tiedot sekä 9 ja 10 kohdassa mainitut tiedot ovat tarkoitettuja käytettäväksi väestötietojärjestelmän tietojen tarkistamista varten.

Valtionneuvoston asetuksella annetaan tarkempia säännöksiä tiedonsaantioikeuden toteuttamisesta ja sisällöstä.

24 §

Muu tiedonsaantioikeus

Rekisterinpitäjällä on oikeus salassapitosäännösten estämättä saada tietoja väestötietojärjestelmän tietojen ylläpitoa ja muuta käsittelyä varten seuraavasti:

1) väestötietojärjestelmään rekisteröidyltä henkilöltä pyynnöstä lisätietoja ja muita tarpeellisia selvityksiä 13–17 §:ssä tarkoitettuihin henkilöä itseään ja hänen huollettavanaan olevaa lasta koskevista tiedoista;

2) ulkomailla oleskelevalta Suomen kansalaiselta tiedot niistä hänen ulkomailla oleskelunsa aikana tapahtuneista lisäyksistä, muu-

toksista ja korjauksista, jotka koskevat tämän lain mukaan hänestä väestötietojärjestelmään talletettavia tietoja;

3) äidiltä tai siltä, jonka hoidossa lapsi on, tieto elävänä syntyneestä lapsesta, jos tietoa lapsen syntymästä ei ole toimitettu terveydenhuollon toimintayksikölle tai ammattihenkilölle;

4) lapsen vanhemmilta tai huoltajalta tiedot lapsen nimestä ja äidinkielestä kahden kuukauden kuluessa lapsen syntymästä lukien;

5) 16 §:ssä tarkoitettujen asuinhuoneiston omistajalta ja haltijalta pyynnöstä tietoja tämän omistamasta tai hallitsemasta asuinhuoneistosta;

6) 16 §:ssä tarkoitettujen toimitilahuoneiston omistajalta ja haltijalta tietoja tämän omistamasta tai hallitsemasta toimitilahuoneistosta; sekä

7) kuolinpesältä pyynnöstä pesän edustajaa tai muuta yhteyshenkilöä koskevia 17 §:ssä tarkoitettuja tietoja.

Valtionneuvoston asetuksella annetaan tarkempia säännöksiä tiedonsaantioikeuden toteuttamisesta ja sisällöstä.

Kotikunnan, siellä olevan asuinpaikan ja tilapäisen asuinpaikan muuttumisen johdosta annettavasta ilmoituksesta säädetään kotikuntalaissa.

25 §

Tietojen ilmoittamisvelvollisuus

Tämän lain 23 §:ssä tarkoitetuilla viranomaisilla sekä 24 §:ssä tarkoitetuilla henkilöillä, yrityksillä ja yhteisöillä on velvollisuus ilmoittaa tiedot väestötietojärjestelmän rekisterinpitäjälle välittömästi sen jälkeen, kun tiedoissa on todettu lisäys-, muutos- tai korjaustarve taikka rekisterinpitäjä on esittänyt lisätieto- tai selvityspyynnön. Tiedot on ilmoitettava henkilön, kiinteistön, rakennuksen tai huoneiston yksilöinti- ja tunnistetietoineen. Valtioneuvoston asetuksella annetaan tarkempia säännöksiä ilmoitusvelvollisuuden toteuttamisesta ja sisällöstä.

Rekisterinpitäjän on ilmoitettava viipymättä sosiaalihuollon toimintayksikölle siitä, että lapsi on huoltajan kuoleman johdosta jäänyt vaille huoltajaa.

26 §

Tietojen ilmoittaminen

Väestötietojärjestelmään talletettavat tiedot on ilmoitettava rekisterinpitäjälle kirjallisesti, sähköisesti, teknisen käyttöyhteyden avulla tai muulla tarkoitukseen soveltuvalla luotettavalla ja turvallisella tavalla. Väestörekisterikeskus antaa luvan tietojen ilmoittamiseen, jos tiedot ilmoitetaan muutoin kuin kirjallisesti. Luvan antamisen edellytyksenä on, että tietojen ilmoittaja on toimittanut Väestörekisterikeskukselle riittävän selvityksen tietojen suojauksesta.

Ennen tietojen tallettamista väestötietojärjestelmään rekisterinpitäjän on varmistuttava tietojen ilmoittajasta, tämän oikeudesta ilmoituksen tekemiseen ja ilmoituksen muusta luotettavuudesta. Rekisterinpitäjän on talletettava tiedot väestötietojärjestelmään ilman aiheutonta viivytystä.

Väestörekisterikeskus vahvistaa tässä laissa tarkoitettujen ilmoitusten kaavat.

27 §

Ilmoittajan vastuu

Se, jonka velvollisuutena on ilmoittaa tietoja väestötietojärjestelmään tallettamista varten, vastaa rekisterinpitäjälle ilmoittamiensa tietojen luotettavuudesta ja niiden pysymisestä ajan tasalla.

4 luku

Väestötietojärjestelmän tietojen julkisuus ja niiden luovuttaminen

28 §

Tietojen luovuttamisen yleiset edellytykset

Väestötietojärjestelmän tietoja voidaan luovuttaa vain, jos tässä laissa säädetyt edellytykset tietojen luovuttamiselle ovat olemassa eikä henkilön oikeudesta kieltää tietojensa luovuttaminen muuta johdu. Väestötietojärjestelmästä luovutettavan tiedon tulee olla tarpeellinen siihen käyttötarkoitukseen, johon

se luovutetaan. Tietoja ei saa luovuttaa, jos luovuttamisen voidaan perustellusta syystä epäillä loukkaavan henkilön yksityiselämän tai henkilötietojen suojaa, hänen etujaan tai oikeuksiaan taikka vaarantavan valtion turvallisuutta.

29 §

Tietojen luovuttaminen viranomaistehtävän hoitamiseen

Väestötietojärjestelmästä luovutetaan tuomioistuin- ja hallintomenettelyyn, viranomaisen suunnittelu- ja selvitystehtävään sekä muuhun näitä vastaavaan viranomaistehtävään:

1) laissa tai sen nojalla annetussa asetuksessa säädetyt tiedot; ja

2) laissa tai sen nojalla säädetyin tai määrätyn tehtävän, toimenpiteen tai toimeksiannon hoitamisessa tarpeelliset tiedot.

Tuomioistuin- ja hallintomenettelyssä sekä muussa viranomaistehtävän hoitamisessa tarvittavat väestötietojärjestelmän henkilötiedot tulee hankkia viran puolesta, jollei rekisteröity ole asian vireille tultua viivytyksettä ilmoittanut toimittavansa itse tarpeelliset tiedot tai jollei muunlaiseen menettelyyn ole erityisiä perusteita.

Edellä 1 momentissa tarkoitettuun toimintaan väestötietojärjestelmästä luovutettuja kiinteistö-, rakennus- ja huoneistotietoja ei saa käyttää kotikunnan tai siellä olevan asuinpaikan taikka tilapäisen asuinpaikan yksilöintimerkintöjä lukuun ottamatta henkilöä koskevassa oikeudellisessa tai hallinnollisessa päätöksenteossa, jollei henkilölle anneta päätöksenteon yhteydessä selvitystä tietojen sisällöstä ja käytöstä.

30 §

Tietojen luovuttaminen historialliseen ja tieteelliseen tutkimukseen sekä tilaston laatimiseen

Väestötietojärjestelmästä voidaan luovuttaa historialliseen ja tieteelliseen tutkimukseen, tilastojen laatimiseen sekä viranomaisen suunnittelu- ja selvitystehtäviin tutkimuksen, selvityksen tai muun vastaavan tehtävän hoi-

tamisessa tarpeelliset tiedot siten kuin siitä säädetään henkilötietolaissa.

31 §

Tietojen luovuttaminen rahoitus- ja vakuutus toimintaan sekä muuhun vastaavaan toimintaan

Väestötietojärjestelmästä voidaan luovuttaa rahoitus- ja vakuutus toimintaan sekä muuhun näitä vastaavaan toimintaan:

1) laissa tai sen nojalla annetussa asetuksessa säädetty tiedot;

2) laissa tai sen nojalla annetussa asetuksessa tai määräyksessä säädetyn tehtävän, toimenpiteen tai toimeksiannon hoitamisessa tarpeelliset tiedot; ja

3) tarpeelliset tiedot sellaisen sopimuksen täytäntöönpanemiseksi, joka koskee edellä tarkoitettua toimintaa ja jossa rekisteröity on osallisena.

Väestötietojärjestelmästä voidaan lisäksi luovuttaa luottotietolaissa (527/2007) tarkoitettua luottotietotoimintaa ja saatavien perinnästä annetussa laissa (513/1999) tarkoitettua perintätoimintaa varten tarpeelliset tiedot toiminnan kohteena olevan henkilön etu- ja sukunimestä, henkilötunnukselta tai syntymäajasta, osoite- ja muista yhteystiedoista, syntymäkotikunnasta ja syntymäpaikasta, holhoustoimen edunvalvonnasta ja sen sisällöstä sekä kuolinajasta tai kuolleeksi julistamisajasta.

Edellä 1 momentissa tarkoitettuun toimintaan väestötietojärjestelmästä luovutettuja kiinteistö-, rakennus- ja huoneistotietoja ei saa käyttää kotikunnan tai siellä olevan asuinpaikan taikka tilapäisen asuinpaikan yksilöintimerkintöjä lukuun ottamatta henkilöä koskevassa oikeudellisessa päätöksenteossa, jollei henkilölle anneta päätöksenteon yhteydessä selvitystä tietojen sisällöstä ja käytöstä.

32 §

Tietojen luovuttaminen asiakkuuden hoitoon ja markkinointiin

Väestötietojärjestelmästä voidaan luovuttaa asiakas- tai markkinointirekisteriin tai vastaavaan muuhun rekisteriin talletettujen tieto-

jen ylläpitämisessä, tarkistamisessa ja korjaamisessa tarpeellisia tietoja rekisteröidyn etu- ja sukunimestä, syntymävuodesta, sukupuolesta, äidinkielestä, osoitteesta ja muista yhteystiedoista sekä valtioneuvoston asetuksella tarkemmin säädetäviä henkilöön liittyviä kiinteistö-, rakennus- ja huoneistotietoja sekä aluejakoa koskevia tietoja.

Väestötietojärjestelmästä voidaan luovuttaa henkilön nimi- sekä osoite- ja muita yhteystietoja suoramainontaa ja muuta suoramarkkinointia, mielipide- ja markkinatutkimuksen tekemistä tai muuta näihin rinnastettavaa toimintaa varten. Luovutettaessa tietoja näitä tarkoituksia varten voidaan tietojen käsittelyn perusteena käyttää henkilön nimeä, vähintään kuuden viikon ikää, sukupuolta, äidin- tai asiointikieltä, ammattia tai ammattiluokkatietoa, osoite- ja muita yhteystietoja, yhtä henkilöön liitettävää muuta tunnistetietoa sekä valtioneuvoston asetuksella tarkemmin säädetäviä henkilöön liittyviä kiinteistö-, rakennus- ja huoneistotietoja sekä aluejakoa koskevia tietoja.

33 §

Tietojen luovuttaminen sukututkimukseen ja henkilömatrikkelin laatimiseen

Väestötietojärjestelmästä voidaan luovuttaa sukututkimukseen ja henkilömatrikkelin laatimiseen tarpeelliset tiedot siten kuin siitä säädetään henkilötietolaissa.

34 §

Tietojen muu luovuttaminen

Väestötietojärjestelmään talletettuja yksittäisiä ja yksilöityjä henkilöitä koskevia tietoja voidaan käsitellä yhteys-, osoite- ja muussa vastaavassa tietopalvelussa henkilökohtaisia tai niihin verrattavia tavanomaisia yksityisiä käyttötarkoituksia varten. Tällaisessa palvelussa voidaan luovuttaa tietoja vain henkilön nykyisistä nimistä, osoitteesta ja muista yhteystiedoista sekä elossa olosta. Tietojen luovuttaminen ei edellytä käyttötarkoituksen selvittämistä palvelutapahtuman yhteydessä.

Muuten väestötietojärjestelmän tietoja voidaan luovuttaa vain, jos hakijalla on oikeus käsitellä luovutettavia tietoja henkilötietolain tai muun lain perusteella.

35 §

Yleinen kielto-oikeus

Sen lisäksi, mitä henkilötietolain 30 §:ssä säädetään, henkilöllä on oikeus kieltää oman- sa, samassa taloudessa asuvan puolisonsa ja huollossaan olevan lapsensa osoitteen ja muun yhteystiedon luovuttaminen 32 §:n 1 momentissa ja 34 §:n 1 momentissa säädettyihin käyttötarkoituksiin. Kielto ei kuitenkaan koske sellaisia tapauksia, joissa tiedot luovutetaan tämän lain 32 §:n 1 momentin perusteella toimintaa, jossa tietoa käytetään henkilön, yrityksen tai yhteisön oikeuksien tai velvollisuuksien toteuttamiseksi.

Kieltoa koskeva ilmoitus tulee toimittaa Väestörekisterikeskukselle tai maistraatille kirjallisesti tai muulla tarkoitukseen soveltuvalla ja luotettavalla tavalla.

36 §

Turvakielto

Jos henkilöllä on perusteltu ja ilmeinen syy epäillä itsensä tai perheensä terveyden tai turvallisuuden tulevan uhatuksi, voidaan väestötietojärjestelmään hakemuksesta tallettaa turvakielto. Kun turvakielto on talletettu järjestelmään, tämän henkilön, hänen kanssaan samassa taloudessa asuvan puolison tai lapsen kotikunta, asuinpaikka, osoite ja muu yhteystieto voidaan luovuttaa vain sellaiselle viranomaiselle, jonka oikeus näiden tietojen käsittelyyn perustuu lain tai sen nojalla säädetyn tai määrätyn tämän henkilön oikeutta tai velvollisuutta koskevan tehtävän, toimenpiteen tai toimeksiannon hoitamiseen. Turvakielto koskee myös edellä mainittujen henkilöiden omistuksessa tai hallinnassa olevan kiinteistön, rakennuksen ja huoneiston yksilöinti- ja sijaintitietoja, jos niitä ei voida käsitellä erillään turvakiellon kohteena olevista tiedoista.

Sen henkilön, jota asia koskee, tai hänen laillisen edustajansa tulee hakea turvakieltoa

maistraatilta kirjallisesti tai muulla todistetavalla tavalla. Kun henkilö hakee turvakieltoa, maistraatin on varattava hänelle mahdollisuus ilmoittaa väestötietojärjestelmään tallettavaksi sellainen yhteysosoite, joka voidaan luovuttaa myös muille kuin 1 momentissa tarkoitetuille viranomaisille.

Turvakielto voi ensimmäisen kerran olla voimassa enintään viisi vuotta ja sen voima- saoloa voidaan tämän jälkeen hakemuksesta jatkaa kahdeksi vuodeksi kerrallaan.

37 §

Turvakiellon kohteena olevien tietojen käsittely

Viranomainen, jolle väestötietojärjestelmästä on luovutettu turvakiellon kohteena olevia tietoja, ei saa luovuttaa tietoja edelleen eikä antaa niitä sivullisen nähtäväksi tai käsiteltäväksi, jollei laissa toisin säädetä. Viranomaisen on myös huolehdittava siitä, että tietoja saavat käsitellä vain sellaiset henkilöt, joiden tehtäviin kyseisten tietojen käsittely välittömästi kuuluu.

Kun rekisterihallinnon viranomainen luovuttaa toiselle viranomaiselle turvakiellon kohteena olevia tietoja, sen on samalla ilmoitettava viranomaiselle myös turvakiellosta, jollei kysymys ole tiedon luovuttamisesta postilähetystä tai muuta vastaavaa kertakäyttöä varten.

38 §

Ottolapsisuhdetta koskevan tiedon luovuttamisen rajoitukset

Väestötietojärjestelmään talletettuja tietoja ottolapsisuhteesta ja siitä kuka on ottolapsen biologinen vanhempi, voidaan luovuttaa vain:

- 1) ottolapselle, jos hän on täysi-ikäinen;
- 2) ottolapselle ja ottovanhemmille yhteisesti, jos ottolapsi on täyttänyt viisitoista vuotta;
- 3) ottovanhemmille, jos ottolapsi on alle viisitoistavuotias, ja kysymys on ottolapsen terveyttä tai turvallisuutta välittömästi koskevasta tietotarpeesta;
- 4) sellaiselle viranomaiselle, jonka oikeus näiden tietojen käsittelyyn perustuu lain tai

sen nojalla säädetyn tai määrätyn edellä mainittujen henkilöiden oikeutta tai velvollisuutta koskevan tehtävän, toimenpiteen tai toimeksiannon hoitamiseen;

5) virallisen tilaston laatimista varten;
6) historiallisen tai tieteellisen tutkimuksen tekemistä varten; sekä

7) muulle yksilöidyssä asiassa tietoja pyytävälle henkilölle, yritykselle tai yhteisölle, joka ehdottomasti tarvitsee tiedot ottolapsen yksilöintiä taikka hänen henkilö- ja perheoikeudellisen asemansa tai toimintakelpoisuutensa selvittämistä varten.

39 §

Lapsen huostaanottoa koskevan tiedon luovuttamisen rajoitukset

Väestötietojärjestelmään talletettuja tietoja lapsen huostaanotosta voidaan luovuttaa vain:

1) sellaiselle viranomaiselle, jonka oikeus näiden tietojen käsittelyyn perustuu lain tai sen nojalla säädetyn tai määrätyn kyseisen henkilön oikeutta tai velvollisuutta koskevan tehtävän, toimenpiteen tai toimeksiannon hoitamiseen;

2) virallisen tilaston laatimista varten; sekä
3) historiallisen tai tieteellisen tutkimuksen tekemistä varten.

40 §

Sukupuolen vahvistamista koskevan tiedon luovuttamisen rajoitukset

Väestötietojärjestelmään talletettu transseksuaalin sukupuolen vahvistamista koskeva tieto sekä tieto hänellä välittömästi ennen sukupuolen vahvistamista olleesta entisestä henkilötunnuksesta ja mahdollisesta entisestä etunimestä voidaan luovuttaa vain:

1) sellaiselle viranomaiselle, jonka oikeus näiden tietojen käsittelyyn perustuu lain tai sen nojalla säädetyn tai määrätyn kyseisen henkilön oikeutta tai velvollisuutta koskevan tehtävän, toimenpiteen tai toimeksiannon hoitamiseen; sekä

2) muulle yksilöidyssä asiassa tietoja pyytävälle henkilölle, yritykselle tai yhteisölle,

joka ehdottomasti tarvitsee tiedot kyseisen henkilön yksilöintiä taikka hänen henkilö- ja perheoikeudellisen asemansa tai toimintakelpoisuutensa selvittämistä varten.

41 §

Laitosasumista koskevan tiedon luovuttamisen rajoitukset

Väestötietojärjestelmään talletettuja tietoja henkilön asumisesta tai oleskelusta hoito-, huolto- tai rangaistuslaitoksessa voidaan luovuttaa vain:

1) sellaiselle viranomaiselle, jonka oikeus näiden tietojen käsittelyyn perustuu lain tai sen nojalla säädetyn tai määrätyn kyseisen henkilön oikeutta tai velvollisuutta koskevan tehtävän, toimenpiteen tai toimeksiannon hoitamiseen;

2) virallisen tilaston laatimista varten; sekä
3) historiallisen tai tieteellisen tutkimuksen tekemistä varten.

Jos henkilö on itse ilmoittanut hoito- tai huoltolaitoksen osoitteen myös henkilökoh- taisessa käytössä olevaksi osoite- tai yhteys- tiedokseen, osoite voidaan luovuttaa.

42 §

Uskonnollisen yhdyskunnan jäsenyyttä koskevan tiedon luovuttamisen rajoitukset

Väestötietojärjestelmään talletettuja tietoja henkilön jäsenyydestä uskonnollisessa yhdyskunnassa voidaan luovuttaa vain:

1) alaikäisen lapsen huoltajalle;
2) sille uskonnolliselle yhdyskunnalle, jonka jäsen henkilö on;

3) sellaiselle viranomaiselle, jonka oikeus näiden tietojen käsittelyyn perustuu lain tai sen nojalla säädetyn tai määrätyn kyseisen henkilön oikeutta tai velvollisuutta koskevan tehtävän, toimenpiteen tai toimeksiannon hoitamiseen;

4) virallisen tilaston laatimista varten;
5) avioliiton esteiden tutkinnassa kirkollisen vihkimisen edellytysten selvittämistä varten; sekä

6) perunkirjoitusta, perinnönjakoa tai muuta näihin verrattavaa yksilöityä tarkoitusta varten siltä osin kuin jäsenyyttä koskeva tieto

on tarpeellinen sen selvittämiseksi, mistä uskonnollisesta yhdyskunnasta tai sen seurakunnasta on saatavissa asiassa mahdollisesti tarvittavia lisätietoja henkilöstä.

Maistraatti voi lisäksi luovuttaa kirkollisen vihkimisen edellytysten selvittämistä varten 70 §:ssä tarkoitettussa uskonnolliselle yhdyskunnalle annetussa palvelussa käsiteltyjä, avioliiton esteiden tutkimisessa tarvittavia tietoja niille henkilöille, joiden avioliiton esteet se tutkii.

43 §

Tunnuksen luovuttaminen

Väestötietojärjestelmään talletettu henkilötunnus voidaan luovuttaa, jos tiedon käyttäjällä on oikeus käsitellä tunnusta henkilötietolain tai muun lain perusteella. Väestötietojärjestelmään talletetun ulkomaisen henkilönumeron luovuttamisessa noudatetaan soveltuvin osin henkilötietolain henkilötunnuksen käsittelyä koskevia säännöksiä. Väestötietojärjestelmästä annettavaan todistukseen tai otteeseen voidaan henkilötunnus tai ulkomainen henkilönumero merkitä vain, jos todistus tai ote annetaan laissa tai sen nojalla annetussa asetuksessa säädetyn yksilöidyn tehtävän tai toimenpiteen toteuttamiseksi.

Väestötietojärjestelmään talletettu sähköinen asiointitunnus voidaan luovuttaa vain, jos:

1) tunnusta käytetään kansalaisvarmenteen tai muun Väestörekisterikeskuksen luonnolliselle henkilölle myöntämän varmenteen käyttöön perustuvan palvelun tai suoritteen tuottamisen yhteydessä varmenteen haltijan yksilöivänä tunnistetietona; tai

2) muu Suomeen sijoittunut varmentaja käyttää tunnusta sähköisistä allekirjoituksista annetussa laissa tarkoitettussa tai vastaavassa tunnistamistarkoitukseen käytettävässä varmenteessa varmenteen haltijan yksilöivänä tunnistetietona.

Väestötietojärjestelmään talletettua teknistä tunnistetta voidaan käsitellä vain sähköisen asiointitunnuksen luonnissa sekä väestötietojärjestelmän sisäisenä teknisenä tunniste- ja tarkistustietona.

44 §

Selvitys tietojen käytöstä ja suojauksesta

Ennen tietojen luovuttamista rekisterihallinnon viranomaisen voi tarvittaessa vaatia käyttäjältä selvityksen siitä, kuinka luovutettujen tietojen käyttö ja suojaus on tarkoitus järjestää. Tällainen selvitys on vaadittava, jos:

1) tiedot luovutetaan teknisen käyttöyhteyden avulla tai luovuttaminen koskee laajaa tietojoukkoa ja kysymys on 36-43 §:ssä säädettyjen tietojen luovuttamisesta; tai

2) tietojen käytön voidaan muusta perustelusta syystä olettaa loukkaavan henkilön yksityiselämän tai henkilötietojen suojaa, hänen etujaan tai oikeuksiaan taikka vaarantavan valtion turvallisuutta.

Edellä 1 momentissa tarkoitettu selvitys on annettava kirjallisesti ja siinä on ilmoitettava, kuinka luovutettavien tietojen hallinnollinen ja fyysinen turvallisuus sekä henkilöstö-, tietoliikenne-, ohjelmisto-, tietoaineisto-, käyttö- ja laitteistoturvallisuus on tarkoitus varmistaa.

45 §

Tietojen luovuttamista koskevien rajoitusten päätyminen

Väestötietojärjestelmään rekisteröityä henkilöä välittömästi koskevia järjestelmään talletettuja henkilötietoja tämän tai muun lain nojalla koskevat luovutusrajoitukset päättyvät, kun henkilön kuolemasta on kulunut 50 vuotta tai, jollei tästä ole tietoa, viimeistään silloin, kun hänen henkilötietojaan koskevan viimeisen merkinnän tekemisestä järjestelmään on kulunut 100 vuotta.

46 §

Tietojen luovuttamisen tavat ja keinot

Väestötietojärjestelmän tietoja voidaan luovuttaa teknisen käyttöyhteyden avulla, muussa teknisesti tai sähköisesti käsiteltävässä muodossa, kirjallisesti tai muulla tarkoitukseen soveltuvalla turvallisella ja luotettavalla tavalla. Valtioneuvoston asetuksella

voidaan antaa tarkempia säännöksiä väestötietojärjestelmästä, siihen kuuluvista asiakirjoista ja muista vastaavista tietoaineistoista annettavista todistuksista ja otteista sekä niihin sisältyvistä tiedoista.

Rekisterihallinnon viranomaisena voi tässä laissa säädetyin edellytyksin antaa henkilölle oikeuden tutkia valvonnassaan väestötietojärjestelmään kuuluvia asiakirjoja ja muita vastaavia tietoaineistoja, joita ei ole otettu digitaalisessa muodossa automaattisen tietojenkäsittelyn avulla pidettävään tietojärjestelmään.

Väestötietojärjestelmästä annettava asiakirja voidaan allekirjoittaa koneellisesti.

47 §

Tietojen luovuttamisesta päättävä viranomainen

Väestörekisterikeskus päättää väestötietojärjestelmän tietojen luovuttamisesta, jos luovuttaminen tapahtuu teknisen käyttöyhteyden välityksellä tai kysymys on muiden kuin yksittäisten tietojen luovuttamisesta ulkomaille.

Maistraatti päättää todistuksen, otteen tai jäljennöksen antamisesta väestötietojärjestelmän tiedoista tai niihin liittyvistä asiakirjoista ja muista vastaavista tietoaineistoista sekä muusta kuin 1 momentissa tarkoitettusta väestötietojärjestelmän tietojen luovuttamisesta.

Valtiovarainministeriö voi Väestörekisterikeskusta ja maistraatteja kuultuaan antaa asetuksella tarkempia säännöksiä 1 ja 2 momentissa tarkoitettujen toimivallan siirtämisestä tai uudelleen järjestämisestä rekisterihallinnon viranomaisten välillä, jos toimenpiteellä voidaan parantaa palvelujen saatavuutta, toiminnan tehokkuutta tai aikaansaada alueellisesti tasapainoinen työnjako rekisterihallinnossa.

48 §

Kirkollisen viranomaisen luovutustoimivalta

Evankelis-luterilaisen kirkon ja ortodoksisen kirkkokunnan viranomaisten on pyydetäessä annettava todistuksia, otteita tai näitä vastaavia muita yksittäisiä kirjallisia selvi-

tyksiä hallussaan olevista, ennen uskontokuntien jäsenrekisteristä annetun lain (614/1998) voimaan tuloa pidetyistä kirkollisista väestörekistereistä ja niihin kuuluvista asiakirjoista. Jos edellä mainittujen kirkollisten viranomaisten jäsenrekisteriä pidetään säännöllisesti ajan tasalla väestötietojärjestelmän tiedoilla, on näillä viranomaisilla oikeus luovuttaa kirjallisesti jäsenistään yksittäisiä tietoja henkilön oikeuksien ja velvollisuuksien toteuttamiseksi. Tietojen luovuttamisessa on noudatettava soveltuvin osin 4 luvun säännöksiä.

49 §

Muu luovutustoimivalta

Väestörekisterikeskus voi, jos se on palvelujen saatavuuden, toiminnan tehokkuuden tai muun vastaavan erityisen syyn vuoksi tarpeellista, tehdä sopimuksen:

1) viranomaisen kanssa väestötietojärjestelmään talletettujen yksittäisten tietojen luovuttamisesta henkilön oikeuksien ja velvollisuuksien toteuttamiseksi; ja

2) muun rekisterihallinnon ulkopuolisen organisaation kanssa väestötietojärjestelmään talletettujen yksittäisten ja yksilöityjä henkilöitä koskevien nimi-, osoite- ja yhteystietojen sekä elossa oloa koskevien tietojen luovuttamisesta.

Väestörekisterikeskus voi tehdä 1 momentissa tarkoitetuissa tapauksissa sopimuksen tietojen luovuttamisesta vain, jos tietojen luovuttaja on toimittanut Väestörekisterikeskuskelle 44 §:ssä tarkoitettua selvityksen. Tietoja 1 momentin 2 kohdan perusteella luovuttavaan henkilöön sovelletaan tässä tehtävässä rikosoikeudellista virkavastuuta koskevia säännöksiä. Tietojen luovuttamisessa on noudatettava soveltuvin osin 4 luvun säännöksiä.

50 §

Tietojen luovuttamista koskeva menettely

Väestötietojärjestelmän tietojen luovuttamista haetaan kirjallisesti. Luovuttamista voidaan pyytää myös muulla turvallisella ja luotettavalla tavalla, jos kysymys on yksilöi-

tyä henkilöä koskevan nimi- ja yhteystiedon luovuttamisesta, todistuksen, otteen tai jäljennöksen antamisesta väestötietojärjestelmän tiedoista tai niihin liittyvistä asiakirjoista taikka muun yksittäisen ja yksilöityä rekisteröinnin kohdetta koskevan tiedon luovuttamisesta. Väestötietojärjestelmän tietoja haettaessa tai pyydettyä on ilmoitettava tietojen käyttötarkoitus sekä muut luovuttamisen edellytysten selvittämiseksi tarpeelliset seikat. Selvitystä ei tarvitse antaa, jos luovutetaan vain tilasto- tai vastaavia lukumäärätietoja.

Väestötietojärjestelmän tietojen luovuttamista koskevasta hakemuksesta on tehtävä kirjallinen päätös, jossa tulee olla tarvittavat määräykset tietojen käyttäjän oikeuksista ja velvollisuuksista sekä tietojen käytöstä ja suojauksesta. Päätöksessä on myös määrättävä luovutuksesta mahdollisesti perittävät maksut.

Jos kysymys on yksittäistä henkilöä koskevan nimi- ja yhteystiedon kirjallisesta luovuttamisesta taikka todistuksen, otteen tai jäljennöksen antamisesta, on luovutuksesta tehtävä kirjallinen päätös vain tarvittaessa. Maistraatin on kuitenkin huolehdittava, että luovutettujen tietojen kohdetta, käyttötarkoitusta ja luovutusajankohtaa sekä luovutettujen tietojen tilaajaa tai käyttäjää koskevat tiedot kirjataan tarkoituksenmukaisella tavalla.

5 luku

Tietojen käsittelyn seuranta ja valvonta

51 §

Luovutettujen tietojen käyttö

Väestötietojärjestelmästä luovutettuja tietoja saa käyttää vain siihen käyttötarkoitukseen, johon ne on luovutettu. Tiedot saa luovuttaa edelleen tai muuten antaa sivulliselle vain, jos siitä on säädetty laissa tai jos tiedon luovuttanut rekisterihallinnon viranomainen on antanut siihen nimenomaisen luvan.

52 §

Väestörekisterikeskuksen tiedonsaanti- ja tarkastusoikeus

Väestörekisterikeskuksella on oikeus salassapitosäännösten estämättä saada väestötietojärjestelmästä luovutettujen tietojen käyttäjältä tietojen käytön ja suojauksen seurantaan ja valvontaa varten tarpeellisia tietoja.

Väestörekisterikeskuksen määräämällä tarkastajalla on lisäksi oikeus väestötietojärjestelmän tietojen käytön ja suojauksen valvomiseksi toimittaa tarkastus. Tarkastajalla on oikeus tutkia salassapitosäännösten estämättä väestötietojärjestelmästä luovutettujen tietojen käsittelyssä käytetyt laitteet ja ohjelmistot sekä päästä tässä yhteydessä muihin kuin kotirauhan piiriin kuuluviin tiedon käyttäjän hallinnassa oleviin tiloihin. Tarkastus on toteutettava niin, että siitä ei aiheudu tarkastuksen kohteelle tarpeettomasti haittaa eikä kustannuksia.

Tiedonsaanti- ja tarkastusoikeuden toteuttamisen tehosteeksi Väestörekisterikeskus voi asettaa uhkasakon siten, kuin siitä uhkasakkolaissa (1113/1990) säädetään.

53 §

Käyttäjärekisteri

Väestörekisterikeskuksen on pidettävä teknisen käyttöyhteyden avulla tapahtuvasta väestötietojärjestelmän tietojen käsittelystä käyttäjärekisteriä. Käyttäjärekisteriin voidaan tallettaa seuraavat tiedot:

- 1) käyttäjän täydellinen nimi ja henkilötunnus, henkilönnumero tai syntymäaika;
- 2) käyttöoikeuden yksilöintiä koskevat tiedot;
- 3) käyttöoikeuden sisältöä ja laajuutta koskevat tiedot;
- 4) väestötietojärjestelmän tietojen väärinkäytön seuraamuksena käyttäjälle asetettu käyttöoikeuden rajoitus tai käyttökielto;
- 5) käyttäjän edustamaa organisaatiota koskevat tiedot; sekä
- 6) käyttöoikeuspäätöstä tai -ratkaisua koskevat tiedot.

Edellä 1 momentin 4 kohdassa tarkoitettu tieto voidaan tallettaa rekisteriin vain, jos väärinkäytön seuraamus mainitaan käyttöoikeuspäätöksessä tai -ratkaisussa ja käyttäjä tietää seuraamuksesta.

Väestörekisterikeskuksen on säilytettävä käyttäjärekisteriin talletetut tiedot vähintään kaksi vuotta käyttöoikeuden päättymisestä. Valtioneuvoston asetuksella voidaan antaa tarkempia säännöksiä käyttäjärekisterin tietosisällöstä.

54 §

Käyttäjärekisterin tietojen käyttö

Väestörekisterikeskus saa käyttää käyttäjärekisteriin talletettuja tietoja:

- 1) väestötietojärjestelmän tietojen käsittelyn hallintaa, seurantaa, valvontaa ja suojausta varten;
- 2) väestötietojärjestelmän tietojen käytön määrän ja laajuuden sekä kustannusten seurannan ja jaon selvittämistä varten;
- 3) väestötietojärjestelmän tietojen käyttöä koskevan laskutuksen hoitamista varten; sekä
- 4) väestötietojärjestelmän toimivuuden varmistamista ja parantamista sekä tietojen käyttöä koskevien ongelmien selvittämistä varten.

Tämän lain 53 §:n 1 momentin 4 kohdassa tarkoitettuja käyttöoikeuden rajoitusta tai käyttökieltoa koskevia tietoja Väestörekisterikeskus saa käyttää vain tietojen käsittelyn hallintaa, seurantaa, valvontaa ja suojausta varten.

55 §

Käyttäjärekisterin tietojen luovuttaminen

Väestörekisterikeskus voi noudattaen soveltuvin osin 4 luvun säännöksiä luovuttaa käyttäjärekisteriin talletettuja tietoja:

- 1) poliisi-, esitutkinta- ja syyttäjäviranomaiselle sekä tuomioistuimelle rikoksen ehkäisemistä ja selvittämistä varten;
- 2) tietosuojavaltuutetulle ja -lautakunnalle tietosuojan valvonnan toteuttamista varten;
- 3) käyttöoikeuden saaneelle organisaatiolle käytön ja siitä aiheutuneiden kustannusten seurantaa ja valvontaa varten; sekä

4) muuta yksilöityä tarkoitusta varten, jos tietojen käyttäjä ja hänen edustamansa organisaatio ovat antaneet tähän nimenomaisen suostumuksensa.

56 §

Lokirekisteri

Väestörekisterikeskuksen on pidettävä teknisen käyttöyhteyden avulla tapahtuvasta väestötietojärjestelmän tietojen käsittelystä lokirekisteriä. Lokirekisteriin voidaan tallettaa seuraavat tiedot:

- 1) sen organisaation tunnistetiedot, jonka nimissä käsittely tapahtuu;
- 2) käyttäjän tunnistetieto;
- 3) käytetyn sovelluksen, ohjelman tai niiden teknisesti itsenäisen osan nimi tai muu näitä koskeva yksilöintitieto;
- 4) tieto käsittelyn ajankohdasta; sekä
- 5) käsitellyt tai käsittelyn kohteena olleet järjestelmän tiedot tai tietoryhmät.

Väestörekisterikeskuksen on säilytettävä lokirekisteriin talletetut tiedot vähintään kaksi vuotta niiden tallettamisajankohtaa seuraavan kalenterivuoden alusta. Valtioneuvoston asetuksella voidaan antaa tarkempia säännöksiä lokirekisterin tietosisällöstä.

57 §

Lokirekisterin tietojen käyttö

Väestörekisterikeskus saa käyttää lokirekisteriin talletettuja tietoja:

- 1) väestötietojärjestelmän tietojen käsittelyn seurantaa ja valvontaa sekä tietoturvallisuuden ylläpitoa varten;
- 2) väestötietojärjestelmän tietojen käytön määrän ja kustannusten seurannan ja jaon selvittämistä sekä laskutuksen hoitamista varten;
- 3) väestötietojärjestelmän tietojen luotettavuuden ja ajantasaisuuden selvittämistä varten; sekä
- 4) väestötietojärjestelmän toimivuuden varmistamista ja parantamista sekä tietojen käyttöä koskevien ongelmien selvittämistä varten.

58 §

Lokirekisterin tietojen luovuttaminen

Väestörekisterikeskus voi noudattaen soveltuvin osin 4 luvun säännöksiä luovuttaa lokirekisteriin talletettuja tietoja:

1) poliisi-, esitutkinta- ja syyttäviviranomaiselle sekä tuomioistuimelle rikoksen ehkäisemistä ja selvittämistä varten;

2) tietosuojavaltuutetulle ja -lautakunnalle tietosuojan valvonnan toteuttamista varten;

3) käyttöoikeuden saaneelle organisaatiolle käytön seuranta ja valvontaa varten;

4) sille henkilölle, jonka väestötietojärjestelmään talletetut tiedot ovat olleet käsittelyn kohteina noudattaen soveltuvin osin viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetun lain 11 ja 12 §:n säännöksiä; sekä

5) muuta yksilöityä tarkoitusta varten, jos tietojen käsittelijä ja käsittelyn kohteena ollut henkilö ovat antaneet tähän nimenomaisen suostumuksensa.

59 §

Tapahtumatietojen käsittely

Väestörekisterikeskuksen on talletettava tapahtumatiedot käyttäjärekisterin ja lokirekisterin henkilötietojen käsittelystä (tapahtumatiedosto). Tapahtumatiedostoon talletetaan:

1) päätös tai ratkaisu, johon tietojen käsittely perustuu;

2) käsittelyn ajankohta;

3) tieto käsittelyn kohteesta; ja

4) käsittelijän tunnistetiedot.

Tapahtumatiedot on säilytettävä vähintään kaksi vuotta niiden tallettamisesta. Valtioneuvoston asetuksella voidaan antaa tarkempia säännöksiä tapahtumatiedoston tietosisälöstä.

Väestörekisterikeskus saa käyttää tapahtumatietoja käyttäjärekisterin ja lokirekisterin tietojen käsittelyn sisäiseen seurantaan ja valvontaan. Väestörekisterikeskus voi noudattaen soveltuvin osin 4 luvun säännöksiä luovuttaa tapahtumatietoja:

1) poliisi-, esitutkinta- ja syyttäviviranomaiselle sekä tuomioistuimelle rikoksen ehkäisemistä ja selvittämistä varten;

2) tietosuojavaltuutetulle ja -lautakunnalle tietosuojan valvonnan toteuttamista varten; sekä

3) muuta yksilöityä tarkoitusta varten, jos tietojen käsittelijä on antanut tähän nimenomaisen suostumuksensa.

60 §

Väestörekisterikeskuksen selvitysvelvollisuus

Väestörekisterikeskuksen on toimitettava vähintään kerran vuodessa lokirekisteriin talletettujen tietojen ja tapahtumatietojen käsittelystä yksityiskohtainen selvitys tietosuojavaltuutetulle.

6 luku

Väestörekisterikeskuksen varmennettu sähköinen asiointi

61 §

Varmennetun sähköisen asioinnin palvelut

Väestörekisterikeskuksen tehtävänä on tuottaa, tarjota ja hallinnoida varmennetussa sähköisessä asiointissa käytettäväksi tarkoitettu kansalaisvarmenne sekä sen käyttöön välittömästi liittyvät varmennehakemisto- ja sulkulistapalvelut.

Väestörekisterikeskus voi lisäksi tuottaa varmennetussa sähköisessä asiointissa käytettäväksi seuraavat palvelut:

1) muun varmenteen kuin kansalaisvarmenteen tarjoaminen ja hallinnointi;

2) varmennetun sähköisen asioinnin osapuolten todentaminen ja asioinnin hallinnointi;

3) sähköisten asiakirjojen ja viestien sähköinen allekirjoittaminen ja salaaminen;

4) sähköisten asiakirjojen ja viestien aitouden, luottamuksellisuuden ja eheyden säilyttäminen ja varmentaminen;

5) varmennetun sähköisen asiointitapahtuman toimijoiden aseman tai roolin varmentaminen;

6) muun varmenteen kuin kansalaisvarmenteen käyttöön liittyvien varmennehake-

misto- ja sulkulistapalvelujen tarjoaminen ja hallinnointi;

7) varmennetun aikaleimapalvelun tarjoaminen ja hallinnointi; sekä

8) muu vastaava varmennetun sähköisen asiointin toiminto tai palvelu.

Kansalaisvarmenteella tarkoitetaan Väestörekisterikeskuksen luonnolliselle henkilölle myöntämää varmennetta, joka sisältyy henkilökorttilaissa (829/1999) tarkoitettuun henkilökorttiin tai muuhun siihen verrattavaan viranomaisen asiakirjaan tai tekniseen alustaan, ja jota käytetään henkilön todentamista, sähköisen allekirjoituksen tekemistä sekä asiakirjojen ja viestien salausta varten. Kansalaisvarmenteella tarkoitetaan myös muuhun viranomaisen asiakirjaan tai tekniseen alustaan sisältyvää Väestörekisterikeskuksen myöntämää varmennetta, jota käytetään edellä mainittuun tarkoitukseen ja joka täyttää sähköisistä allekirjoituksista annetun lain 7 §:ssä asetetut vaatimukset.

62 §

Varmennetussa sähköisessä asiointissa käytettävien varmenteiden tiedot

Kansalaisvarmenteeseen ja muuhun Väestörekisterikeskuksen luonnolliselle henkilölle myöntämään varmenteeseen sisältyvistä tiedoista säädetään sähköisistä allekirjoituksista annetussa laissa. Kansalaisvarmenteessa ja muussa Väestörekisterikeskuksen luonnolliselle henkilölle myöntämässä varmenteessa on varmenteen haltijan yksilöivänä tunnistetietona sähköinen asiointitunnus. Kansalaisvarmenteeseen ja muuhun Väestörekisterikeskuksen luonnolliselle henkilölle myöntämään varmenteeseen voi sisältyä myös muita varmenteen käytössä tarvittavia välttämättömiä teknisiä tietoja. Väestörekisterikeskus päättää näistä tiedoista.

Sähköinen asiointitunnus voi sisältyä myös sähköisistä allekirjoituksista annetussa laissa tarkoitettuun muuhun luonnollisen henkilön varmenteeseen varmenteen haltijan yksilöivänä tunnistetietona.

63 §

Tekninen tunnistetieto ja sähköinen asiointitunnus sekä niiden antaminen

Kun henkilön tiedot talletetaan ensimmäisen kerran väestötietojärjestelmään, hänelle on annettava sähköisen asiointitunnuksen antamisessa tarvittava yksilöllinen tekninen tunnistetieto. Tekninen tunnistetieto annetaan automaattisesti väestötietojärjestelmästä ja sen antamisesta ja tallettamisesta väestötietojärjestelmään vastaa Väestörekisterikeskus.

Väestörekisterikeskus muuttaa teknisen tunnistetiedon yksilölliseksi sähköiseksi asiointitunnukseksi, kun:

1) henkilölle myönnetään ensimmäisen kerran kansalaisvarmenne tai muu Väestörekisterikeskuksen luonnolliselle henkilölle myöntämä varmenne; tai

2) henkilöllä, jonka tiedot on talletettu väestötietojärjestelmään, ei ole sähköistä asiointitunnusta ja Väestörekisterikeskus saa 43 §:n 2 momentin 2 kohdassa tarkoitettua varmentajalta pyynnön muuttaa tämän henkilön tekninen tunnistetieto sähköiseksi asiointitunnukseksi.

Tekninen tunnistetieto ja sähköinen asiointitunnus muodostuvat kahdeksasta satunnaisesti valitusta numerosta sekä tarkistusmerkistä. Luonnollisen henkilön tekninen tunnistetieto ja sähköinen asiointitunnus eivät saa sisältää henkilöön liittyviä tunnistetietoja. Korjattua tai muutettua teknistä tunnistetietoa tai sähköistä asiointitunnusta ei saa antaa toiselle henkilölle. Tarkempia säännöksiä teknisen tunnistetiedon ja sähköisen asiointitunnuksen yksityiskohtaisesta sisällöstä annetaan valtioneuvoston asetuksella.

64 §

Sähköisen asiointitunnuksen korjaaminen ja muuttaminen

Jos sähköinen asiointitunnus on virheellinen tai tunnuksen luontimenettelyssä on tapahtunut virhe, Väestörekisterikeskuksen on viipymättä korjattava virhe ja annettava henkilölle tarvittaessa uusi asiointitunnus. Asia on ilmoitettava tunnuksen haltijalle.

Väestötietojärjestelmään talletettu sähköinen asiointitunnus voidaan muuttaa, jos:

1) muuttaminen on ehdottoman välttämättömästä henkilön suojelemiseksi sellaisissa tilanteissa, joissa hänen terveyteensä tai turvallisuuteensa kohdistuu ilmeinen ja pysyvä uhka; tai

2) muu kuin asiointitunnuksen haltija on toistuvasti väärinkäyttänyt tunnusta ja käytöstä on aiheutunut merkittävää taloudellista tai muuta haittaa tunnuksen oikealle haltijalle ja asiointitunnuksen muuttamisella voidaan tosiasiallisesti estää väärinkäytön haitallisten seurausten jatkuminen.

Asianosaisen on haettava edellä 2 momentissa tarkoitettua asiointitunnuksen muuttamista kirjallisesti Väestörekisterikeskukselta.

65 §

Varmenteen ja siihen sisältyvien tietojen käsittely

Kansalaisvarmenteet ja muut Väestörekisterikeskuksen myöntämät yleisesti sähköisessä asiointissa käytettävät luonnollisen henkilön varmenteet sekä niihin sisältyvät tiedot talletetaan Väestörekisterikeskuksen pitämään julkiseen hakemistoon, josta jokaisella on oikeus saada tietoja siten kuin viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetussa laissa säädetään viranomaisen julkisesta asiakirjasta.

66 §

Kansalaisvarmenteen hakeminen ja myöntäminen

Kansalaisvarmenne voidaan myöntää vain Suomen kansalaiselle sekä kotikuntalain mukaisesti Suomessa vakinaisesti asuvalle ulkomaalaiselle, jonka tiedot on talletettu väestötietojärjestelmään ja jonka henkilöllisyys on voitu luotettavasti todeta.

Kansalaisvarmennetta koskeva kirjallinen hakemus on jätettävä henkilökohtaisesti poliisilaitokselle, jossa hakija tunnistetaan ja hänen esittämänsä henkilötiedot tarkistetaan hänen suostumuksellaan väestötietojärjestelmästä. Jos henkilökorttiin talletetaan ja merkitään henkilökorttilain 3 a §:ssä tarkoitettuja

tietoja, noudatetaan kansalaisvarmenteen hakemisessa henkilökorttilain 6 §:n 2 momentissa säädettyä menettelyä.

Hakemuksen vastaanottajan on noudatettava henkilötietolaissa säädettyjä henkilötietojen käsittelyä sekä sähköisistä allekirjoituksista annetussa laissa asetettuja varmenteen myöntämistä koskevia vaatimuksia.

67 §

Muun varmenteen hakeminen ja myöntäminen

Väestörekisterikeskuksen tuottama muu luonnollisen henkilön varmenne kuin kansalaisvarmenne voidaan myöntää vain Suomen kansalaiselle sekä kotikuntalain mukaisesti Suomessa vakinaisesti asuvalle ulkomaalaiselle, jonka tiedot on talletettu väestötietojärjestelmään ja jonka henkilöllisyys on voitu luotettavasti todeta. Tällainen varmenne voi hakijan pyynnöstä sisältyä sähköisessä asiointissa käytettävään viranomaisen, yrityksen tai yhteisön myöntämään asiakirjaan, korttiin tai tekniseen alustaan. Väestörekisterikeskus voi sopia asiakirjan tai teknisen alustan myöntävän viranomaisen, yrityksen tai yhteisön kanssa, että varmennetta koskeva hakemus voidaan jättää tälle henkilökohtaisesti Väestörekisterikeskukselle edelleen toimitettavaksi. Väestörekisterikeskuksen on tällöin varmistettava, että hakemuksen vastaanottaja noudattaa henkilötietolaissa säädettyjä henkilötietojen käsittelyä sekä sähköisistä allekirjoituksista annetussa laissa asetettuja varmenteen myöntämistä koskevia vaatimuksia.

Hakemuksen vastaanottajan on tunnistettava hakija toteamalla hänen henkilöllisyytensä voimassa olevasta poliisin myöntämästä henkilöllisyyden osoittavasta asiakirjasta ja tarkistamalla varmenteen hakijan suostumuksella hakijan esittämät henkilötiedot väestötietojärjestelmästä. Jos hakijalla ei ole esittää poliisin myöntämää henkilöllisyyden osoittavaa asiakirjaa tai hakijan tunnistamisen varmistamiseksi on olemassa muita erityisiä syitä, hakijan tunnistamisen suorittaa poliisi. Poliisin myöntämistä henkilöllisyyden osoittavista asiakirjoista voidaan antaa tarkempia säännöksiä valtioneuvoston asetuksella.

68 §

Varmenteen hakemista ja myöntämistä koskeva menettely eräissä tapauksissa

Henkilökohtaisen käynnin sijasta kansalaisvarmenteen uusimista koskeva hakemus voidaan tehdä myös sähköisesti ja allekirjoittaa hakijan käytössä olevalla kansalaisvarmenteella ja muun Väestörekisterikeskuksen tuottaman varmenteen uusimista koskeva hakemus hakijan käytössä olevalla sähköisistä allekirjoituksista annetun lain 7 §:ssä tarkoitetulla varmenteella, jos tällainen palvelu on käytössä. Muuten hakemuksen käsittelyssä noudatetaan soveltuvin osin sähköisistä allekirjoituksista annetussa laissa asetettuja varmenteen myöntämistä koskevia vaatimuksia.

Tässä laissa tarkoitetun Väestörekisterikeskuksen tuottaman varmenteen myöntämistä koskeva päätös voidaan allekirjoittaa koneellisesti.

69 §

Väestörekisterikeskuksen tiedonsaanti- ja tarkastusoikeus

Väestörekisterikeskuksella on oikeus salassapitosäännösten estämättä saada 67 §:ssä tarkoitetulta viranomaiselta, yritykseltä ja yhteisöltä tarpeellisia tietoja tässä laissa tarkoitetun Väestörekisterikeskuksen tuottaman varmenteen myöntämistä koskevan toiminnallisen ja teknisen menettelyn luotettavuuden seurantaan ja valvontaa varten.

Väestörekisterikeskuksen määräämällä tarkastajalla on lisäksi oikeus 1 momentissa tarkoitetuissa tapauksissa toimittaa tarkastus. Tarkastajalla on oikeus tutkia salassapitosäännösten estämättä tässä laissa tarkoitetun Väestörekisterikeskuksen tuottaman varmenteen myöntämisessä käytetyt asiakirjat, laitteet ja ohjelmistot sekä päästä tässä yhteydessä muihin kuin kotirauhan piiriin kuuluviin tarkastuksen kohteen hallinnassa oleviin tiloihin. Tarkastus on toteutettava niin, että siitä ei aiheudu tarkastuksen kohteelle tarpeettomasti haittaa eikä kustannuksia.

Tiedonsaanti- ja tarkastusoikeuden toteuttamisen tehosteeksi Väestörekisterikeskus

voi asettaa uhkasakon siten, kuin siitä uhkasakkolaissa säädetään.

7 luku

Erinäiset säännökset

70 §

Tietojenkäsittelypalvelu

Väestörekisterikeskus voi ottaa rekisterinpitäjän toimeksiannosta tehtäväkseen huolehtia tämän vastuulla olevan rekisterin tai tietojärjestelmän teknisestä ylläpitämisestä ja tietojenkäsittelystä (*tietojenkäsittelypalvelu*). Väestörekisterikeskuksen toimeksiantajana voi olla vain valtion tai kunnan viranomaisen taikka muu sellainen rekisterinpitäjä, jolla on lakiin tai sen nojalla annettuun asetukseen perustuva oikeus rekisterin pitämiseen. Väestörekisterikeskus voi tietojenkäsittelypalvelun tuottamisessa käyttää hyväksi väestötietojärjestelmään talletettuja tietoja siten, kuin tässä tai muussa laissa säädetään. Väestörekisterikeskuksella ei ole oikeutta päättää toimeksiannon kohteena olevaan rekisteriin talletettujen tietojen muusta käsittelystä tai luovuttamisesta.

Tietojenkäsittelypalvelusta on tehtävä kirjallinen sopimus. Valtioneuvoston asetuksella voidaan antaa tarkempia säännöksiä tietojenkäsittelypalvelua koskevan sopimuksen sisällöstä.

71 §

Väestötietojärjestelmän tietojen ylläpidon kustannukset

Valtion varoista maksetaan väestötietojärjestelmän tietojen ylläpitämisestä aiheutuvat kustannukset lukuun ottamatta tietojen ilmoittamisesta aiheutuvia kustannuksia.

72 §

Suoritteista ja palveluista perittävät maksut

Rekisterihallinnon viranomaisen on perittävä tämän lain perusteella tuottamastaan

suoritteesta tai palvelusta maksu siten kuin siitä erikseen säädetään tai määrätään. Maksujen perusteista säädetään valtion maksuprustelaissa (150/1992).

Maksu voidaan jättää kokonaan määräämättä tai se voidaan määrätä suoritteen tai palvelun omakustannusarvoa pienemmäksi, jos suoritteen tai palvelun käyttäjä osallistuu väestötietojärjestelmän henkilö-, kiinteistö-, rakennus- tai huoneisto- ja toimitilatietojen ylläpitoon merkittävällä työpanoksella. Kansalaisvarmenteesta perittävä maksu voidaan määrätä sen omakustannusarvoa pienemmäksi. Jos maksu on määrätty suoritteen tai palvelun omakustannusarvoa pienemmäksi, on kuitenkin perittävä ainakin suoritteen tai palvelun tuottamiseen liittyvät rekisterihallinnon viranomaisen kolmannelta osapuolelta ostamista palveluista aiheutuvat kustannukset.

73 §

Tietojärjestelmien käytettävyys

Väestötietojärjestelmän ja varmennetun sähköisen asioinnin automaattisen tietojenkäsittelyn avulla pidettävien teknisten tietojärjestelmien sekä niihin liittyvien laitteistojen ja ohjelmistojen tulee olla kaikkien siihen oikeutettujen käytettävissä ajantasaisesti, turvallisesti ja suojatusti. Valtion varoista maksetaan käytettävyyden edellyttämät tietojärjestelmien sekä niihin liittyvien laitteistojen ja ohjelmistojen hankinnasta, ylläpidosta ja hallinnasta aiheutuvat välittömät kustannukset.

74 §

Tietoturvallisuus

Väestörekisterikeskuksen ja maistraattien on väestötietojärjestelmän tietoja käsitellessään sekä Väestörekisterikeskuksen varmennetun sähköisen asioinnin palveluja tuottaessaan huolehdittava vastuulleen kuuluvien tietojärjestelmien ja niiden sisältämien tietojen tietosuojasta ja -turvasta (*tietoturvallisuus*). Väestörekisterikeskus ja maistraatit vastaavat tietoturvallisuudesta myös sellaisen kolmannen osapuolen osalta, joka niiden lukuun toimeksiannosta suorittaa tässä laissa tarkoi-

tettujen tietojen käsittelyyn ja palvelujen tuottamiseen liittyviä toimenpiteitä. Valtion varoista maksetaan tietoturvallisuuden edellyttämät tietojärjestelmien sekä niihin liittyvien laitteistojen ja ohjelmistojen hankinnasta, ylläpidosta ja hallinnasta aiheutuvat välittömät kustannukset.

75 §

Oikaisuvaatimus

Se, jonka oikeutta, etua tai velvollisuutta tämän lain nojalla tehty rekisterimerkintä tai tiedon luovuttamista koskeva päätös tai ratkaisu välittömästi koskee, voi hakea siihen kirjallisesti oikaisua. Oikaisua haetaan Väestörekisterikeskukselta, jos virasto on tehnyt sen kohteena olevan rekisterimerkinnän taikka tiedon luovuttamista koskevan päätöksen tai ratkaisun. Muissa tämän lain soveltamisalaan kuuluvissa rekisterimerkintää koskevissa asioissa oikaisua haetaan henkilön kotikunnan maistraatilta ja tiedon luovutus- päätöstä tai -ratkaisua koskevissa asioissa päätöksen tai ratkaisun tehneeltä maistraatilta. Väestörekisterikeskuksen ja maistraatin on annettava oikaisuvaatimuksen johdosta kirjallinen päätös.

Jos oikaisuvaatimus koskee 10 §:ssä tarkoitettua ulkomaan kansalaista koskevaa rekisterimerkintää, maistraatin on ennen oikaisuvaatimuksen ratkaisemista pyydettävä asiasta lausunto maahanmuuttovirastolta.

Väestötietojärjestelmään tehdyn kotikuntaa koskevan merkinnän korjaamisesta säädetään kotikuntalaissa.

76 §

Muutoksenhaku

Oikaisuvaatimuksesta annettuun päätökseen haetaan muutosta valittamalla siten kuin hallintolainkäyttölaissa (586/1996) säädetään.

Rekisterihallinnon viranomaisella, jonka päätöksen hallinto-oikeus on kumonnut tai muuttanut, on oikeus hakea muutosta hallinto-oikeuden päätökseen valittamalla.

77 §

Vaitiolovelvollisuus ja hyväksikäyttökielto

Henkilön, joka palvelussuhteen, toimeksiannon tai rekisterihallinnon viranomaisen antaman päätöksen tai luvan perusteella käsittelee väestötietojärjestelmään talletettuja tietoja tai 52 taikka 69 §:n nojalla saamiaan muita tietoja, vaitiolovelvollisuudesta ja hyväksikäyttökiellosta säädetään viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetussa laissa.

78 §

Rangaistussäännökset

Rangaistus 77 §:ssä säädetyn vaitiolovelvollisuuden tai hyväksikäyttökiellon rikkomisesta tuomitaan rikoslain (39/1889) 38 luvun 1 tai 2 §:n mukaan, jollei teko ole rangaistava rikoslain 40 luvun 5 §:n mukaan tai siitä muualla laissa säädetä ankarampaa rangaistusta.

Rangaistus väestötietojärjestelmään tai varmennetun sähköisen asioinnin tietojärjestelmään kohdistuvasta tietomurrosta säädetään rikoslain 38 luvun 8 §:ssä ja järjestelmiin kohdistuvasta henkilörekisteririkoksesta mainitun luvun 9 §:ssä sekä henkilörekisteririkkomuksesta henkilötietolain 48 §:n 2 momentissa.

8 luku

Voimaantulo ja siirtymäsäännökset

79 §

Voimaantulo

Tämä laki tulee voimaan _____ päivänä kuuta 20 .

Tällä lailla kumotaan 11 päivänä kesäkuuta 1993 annettu väestötietolaki (507/1993) siihen myöhemmin tehtyine muutoksineen.

Ennen tämän lain voimaantuloa voidaan ryhtyä lain täytäntöönpanon edellyttämiin toimenpiteisiin.

80 §

Siirtymäsäännökset

1. Väestörekisterikeskuksen on saatettava väestötietojärjestelmän automaattisen tietojenkäsittelyn avulla pidetty tietojärjestelmä ja varmennetun sähköisen asioinnin tekninen palvelujärjestelmä tämän lain mukaiseksi kolmen vuoden kuluessa tämän lain voimaantulosta.

2. Väestörekisterikeskuksen on annettava rakennuksille, joiden tiedot on talletettu väestötietojärjestelmään tämän lain voimaantullessa, pysyvä rakennustunnus kahden vuoden kuluessa tämän lain voimaantulosta.

3. Jos henkilö on transseksuaalin sukupuolen vahvistamisesta annetun lain mukaisesti vahvistettu vastakkaiseen sukupuoleen kuuluvaksi ennen tämän lain voimaantuloa, maistraatti voi tallettaa väestötietojärjestelmään 13 §:n 1 momentin 15 kohdassa tarkoitettua tiedon sukupuolen vahvistamisesta vain, jos henkilö hakee sitä.

4. Tämän lain voimaantullessa vireillä olevan väestötietojärjestelmän tietojen luovuttamista ja kansalaisvarmenteen myöntämistä koskevan pyynnön ja hakemuksen käsittelyssä noudatetaan tämän lain säännöksiä.

5. Jos muussa laissa tai asetuksessa viitataan tällä lailla kumotun väestötietolain säännöksiin, viittauksen on katsottava tarkoittavan tämän lain vastaavaa lainkohtaa.

6. Jos muussa laissa tai asetuksessa säädetty oikeus tai velvollisuus määräytyy henkilökirjoituksen, tammikuun ensimmäisen päivän kotipaikan tai vuodenvaihteen kotikunnan perusteella, sovelletaan siihen vastaavan ajankohdan mukaista väestötietojärjestelmään talletettua tietoa henkilön kotikunnasta ja siellä olevasta asuinpaikasta. Jos kysymys on henkilökirjoitetusta asukasmäärästä, tammikuun ensimmäisen päivän asukasluvusta tai vuodenvaihteen asukasluvusta, sovelletaan siihen vastaavan ajankohdan mukaista väestötietojärjestelmään talletettuihin tietoihin perustuvaa asukaslukutietoa.

7. Muussa laissa tai asetuksessa väestörekisterin pitäjälle säädetty tehtävät hoitaa, jollei tästä laista muuta johdu, se maistraatti, jonka toimialueella henkilöllä on kotikunta tai väestökirjanpitokunta. Valtiovarainminis-

teriön asetuksella säädetään, mikä maistraatti käsittelee sellaista henkilöä, jolla ei ole koskaan ollut kotikuntaa eikä väestökirjanpito-kuntaa Suomessa, koskevat asiat.

8. Evankelis-luterilaisen kirkon ja ortodoksisen kirkkokunnan viranomaisen ennen uskontokuntien jäsenrekisteristä annetun lain voimaantuloa pitämään kirkolliseen väestörekisteriin tai siihen kuuluvaan asiakirjaan sisältyvän tiedon, jota ei ole otettu väestötietojärjestelmään, luovuttamisessa noudatetaan soveltuvin osin 4 luvun säännöksiä.

Se, jonka oikeutta, etuutta tai velvollisuutta ennen uskontokuntien jäsenrekisteristä annetun lain voimaantuloa pidettyyn kirkolliseen väestörekisteriin tai siihen kuuluvaan asiakirjaan tehty merkintä, jota ei ole otettu väestötietojärjestelmään, välittömästi koskee, voi pyytää siihen korjausta evankelis-luterilaisen kirkon tai ortodoksisen kirkkokunnan viran-

omaiselta. Jollei kirkollinen viranomainen korjaa merkintää, voi pyynnön esittäjä kirjallisesti vaatia merkinnän oikaisemista tältä viranomaiselta. Jos kirkollinen viranomainen ei hyväksy oikaisuvaatimusta, sen tulee saattaa asia maistraatin käsiteltäväksi kahden viikon kuluessa kirjallisen oikaisuvaatimuksen saapumisesta. Maistraatin asiasta antamaan päätökseen haetaan muutosta valittamalla siten kuin hallintolainkäyttölaissa säädetään.

Kirkonkirjoista on muutoin voimassa, mitä niistä erikseen säädetään.

9. Väestötietojärjestelmän asiakirjoihin kuuluvat myös ennen vuotta 1971 pidetyt rekisteröityjen uskonnollisten yhdyskuntien jäsenluettelot. Helsingin maistraatti säilyttää asiakirjat ja päättää niissä olevien tietojen luovuttamisesta noudattaen soveltuvin osin 4 luvun säännöksiä.

Helsingissä 12 päivänä kesäkuuta 2008

Tasavallan Presidentti

TARJA HALONEN

Hallinto- ja kuntaministeri *Mari Kiviniemi*